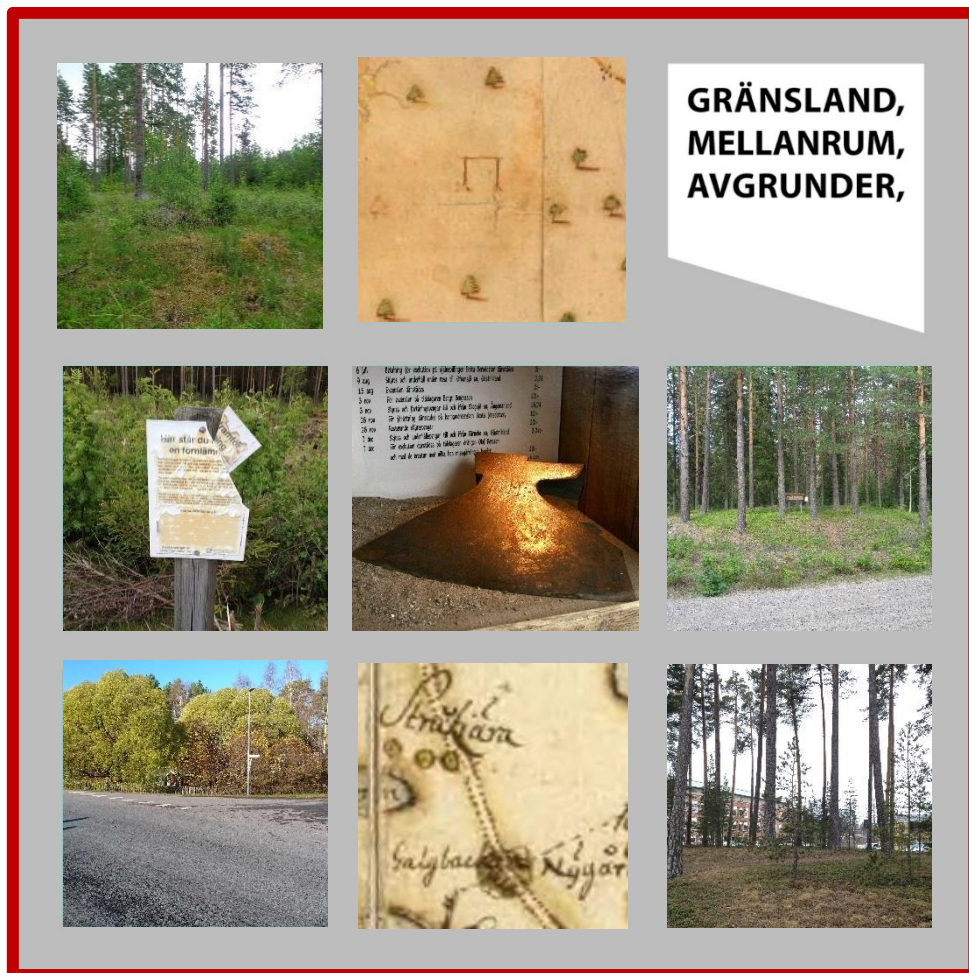

De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborgs län

En sammanställning över länets
avrättningsplatser och galgbackar 1610 – 1859

Omslagsbilder:

Översta raden:

t.v. Ovan sjö avrättningsplats i Sandvikens kommun, Gästrikland. Foto: Lena Berg Nilsson,

mitten: En galge markerad vid platsen för Gävle galgbacke. Detalj ur lantmäteriakt från 1681 (Lantmäterimyndigheternas arkiv, 21-HIL-35),

t.h. Logotyp för projektet GRÅNSLAND, MELLANRUM, AVGRUNDER.

Mellersta raden:

t.v. Formminnesskylt vid Årsunda/Valbo avrättningsplats i Sandvikens kommun, Gästrikland. Foto: Desirée Kjellberg,

mitten: Steglingsyxa med initialer ELM, som står för bödel Erik Lyckman som var verksam i Gävleborgs län ca 1793 – 1798. Yxan finns utställd på Sveriges Fängelsemuseum. Foto: Ulf Bodell,

t.h. Galgbacken i Sorga i Ljusdals kommun, Hälsingland. Foto: Lena Berg Nilsson.

Understa raden:

t.v. Avrättningsplatsen vid Ygskorset i Ljusdals kommun, Hälsingland. Foto: Ola Nilsson.

mitten: Detalj ur en geometrisk avritning över Skogs socken från år 1700 som visar galgbacken i Stråtjärä (Lantmäteristyrelsens arkiv, Skogs sn),

t.h. Gävle galgbacke i Gävle kommun, Gästrikland. På platsen finns idag Gävle sjukhus. Foto: Desirée Kjellberg.

Upphovsrätt enligt Creative Commons licens CC BY.

För villkor se: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

ISBN 978-91-639-6278-3

Förord

”De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborgs län” är en första fortsättning på projektet GRÄNSLAND, MELLANRUM, AVGRUNDER och drivs av Sveriges Fängelsemuseum i Gävle, i samarbete med ArcMontana som ingår i konsultgruppen Landskapsarkeologerna.

Sveriges Fängelsemuseum vill med ett historiskt perspektiv skapa plattformar för reflektioner om vår samtid och vår gemensamma värdegrund. Vi inriktar oss på samhällets mörkare sidor, dess maktstrukturer och människans tillkortakommanden. Sveriges Fängelsemuseum drivs av en ideell förening och finns i de byggnader som en gång var Gefleborgs läns slottsarrest från 1732 och Gefleborgs läns cellfängelse från 1847. Att hålla sig innanför murarna medför dock begränsningar när vi diskuterar och problematiserar den historiska formuleringen ”*Enom till straff, androm till skräck och varnagel*”.¹ Alla som dömdes till döden i Gävleborgs län satt i väntan på sitt straff i någon av våra byggnader. När straffet skulle verkställas fördes den dömda med fångtransport tillbaka till den socken där brottet hade begåtts, för att där inför publik avrättas.

Fram till 1876 avrättades människor offentligt i Sverige. I Gävleborgs län skedde den sista offentliga avrättningen 1859 på Valbo sockens avrättningsplats. I vårt arbete på Sveriges Fängelsemuseum har vi upplevt att denna historia delvis är bortglömd. Idag kommer många i Sverige i kontakt med dödsstraffet enbart genom populärkulturens iscensättningar eller nyhetsrapporteringens utpekande av diktaturer och krigshärdar i vår omvärld. Att samma sak skett i vår direkta närhet, inför vår åsyn, bara några generationer tillbaka, och är en del av vårt kulturarv är det många som inte vet eller vill kännas vid.

Därför inleddes konst- och kulturarvsprojektet GRÄNSLAND, MELLANRUM, AVGRUNDER som ett samarbete mellan Sveriges Fängelsemuseum och Kulturutveckling Region Gävleborg, hösten 2015. Genom att tillsammans med lokalbefolkningen lokalisera avrättningsplatser i Gävleborgs län och därefter rikta blickarna mot dem med hjälp av konstnärliga gestaltningar ville vi skapa samtal om dödsstraffet och mänskliga rättigheter i nutid och dåtid, nationellt och internationellt. Projektet finansierades av Postkodlotteriets Kulturstiftelse.

I projektet anlitas sju konstnärskap och sex av de tidigare avrättningsplatserna fick under 2017 platsspecifika tillfälliga gestaltningar. Intresset för projektet har varit stort, både i media och bland privatpersoner. I en enkät som vi genomförde efter ett seminarium hösten 2016 kunde vi utläsa en önskan om att vi ska arbeta för att historien och platserna inte glöms bort efter projektets avslut. Det fanns även en önskan om fördjupande studier av platserna.

Gränsland-projektet har fram tills detta arbetat för att lokalisera och belysa avrättningsplatserna i Gävleborgs län. Det har under projektets gång blivit uppenbart att vi behöver ta ett större grepp då en helhetsbild saknas och nya platser och nya källor succesivt har tillkommit. Det har också blivit tydligt att flera arkeologiska och antikvariska frågeställningar behöver belysas.

¹ Uttrycket förekommer i många domstolsprotokoll som en förstärkning av dödsdomen när den fastslogs.

Fråga: Varför tycker du att projektet är viktigt?

Projektet lyfter en historisk omständighet som många saknar kunskap om men som inte får glömmas bort.	78,57%
Projektet lyfter ut konsten från de centraliserade rumsligheter där vi vanligen möter den och skapar därmed möjligheter för fler grupper att möta konst.	35,71%
Projektet är viktigt ur ett fornlämningsperspektiv.	50,00%
Projektet bidrar till samtal om nutid/dåtid och mänskliga rättigheter.	71,43%
Jag tycker inte att projektet är viktigt.	0,00%
Annat	7,14%

Exempel från de övriga kommentarerna i enkäten:

-Varje kommun borde sätta upp minnesmärken vid varje avrättningsplats.

-I och med att själva konstverken är tillfälliga vore en idé att skapa en tydlig bevarandedokumentation av platserna och deras konstverk.

-En plan för kontinuerlig tillsyn av konstverk och skyltar. Vid många historiska platser, t ex gravfält, vandaliseras ofta skyltar och det tar många år innan de ersätts med nya. Vet inte om det nämndes, men samla konstverken i en snygg och billig bok/broschyr ihop med kort info och en karta som distribueras till museer, bibliotek och turistbyråer i Gävleborg så att intresserade kan göra utflykter.

-Hoppas projektet kan påskynda utvecklingen för mänskliga rättigheter. Utmana kommunerna att märka ut övriga platser, det tar bättre om det kommer från högre ort.

- Det är synd att inga medel avsätts för grundforskning utförd av utbildade, t ex historiker och arkeologer. Borde vara lika stora delar av detta som av den konstnärliga biten.

-Historien får inte glömmas.

-Ta fram skrivet material om platserna tex domar för publicering och att sätta upp en klimattålig tavla med historia som Gävle kommun gjort.

För att möta dessa behov och kunskapsluckor initierades därför projektet *De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborgs län*, i regi av Sveriges Fängelsemuseum i samarbete med Landskapsarkeologerna/ArcMontana i Hudiksvall. Med bidrag från Länsstyrelsen Gävleborg inleddes det arkeologiska fältarbetet och sammanställningen av källor som presenteras i denna rapport. Vår förhoppning är att denna rapport sedan kan ligga som grund för fördjupade studier och undersökningar framöver, både för oss själva i ett fortsatt projekt, men även för andra.

*Desirée Kjellberg
Sveriges Fängelsemuseum*

Innehåll

SAMMANFATTNING	8
INLEDNING	9
GEOGRAFISK AVGRÄNSNING	12
SYFTE OCH MÅLSÄTTNING	12
OM AVRÄTTNINGAR I SVERIGE	12
HÄXPROCESSERNA I GÄVLEBORGS LÄN 1672–1675	15
PROJEKTET GRÄNSLAND, MELLANRUM, AVGRUNDER	17
INSAMLING, METOD OCH KÄLLOR	18
AVRÄTTADE PERSONER I GÄVLEBORGS LÄN	19
ÖVRIGA DÖDSDOMAR	27
SKARPRÄTTARE I GÄVLEBORGS LÄN	28
DET ARKEOLOGISKA FÄLTARBETET	29
ANTIKVARISK BAKGRUND.....	29
METOD.....	29
KRITERIER FÖR ANTIKVARISK BEDÖMNING	31
RESULTAT AV FÄLTBESIKTNINGEN	31
AVRÄTTNINGSPLATSER I GÄSTRIKLAND	34
GÄVLE KOMMUN	36
GÄVLE STAD	37
Gävle cellfängelse	38
Gävle rådhusorg	39
Gävle galgbacke	41
Avrättningsplatsen vid Varva backe.....	43
Sätra galgbacke (RAÄ Gävle 218:1-3)	44
Vallbackarna.....	45
HAMRÅNGE SOCKEN	46
Skambacken (RAÄ Hamrånge 240:1).....	46
HEDESUNDA SOCKEN	47
Hedesunda/Östervåla avrättningsplats (RAÄ Östervåla 12:1)	47
Avrättningsplatsen vid Vinnarsjöskogen.....	50
HILLE SOCKEN	51
Avrättningsplatsen vid Domarstenarna (RAÄ Hille 73:1)	51
VALBO SOCKEN.....	53
Valbo gamla avrättningsplats	53
Munkholmen (RAÄ Valbo 109:1/ Årsunda 410:1/ Hedesunda 258:1).....	54
HOFORS KOMMUN.....	55
TORSÅKERS SOCKEN	55
OCKELBO KOMMUN.....	55
OCKELBO SOCKEN.....	56
Medskogsheden (RAÄ Ockelbo 156:1)	57
SANDVIKENS KOMMUN	58
OVANSJÖ SOCKEN	59
Ovansjö avrättningsplats (RAÄ Ovansjö 272:1)	59
Trollkoneåkern	62
ÅRSUNDA SOCKEN	63
Årsunda/Valbo avrättningsplats (RAÄ Årsunda 399:1).....	63

ÖSTERFÄRNEBO SOCKEN.....	66
Bälinge rättsplats/Djupmursåsen (RAÄ Österfärnebo 814).....	66
Avrättningsplatsen vid Österfärnebo kyrka.....	67
Avrättningsplatsen vid Trekanten (RAÄ Årsunda 1299).....	68
AVRÄTTNINGSPLATSER I HÄLSINGLAND.....	71
BOLLNÄS KOMMUN.....	74
ARBRÅ SOCKEN.....	75
Arbrå stegelbacke (RAÄ Arbrå 2:1).....	75
BOLLNÄS SOCKEN.....	77
Bollnäs Skalleplats (RAÄ Bollnäs 347:1-2).....	77
Avrättningsplatsen vid Eriksnäsbo.....	79
HANEBO SOCKEN.....	80
Lilltjära.....	81
RENGSJÖ SOCKEN.....	82
Rengsjö avrättningsplats (RAÄ Rengsjö 161:1).....	82
HUDIKSVALLS KOMMUN.....	83
BJURÅKERS SOCKEN.....	84
DELSBO SOCKEN.....	84
Sättjära.....	85
ENÅNGERS SOCKEN.....	87
Enånger/Njutångers avrättningsplats (RAÄ Enånger 41:1).....	87
FORSA SOCKEN.....	89
HUDIKSVALLS STAD.....	89
Galberget i Hudiksvall (RAÄ Hudiksvall 19:1).....	90
HÄLSINGTUNA SOCKEN.....	92
Bödelstäkten (RAÄ Hälsingtuna 193:3).....	92
HÖGS SOCKEN.....	93
Vålsta.....	93
NJUTÅNGERS SOCKEN.....	94
NORRBO SOCKEN.....	94
Norrbo avrättningsplats (RAÄ Norrbo 43:1).....	94
Norrbo bro avrättningsplats (RAÄ Norrbo 83:1).....	95
ROGSTA SOCKEN.....	98
LJUSDALS KOMMUN.....	99
FÄRILA SOCKEN.....	100
Galgbacken i Sorga (RAÄ Färila 158:1).....	100
Avrättningsplatsen vid Ygskorset.....	102
JÄRVSÖ SOCKEN.....	103
Hedhuvudet.....	103
Ringfuru (RAÄ Järvsö 29:1/ RAÄ Delsbo 147:1).....	105
LJUSDALS SOCKEN.....	106
Kyrkvallen i Ljusdal.....	107
NORDANSTIGS KOMMUN.....	108
GNARPS SOCKEN.....	108
Årskogen/ Avrättningsplatsen i Gnarp (RAÄ Njurunda 11:1).....	109
HARMÅNGERS SOCKEN.....	111
Avrättningsplatserna vid Stigsängarna (RAÄ Harmånger 41:1 och 163:1).....	111
ILSBO SOCKEN.....	113
Ilsbo galgbacke (RAÄ Ilsbo 68:1).....	114
OVANÅKERS KOMMUN.....	115
ALFTA SOCKEN.....	115
Kyrkvallen i Alfta.....	116
OVANÅKERS SOCKEN.....	117

Galgbacken i Klon (RAÄ Ovanåker 24:1)	117
Häxmyran (RAÄ Ovanåker 46:1)	119
SÖDERHAMNS KOMMUN	120
MO SOCKEN	120
Kyrkbyn i Mo	121
NORRALA SOCKEN	122
Mostigshällorna, Norrala/Söderala galgbacke (RAÄ Norrala 132:1)	122
Norrala/Enånger avrättningsplats	124
SKOGS SOCKEN	125
Stråtjärä galgbacke (RAÄ Skog 133:1)	125
SÖDERALA SOCKEN	127
SÖDERHAMNS STAD	127
Söderhamns avrättningsplats	127
TRÖNÖ SOCKEN	129
IAKTTAGELSER OCH TOLKNING	129
ANTIKVARISK OCH VETENSKAPLIG POTENTIAL	130
METODUTVECKLING	132
REFERENSER	134
ORDLISTA	141
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	143
BILAGA. REGISTRERADE AVRÄTTNINGSPLATSER I GÄVLEBORGS LÄN	BILAGA SID 1-21
BEDÖMNINGSKRITERIER	BILAGA SID 2
OBJEKTTABELL	BILAGA SID 2-21

Sammanfattning

Projektet *De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborgs län* är ett samarbete mellan Sveriges Fängelsemuseum och Landskapsarkeologerna/ArcMontana. Till de antikvariska insatserna i denna första del av projektet har bidrag erhållits från Länsstyrelsen Gävleborg (Länsstyrelsen Gävleborg 2017-03-17, Dnr: 725–2017). Undersökningsområdet omfattar Gävleborgs län.

Projektledare är Desirée Kjellberg, intendent på Sveriges Fängelsemuseum. De övriga projektdeltagarna är Ola Nilsson (ansvarig arkeologi) och Lena Berg Nilsson (GIS-ansvarig) från Landskapsarkeologerna/ArcMontana, samt Maryam Osman från Länsstyrelsens praktikantprojekt. Projektet utfördes mars – december 2017. Arkiv- och litteraturstudier gjordes främst av Desirée Kjellberg och det arkeologiska fältarbetet utfördes huvudsakligen av Ola Nilsson. Rapporten skrevs av de båda tillsammans med Lena Berg Nilsson som också gjorde slutredigering och rapportlayout.

Syftet med denna första del av projektet var att genom arkivstudier och fältinventering samla in, sammanställa och presentera kunskap om länets offentliga avrättningsplatser. Målsättningen var att i rapportform presentera ett nuläge som kan tjäna som underlag för fortsatt forskning samt ta fram kriterier och underlag för en förbättrad antikvarisk bedömning av denna fornminnestyp. Målsättningen var också att bedöma dessa platsers antikvariska och vetenskapliga potential och att föreslå fortsatta aktiviteter för att tillvarata dessa. De primära målgrupperna för projektet är Länsstyrelsen, hembygds- och kulturföreningar i länet och engagerade privatforskare. Resultatet kan även användas för såväl kunskapsuppbyggnad som i vetenskapliga sammanhang.

Efter fältarbetet är 44 offentliga avrättningsplatser registrerade i länet (antingen som *Avrättningsplatser* eller som *Plats med tradition*) och av dessa är 17 nyregistreringar. I Gästrikland finns nu 16 registrerade lokaler för avrättningsplatser, varav ca hälften, nio stycken, var registrerade i Fornminnesregistret sedan tidigare. I Hälsingland finns nu 28 registrerade lokaler, varav 18 var registrerade tidigare. Förutom dessa 44 avrättningsplatser finns även två avrättningsplatser med mycket ungefärliga geografiska angivelser. Det finns också indikationer och uppgifter som pekar ut ytterligare åtta lokaler, varav en i Gästrikland och sju i Hälsingland. Dessa har dock inte gått att verifiera som avrättningsplatser genom projektet och de anmäls därför inte heller till FMIS. Även Gävle cellfängelse där det skett en intermural avrättning redovisas i denna rapport. Totalt presenteras 55 lokaler – varav 19 i Gästrikland och 36 i Hälsingland.

Av avrättningsplatserna som redovisas i denna rapport är det vid drygt 20 stycken okänt när domen verkställdes eller vem som har avrättats. De återstående avrättningsplatserna har kunnat kopplas samman geografiskt med 80 avrättningar, varav 32 i Gästrikland och 48 i Hälsingland. Detta är ändå långt ifrån de minst 148 avrättningar vi vet har ägt rum under perioden. Av detta följer att det fortfarande finns dels ett stort antal belagda verkställda dödsdomar som inte kunnat knytas geografiskt till kända avrättningsplatser, dels att det finns ett antal avrättningsplatser (belagda och enligt tradition) som ännu inte kunnat kopplas till verkställda dödsdomar.

Genom såväl projektet GRÄNSLAND, MELLANRUM, AVGRUNDER, som denna första del av projektet *De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborgs län* har det visats med all önskvärd tydlighet att kunskapen om avrättningsplatser vad gäller innehåll, utbredning och omfattning av lämningarna har varit och är otillräcklig.

Resultatet av projektet hittills visar att en uppföljning är angelägen såväl antikvariskt som vetenskapligt. Särskilt viktigt förefaller det vara att reda ut hur denna lämningstyp fortsättningsvis skulle kunna bedömas och avgränsas antikvariskt.

Utifrån resultatet av projektet *De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborg del I*, har sex representativa lokaler valts ut för att pröva och utvärdera olika icke-förstörande arkeologiska prospekteringsmetoder under 2018.

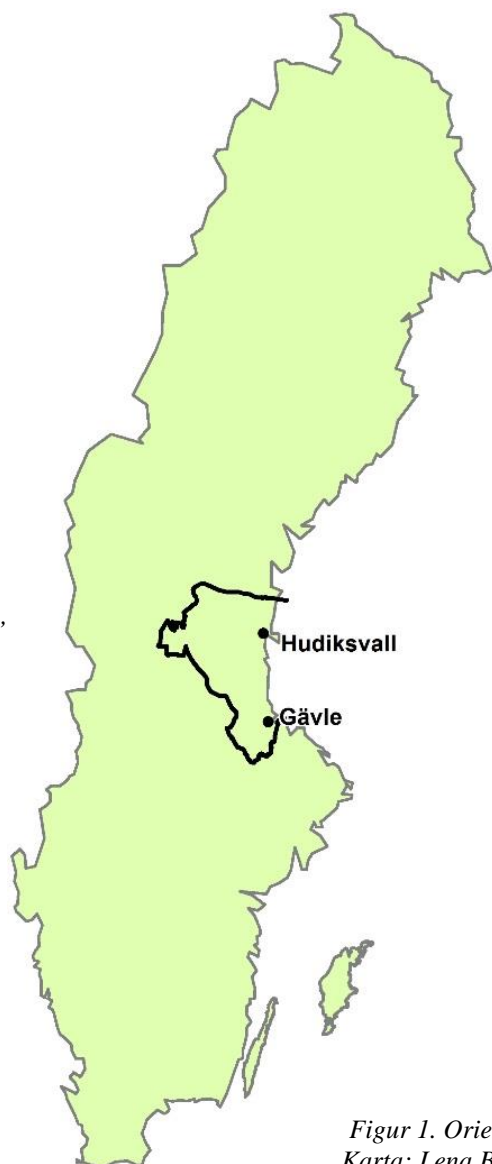
Inledning

Projektet *De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborgs län* är ett samarbete mellan Sveriges Fängelsemuseum och Landskapsarkeologerna/ArcMontana. Till de antikvariska insatserna i denna första del av projektet har bidrag erhållits från Länsstyrelsen Gävleborg (Länsstyrelsen Gävleborg 2017-03-17, Dnr: 725-2017).

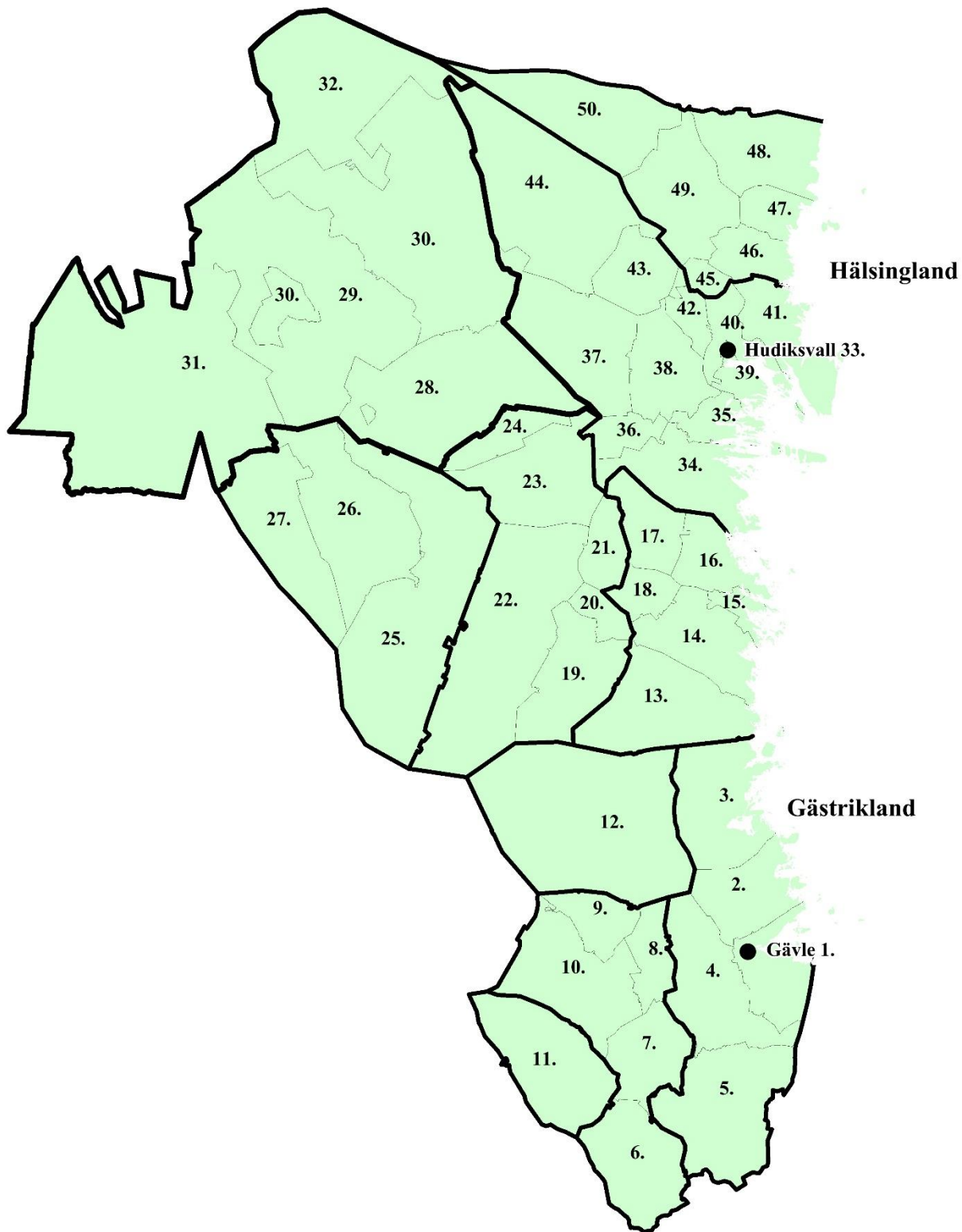
Projektet strävar efter att fylla de stora kunskapsluckorna vad gäller avrättningsplatser och skapa en helhetsbild utifrån flera olika källor – antikvarisk kunskap, arkeologiska fältbesiktningar, historiska dokument, ortnamn, historiska lantmäteriakter samt berättelser och traditioner.

Projektledare är Desirée Kjellberg, intendent på Sveriges Fängelsemuseum. De övriga projektdeltagarna är Ola Nilsson (ansvarig arkeologi) och Lena Berg Nilsson (GIS-ansvarig) från Landskapsarkeologerna/ArcMontana, samt Maryam Osman från Länsstyrelsens praktikantprojekt.

Projektet utfördes mars – december 2017. Arkiv- och litteraturstudier gjordes främst av Desirée Kjellberg och det arkeologiska fältarbetet utfördes huvudsakligen av Ola Nilsson. Rapporten skrevs av de båda tillsammans med Lena Berg Nilsson som också gjorde slutredigering och rapportlayout.

*Figur 1. Orienteringskarta med Gävleborgs län markerat.
Karta: Lena Berg Nilsson.*

Gästrikland

Gävle kommun

1. Gävle stad
2. Hille socken
3. Hamrånge socken
4. Valbo socken
5. Hedesunda socken

Sandvikens kommun

6. Österfärnebo socken
7. Årsunda socken
8. Sandvikens stad
9. Järbo socken
10. Ovan sjö socken

Hofors kommun

11. Torsåkers socken

Ockelbo kommun

12. Ockelbo socken

Hälsingland

Söderhamns kommun

13. Skogs socken
14. Söderala socken
15. Söderhamns stad
16. Norrala socken
17. Trönö socken
18. Mo socken

Bollnäs kommun

19. Hanebo socken
20. Segersta socken
21. Rengsjö socken
22. Bollnäs socken
23. Arbrå socken
24. Undersviks socken

Ovanåkers kommun

25. Alfta socken
26. Ovanåkers socken
27. Voxna socken

Ljusdals kommun

28. Järvsö socken
29. Färila socken
30. Ljusdals socken
31. Los socken
32. Ramsjö socken

Hudiksvalls kommun

33. Hudiksvalls stad
34. Enångers socken
35. Njutångers socken
36. Nianfors socken
37. Delsbo socken
38. Forsa socken
39. Idenors socken
40. Hälsingtuna socken
41. Rogsta socken
42. Hög socken
43. Norrbo socken
44. Bjuråkers socken

Nordanstigs kommun

45. Ilsbo socken
46. Harmångers socken
47. Jättendals socken
48. Gnarps socken
49. Bergsjö socken
50. Hassela socken

*Figur 2. Översiktskarta över Gävleborgs län.
Observera att sockenindelningen här och i hela
rapporten av praktiska skäl följer
fornminnesregistrets (FMIS) indelning.
Karta: Lena Berg Nilsson.*

Geografisk avgränsning

Undersökningsområdet omfattar Gävleborgs län, som består av landskapen Gästrikland och större delen av Hälsingland. Den nordvästra delen av landskapet Hälsingland hör istället till Härjedalens kommun i Jämtlands län och behandlas därför inte i detta projekt (jfr t ex Jensen 1997:93).

Den sockeninindelning som används i denna rapport, se figur 2, ansluter av praktiska skäl till den sockeninindelning som används i Fornminnesregistret (FMIS).

Syfte och målsättning

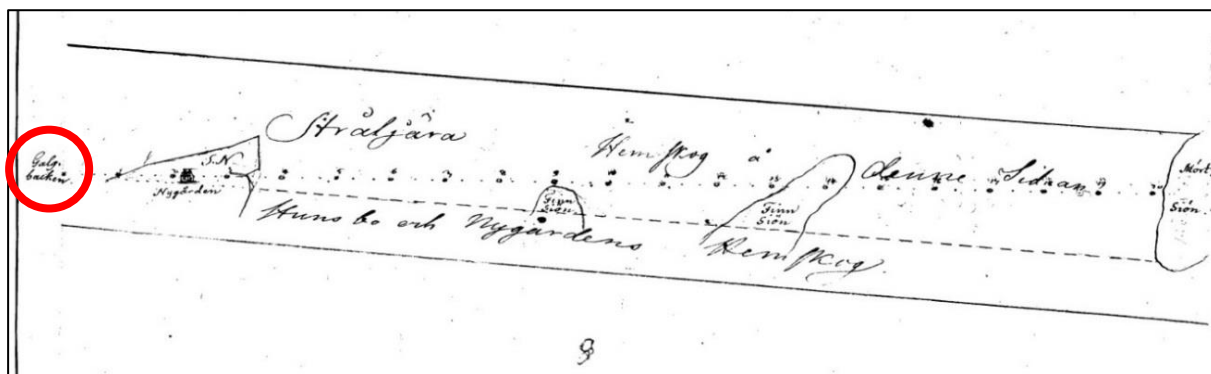
Syftet med denna första del av projektet var att genom arkivstudier och fältinventering samla in, sammanställa och presentera kunskap om länets offentliga avrättningsplatser.

Målsättningen var att i rapportform presentera ett nuläge som kan tjäna som underlag för fortsatt forskning samt ta fram kriterier och underlag för en förbättrad antikvarisk bedömning av denna fornminnestyp. Målsättningen var också att bedöma dessa platser antikvariska och vetenskapliga potential och att föreslå fortsatta aktiviteter för att tillvarata dessa.

De primära målgrupperna för projektet är Länsstyrelsen, hembygds- och kulturföreningar i länet och engagerade privatforskare. I ett vidare perspektiv torde projektets resultat även vara av intresse för exempelvis Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen. Resultatet kan också användas för såväl kunskapsupbyggnad som i vetenskapliga sammanhang.

Om avrättningar i Sverige

Fram till 1876 var avrättningar offentliga och utfördes ofta på en höjd vid en korsväg eller dåtidens allfartsvägar enligt ordalydelsen ”enom till straff, androm till skräck och varnagel”. Avskräckningstanken var ett av de viktigaste motiven i det offentliga dödsstraffet och därför behövde en avrättningsplats förläggas på en plats som var lätt att ta sig till och som lämpade sig för många åskådare. En dödsdömd skulle enligt gammalt bruk avrättas i den stad eller härad där brottet hade begåtts (Rättshistoriskt bibliotek 1984:181), den avsedda platsen skulle vara central, men ingen ville ha den nära eller på sin egen mark. Många avrättningsplatser är sedan medeltid förlagda till gemenskapens utkanter, till gränsområden och råskillnader (Fendin 2008). Enligt folklivsforskaren Ebbe Schön placerades avrättningsplatser på gränser av skälet att det hindrade den döde som var nedgrävd på platsen att gå igen (Schön 2000).

Figur 3. Detalj ur lantmäteriakt från år 1774 som visar en galgbacke belägen på en gräns, i detta fall Stråtjärä galgbacke (inringad med rött längst till vänster i bild) i Skogs socken, Söderhamns kommun, där en rågång höjgs upp från galgbacken. Ur Lantmäterimyndigheternas arkiv (21-SKO-14).

Avrättade och självspillingar fick inte begravas på kyrkogården enligt lag fram till 1864 utan skulle ”i galgbacken eller avsides i skogen begravas”. Efter 1864 fick de avrättade i stillhet begravas på närmaste kyrkogård (Seth 1984:67).

Under medeltiden och fram till 1864 byggde straffsystemet främst på den mosaiska rätten så som den bevarats i Gamla testamentet. Brott kunde inte bara ske mot personer utan även mot Gud. Som ett exempel sårade sexualbrott Guds instiftade familjegemenskap så svårt att det endast kunde sonas med döden. År 1563 förtydligas att om brott inte bestraffades som Gud själv i sin heliga lag påbjudit, så skulle Guds hämnd komma över hela folket. I den nya brottsbalken som kom år 1734 stadgades ett 70-tal brott med dödsstraff och att avrättningarna skulle främst ske genom halshuggning med bila. Nu försvann de mer ålderdomliga avrättningsmetoderna som ”kwick i jord”, dvs levande begravd, och ”rådråkning” som innebar att kroppens ben krossades innan halshuggning. Den nesligt ansedda avrättningsmetoden hängning fanns dock kvar i brottsbalken 1734, men tillämpades i mindre grad. Om personen begått ett allvarligare brott kunde dödsstraffet förstärkas enligt den nya brottsbalken med stegling eller att brännas på bål (Seth 1984:13). Bara personer av manligt kön dömdes till stegling. Vid en stegling högs alltid personens högra hand av först och därefter huvudet. Dessa spikades upp på ett stegel (dvs en vertikalt stående påle). Om personen var dömd till ”att sättas på fem stegel” innebar det att kroppen styckades i fyra delar som fästes på fyra steglar med hjul längs upp. Var personen enbart dömd till stegling, lades istället hela kroppen upp på ett hjul. Steglarna med kroppsdelarna fick sedan stå kvar på avrättningsplatsen för att avskräcka andra från att begå brott. Personer av kvinnligt kön dömdes istället till påföljden bränning på bål, liksom personer som begått tidelag.² Dessa så kallade kvalificerade dödsstraff togs ur lagen 1841 (Seth 1984:22).

Figur 4. Handkolorerat tryck som visar två personer som blir steglade i Danmark 1772. På samma sätt som visas på denna bild avrättades de personer i Sverige som dömdes att läggas på fem steglar efter halshuggningen.

² Eftersom de som begått tidelag ansågs ha förverkat sin manlighet och därför dömdes som kvinnor.

Användningen av dödsstraffet minskade från mitten av 1700-talet på grund av överrätternas avtagande benägenhet att utdöma dödsstraff, trots att tanken om den avskräckande principen fortfarande gällde liksom tron på den mosaiska rättens auktoritet. År 1779 upphävde Gustaf III dödsstraffet för ett tiotal brott och ersatte det med arbete på fästning eller tukthus. Under 1800-talets första decennier ökade dock antalet avrättningar igen statistiskt i Sverige, som en konsekvens av en tilltagande mord- och dråpbrottslighet, vilket antagligen kan sättas i samband med att brännvinsbränningen satte fart på 1820-talet (von Hofer 1983).

Under 1800-talet hörde avrättningar inte till vardagen i Gävleborgs län, de 15 avrättningar som skedde i länet mellan 1800 och 1867 var udda händelser. I hela riket, Gävleborgs avrättningar inräknade, avrättades under samma tid 644 människor (Lager 2006). Detta medför att någonstans i riket måste avrättningar ha varit betydligt vanligare under 1800-talet än vad det var i Gävleborgs län.

När dagen inföll då en avrättning skulle ske fördes fången till avrättningsplatsen med en fångskjuts. Platsen hade inför dagen röjts upp och i Gävleborgs län finns berättelser från flera håll att en risikoja hade byggts upp i närheten för Skarprättaren att gömma sig i fram till dess att halshuggningen skulle ske.

Enligt ett kungligt brev från 1693 så var allmogemännen från nästliggande byar och socknar skyldiga att stå spetsgård om inte tillräckligt med militärer fanns att tillgå (Rättshistoriskt bibliotek 1984:22). En spetsgård innebar att 100–150 man stod i led kring schavott och stupstock, med långa spetsiga käppar i hand. Spetsgården var tänkt att hindra fången från att eventuellt försöka fly, samt avhålla allmänheten från att komma alltför nära avrättningen. Det finns dock berättelser om att barn – och ibland hela skolklasser –, drängar och pigor fick stå innanför spetsgården för att kunna se bra (Levander 1933).

När den dödsdömda anlät till platsen skulle domen läsas upp, det skulle bedjas en bön och fångens ögon bindas för. Det sistnämnda var inte föreskrivet i någon författning, utan hade blivit ett bruk (Rättshistoriskt bibliotek 1984:20). I uppteckningen efter en man som stod i spetsgården vid en avrättning år 1847, står det att den dödsdömda erbjöds att få en säck över huvudet för att slippa se stupstocken, vilket personen avböjde (Gunsth 1982).

Själva avrättningen skulle ske på en uppbyggd schavott, som var i storlek av ett halvt timmerhus med en plattform högst upp där fem personer skulle få rum. På plattformen skulle stupstocken ligga. Se illustrationen (figur 6 nedan) över omslaget till skillingtrycket ”*Mördaren Pehr Victor Göthes sista och uppriktiga Själfbekännelse*” från år 1862. I flera vittnesskildringar från Gävleborgs län nämns ingen schavott, utan enbart stupstocken. Kanske är det så att man inte alltid brydde sig om omakett att bygga en schavott utan man lät stupstocken ligga direkt på marken istället?

En konstruktionsritning på ett bål som skulle användas till en avrättning i Sävar år 1839 finns bevarad i det som tidigare kallades Umeå museum, se figur 5 nedan, (numera deponerad i Folkrorelsearkivet i Västerbotten). Bålet utgjorde även schavotten där halshuggningen skedde och på denna konstruktionsritning kan vi se hur en schavott troligtvis vanligen såg ut. Skillnaden var antagligen den att när det skulle bli ett bål så var byggnadens inre fyllt med brännbara ämnen och på en av sidoväggarna fanns en glugg genom vilket bålet antändes (Levander 1933).

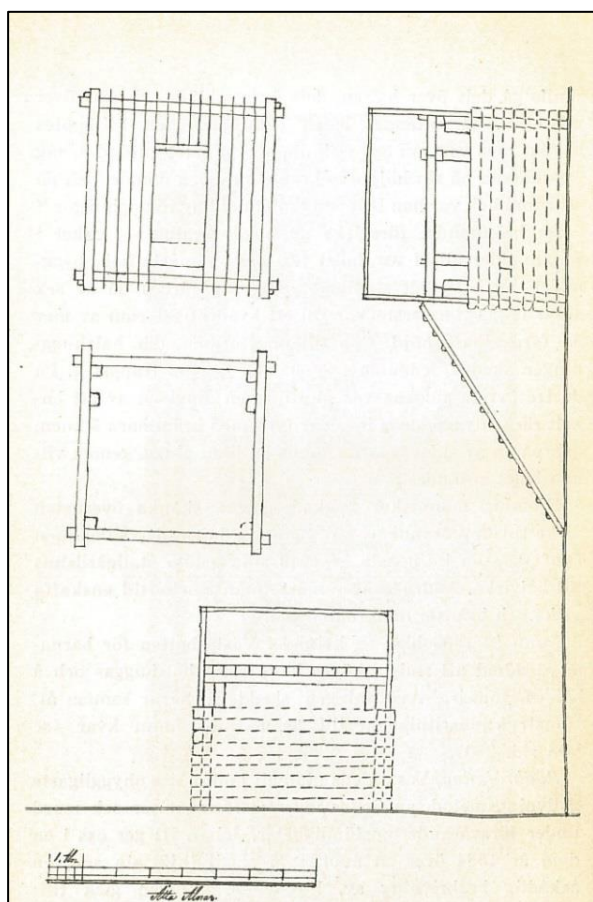
År 1686 stadgades det i kyrkolagen att dödsdömda skulle undervisas, beredas och tröstas av en präst. Syftet var att göra den dödsdömda botfärdig och ångerfull. Fångpredikanter eller fängelsepräster fanns inte förrän på 1800-talet, utan den präst som blev ålagd att bereda den dödsdömda var ofta den egna sockenprästen. Prästen skulle följa fången till avrättningen och stanna vid dennes sida till sista stund. Med hänsyn till prästernas normala uppgifter fick därför inte avrättningen äga rum på en helgdag (Rättshistoriskt bibliotek 1984:18).

När det offentliga dödsstraffet avskaffades av riksdagen år 1877 hade frågan diskuterats sedan 1860-talet. Fångpredikanten A.E. Afzelius, som var den som följde rånmördaren Göthe till döden i Skanstull 1862, argumenterade emot det offentliga dödsstraffet i riksdagen.

”Allmänheten fäster icke vid denna handling det djupa allvar, som bör ligga däri, utan betraktar förrättningen snarare såsom ett skådespel. Och predikanten har ofta svårt att hålla fången lugn, där han av en massa nyfikna människor, som omgiva vägen, på allt sätt hånas och skändas. Om försoningen med samhället inte förberetts och skett innan, så lär det heller inte ske i sista stund på schavotten inför folket. De flesta delikventer äro också gemenligen nästan halvdöda då de hinna fram till avrättningsplatsen”. (Rättshistoriskt bibliotek 1984: 63).

Det som slutligen avgjorde frågan om det offentliga dödsstraffets avskaffande i Sverige var de offentligt verkställda avrättningarna år 1876 på Hjert och Tector som hade skapat skarp kritik även från allmänheten mot det offentliga dödsstraffet. Flera andra europeiska länder hade då redan övergått till intramurala avrättningar, exempelvis England, Preussen och flera av de tyska staterna.

I Sverige avskaffades dödsstraffet i fredstid år 1921.

Figur 5 och 6. T.v. Konstruktionsritning över ett bål 1839 ur Levander (1933). T.h. Omslag till skillingtrycket "Mördaren Pehr Victor Göthes sista och uppriktiga Sjelfbekännelse", 1862.

Häxprocesserna i Gävleborgs län 1672–1675

I slutet av 1660-talet fram till 1676 ägde omfattande trolldomsrannsakingar rum i Sverige. Tiden kallas också för "det stora oväsendet". Varken före eller efter har någonting liknande skett i Sverige även om trolldomsfall även funnits i andra tider (Wallenberg Bondesson 2003:74). År 1672 vet vi med säkerhet att häxhysterin hade slagit igenom med kraft i Gävleborgs län, för då skedde den första större häxprocessen i Järvsö (a.a. 2003:90) och då avrättades åtta trolldomsanklagade kvinnor i Ovanåker (Brev från Nerbelius till Ärkebiskopen, 23 maj 1672). Troligtvis hade häxprocesser skett även tidigare, men i likhet med många andra källor från den här tiden så har protokollen förkommit. Rädslan för

trolldom och häxeri spred sig som en löpeld mellan socknarna. Barnens vittnesmål om blåkullafärder på nätterna och den ondes bakvända men förföriska fester där låg till grund för anklagelserna.

För att avlasta häradsrätterna och få någon slags kontroll upprättades en trolldomskommission i Stockholm med status att ”av kunglig rätt med befogenhet att döma och exekvera utan revision” (Ankarloo 1971:121). Det vill säga, när kommissionen dömt en person till döden behövde de inte, som häradsrätten, vänta in godkännande från kungen för att verkställa dödsdomen, utan avrättningen kunde ske direkt. Trolldomskommissionen reste till de ställen där häxanklagade fanns häktade.

En tillämpad regel i Sverige var att endast avrätta dem vars domar grundats på egen bekännelse. Om denna regel inte skulle bli verkningslös behövdes den hållas hemlig, vilket var lätt när det gällde enstaka brottsmål i en trakt. Under häxprocesserna började man gå bort från denna praxis då den på vissa håll hade blivit känd (Ankarloo 1971:130). Det, i samband med att många källor har försvunnit, gör det svårt att veta hur många som egentligen avrättades dömda för trolldom under denna tid.

Häxprocesserna i Gävleborgs län avslutades i Gävle år 1675 med trolldomsrannsakingar och dödsdom bland annat över kyrkoherden i Gävles hustru Katarina Bure. Genom flykt klarade hon sig, men flera andra kvinnor miste livet. En av dessa kvinnor hade en son – som i och med hennes häktning skickades till Stockholm för att bo hos släktingar. Pojken blev senare känd som ”Gävlepojken” Johan Johanson Grijs och har pekats ut som ledare och inspiratör för häxysterin när den kom till Stockholm. Pojken har också pekats ut som en del till varför ”det stora oväsendet” slutligen avtog, då han och hans jämnåriga kamrater år 1676 erkände att anklagelserna som de kommit med varit idel påhitt (Ankarloo 1971:205). 13 år gammal avrättades han i Stockholm, dömd för att ”igenom svåra lögner åtskillige fler människor bragt om livet och all timlig välfärd” (a.a.:213).

Under häxprocessernas tid var det vanliga straffet för trolldom halshuggning och att kroppen därefter skulle brännas på bål. Om en person erkänt och samarbetat genom att vittna, kunde personen förskonas från bålet och efter halshuggningen istället begravas på kyrkogården. Endast en person ska ha bränts levande på bål under denna tid och det skedde 1676 i Stockholm (Ankarloo 1971:204).

Under 1672 fram till 1675 känner vi till flera kvinnor som avrättades i Gävleborgs län. Många fler anklagades och dömdes till döden för trolldom under samma tid. Då denna rapport handlar om avrättningsplatser, så har vi valt att bara ta med de dödsdomar som vi vet verkställdes. För där det finns en dödsdom som ska verkställas, där finns det även en plats.

Figur 7. En häxa förs bort av djävulen till evig fördömdelse. Ur Olaus Magnus "Historia om de Nordiska folken" från 1555 (nytryck 1982).

Projektet GRÄNSLAND, MELLANRUM, AVGRUNDER

Mellan år 1800 och 1867 avrättades 644 människor i Sverige, vilket blir ungefär en person i månaden. På 1700-talet var det många fler (Lager 2006). Avrättningarna verkställdes genom halshuggning inför publik i hela Sverige. I vårt arbete på Sveriges Fängelsemuseum har vi upplevt att denna historia delvis är bortglömd, trots att det bara handlar om några generationer tillbaka i tid. Det är en historisk omständighet som vid sidan om häxprocesserna på 1670-talet, har förträngts och osynliggjorts i Sverige. En historisk omständighet som samtidigt blir alltmer aktuell då den är en nutida verklighet som många tvingas fly ifrån och som vi därför måste samtala om och skapa förståelse kring.

Sveriges Fängelsemuseum och Kulturutveckling Region Gävleborg inledde därför konst- och kulturarvsprojektet GRÄNSLAND, MELLANRUM, AVGRUNDER, med Desirée Kjellberg som projektledare, hösten 2015. Projektet handlade om att tillsammans med lokalbefolkningen lokalisera och hitta information om avrättningsplatser i Gävleborgs län och därefter belysa ett urval av de funna platserna med hjälp av tillfälliga konstnärliga gestaltningar. Projektet finansierades av Postkodlotteriets Kulturstiftelse och Region Gävleborg.

I projektet anlätades sju samtidskonstnärer. Sex av de tidigare avrättningsplatserna fick under 2017 plats-specifika tillfälliga gestaltningar, detta för att rikta blickarna till platserna och skapa historiskt förankrade samtal, erfarenhetsutbyten och diskussioner kring dödsstraff och statliga övergrepp i vår samtid.

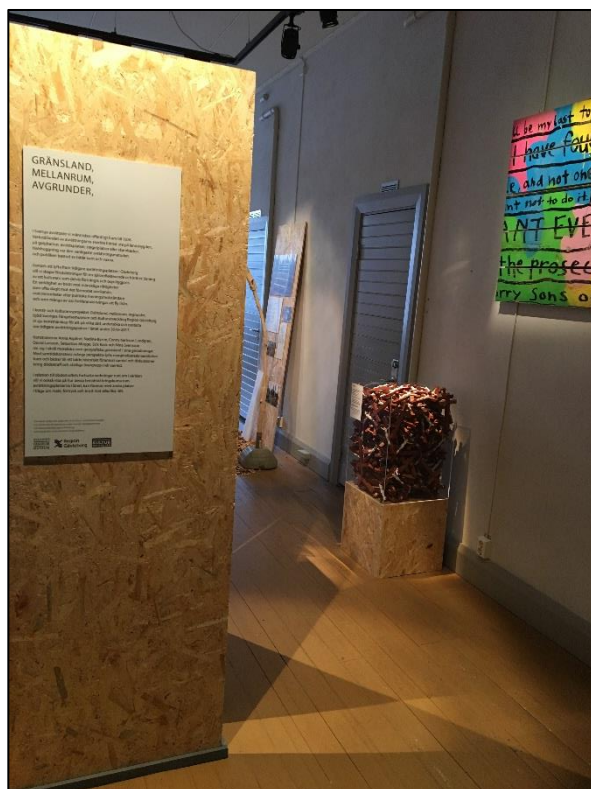
De sju anlätade konstnärerna var: Erik Rask ("AOD" på Hedesunda/Östervåla avrättningsplats), Conny Karlsson Lundgren ("Rum för undantag (svarta speglar)" på avrättningsplatsen vid Trekanten), Nadine Byrne ("Blotläggning" på Delsbo härads avrättningsplats vid Norrbo bro), David Larssons ("Häxmyran 1673 - 2017" i Ovanåker), Anna Asplind ("Kommer himlen alltid att vara blå?" på Mostigshällorna), Sebastian Mügge ("One death is a tragedy, one million is a statistic" på avrättningsplatsen vid Domarstenarna) samt Nina Svensson ("Sektionen", ej plats-specifik).

Till projektet har det skapats en hemsida www.avrattningsplatser.se som är tänkt att finnas kvar och utvecklas även efter att Gränslandprojektet avslutats. På hemsidan finns en karta över Gävleborgs län med alla avrättningsplatser markerade och med information.

Våren 2017 producerades en broschyr för att visa vägen till ett urval av avrättningsplatserna och i december 2017 avslutades projektet med en publikation samt en utställning. Publikationen rymmer dokumentation kring de sju gestaltningarna som ingick i projektet, samt historiken kring de platser där gestaltningarna stod. För att binda samman historia med samtid och det lokala med ett internationellt perspektiv innehåller publikationen bland annat en artikel skriven av en Gävlebo med iransk bakgrund, som berättar om hur han upplevde det att växa upp i ett land där offentliga avrättningar fortfarande äger rum. Utställningen visar fragment från de konstnärliga gestaltningarna tillsammans med fotografi och texter och byggdes för att ambulera i länet under 2018.

Viktiga samarbetspartners har varit Kulturutveckling Region Gävleborg, hembygdsföreningar, Forskarföreningen Släkt och Bygd i Bollnäs, kommunerna i Gävleborgs län, Landskapsarkeologerna/ArcMontana, Amnesty och föreningen Kultorum som arbetar med asylsökande och språkdeltagare.

Intresset för projektet har varit stort, både i media och bland privatpersoner. Projektledarens föredrag om projektet är efterfrågade och projektet har lyfts i både regional och rikstäckande media som SVT, P4 Gävleborg, Gefle Dagblad, Arbetarbladet, Upplands Nya Tidning, Hela Hälsingland, tidningen Vi och tidningen Fria. Vi har även medverkat med en artikel i årsboken *Hälsingerunor* 2016 samt i årsboken *Från Gästrikland* 2017 (Kjellberg 2016, 2017).

Figur 8 och 9. T.v.: Publikationen från december 2017 som bl.a. rymmer dokumentation kring de sju gestaltningarna som ingick i projektet GRÄNSLAND, MELLANRUM, AVGRUNDER; samt historik kring de platser där gestaltningarna stod. T.h.: Utställningen som visar fragment från de konstnärliga gestaltningarna tillsammans med fotografi och texter byggdes för att ambulera i länet under 2018. Foton: Desirée Kjellberg.

Insamling, metod och källor

Under hösten 2015 när vi i Gränslandprojektet började titta på avrättningsplatserna i Gävleborgs län var boken ”Döden i skogen” av Göran Lager (2006) samt Fornminnesregistret våra främsta källor. Göran Lager listar 29 tidigare offentliga avrättningsplatser i Gävleborgs län. I fornminnesregistret fann vi 13 stycken platser i Gävleborgs län registrerade som avrättningsplatser³. Informationen vi hade gick inte ihop utan kändes ofullständig – som ett pussel där de flesta bitar saknas - och de flesta av platserna i Göran Lagers bok hade mycket diffus placering. Senare i projektet konstaterades även att flera av platserna i Lagers lista var samma plats fast med olika namn.

Utifrån erfarenhet förstod vi att det säkert fanns mer information att få om platserna och kanske även ny information om vi fick kontakt med folk ute i länet. Efter ett upprop i media började folk höra av sig via e-post och telefon med muntliga berättelser, tips om platser och tidigare skrivna artiklar i ämnet. Desirée Kjellberg och Erik Anderman från Region Gävleborg höll föredrag på fyra olika platser i länet i samarbete med Studieförbundet och berättade om projektet och bad om hjälp för att få in information. Efter föredragen startade tre studiecirkel i länet för att forska vidare om avrättningsplatser i hembygden. Under vintern 2015/2016 fortsatte Kjellberg hålla föredrag i ämnet med efterföljande samtal, inriktad på hembygdsföreningar. Hon deltog även på arrangemang som ”Arkivens dag” och informerade om projektet.

Då ett av målen med insamlingen var att hitta platser att ha tillfälliga konstnärliga gestaltningar på, var det angeläget att lokalisera platserna ordentligt. I projektet började vi tidigt åka ut för att försöka hitta

³ Ytterligare tio stycken avrättningsplatser visade sig sedan finnas registrerade under sakordet ”plats med tradition”.

platserna utifrån beskrivningar som vi hittat eller fått, men vi insåg snabbt att de flesta platserna var omöjliga att hitta utan att någon lokalkunnig pekade ut dem för oss. Dessa möten blev väsentliga i projektet och ledde ofta till ytterligare kunskap.

De källor vi fick in i Gränslandprojektet och som redovisas i denna rapport kommer från muntliga traditioner, nedskrivna sägner, lokalhistorisk litteratur, kyrkböcker, fångrullor, historiska kartor och i vissa fall internet utan vidare källhänvisning. Förteckningen i rapporten, se tabell 1 nedan, ska inte ses som fullständig eller komplett och det är högst troligt att den aldrig kommer att kunna bli det. Vi kan heller inte verifiera att alla utpekade platser i förteckningen har använts som avrättningsplatser.

För att klargöra att en person blivit avrättad behövs inte bara en dom från en tingslag, utan även hovrättens godkännande av domen samt helst även en anteckning i kyrkans dödbok. Många dödsdomar blev benådade av hovrätten och fick istället andra straff.

Från 1750-tal skrevs fångarna i Gävleborgs län in i en fångrulla när de kom till länsarresten på Slottshäktet, då kan en sammanställd information hittas där. Ibland skrevs avrättningsplatsen ut, ibland inte. Tyvärr har många källor försvunnit eller förstörts. Det kan även vara svårt att tyda skrivstilen. Från tiden före 1700-tal finns inte många skriftliga källor bevarade. De personer i förteckningen (tabell 1 nedan) som är avrättade i länet före mitten av 1700-talet har vi främst hittat genom andra- eller tredjehandsinformation.

Avrättade personer i Gävleborgs län

Även om projektet handlar om just avrättningsplatserna, blev det vartefter uppenbart att även de avrättade personerna utan namngiven verkställelseplats som vi fått kännedom om måste få finnas med. Någonstans verkställdes ju även deras avrättningar. I några fall har vi under projektet kunnat knyta samman dessa personer och platser – vilket har känts väldigt glädjande.

I tabell 1 nedan redovisas avrättade personer i Gävleborgs län. Tabellen skall inte på något sätt ses som komplett eller färdig. Det är ett arbetsdokument där vi redovisar de avrättade personer i Gävleborgs län som vi hittills fått kännedom om. Vi har även fört in de avrättningar som enligt statistik mellan 1749 och 1829 skall ha skett i länet, men där såväl ort som namn saknas. Statistiken skall antagligen inte ses som helt fullständig, då vi vet att det skett avrättningar i länet som saknas i statistiken (t.ex. år 1767).

Tabell.1. Hittills kända avrättade personer i Gävleborgs län från 1572 till 1875. Denna tabell ska inte ses som komplett eller färdig, då fler uppgifter fortfarande framkommer om såväl de avrättade som om platserna för deras avrättningar. Uppgifter i kolumnen Tid syftar på avrättningsstillfället, datum under Härad/ting på domsdag.

Tid	Härad/Ting	Ort/Socken	Avrättningsplats	Antal	Beskrivning
1572		Ljusdal	Avrättningsplats ej identifierad	1	Fänriken Oluff Mörtt avrättad för att han deltagit och antagligen varit ledare i en sammansvärjning mot kung Johan III. De andra som var del i sammansvärjningen klarade sig undan dödsstraffet med god betalning. (Hoflund 1995).
1607		Hälsingland	Avrättningsplats ej identifierad	2	Hälsingekvinna dödsdömd ”som låtit en trollkarl suga all blod ur hennes son” (Ankarloo 1971). Anna Halvardsdotter i Lissboda, ”vridit halsen av barnet”. Avrättad. (Widmark 1945).
1609			Avrättningsplats ej identifierad	4	Jon Månsson i Vi, avrättad för att ha slagit ihjäl sin styvfar (Widmark 1945).

					Knekten Evert Sifwerson, avrättad för att ha slagit ihjäl sin egen stallbroder Matts Mickelsson (Widmark 1945).
					Olof Persson i Stocksäter belägrade sin egen dotter, båda avrättades. Flickan på båle bränd. (Widmark 1945).
1610		Färila	Galgbacken i Sorga (RAÄ Färila 158:1)	1	Kvinnan avrättad och bränd på bål anklagad för sexuellt umgänge med sin systems make Halfward Gunnarsson i Litsbo. Även han var dömd till döden men flydde. (Widmark 1945).
1613	Delsbo sockenting		Avrättningsplats ej identifierad	1	Landknekt Peder Benktsson i Åkre, Rogsta socken anklagad för att ha slagit ihjäl Olof Mårtenssons son Jon. Knekten dömdes och gick i döden. (Widmark 1945).
1613		Ljusdal	Avrättningsplats ej identifierad	1	Jon Persson i Höga dömdes och gick till döden för att ha ihjälslagit Olof Påfwelsson i Ångsäter under ett tärningspel. (Widmark 1945).
1616		Skogs socken	Avrättningsplats ej identifierad	2	Peder Olsson i Lötn och hans hustrus syster Brita bränns på bål dömda för att ha begått blodskam (incest) med varandra. (Widmark 1945).
1618	Segebersta och Hanebo ting		Avrättningsplats ej identifierad	1	Bonde dömd för mord på knekt med yxa. Dom fastställd av hovrätten och verkställd. (Widmark 1945).
1619	Harmånger och Jättendal ting		Avrättningsplats ej identifierad	1	En landsknekt dömdes till döden för mord på djäkne. Gick till döden. (Widmark 1945).
1619		Trönö	Avrättningsplats ej identifierad	1	Mickel Jönsson (från Fly i Trönö) dömd till döden för mord. Dom bekräftades av Hovrätten 1619-09-14 (uppgift 2016-11-06).
1620		Alfta	Avrättningsplats ej identifierad	2	Dräng om 16 år, avrättad för kätteri med sin samsyster och rått henne med barn. Drängen undergick genast dödsstraffet. (Widmark 1945).
					En man anklagad för kätteri med sin systerdotter och rått henne med barn. Avrättningen uppsköts då bönderna fällde förbön för mannen hos Johan Skytte, då han i Norrland höll landsting. Dödsdom verkställdes dock slutligen efter hovrättens förordnande. (Widmark 1945).
1621		Njutånger	Avrättningsplats ej identifierad	1	Bonde avrättad för att ha slagit länsmannen ihjäl. (Widmark 1945).
			Avrättningsplats ej identifierad	1	Jämtlandsflicka dömd för barnamord att å båle brännas. Straffet genast undergånget. (Widmark 1945).
1623		Mo och Rengsjö	Avrättningsplats ej identifierad	1	Tidelag. Gärningsmannen dömd och avrättad. (Widmark 1945).
1624		Alfta	Avrättningsplats ej identifierad	1	Tidelag med tvenne kor. Gärningsmannen dömd efter 14 kap. högamålsbalken att sättas kvick i jord, med samma djur kvävas eller i elden brännas. Straffet utan appell undergånget. (Widmark 1945).
1632		Alfta	Avrättningsplats ej identifierad	1	Barnamord. Änkan Marit i Långhed i Alfta. (Bergman 2002).
1635, 6 maj			Galgberget i Hudiksvall	1	Sven Isakson, ”Tattar Höfvitsman” från Belinge S i Upland dömdes till hängning för brottet tjuveri i Ångermanland och

			(RAÅ Hudiksvall 19:1)		Västerbotten. (Hudiksvallsposten 1924-02-16).
1662		Lingbo, Skogs socken	Domen skall ha exekverats vid Gefleborg. ⁴	1	I tingsrätten februari 1662 androg kyrkoherden Bryzelius, att Lars Olofsson i Lingbo skall ”överdådeligen hava förtalt sig emot det högvärdiga sakramentet”. Lars Olofsson bekände och dömdes från livet, men hovrätten ändrade den 20 mars 1662 straffet ”att bödelen ett stycke av hans tunga, androm till åtvarning, skära skulle”. Påföljande månad dömdes han dock till att halshuggas och i båle brännas för tidelag, vilket Svea Hovrätt godkände. (Humble [1944] 1987).
1667	Rådsturätten Söderhamn	Söderhamn	Trol. Söderhamns avrättningsplats	1	En dräng på 18 år dömdes att mista livet för att han ”bedröfwit otucht med sin husbonders koo.” Domen underställs hovrättens prövning. Djuret dräptes (Jensen 1919).
1668		Ovanåker	Galgbacken i Klön (RAÅ Ovanåker 24:1)	1	Bytare Erich år 1668 (Informationsskylt på platsen).
1671, 31 mars	Rådhusrätten i Gävle	Gävle	Trol. Rådhusstorget i Gävle	1	Johannes Olai Rahm, 19 år, student vid Gefle skola (Vasaskolan). Dömd för ”blasphemier”. Halshuggning och ”i båhle brännas”. (Bygdén 1923-26).
1672, 8 maj	Trolldoms-kommissionen	Ovanåker	Trol. Häxmyran (RAÅ Ovanåker 46:1)	8	Åtta kvinnor halshuggs och bränns på bål i Ovanåker, för trolldom. (Brev från Nerbelius till Ärkebiskopen, 23 maj 1672).
1673	Trolldoms-kommissionen	Valbo	Avrättningsplats ej identifierad	4	Elisabet i Häcklinge, Avrättad för trolldom. (Ankarloo 1971).
					Ingiel i Häcklinge, Avrättad för trolldom. (Ankarloo 1971).
					Kerstin Sveden, Avrättad för trolldom. (Ankarloo 1971).
					Elin i Mackmyra, Avrättad för trolldom. (Ankarloo 1971).
1673, 18 feb	Trolldoms-kommissionen	Järvsö	Avrättningsplats ej identifierad	3	Karin i Myra, hustru till Nils Hinders (Bidner 1982).
					Kurlåks Karin i Bondarfwa (Bidner 1982).
					Rull Älla i Nybo (Bidner 1982).
1674, nyåret	Trolldoms-kommissionen	Delsbo	Sättjära	3	Tre kvinnor avrättas i Delsbo för trolldom. (Hanzén 1951).
1674	Trolldoms-kommissionen	Färila	Galgbacken i Sorga (RAÅ Färila 158:1)	2	Gammel-Anna, finska. Avrättad för trolldom. Halshuggen och bränd på bål. (Ulfhielm och Spansk 1999).
					Back-Ella i Föne. Avrättad för trolldom. Halshuggen och bränd på bål. (Ulfhielm och Spansk 1999).
1670-tal	Trolldoms-kommissionen		Avrättningsplatsen vid Ygskorset	3	Tre kvinnor avrättades för trolldom (Ekeström 1988).
1675, feb/ mars	Trolldoms-kommissionen	Hamrånge	Avrättningsplats ej identifierad	6–18 ⁵	12 st nekade till anklagelserna och dömdes för trolldom till yxa och bål, 6 st erkände och dömdes till yxa och kyrkogård. (Bidner

⁴ Om Gefleborg avser länet eller slottet i Gävle som kallades Gefleborg, vet vi inte. Vid slottet låg länets arrest.

⁵ Det fanns en regel att endast avrätta personer som bekant. Denna praxis efterföljdes dock inte alltid och därför kan vi inte säga hur många som avrättades enbart genom att se på domarna (Ankarloo 1971:130).

					1982, Lantmäteristyrelsens arkiv, V15-1:v7:342-366).
1675, 6 mars	Trolldoms- kommissionen	Gävle	Halshuggna trol. på Rådhusorget i Gävle. Brända vid Vallbackarna, förutom Anna Snifs som begravdes på kyrkogård.	5	Anna Snifs Israelsdotter Bure (Ankarloo 1971). Elisabeth (Lisbeth Pedersen), hustru till Erik Petersson. Även kallad Gubb-Lisbeth. (Nilsson 2005). Kierstin, svärmor till Håkan Vacktkneckt. (Nilsson 2005). Brita, hustru till Lorentz Guldsmed. Även kallad Guldsmeds Brita. Torterades med handklovar. (Nilsson 2005). Brita Canon, hustru till Hans Johansson. (Nilsson 2005).
1675 Dömd 20 april	Rådhusrätten i Gävle + Trolldoms- kommissionen	Gävle	Trol. avrättad på Rådhusorget i Gävle	1	Änkan Karin Nilsdotter, avrättad för trolldom och dubbel hordomssynd. (Sterner 1999).
1675, dömd 12 maj	Rådhusrätten i Gävle + Trolldoms- kommissionen	Gävle	Trol. avrättad på Rådhusorget	1	Carin Pehrsson från Mora. Höll fast vid sin bekännelse och ville gärna dö. (MGKF, 1927).
1675, feb/ mars	Trolldoms- kommissionen	Valbo	Avrättningsplats ej identifierad	2-4 ⁵	4 st dömdes till döden. 2 st erkände. (Bidner 1982). ⁶
1675, feb/ mars	Trolldoms- kommissionen	Hille	Avrättningsplats ej identifierad	2-5 ⁵	5 st dömdes till döden. 2 st erkände. (Bidner 1982).
1675, maj	Trolldoms- kommissionen	Ockelbo	Avrättningsplats ej identifierad	14-35 ⁵	35 st dömdes till döden. 14 st erkände. (Ankarloo 1971).
1677, 30 nov		Tönnebro, Skogs socken	Avrättningsplats ej identifierad	1	14-årige Fredrik Fredriksson hade vid midsommaren 1676 försökt sig på tidelag och blev upptäckt av en flicka, som vallade korna tillsammans med honom. Pojken bekände inför rätten att han ”fullbordat gärningen, så långt det för honom tillräckte”. Hovrätten dömde den 30 nov 1677 honom att halshuggas och brännas på bål samt att kreaturet skulle dödas och grävas ned på avrättningsplatsen. (Humble [1944] 1987).
1681	Rådhusrätten Söderhamn, 15 mars	Söderhamn	Trol. Söderhamns avrättningsplats.	1	Kvinna från Ångermanland dömd och ”exequerad” för barnamord. (Jensen 1919).
1689, 29 maj		Öster- färnebo	Bälinge rättsplats/ Djupmursåsen	1	Anders Pehrsson i Klappsta, troligtvis dömd för tidelag, blev halshuggen och bränd på bål. (Wideen 1970).
1694		Hedesunda /Öster- färnebo	Avrättningsplatsen vid Vinnarsjöskogen	1	Lars Bruse steglas på avrättningsplatsen mellan Hedesunda och Österfärnebo, vid den sk Vinnarsjöstigen. (Rovbladet nr 109).
1695, 16 jan		Öster- färnebo	Avrättningsplatsen vid Trekanten	2	Michel Hansson i Skinnarbo blev för blodskam och dubbelt hor halshuggen och nedgrävd på avrättningsplatsen. (Wideen 1970). Brita Larsdotter blev för barnamord halshuggen och bränd på bål. (Wideen 1970).
1695, 19 juni		Öster- färnebo	Avrättningsplatsen vid Trekanten	1	Hustru Cherstin Larsdotter i Skinnarbo blev för blodskam och dubbelt hor halshuggen

⁶ Osäkert om dessa fyra personer kan vara desamma som Ankarloo nämnde som dömda i Valbo 1673.

					och nedgrävd på avrättningsplatsen. (Wideen 1970).
1703, 23 okt		Österfärnebo	Avrättningsplatsen vid Trekanten	1	Drängen Anders Andersson i Sweden halshuggen och bränd på bål för tidelag. (Wideen 1970).
1703		Ockelbo	Avrättningsplats ej identifierad	1	Olof Nilsson i Sunnanåsbo döms för sin tidelagssynd med trenne kor att halshuggas och att i båle brinna. Den ko som fortfarande lever skall dödas och nedgrävas. (Dom från Laga ting för Ockelbo och Hamrånge socknar, år 1703 den 9, 10 och 11 februari).
1704, 11 nov		Österfärnebo	Avrättningsplatsen vid Trekanten	1	Hustru Brita Jonsdotter halshuggs och bränns på bål för sitt mordbrännande i Nässja by. (Österfärnebo C:1 1688-1722).
1705, 29 mars		Österfärnebo	Österfärnebo kyrka	1	Anders Andersson i Sixbo halshuggen ”nohrr om bogårdsmuren wid kyrkian”. Begravd norr om kyrkan. (Wideen 1970).
1706		Norråla	Norråla/Enångers avrättningsplats, vid Källan.	1	Båtsmannen Erik Olsson Bårg mördade sin hustru Elin Olofsdotter i byn Källene. Han steglades vid Källan norr på skogen på gränsen mot Enånger. 1706. (Norråla C:1 1674-1708).
1706 21 maj	Bjuråker ting	Bjuråker/ Norrbo	Norrbo bro avrättningsplats (RAÄ Norrbo 83:1)	1	Västgörasonen Anders Larsson - Norberg, född 1683, blev för mord på en västgötaknalte halshuggen och på 5 stegel uppsatt den 21 maj. (Nätterö, Åke. <i>Mordet i Friggesund 1706</i> . [Elektronisk 2017-10-04]).
1708, 18 nov		Gävle	Rådhusorget i Gävle	1	På stora torget i Gävle avrättades löjtnanten Stephan Malmberg för dråp på en bonde. (Wickberg 1962).
1709, 29 april		Alfta	Avrättad på Kyrkvallen i Alfta	1	Soldaten Nils Stadig blev för sina missgärningar halshuggen på kyrkvallen. (Alfta C:I 1678-1721).
1712, okt-nov		Järvsö	Hedhuvudet (enligt tradition)	1	Rustmästare Michel Olsson Räf halshuggen, kroppen nedgrävd på avrättningsplatsen och huvudet sattes på en påle. (Kungliga Hovrättens dom över Rustmästare Räf, 22 aug 1712).
1720, 15 aug		Ovansjö socken	Trol. Ovansjö avrättningsplats ⁷	1	Skarprättare Anders Persson Trafware blir betald 3:- för exekution av ej namngiven person i Ovansjö (Västernorrlands läns landbok för år 1720).
1720, 10 dec		Österfärnebo	Avrättningsplatsen vid Trekanten	1	”Wargerings drängen” Olof Pärsson 19 år, blir halshuggen och bränd på bål för tidelag. (Wideen 1970).
1721, 24 okt		Harmånger	Stigsängarna/ Hamrånger äldre avrättningsplats (RAÄ Harmånger 163:1)	1	Drängen Jon Svensson i Wattlång halshöggs och brändes på bål för tidelag. (Harmånger död- och begravningsbok 1709-1755).
1730		Ljusdal	Kyrkvallen i Ljusdal	1	Mårten Jonsson råkat i olycka att ihjälslå sin granne varför han sedan blifwit med dödsstraff belagd och på Kyrkvallen afwrättad. (Ljusdal F:1 1739 - 1791).
1741, 16 dec		Berge, Delsbo	Norrbo bro avrättningsplats (RAÄ Norrbo 83:1)	1	Karin Hansdotter halshuggen och i båle bränd för barnmord (Delsbo C:2 (1734-1790).

⁷ Markerad 20 år senare som avrättningsplats på Lantmäteriakt V40-46:2 (1742).

1744	Ockelbo/ Hamrånge socknars tingsrätt	Bollnäs finnskog	Avrättningsplats ej identifierad	3	Soldaten Paul Johansson, hans syster Kerstin Johansdotter samt hennes make Anders Jönsson dömda för mord och anstiftan till mord. Kerstin Johansdotter dömdes att halshuggas och brännas på bål, Anders Jönsson och Paul Johansson att steglas, ”att hufvudet fästas på en påle, och det öfriga kroppen på fyra stegel fästas”. (Kungl. hovrättens utslag, 23 april 1744).
1748, 16 nov		Hög	Norrbo bro avrättningsplats (RAÅ Norrbo 83:1)	1	Fördublingen båtsmannen Carl Carlsson Redling, avrättas för begånget tidelag. (Uppgift 2016-05-19).
1749, 18 jan		Torsåker	Trol. Ovansjö avrättningsplats (RAÅ Ovansjö 272:2)	1	Den 18 januari 1749 avrättades Jöns Larsson för tidelag. (Torsåker C:2 1716-1746) 1 tidelagare halshuggen och bränd i länet (Olivecrona 1891).
1750-tal			Ovansjö avrättningsplats (RAÅ Ovansjö 272:2)	2	Sista avrättningen på platsen skedde enligt tradition på två utlänningar som begått rånmord, varav en hette Burkat. (Sveriges fängelsemuseums arkiv, F5:2-9).
1752, 27 maj		Öster- färnebo	Avrättningsplatsen vid Trekanten	1	Eric Ferner, Skräddare wid Gysinge Bruk, afrättad på Heden mellan Fernebo och Årsunda och på 5 stegel satt. (Österfärnebo C:2, 1721-1773) 1 man för mord avrättad (Olivecrona 1891).
1752			Avrättningsplats ej identifierad	1	1 man för tidelag avrättad i länet (Olivecrona 1891).
1755, 3 nov	Rådstugurätten	Gävle	Trol. Gävle Galgbacke	1	Olof Bergman, halshuggen och bränd på bål (Fånglista, Gefle slottsarrest, nov 1755).
1759			Avrättningsplats ej identifierad	1	Pål Jönsson från Hälsingland, dömd för tidelag, ”avsänd till orten den 31 januari att undergå honom det åtdömda straffet”. (Fånglista, Gefle Slottsarrest, jan 1759) 1 man, ålder 15-20 år, för tidelag avrättad i länet. (Olivecrona 1891).
1763, 10 aug	Häradsrätten, Valbo socken	Valbo	Avrättningsplats ej identifierad	1	Drängen Lars Larsson uti Öfwerhärde halshuggen och bränd på bål (Valbo F:1 1753-1826). 1 man för tidelag, ålder 20-25 år, avrättad i länet. (Olivecrona 1891).
1763, sept.		Hamrånge socken	Avrättningsplats ej identifierad	1	16 september 1763 avsändes Margareta Stacksdotter till Hamrånge för att genomgå dödsstraffet. (Fånggrulla, Gefle Slottshäkte, sept 1763). I kvinna, ålder 25-30 år, för barnamord avrättad i länet. (Olivecrona 1891).
1764, 5 april		Hedesunda	Trol. Hedesunda/Öster- våla avrättningsplats (RAÅ Östervåla 12:1)	1	Olof Jonsson från Kofsta, Hedesunda sn, av häradsrätten dömd att mista liv och i båle brännas för begången tidelag. Den 7 juni antecknat att Jonsson undergått dödsstraffet. (Lindroos, Ljungström, 2002) 1 man 20-25 år för tidelag avrättad i länet (Olivecrona 1891).
1767			Stigsängarna/ Harmångers yngre avrättningsplats (RAÅ Harmånger 41:1)	1	Anders Jonsson avrättades 1767 genom halshuggning och stegling för att ha rånat en 14-årig postförare. Utsänd den 23 feb för att sitt straff undergå. (Gefleborgs läns slottsarrest fånggrulla, dec 1766-feb 1767).
1769		Delsbo	Norrbo bro avrättningsplats (RAÅ Norrbo 83:1)	1	Bonden Olof Hansson från Delsbo, sänd till hemorten den 11 april att halshuggas (Fånglista, Gefle Slottshäkte, maj 1769) En

					man ska för mord på sin son ha blivit halshuggen år 1769, men på kyrkogården ha blivit begravnen (Olivecrona 1891).
1769, 31 juli	Urtima Tingsrätten i Sättra	Hille	Domarstenarna i Hille (RAÄ Hille 73:1)	1	Johan Persson från Varva, Hille. Steglad för att ha dräpt sin hustru. (Hille C:2) Mannen skall ha varit 35–40 år gammal (Olivecrona 1891).
1772			Avrättningsplatser ej identifierade	2 (3)	Tre män, med ett frågetecken därefter, ska ha blivit avrättade detta år i länet. (Olivecrona 1891). En av dessa är Carl Ersson, se nedan.
1772 10 sept		Bjuråker	Norrbo bro avrättningsplats (RAÄ Norrbo 83:1)	1	Drängen och nybyggaren Carl Ersson blir halshuggen och steglad för det han mördat en kvinna som sagt sig vara gravid med hans barn. (Bjuråker C:2 1755-1792).
1773, 1 sept	Extrating på Kungsgården den 3 juli.	Norråla	Mostigshällarna, Norråla/Söderåla galgbacke (RAÄ Norråla 132:1)	1	Drängen Paul Jonsson i Kolsta, Norråla, dömd till att halshuggas och i båle brännas. (Norråla C:3 1740-1777, Justitiekanslern - 1974, Huvudarkivet EIIIcc:82 1773). Han skall ha varit 15-20 år gammal och brottet tidelag (Olivecrona 1891).
1774, 29 aug	Häradsrätten i Ovansjö.	Torsåker	Trol. Ovansjö avrättningsplats (RAÄ Ovansjö 272:2)	1	Den 29 augusti 1774 avrättades den avskedade båtsmannen Christian Jernberg från Valbo. (Torsåker C:3 1747-1779).
1775, 14 juni	Dömd av Häradshövding Nordin, Ovansjö Häradsrätt.	Torsåker	Trol. Ovansjö avrättningsplats (RAÄ Ovansjö 272:2)	1	Den 14 juni avrättades drängen Eric Jacobson Biörk för poströfwande, han döms till att halshuggas och steglas. (Torsåker AI:9c 1774-1780).
1777	Urtima ting i Alfta	Alfta	Bollnäs Skalleplats (RAÄ Bollnäs 347:1-2)	1	Sigrid Olsdotter Granlund, Alfta, dömd till döden för att ha dödat sitt nyfödda barn (Arbrå AI:1, 1752-1779).
1778, 27 januari	Dömd av Häradshövding Karp		Avrättningsplats ej identifierad	1	Margaretha, dömd att halshuggas och i båle brännas för att ha lagt sitt oäkta barn i lönn. Enligt Kongl Hofrättens utslag till verkställighet befodrad. (Lindroos och Ljungström 2002).
1780, 30 juli	Dömd av Häradshövding Omnberg, Arbrå Häradsrätt.	Arbrå	Arbrå stegelbacke/Flästa (RAÄ Arbrå 2:1)	1	Per Rask halshuggen, dömd för mord. (Fångrulla Gefle slottsarrest mars 1780).
1785, 17 nov		Söderåla	Mostigshällarna, Norråla/Söderåla galgbacke (RAÄ Norråla 132:1)	1	Pigan Anna Olofsdotter från Renskalla, dömd för att ha mördat sitt nyfödda oäkta foster i februari att halshuggas och i båle brännas. (Söderåla EI:2 1783-1803).
1799	Rannsakas vid Haga Tingshus med en överklagare från Gävle.		Arbrå stegelbacke/Flästa (RAÄ Arbrå 2:1)	1	Drängen Olaus Hast avrättas för att ha mördat hemmansägaren Johannes Truedsson från Gillhov, Jämtland under en forbondefärd. (Berglund 2000).
1799, 26 juni	Delsbo Häradsrätt, Härads- hövdingen Norén	Delsbo socken	Trol. avrättningsplats Norrbo bro (RAÄ Norrbo 83:1):	1	Margaretha Carlsdotter Björk, halshuggen och bränd på bål för barnamord. (Delsbo C:3 1791-1828) En kvinna avrättad i länet för barnamord (Olivecrona 1891).
1808			Avrättningsplats ej identifierad.	1	En person avrättad i länet (Olivecrona 1891).

1818 26 sept	Urtima ting Arbrå	Arbrå	Arbrå stegelbacke (RAÅ Arbrå 2:1)	2	Änkan Margta Jonsdotter avrättad för mord den 26 september. (Samling av fångförteckningar Gävleborgs län 1814- 1818).
					Torpären Eric Larsson Gråberg, avrättad för mord den 26 september. (Samling av fångförteckningar Gävleborgs län 1814- 1818).
1820, 17 maj		Hedesunda	Hedesunda/Östervål a avrättningsplats (RAÅ Östervåla 12:1)	1	Hustru Anna Olsdotter i Jufvansbo, halshuggen för det att hon med gift dödat sin svärfar. (Hedesunda C:4 1785-1821). En kvinna avrättad i länet (Olivecrona 1891).
1823, 11 juni kl 11	Häradsrätten i Bollnäs. Dömd 26 och 27 okt 1822.	Bollnäs	Bollnäs Skalleplats (RAÅ Bollnäs 347:1-2)	1	Johan Krantz, även känd som Ljungs Johannes, halshuggen för mord och stölder. (Ohlson 1936) En person avrättad i länet (Olivecrona 1891).
1832, 10 maj kl 10.30	Urtima ting, Norråla härad	Rengsjö	Rengsjö avrättningsplats (RAÅ Rengsjö 161:1)	1	Bonden Anders Olsson, 35 år, från Österböle, halshuggen för mord. (Rengsjö C:3 1806-1859).
1833, 9 okt	Urtima ting Delsbo. Dömd 17 maj 1832	Bjuråker	Norrbo bro avrättningsplats (RAÅ Norrbo 83:1)	1	Soldat Pehr Gustafsson Krantz, 21 år, från Bjuråker, halshuggen och steglad för mord. (Bjuråker F:1 1793-1840).
1834, 20 juli	Hille och Valbo Urtima tingsrätt	Valbo	Årsunda/Valbo avrättningsplats (RAÅ Årsunda 399:1).	2	Anders Ösare, dömd att mista höger hand och halshuggas för ett länsmansmord. (Kriminalanstalten Gävles arkiv, fångrullor, 1834).
					Nils Svala, dömd att mista höger hand och halshuggas för ett länsmansmord. (Kriminalanstalten Gävles arkiv, fångrullor, 1834).
1845, 28 nov kl 10.45		Enånger	Enånger/Njutångers avrättningsplats (RAÅ Enånger 41:1)	1	Bonden Jan Johan Larsson, 41 år, från Bäckmora, halshuggen för mord på sin svärfar. (Enånger F:1 1801-1861).
1847, 29 jan	Delsbo Häradsrätt. 16 aug 1845.	Delsbo	Norrbo bro avrättningsplats (RAÅ Norrbo 83:1)	1	Brita Andersdotter, halshuggen för arsenikmord på tre pers. (Gunsth 1982).
1851, 16 juli		Gnarp	Gnarps avrättningsplats /Årskogen (RAÅ Njurunda 11:1)	2	Johan Höglund 35 år, från Årskogen, halshuggen för mord. (Ljusnan 2015-07-31).
					Johan Andersson 33 år, från Årskogen, halshuggen för mord. (Ljusnan 2015-07-31).
1851, 16 juli		Hedesunda	Hedesunda/Östervål a avrättningsplats (RAÅ Östervåla 12:1)	2	Stina Jönsdotter, 32 år, från Lindåsen, halshuggen för mord. (Kriminalvårdsanstalten i Gävle 1849-1851).
					Erik Jönsson, 39 år, från Klessmansbo, halshuggen för mord. (Kriminalvårdsanstalten i Gävle 1849-1851).
1859, 29 nov	Delsbo Häradsrätt. Dömd 27 maj.		Årsunda/Valbo avrättningsplats (RAÅ Årsunda 399:1)	1	Murargesällen Lars Gustaf Petterson, 38 år, född i Torpa sn, Älvsborgs län. Halshuggen för mord. (Kriminalvårdsanstaltens Gävles arkiv, fångrullor 1859).
1893 17 mars kl. 8			Gävleborgs cellfängelse, ej offentligt.	1	Per Johan Petterson från Alfta, halshuggen för anstiftan av mord på två länsman. (Norrlandsposten 1893-03-17).
Antal kända avrättningar: 148–187 stycken					

Övriga dödsdomar

Det är inte alltid helt enkelt att fastställa att någon blivit avrättad, trots att de blivit dömda till döden. När en underrätt dömde någon till döden så skulle domen granskas av Hovrätten innan den fick verkställas. Hovrätten kunde benåda, förstärka eller ändra domen. Mycket kunde dessutom hända under tiden fram till avrättningen, personen kunde bli sjuk eller kunde rymma.

I de fall där omständigheterna är sådana att det är troligt att de blev avrättade har vi tagit med dem i tabell 1 ovan, men de avrättningar som är mer osäkra, eller som av något skäl inte verkställdes redovisas nedan.

1673–1675 pågick trolldomsrannsakingar i Gävleborgs län. Från denna tid har många källor gått förlorade, exempelvis har hela serien ”Skrivelser från hovrätten i Gävleborgs länsstyrelsens arkiv” en lucka för åren 1673-76 (Ankarloo 1971). Denna serie är av stor vikt för att kunna verifiera att dödsdomar verkställdes. Förutom de domar som vi redogjort för i listan ovan, så vet vi att trolldomsrannsakingar även skedde i Norrbo-Bjuråker, Ljusdal, Arbrå-Undersvik, Norrala-Trönö, Rogsta-Ilsbo, Forsa, Alfta, Söderala och Tuna-Idenor. Söderhamn anges dessutom i en rapport från år 1673 som en ort som skall ha varit särskilt angripen (Ankarloo 1971). Tyvärr vet vi ingenting om antalet domar som gick till verkställighet i dessa socknar och orter.

1708, den 17 juli, döms Nils Eriksson, Lillbyn, Färila till hängning för stöld. Osäkert om straffet verkställdes (Hoflund 1995).

1749 döms Anders Tilander från Söderala socken att mista höger hand, halshuggas och steglas för det att han bränt sin husbonde inne (Lindroos och Ljungström 2002). Osäkert om straffet verkställdes.

1752 döms drängen Per Jonsson från Arbrå socken, av häradsrätten i Arbrå att hängas för begången stöld. Osäkert om straffet verkställdes (Lindroos och Ljungström 2002). Osäkert om straffet verkställdes.

1766, den 6 mars avsändes husmannen Per Mattsson-Wiström från Järvsö till hemorten för att undergå av Hovrätten utdömda straff. Han hade av urtima tingsrätten i Järvsö för stöld och inbrott dömts till hängning (Kriminalvårdsanstaltens Gävles arkiv, Fångrulla 1766). Det sena årtalet för domen talar för att hovrätten benådade honom från dödsdomen och gav ett annat straff.

1773. Stöld från kyrkan i Ovanåker. Olof Åkersten, dräng 22 år. Inkom till Gävle slottsarrest den 24 februari. Dömd av häradshövding Omnberg, tingsrätten i Alfta att mista livet. Kungliga hovrättens utslag träda i fullbordan 22 maj 1773 (Justitiekanslern 1974, huvudarkivet EIIIcc:82, 1773 bl. 530, Ohlson 1936). Enligt statistik blev bara en person avrättad det året i Gävleborgs län, för tidelag, och denna är redovisad i tabell 1 ovan. Det troliga är därför att detta dödsstraff aldrig verkställdes.

1776 blev en person hängd i Gävle enligt Jan Sterner. Sterner skriver: ”Gävle hade ingen egen tidning 1776, men Inrikes tidningar skrev om branden den 3 oktober två veckor efteråt. Kommunikationerna gick långsamt på den tiden... En del fattiga tog tillfället i akt att stjäla [efter branden]. En av de som ertappades blev hängd.” (Sterner 1999). År 1776 kan vi i fångrullorna till Gefle Slottsarrest hitta Hans Hillberg som för stöld döms av Rådstugurätten till hängning. Han blir dock enligt ett brev till landshövdingen från Svea Hovrätt (19 oktober 1776) till livet benådad av Svea Hovrätt och istället dömd till 20 par spö, två slag av paret och därefter sänd till Sveaborgs fästning för 10 års arbete. (Gävleborgs läns landskansli, Svea Hovrätts dom betr. Hans Hillberg, 19 okt 1776).

1809 ”Ankom drängen Per Gabrielsson för dråp. Undergått rannsaking 7 och 26 dec 1809 vid urtima tingen med Bergsjö tingslag. återkom den 7 jan dömd av vise häradshövding att mista livet och varda halshuggen.” Avled av sjukdom i fångelset 3 sept 1810 och sedan blivit av Skarprättaren avsides i skogen nedgrävd. (Kriminalvårdsanstaltens Gävles arkiv, Fångrulla 1810).

1848 födde Stina Andersdotter i Njutånger ett barn som hon anklagades för att ha dödat direkt efter födseln. Rättens dom blev halshuggning, men domen ändrades istället till 28 dagars vistelse på tukthus (Engman 2001:138).

Skarprättare i Gävleborgs län

Flera av skarprättarna i Gävleborgs län arbetade även i Västernorrlands län och sedemera Jämtlands län när det inte längre hörde till Gävleborg. De kunde också bli kallade till Falun för att verkställa dödsstraff där. När Gävleborgs län under perioder stod utan skarprättare tillkallades exempelvis Uppsala läns skarprättare när avrättningar skulle verkställas. Skarprättaren i Gävleborgs län hade sin ämbetsbostad i Gävle, den så kallade Skarprättargården. (Ljungström 1996).

Tabell.2. Skarprättare i Gävleborgs län från 1690-tal till den sista offentliga avrättningen i länet år 1866.

Tidsperiod	Namn	Kommentar
1690-tal	Johan Lilja	Kort period
1697-1700	Johan Gudmunsson	-
1702-1721	Anders Persson Trafware	-
1722-1753	Aron Olsson Skarberg	-
1753-1762	Magnus Skarberg	Son till Aron Olsson Skarberg
1765-1769	Nicolaus Fredricsson	”norske Niclas”
1769-1772	Carl Fredrik Strandberg	Gift med Juliana Skarberg, dotter till Aron Skarberg
1773-1782	Niclas Almin	-
1783-1793	Lars Lindström	-
ca 1793 – 1798	Erik Lyckman	-
1798-1816	Niclas Öberg	Mästerman i Uppsala
1818-1821	Carl Magnus Lidman	-
1823-1866	Anders Lund	Bodde i Heden, Bollnäs
1866	Jonas Persson	Förrättade den sista offentliga avrättningen i länet, var måg till ovan nämnda Anders Lund.

Figur 10. Steglingsyxa med initialerna ELM, som står för bödel Erik Lyckman som var verksam i Gävleborgs län ca 1793 – 1798. Enligt vad som är känt skedde dock inga steglingar eller avrättningar i Gävleborgs län under den tid Erik Lyckman tjänstgjorde som bödel. Yxan finns utställd på Sveriges Fängelsemuseum. Foto: Ulf Bodell.

Det arkeologiska fältarbetet

Antikvarisk bakgrund

Avrättningsplatser tillhör en fornlämningskategori som ur ett antikvariskt perspektiv är något styvmoderligt behandlat. Till viss del kan det förklaras med att en generell okunskap funnits, och fortfarande finns, i antikvariska kretsar kring hur en avrättningsplats kan ha sett ut och vad den kan ha innehållit för anläggningar. Uppgifter om avrättningsplatser redovisas i FMIS i huvudsak under två sakord, *Avrättningsplats* och *Plats med tradition*. I enstaka fall kan nedgrävda avrättade även redovisas som *Begravningsplats enstaka*.

Definitionen av *avrättningsplats* i FMIS är en plats där avrättningar verkställdes från medeltid fram till 1800-talets mitt. Inom ytan kan rester efter särskilda anläggningar eller konstruktioner förekomma. Ofta har de avrättade begravts i omedelbar närhet av avrättningsplatsen. Avrättningsplatser bedöms numera som fornlämningar. Enligt bedömningskriterierna ska avrättningsplatser, om de kan antas ha tillkommit efter 1850, inte bedömas som fornlämning. (*Lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning Version 4.1*). Med *plats med tradition* avse en plats till vilken ett ålderdomligt bruk, sägen, tradition, namn eller märkligt historiskt minne är knutet. Platser med tradition bedöms alltid som Övrig kulturhistorisk lämning. (*Lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning Version 4.1*).

För att föreställa sig hur en avrättningsplats kan ha sett ut och storleken på den måste man frigöra sig från det objekt- eller punktänkande som ges uttryck för i Riksantikvarieämbetets (RAÄ) anvisningar till hur en avrättningsplats ska beskrivas och bedömas enligt FMIS.

Det historiska källmaterialet ger möjlighet att få en viss uppfattning om hur en avrättningsplats kan ha sett ut och varit organiserad. Siv Rehn ger utmärkta exempel från Västerbotten och framförallt Norrbotten (2006, 2007). De uppgifter som hon redovisar bör även vara tillämpliga i andra delar av Sverige. Processen att iordningställa en avrättningsplats var omfattande, oavsett om man iordningställde en befintlig eller en helt ny plats. Förutom de personella resursbehoven, skulle platsen röjas, stupstock och stegel förberedas, sly röjas och inom det område som behövdes för åskådarna skulle också skog avverkas. En uppfattning om storleken på det för åskådarna förberedda området kan fås av de uppgifter som finns redovisade för en avrättning i Övertorneå 1833. Där anges det att placeringen av avrättningsplatsen – om inte den gamla kan användas med hänsyn till omkringliggande bebyggelse – ska placeras 500–600 alnar från landsvägen, gärna höglänt på mark som inte är tjanlig till odling samt att skogen ska avverkas så att platsen är synlig från vägen. Placeringen i terrängen för dessa platser var, förutom närheten till en väg, även närheten av en sockengräns.

I de fall ytor är angivna i äldre beskrivningar av avrättningsplatser i FMIS är dessa sannolikt baserade på uppgifter ur äldre kartor samt förekomsten av olika synliga strukturer i markytan – oftast gropar. I de fall uppgifter funnits på äldre kartor är det sannolikt denna yta som angetts i beskrivningen. Det framgår oftast inte i äldre beskrivningar vari bedömningen av angivna ytor grundar sig på.

Utifrån det ovan beskrivna finns en motsättning mellan anvisningarna till FMIS som ytterst syftar till att tydligt avgränsa och beskriva en fornlämning i generell bemärkelse, och att applicera detta på den omfattande och svåravgränsade iordningställda yta som det historiska källmaterialet antyder att en avrättningsplats bestått av.

Metod

Inför det arkeologiska fältarbetet genomgicks data i Riksantikvarieämbetets digitala fornminnesregister (FMIS) och yngre och äldre kartor över platserna med avrättningsplatser eller platserna med tradition i Lantmäteriets digitala kartarkiv. Dessutom gjordes kontroll av bebyggelse- och naturnamn vid Ort-

namnsregistret, f.d. Ortnamnsarkivet i Uppsala. Vidare genomgicks relevant hembygds litteratur i Gävleborg, rapporter över arkeologiska utredningar och undersökningar samt andra arkeologiska publikationer och artiklar som berört avrättningsplatser. Kontakter har också tagits med hembygdsföreningar och med personer runt om i länet som är intresserade och insatta i olika frågor som berör avrättningsplatser i allmänhet. Denna litteraturgenomgång har geografiskt omfattat hela landet. Inte minst användes material från projektet GRÄNSLAND, MELLANRUM, AVGRUNDER, och den förteckning över avrättade personer i Gävleborgs län som tagits fram, vilken i sin tur kunde kompletteras ytterligare i samband med fältförberedelse och fältarbete (jfr tabell 1).

En viktig utgångspunkt inför fältbesöken av avrättningsplatserna i Gävleborg har varit att arbeta efter den ovan beskrivna motsättningen mellan anvisningarna till FMIS och den omfattande och svåravgränsade iordningställda yta som det historiska källmaterialet antyder att en avrättningsplats bestått av. För att komma förbi denna motsättning utfördes fältbesiktningarna utifrån tanken på hur en idrottsarena är anlagd, där det funnits en central yta där avrättningen skett (motsvarande exempelvis fotbollsplanen), där schavotten var uppbyggd, stupstocken eller galgen placerad. En yta där också stegelhjul varit uppresta och bålplatser förberedda⁸. Denna centrala yta var vid exekutionen omgärdad av spetsgården. Spetsgårdens storlek varierade från avrättning till avrättning, då syftet var att skydda den dödsdömde och bödeln från uppretade åskådare, men även till att förhindra att den dömden skulle fly. Kring denna yta måste det också ha funnits ett tillräckligt stort område för åskådarna, dvs. de ditkommenderade sockenborna, i vissa fall kanske så många som upp emot tusen, så att dessa kunde åse avrättningens olika faser (motsvarande åskådarläktare på idrottsplanen). I anslutning till avrättningsplatsen måste det också ha funnits förutbestämda ytor där de avrättades kroppar eller brandrester grävdes ner, liksom en enkel koja eller skjul för bödeln.

Utifrån dessa utgångspunkter följde metoderna vid fältbesiktningen FMIS gängse rutiner, men relaterade till lämningarnas förutsättningar. Eftersom synliga strukturer efter avrättningsplatser är mycket svåra att iakttä, har fokus vid fältbesiktningen lagts vid att bedöma terrängens lämplighet, dvs att finna ytor lämpliga för att inrätta en schavott eller stupstock och utrymme för en spetsgård. Likaså har terrängens lämplighet att rymma åskådare bedömts. Rekognosceringen genomfördes fortlöpande under 2017. Lämningarna beskrevs och registrerades enligt gängse rutiner, koordinatsattes med GPS, och bedömdes antikvariskt. Jordsond användes för att bedöma jordlager och om stenar under/i markytan kan tillhöra fornlämning. Ny- och ändringsanmälningar har efter besiktningarna anmälts till FMIS (se objekttabell i Bilagan).

Rapportarbetet har inspirerats av två tidigare mycket omfattande projekt – *Medeltidsstaden* och *Atlas över Sveriges bergslag* (för beskrivningar av projekten se t.ex. Aagård 1984 respektive Strandvik 2001). Rapporterna från båda dessa projekt utgörs av omfattande materialsammanställningar tänkta att använda både i den antikvariska handläggningen och som underlag för fortsatt forskning. Det har dessutom visat sig att framför allt *Atlas över Sveriges Bergslag* också i hög grad används av en intresserad allmänhet som underlag till utflykter eller som kunskapskälla om hembygden.

Redovisningen av avrättningsplatserna i rapporten är därför fördelade på landskap, kommun och socken. Då flera avrättningsplatser är belägna på gränser innebär det att det emellanåt varit nödvändigt att välja var en avrättningsplats ska redovisas geografiskt, men detta anges med hänvisningar under samtliga berörda socknar/kommuner. För att underlätta för läsaren finns också en *Ordlista* där de vanligast förekommande termerna förklaras.

Vid GIS-bearbetningen och den med detta sammanhängande upprättandet av information knuten till objekten har ett antal variabler valts ut för att möjliggöra analyser, dels i samband med rapportarbetet, men framförallt för framtida forskningsbehov och projektets fortsättning. Dessa variabler – för avrättningar som kunnat kopplas till en geografisk position – omfattar exempelvis logiska värden för brottstyp, typ av straff, typ av behandling av kroppen efter döden, kön och åldersgrupper.

⁸ Troligen användes vanligtvis schavotten som bålplats efter den verkställda avrättningen, men hur man arrangerade bålen då det var fler än en avrättning samtidigt är ännu inte känt.

Kriterier för antikvarisk bedömning

Förutom de kriterier som anges i anvisningarna till FMIS, se *Antikvarisk bakgrund* ovan samt i *Bilaga*, har följande tillägg gjorts vid bedömningen av lokalerna;

Avrättningsplats – Belagd i äldre kartmaterial och/eller genom belagda avrättningar. Om äldre kartuppgifter eller andra skrifthistoriska källor saknas ska traditionsutpekandet av platsens läge vara tillförlitligt.

Plats med tradition – Skrifthistoriska källor och uppgifter i äldre kartmaterial saknas liksom belagda avrättningar. Traditionsutpekandet är vagt eller motstridigt.

I den antikvariska bedömningen av lokalerna ingår också att bedöma platsens topografi och var i terrängen det kan bedömas ha varit lämpligt att placera avrättningsplatsen samt bedöma det omkringliggande områdets lämplighet att hysa åskådare.

Resultat av fältbesiktningen

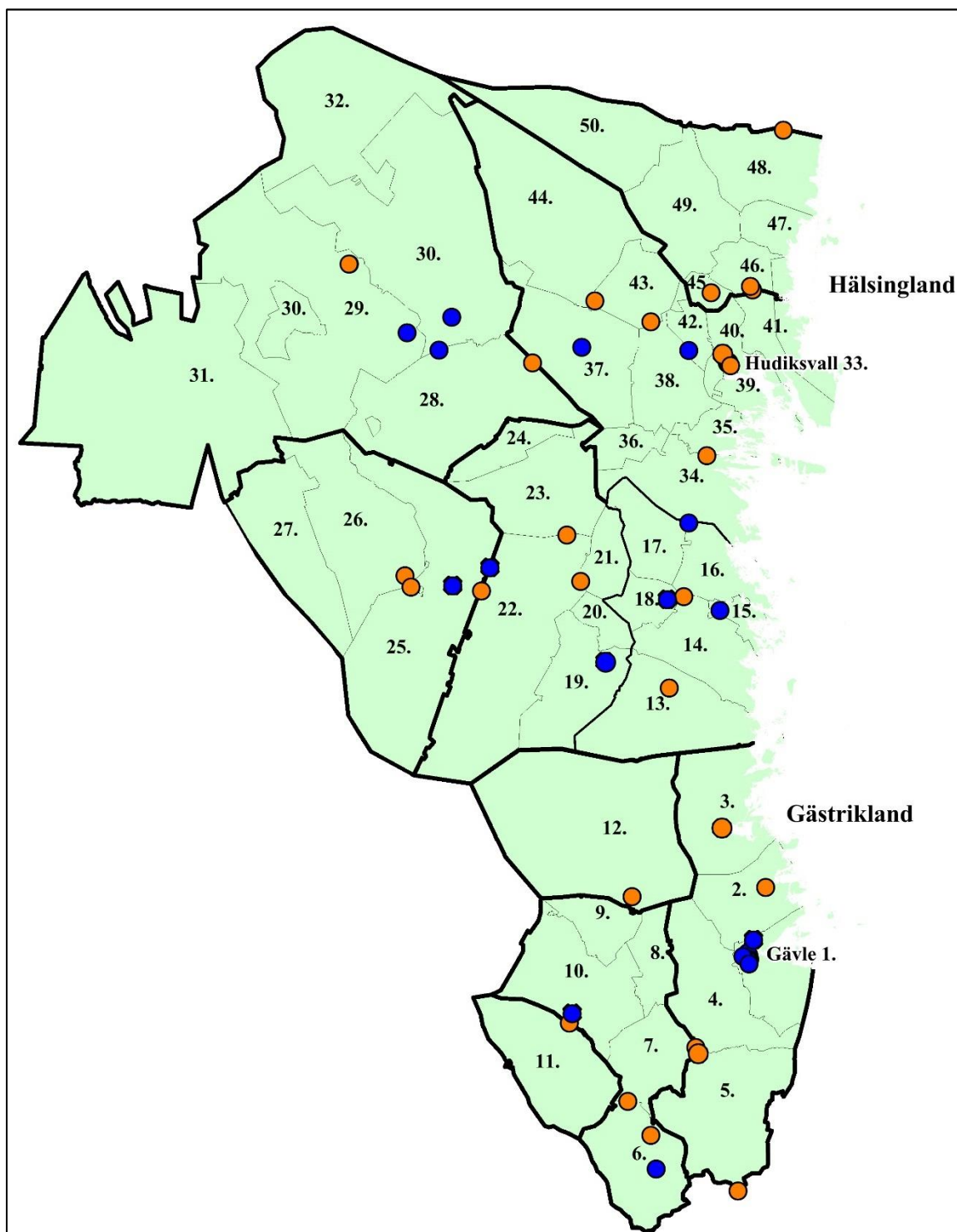
Efter fältarbetet är 44 offentliga avrättningsplatser registrerade i länet (antingen som *Avrättningsplatser* eller som *Plats med tradition*) och av dessa är 17 nyregistreringar⁹. I Gästrikland finns nu 16 registrerade lokaler för avrättningsplatser, varav ca hälften, nio stycken, var registrerade i Fornminnesregistret sedan tidigare. I Hälsingland finns nu 28 registrerade lokaler, varav 18 var registrerade tidigare, jfr figur 11 och 12.

Förutom dessa 44 avrättningsplatser finns även två kända avrättningsplatser med mycket ungefärliga geografiska angivelser (båda i Gästrikland). Dessa som inte har varit möjliga att lokalisera närmare har därför inte anmälts till FMIS trots att de behandlas i denna rapport. Det finns också indikationer och uppgifter som pekar ut ytterligare åtta lokaler, varav en i Gästrikland och sju i Hälsingland. Dessa har emellertid inte gått att i nuläget verifiera som avrättningsplatser genom projektet och de har därför inte heller anmälts till FMIS. Förhoppningsvis framkommer dock material med tiden, som kan kasta ljus även över dessa tio platser.

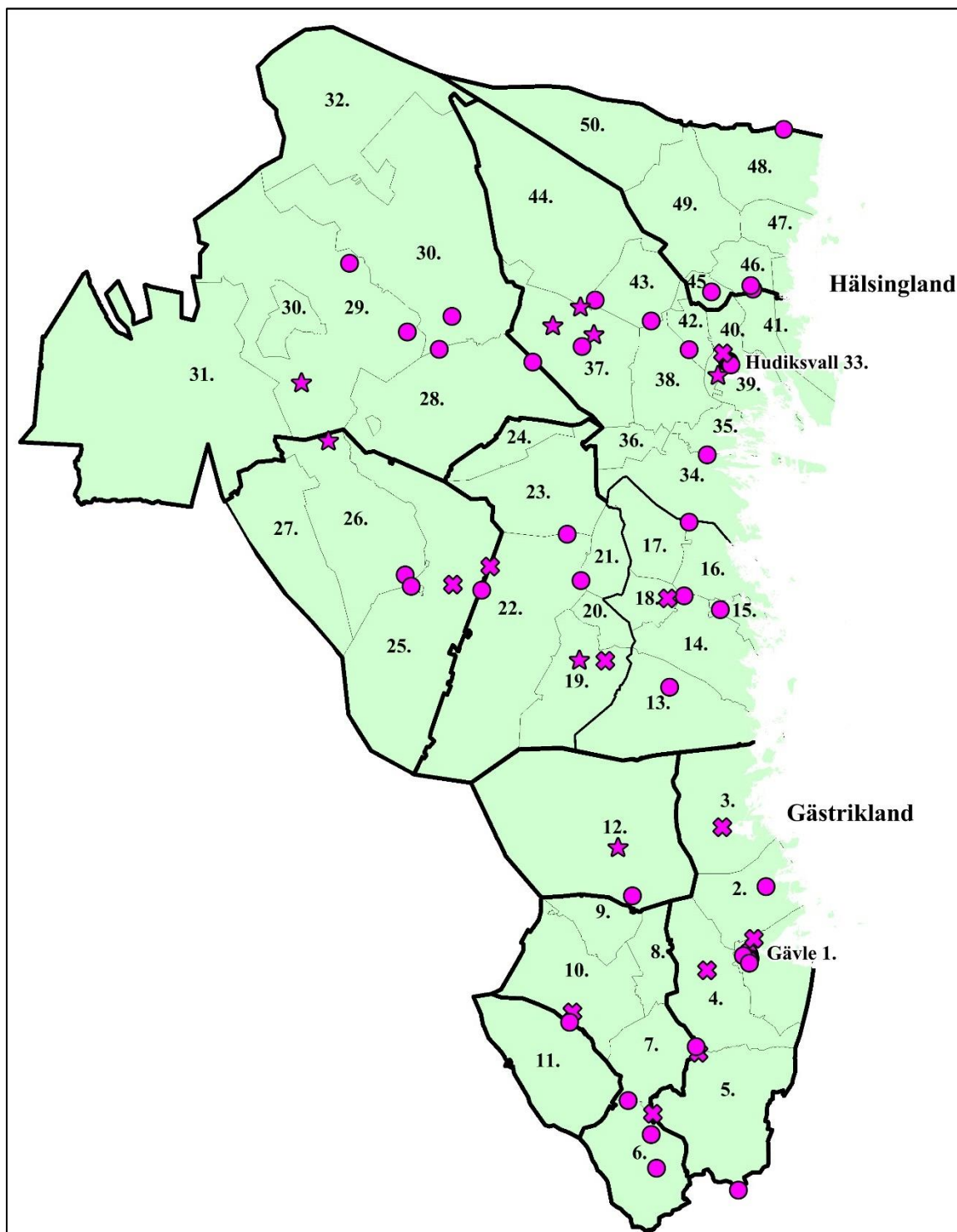
Resultatet presenteras vidare nedan genom beskrivningar av de enskilda avrättningsplatserna under rubrikerna *Avrättningsplatser i Gästrikland* respektive *Avrättningsplatser i Hälsingland* samt i objekt-tabellen (Bilaga). Totalt presenteras 55 lokaler i denna rapport.

Förutom avrättningar vid dessa platser finns ytterligare ett stort antal belagda verkställelser av dödsstraffet på platser som inte kunnat identifieras varken genom arkivstudier eller fältarbetet, jfr tabell 1. Vissa av dessa avrättningar har förmodligen skett på någon av de 55 avrättningsplatser som behandlas i denna rapport, men sannolikt har det funnits betydligt fler avrättningsplatser som ännu ej identifierats – särskilt från den äldre tidsperioden. För de flesta av dessa avrättningar finns uppgifter om ort, socken eller vilket ting och de redovisas då i inledningarna till de berörda landskaps-, kommun- och sockenbeskrivningarna i rapporten. Flera avrättningar har emellertid skett på okänd plats i länet – fyra avrättningar (varav en dubbelavrättning) år 1609, en avrättning 1752, två eller tre 1772, en 1778 samt en 1808. Dessutom exekverades en dom vid ”Gefleborg” år 1662, men det är oklart om detta syftar på länet eller på slottet i Gävle, där länets arrest fanns.

⁹ För tre av dessa har det tillägg gjorts i FMIS i befintliga beskrivningar till andra lämningstyper som varit registrerade på dessa lokaler sedan tidigare.

Figur 11. Gävleborgs län med tidigare registrerade avrättningsplatser i FMIS (orange) och de som kommer att registrerats genom projektet (blå). På denna karta görs ingen skillnad på de antikvariska bedömningarna "Avrättningsplats" och "Plats med tradition". Förutom dessa avrättningsplatser behandlas ytterligare lokaler i rapporten som dock ej kommer att anmälas till FMIS i nuläget. För sockennumrering hänvisas till figur 2. Skala 1:1 250 000. Karta: Lena Berg Nilsson.

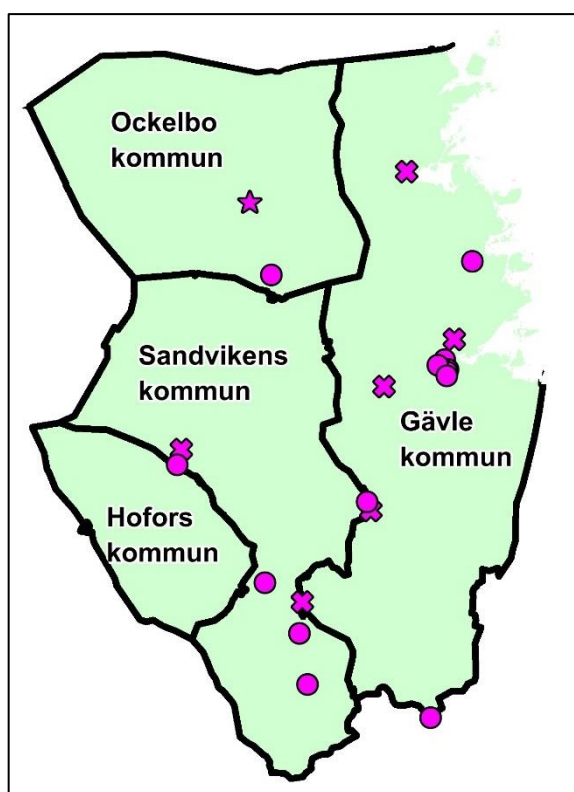
Figur 12. Gävleborgs län med de avrättningsplatser som behandlas i rapporten markerade. De platser som är antikvariskt bedömda som "Avrättningsplats" är markerade med cirklar. "Plats med tradition" samt de som inte kunnat lokaliseras närmare är markerade med kryss. Lokaler kring vilka det endast finns indikationer och som ej kommer att anmälas till FMIS i nuläget är markerade med stjärnor. För sockennumrering hänvisas till figur 2. Skala 1:1 250 000. Karta: Lena Berg Nilsson.

Avrättningsplatser i Gästrikland

För Gästriklands del behandlas 19 offentliga avrättningsplatser i denna rapport, samt en intermural avrättningsplats vid Gävle cellfängelse, se figur 13 och tabell 3 nedan. Avrättningsplatser kan knytas till samtliga socknar i landskapet utom i Järbo och Sandvikens stad, vilket inte är förvånande då de administrativt bildades först efter att de offentliga avrättningarna upphört i länet.

Elva av dessa avrättningsplatser (samt avrättningsplatsen inom Gävle cellfängelsets murar) redovisas i Gävle kommun, sex i Sandvikens kommun och två i Ockelbo kommun. Avrättningsplatsen som är belägen på gränsen av Hofors kommun redovisas här istället under Sandvikens kommun, och en som är belägen på gränsen mellan Sandvikens och Gävle kommuner redovisas under den sistnämnda kommunen. Av de 19 offentliga avrättningsplatserna i Gästrikland är det två som inte har kunnat lokaliseras närmare, och en som endast är indikerad genom ortnamn. Dessa anmäls i nuläget inte till FMIS.

Förutom de avrättningar som verkställdes vid dessa platser är det belagt att ytterligare avrättningar skedde i landskapet, som inte kunnat knytas till specifika avrättningsplatser. Detta rör dels fler av avrättningarna genom Trolldomskommissionen, där ett flertal avrättningar skall ha skett 1673 och 1675 på okänd plats i Hamrånge, Hille och Valbo socknar i Gävle kommun, samt i Ockelbo socken/kommun. Avrättningar där avrättningsplats ej har kunnat identifieras verkställdes också på olika platser i Gästrikland 1703, 1744 och 1763, jfr tabell 1.

Figur 13. Avrättningsplatser i Gästrikland markerade med cirklar. De platser som är antikvariskt bedömda som "Plats med tradition" samt de som ej kunnat lokaliseras närmare är markerade med kryss och den som endast är indikerad genom ortnamnet är markerad med stjärna. Skala 1:1 000 000. Karta: Lena Berg Nilsson.

Tabell 3. Avrättningsplatser i Gästrikland. Ordningen i tabellen följer beskrivningarna nedan i rapporten, siffror inom parentes följer numrering enligt figur 2. De avrättningsplatser som är markerade med grå text redovisas i annan socken, då de är belägna på gränser. Inom Järbo socken och Sandvikens stad saknas avrättningsplatser, vilket kan förklaras med att de bröts ur som egna administrativa enheter, efter att de offentliga avrättningsplatserna upphört i länet, och att de avrättningsplatser som användes innan dess återfinns i Ovensjö socken.

Kommun	Socken	Avrättningsplats	RAÄ-nr/Obj. id
Gävle	Gävle stad (1)	Gävle cellfängelse	¹⁰
		Gävle rådhusorg	¹¹
		Gävle galgbacke	ON 2017:206
		Avrättningsplatsen vid Varva backe	ON 2017:205
		Sätra galgbacke	RAÄ Gävle 218:1-3 (ON2017:217)
		Vallbackarna	ON 2017:207
	Hamrånge socken (3)	Skambacken	RAÄ Hamrånge 240:1
	Hedesunda socken (5)	Hedesunda/Östervåla avrättningsplats	RAÄ Östervåla 12:1
		Avrättningsplatsen vid Vinnarsjöskogen	¹²
		Munkholmen	RAÄ Valbo 109:1/ Årsunda 410:1/ Hedesunda 258:1
	Hille socken (2)	Avrättningsplatsen vid Domarstenarna	RAÄ Hille 73:1
	Valbo socken (4)	Årsunda/Valbo avrättningsplats	RAÄ Årsunda 399:1
		Munkholmen	RAÄ Valbo 109:1/ Årsunda 410:1/ Hedesunda 258:1
		Valbo gamla avrättningsplats	¹²
Hofors	Torsåkers socken (11)	Ovensjö avrättningsplats	RAÄ Ovensjö 272:1
Ockelbo	Ockelbo socken (12)	Medskogsheden	RAÄ Ockelbo 156:1
		Skallbackarå	¹³
Sandviken	Ovensjö socken (10)	Ovensjö avrättningsplats	RAÄ Ovensjö 272:1
		Trollkoneåkern	ON 2017:208
	Årsunda socken (7)	Årsunda/Valbo avrättningsplats	RAÄ Årsunda 399:1
		Avrättningsplatsen vid Trekanten	RAÄ Årsunda 1299 (ON 2017:200)
		Munkholmen	RAÄ Valbo 109:1/ Årsunda 410:1/ Hedesunda 258:1
	Österfärnebo socken (6)	Bälinge rättsplats/ Djupmursåsen	RAÄ Österfärnebo 814 (ON 2017:202)
		Avrättningsplatsen vid Österfärnebo kyrka	¹⁴
		Avrättningsplatsen vid Trekanten	RAÄ Årsunda 1299 (ON 2017:200)

¹⁰ Intermural avrättning. Ej anmäld till FMIS.

¹¹ Endast tilläggsbeskrivning till befintligt RAÄ-nummer (RAÄ Gävle stad 51:1).

¹² Ej närmare lokaliserad och därför ej anmäld till FMIS.

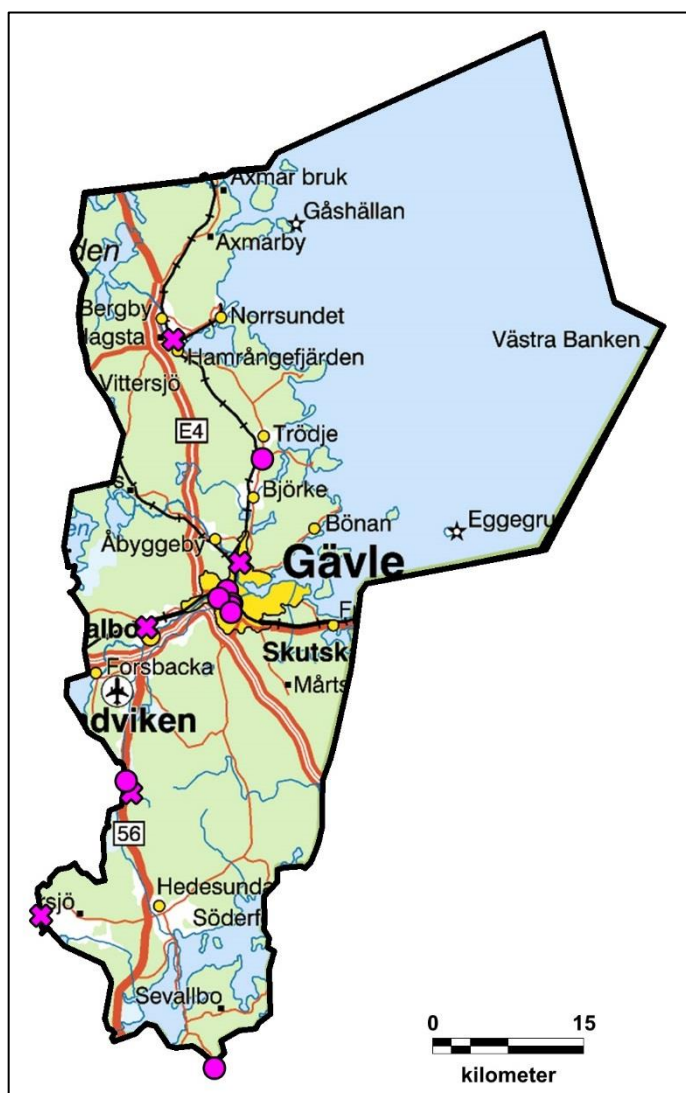
¹³ Endast indikerad som avrättningsplats genom ortnamn och därför ej anmäld till FMIS.

¹⁴ Endast tilläggsbeskrivning till befintligt RAÄ-nr (RAÄ Österfärnebo 308:1).

GÄVLE KOMMUN

I Gävle kommun finns elva offentliga avrättningsplatser samt platsen för en icke offentlig avrättning inom murarna vid Gävle cellfängelse¹⁵, se figur 14. Av dessa är sex belägna i Gävle stad, en i Hamrånge socken, två i Hedesunda socken, en i Hille socken och två i Valbo socken (en av dessa är belägen på en sockengräns och redovisas i denna rapport under Sandvikens kommun, Årsunda socken). En av avrättningsplatserna i Hedesunda socken och en i Valbo socken har tyvärr inte kunnat lokaliseras närmare och anmäls därför inte till FMIS.

Förutom avrättningar vid dessa platser är det belagt att ytterligare avrättningar i kommunen skedde vid åtminstone fem tillfällen. Dessa verkställdes 1673 och 1675 i Valbo socken, 1675 i Hille socken, 1763 i Hamrånge och Valbo socknar, se tabell 1. Var i socknarna dessa avrättningar ägde rum är dock okänt. Dessutom föll en dödsdom i Ockelbo och Harmångers socknars ting år 1744, se tabell 1. Inte heller var denna dom verkställdes har kunnat lokaliseras, men kanske har det även funnits en avrättningsplats på gränsen mellan dessa två socknar.

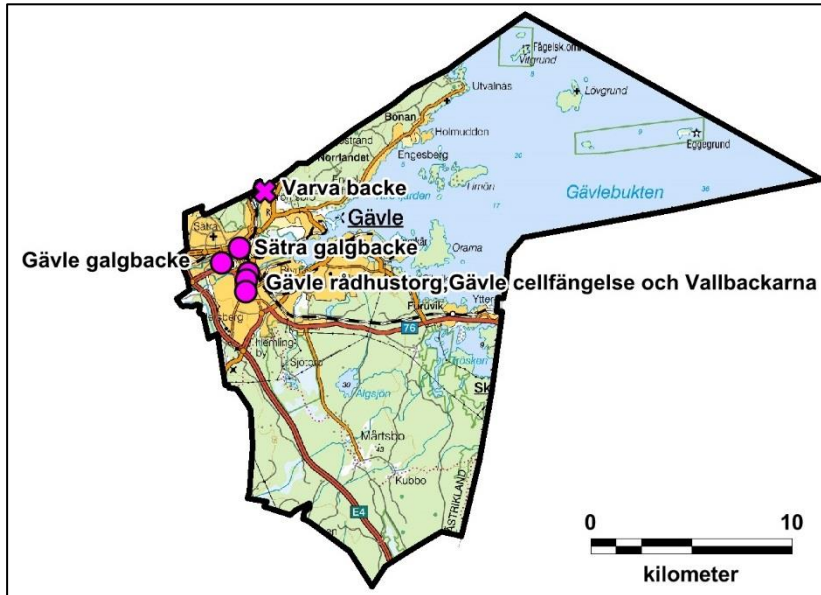

Figur 14. Avrättningsplatser i Gävle kommun. Valbo gamla avrättningsplats och avrättningsplatsen vid Vinnarsjöskogen har hittills inte kunnat lokaliseras närmare och är därför endast ungefärligt markerade med kryss, liksom de lokaler som är antikvariskt bedömda som "Plats med tradition". Skala 1:750 000. Underlagskarta: Sverigekartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

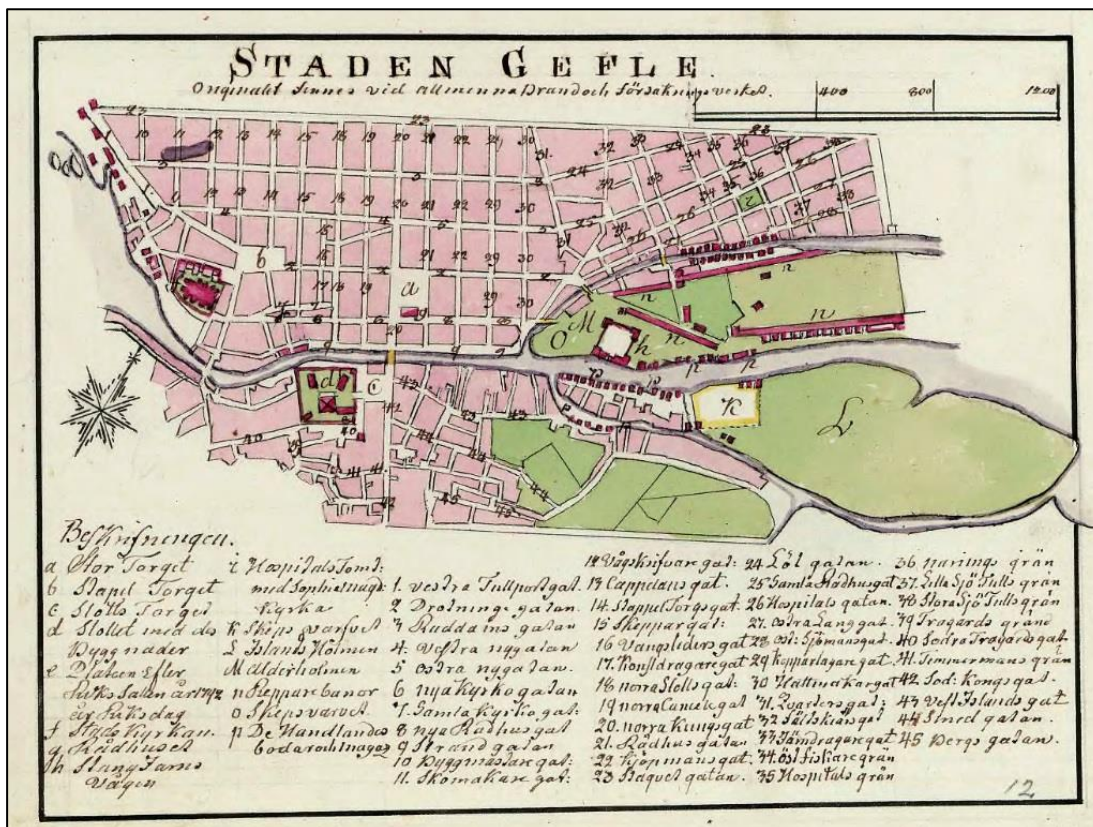
¹⁵ Även Gävle cellfängelse redovisas i platsbeskrivningarna nedan, trots att det inte hör till de offentliga avrättningsplatserna, då den är högst relevant ur kulturhistoriskt perspektiv.

Gävle stad

Inom Gävle stad finns det fem offentliga avrättningsplatser – Gävle rådhusorg, Gävle galgbacke, Varva backe, Sättra galgbacke och Vallbackarna – dessutom finns en icke offentlig avrättningsplats vid Gävle cellfängelse, se figur 15 nedan.

Figur 15. Gävle stad med avrättningsplatserna markerade. Avrättningsplatsen vid Varva backe är endast utpekad som avrättningsplats genom traditioner och redovisas därför med ett kryss. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Figur 16. Gävle stad ca 1800 ur Wiblingen atlas i Lantmäteristyrelsens arkiv. Originallet skall förvaras på Krigsarkivet.

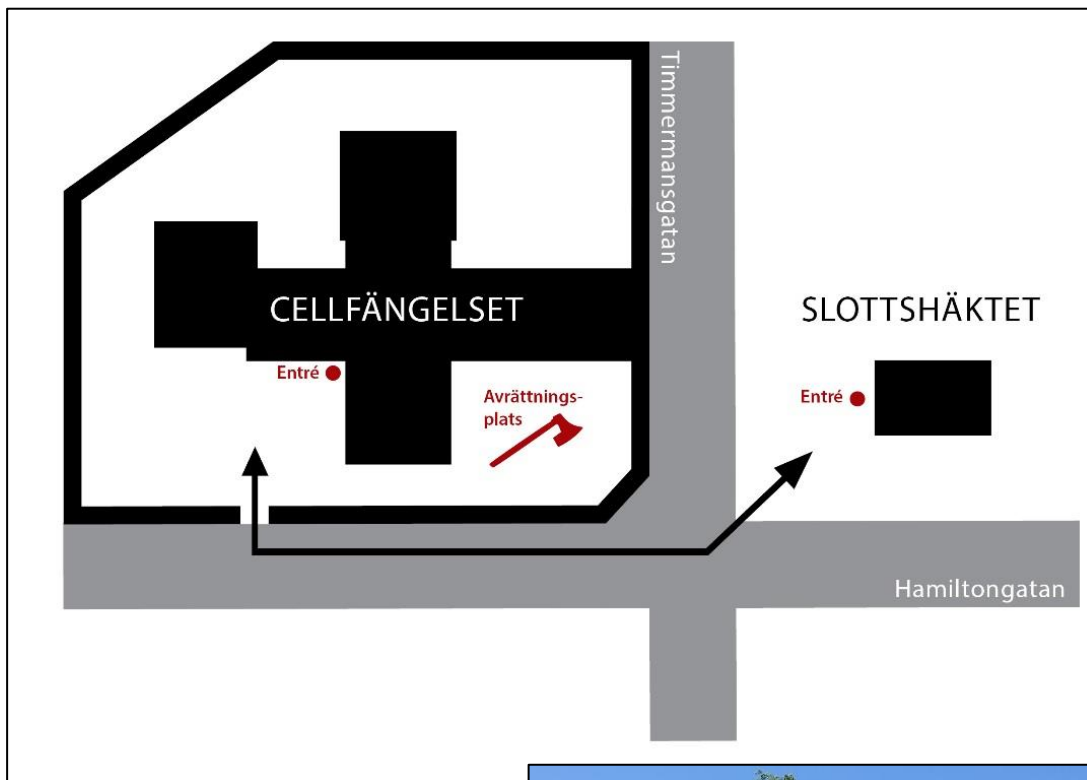
Gävle cellfängelse

Endast en intermural avrättning har skett i Gävleborgs län, på cellfängelsets gård i Gävle. Cellfängelset var i bruk under åren 1847 till 1986 och ingår idag som en del av Sveriges Fängelsemuseum.

1893. Per Johan Petterson från Alfta blev halshuggen för anstiftan till mord på kronolänsman Gawell och fjärdingsman Norén. Avrättningen skedde den 17 mars, klockan 8 på fängelsegården i Gävle.

I Norrlandsposten skrevs en utförlig artikel om avrättningen:

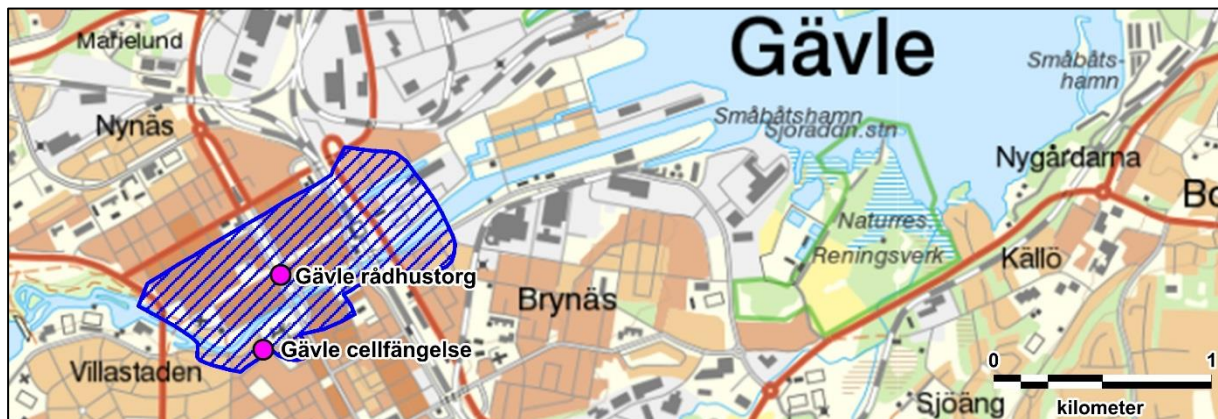
”... samlades på den trånga fängelsegården det fåtal personer som genom sina kort från landssekreteraren kunde slippa igenom poliskedjan. De öfriga, som ej häller voro många, stodo tysta på angränsande gator. På fängelsegården var i gårdens plan ordnad ett enkelt brädgolf och endast åtta tum deröfver höjde sig en lika enkel stupstock, urhålkad på ena sidan för delikventens skuldror och på den andra för hans haka. (...) På 2 minuter och 19 sekunder var den hemska akten förbi och alla gingo tysta sin väg, säkert med en hemsk förnimmelse öfver den form, i hvilken samhället anser sig behöfva utöfa sin rättvisa, men också med det erkännande att det hemskaste besparats genom den bortgåendes lugna, förtröstansfulla hållning och genom snabbheten i alla åtgärderna”. (Norrlandsposten 1893-03-17).

Figur 17 och 18. Ovan: Gävle cellfängelse och slottshäkte med avrättningsplatsen markerad. För fängelsemuseets läge i Gävle se figur 18 på följande sida. Till höger: Där trädet i bildens mitt idag växer skedde en avrättning år 1893. Karta och foto: Desirée Kjellberg.

Gävle rådhusorg

Även kallad Stora Torget eller Torget i Gävle. Här stod också stadens skampåle och trähäst. Platsen är fortfarande ett torg, men Rådhuset har flyttats och är nu placerat närmare ån. Denna avrättningsplats var tidigare inte registrerad i FMIS, men komplettering kommer i samband med detta arbete att tillfogas i fornminnesregistret i beskrivningen till registrerade stadslager från senmedeltid, 1500- och 1600-tal (RAÄ Gävle 51:1).

Figur 19. Rådhusorget i Gävle och Gävle cellfängelse. Det i FMIS redan registrerade stadslagret (RAÄ Gävle 51:1) är markerat med blå skraffering. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

1671. Johannes Olai Rahm 19 år, djekne (student) vid Gefle skola, idag Vasaskolan. Halshuggen och bränd på bål den 31 mars 1671 (Bygdén 1923–26), för att ha påstått att Jesus var en horunge och Maria en hora. Rahm skall ha hämtat sina smädelser från pacifisten och kättaren Anders Kempe. Rådhusrätten dömde Rahm till halshuggning, vilket skärptes av riksrådet som fann att Rahms *”blasphemier äro horrible”* till att han även skulle brännas på bål. (Ambjörnsson 1979–1980, 1981:20). Det är osäkert var traditionen att Johannes Olai Rahm blev avrättad på Rådhusorget kommer ifrån.

1675 – Häxprocesserna. Fem kvinnor blev avrättade i Gävle den 6 mars 1675 (Nilsson 2005), dömda för trolldom och häxeri. Ytterligare två kvinnor blev avrättade dömda för trolldom, men vid senare datum som inte har kunnat säkerställas. Kvinnorna sägs ha halshuggits på Rådhusorget och sedan bränts på bål på *”helvetes gröpper”*, en plats som skall ha legat vid dagens Vallbackarna (Sterner 1999), se sid 45.

- Elisabeth (Lisbeth Pedersen), hustru till Erik Petersson. Även kallad Gubb-Lisbeth.
- Kierstin, svärmor till Håkan Vacktknecht.
- Brita, dotter till Lorentz Guldsmed. Torterades med handklovar.
- Brita Canon, hustru till Hans Johansson. Brita hade en syster som också anklagades för häxeri, men som slapp dödsstraff pga sin ungdom. Dömdes till 60 slag ris vid Rådstugudörren istället.
- Anna Israelsdotter Bure, hustru till Gävleborgaren Peder Ersson Snifs. Dotter till handelsman och brukspatron i Gävle, Israel Zachrisson Bure och hans hustru Margareta. Erkände sitt brott och blev därför ej bränd utan begravd på kyrkogård.
- Carin Pehrsson dotter bördig från Mora. Dömd till döden i Gävle den 12 maj 1675. Hade bekant och ville dö. Avrättades troligen på Rådhusorget vid senare datum år 1675.
- Karin Nilsson dotter/ Carin Grijs, änka till Johan Davidsson. Avrättad (enligt Sterner 1999) vid ett senare datum år 1675 för trolldom och för dubbel hordomssynd och blodskam. Under rannsakingarna för trolldom hade hon erkänt ett förhållande med sin mosters man Erick Pedersson medan hennes make fortfarande levde. Han hade gjort anspråk på en vret som hon

och hennes make ägde och då hon gärna haft kvar vreten så hade hon ”gjort honom till viljes” (MGKF 1927). Hennes son Johan Johansson Griis blev senare känd som Gävlepojken i Stockholm. Han avrättades i Stockholm 1676 endast 13 år gammal, dömd för tvektan och för att ha satt igång häxförföljelserna i huvudstaden. (Sternner 1999).

- Även Erick Pedersson dömdes att halshuggas för dubbelhordomssynd, men vi vet inte om han avrättades då han var 81 år gammal då han rannsakades (MGKF 1927).

1708. På stora torget i Gävle avrättades den 18 november 1708 löjtnanten Stephan Malmborg för dråp på en bonde. Svea hovrätt hade den 6 oktober samma år dömt löjtnanten till döden. Dödsstraffet verkställdes av skarprättare Anders Persson Trafware i Gävle (Wickberg 1962:179).

Figur 20. Rådhuset i Gävle som uppfördes 1784–1790 och är placerat något söderut i förhållande till det gamla rådhuset som förstördes i stadsbranden år 1776. Foto: Ingrid Miljand.

Gävle galgbacke

Gävle galgbacke var stadens avrättningsplats fram till 1809, belägen på dåvarande sockengräns mellan Valbo och Hille, vid vägen till Tolvfors. Idag ligger Gävle sjukhus på platsen. Avrättningsplatsen var tidigare inte registrerad i FMIS, men kommer att anmälas dit i samband med detta arbete (Se ON 2017:206, i bilagans objekttabell).

Tidigaste belägg för att platsen var avsedd för avrättningar finns på en karta ur Lantmäterimyndigheternas arkiv från 1681 då en galge ritats på platsen (21-HIL-35), se figur 23 på följande sida. På platsen finns på yngre kartor ett gränsrör som fått benämningen ”galgrör” på en gränskarta ur samma arkiv från 1771 (21-HIL-66) och några år senare, 1770, finns ytterligare en karta över området där ”galgbacken” är omnämnd i texten vid röse nr 16 vid en gränsbestämning (Lantmäteristyrelsens arkiv, Gävle stad 1770, V14-1:8).

Figur 21. Där Gävle galgbacke en gång låg finns nu Gävle sjukhus. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

1809 kan vi läsa i en artikel i Gefleborgs läns veckoblad att magistratet beslutat att ”avrättsplatsen som hittills varit belägen på västra sidan om staden, hädanefter kommer att bli utanför stadens södra tull på västra sidan om landsvägen.” Anledningen var att kyrkogården behövde byggas ut och då skulle de båda begravningsplatserna hamna för nära varandra (Gefleborgs läns veckoblad 1809-01-25).

Efter att avrättningsplatsen flyttats, 1809, ägdes området en period av grosshandlaren Mathias Söderström som hade ett lantställe på platsen. Det övertogs senare av C.G. Lundqvist som drev sommarrestaurangen Carlsborg under perioden 1854–1884. Restaurangen låg i ett inhägnat område och entré betalades vid ett par grindar. Området var uppbyggt som en park med musikläktare, paviljong med mineralvatten samt kugelbanor. Området köptes sedan av Gävle stad eftersom det lämpade sig för den nya lasaretsbyggnaden. (Stern 1991).

1755, den 3 november blev Olof Bergman halshuggen och i båle bränd enligt förteckningen av fångar i Gefle Slotts arrest skriven samma datum. Olof Bergman skall ha blivit dömd till döden av Rådstugurätten och avrättad enligt Höglof. Kong. Hofrättens utslag (Förteckning av fångar i Gefle Slotts arrest november 1755). Då han hörde till staden bör han ha blivit avrättad här, på stadens avrättningsplats.

På platsen för Gävle galgbacke hittades lämningarna efter en person vid slutet av 1800-talet. I Gefleposten från 1879 står en liten notis om ett funnet skelett av en storväxt mansperson som hittades vid en grusgrävning nedanför Karlsborg. Personen ska ha legat omkring 1 fot ned i jorden med flera stora stenar över sig. Vid skelettet hittade man fyra kopparmynt från åren 1747, 1748, 1751 och 1759. Journalisten som skrev notisen framlade det som att det sannolikt rörde sig om ett mord hundra år tidigare (Gefleposten 1879-07-29). Att det snarare har att göra med avrättningsplatsen är troligt, men om personen blivit avrättad eller hade begått självmord innan kroppen begravdes på platsen vet vi inte.

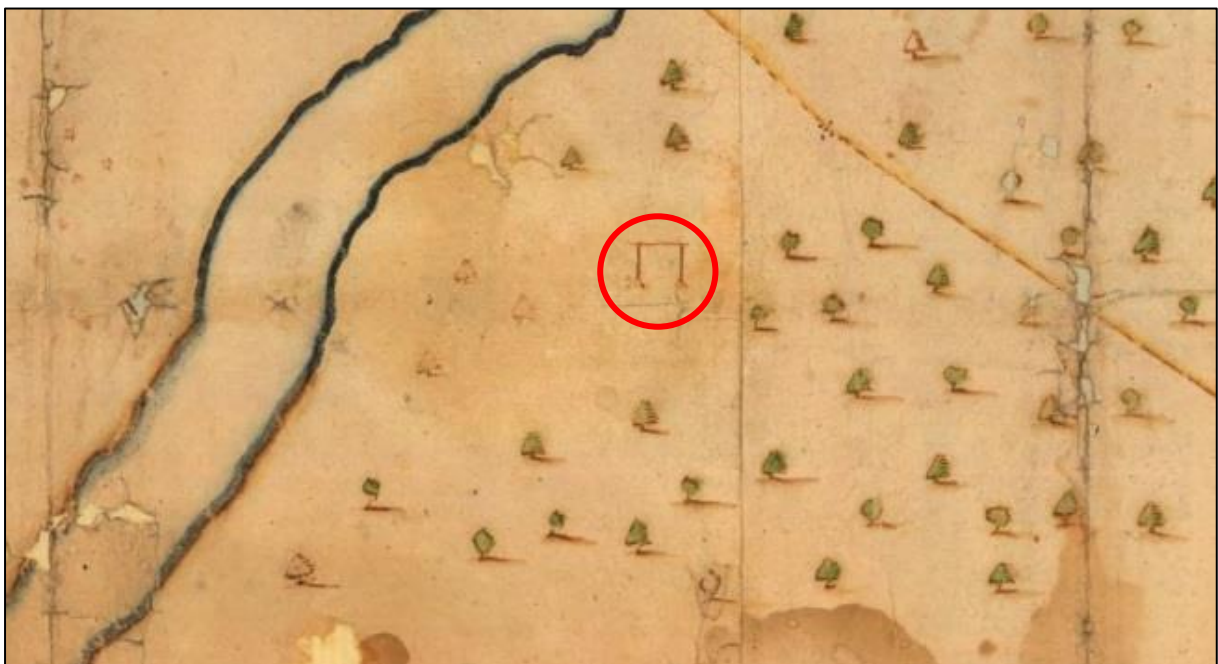
I Gefle slottshäktes fångrulla 1763 står det att Olof Simonsson dött i arresten den 18 september och samma dag av skarprättaren blivit bortförd och nedgrävd på "rätteplatsen" (Gefle slotthäktes fångrulla, oktober 1763). Kanske var det därför Olof Simonssons kvarlevor som påträffades 1879.

Muntlig uppgift:

Jag bor Lexe och träffade ofta på Olle Jävert när han var ute och promenerade. Han har skrivit en bok om Tolvfors, och kanske det här står i den, men han berättade i alla fall att det fanns en galgbacke uppe där psyket ligger idag, på sjukhusområdet. Kvinnor som bodde i Tolvfors fick inte gå den vägen hem när de var gravida då det kunde hänga avrättade där och det kunde framkalla missfall. Platsen ska ha legat utanför ingång 25 eller framför psyk. (uppgift 2015-05-28).

Figur 22 och 23. T. h. Gävle galgbacke. Foto: Desirée Kjellberg. Nedan: Platsen för Gävle galgbacke är illustrerad med en galge på 1681 års lantmäteriakt (inringad med rött). Detalj ur akt 21-HIL-35 i Lantmäterimyndigheternas arkiv.

Avrättningsplatsen vid Varva backe

Varva backe är en ås mellan Hille och Strömsbro (två områden i utkanten av Gävle), ca 5 kilometer norr om Gävle centrum. På platsen finns också en gränssten från 1927, för gränsen mellan Gävle och Hille. Avrättningsplatsen var tidigare inte registrerad i FMIS, men kommer att anmälas dit som ”Plats med tradition” i samband med detta arbete (se ON 2017:205, i bilagans objekttabell).

Muntliga uppgifter:

Jag har även någon gång hört talas om en avrättningsplats vid Tallåsen mellan Strömsbro och Hille. Men vet inte vart jag hört det ifrån. (uppgift 2015-09-01).

Avrättningsplatsen vid Varva backe känner ni väl redan till, den är så känd. (uppgift 2016-02-29).

Någonstans har jag hört att det ska vara en gammal galgbacke. Varva backe kallades även tatarbacken i folkmun i början av 1900-talet, det brukade slå sig ner resandefolk i skogen där och dit gick man och fick sina kopparkärl förtennade. Det var väl en bra plats att slå sig ner på, i skogsgläntan vid stora vägen som gick genom Gävle upp mot Norrland. När min mamma var liten, kanske på 1920-talet, skedde ett mord där. Hon mindes att hon sett hur de slängt upp kroppen på ett lastbilsflak. (uppgift 2017-09-28).

Figur 24 och 25. T.h. Varva backe, ca 5 km om Gävle centrum, där det enligt traditionen skall ha funnits en avrättningsplats. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson. Nedan: Varva backe, som anas vid horisonten, sedd från söder. Foto: Desirée Kjellberg.

Sätra galgbacke (RAÄ Gävle 218:1-3)

Sätra galgbacke ska ha legat vid landsvägen upp till Norrland, på Gävles norra sida. Idag kallas inte längre området för Sätra, utan platsen ligger ungefär vid busshållplatsen Marielund. Platsen är inte registrerad som avrättningsplats i Fornminnesregistret, men är registrerad i samband med RAÄ Gävle 218:1-3, där det står att hela det registrerade området tidigare kallats "Galgbacken". Det konstateras också att det enligt sagesmän är oklart om någon avrättning ägt rum på platsen, men att "ett sådant namn brukar av erfarenhet vara relevant" (FMIS). Avrättningsplatsen kommer att anmälas som enskild lokal till FMIS i samband med detta arbete (se ON 2017:217, i bilagens objekttabell).

Bernard Bohlin skriver "En spöpåle fanns också i Sätra, alldeles intill den plats, där pliggfabriken nu ligger. Den stod mellan två tallar, som kallades "skamtallarne", av vilka en ännu finns kvar¹⁶. I mitten av 1800-talet sökte socknen få bort denna påle; myndigheterna, särskilt kommerskollegium ville dock ej tillåta dess borttagande. Midsommaraftonen 1850 beslutade icke desto mindre stämman ånyo, att den ej längre vill behålla den fula pålen inom sitt område." (Bohlin 1922).

I en tidningsartikel om Sättras bebyggelsehistoria i Gefle Dagblad skriver även Jan Sterner om den gamla "Skamtallen" som låg invid milstenen. Sterner fortsätter "Här var också en avrättningsplats en gång i tiden. Backen vid milstolpen kallades galgbacken tidigare." (Gefle Dagblad 1978-02-23).

Figur 26 och 27. T.v. Området inom vilken Sätra galgbacke skall ha varit belägen. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson. Nedan: Milstenen där en av de gamla "Skamtallarna" skall ha växt. Foto: Desirée Kjellberg.

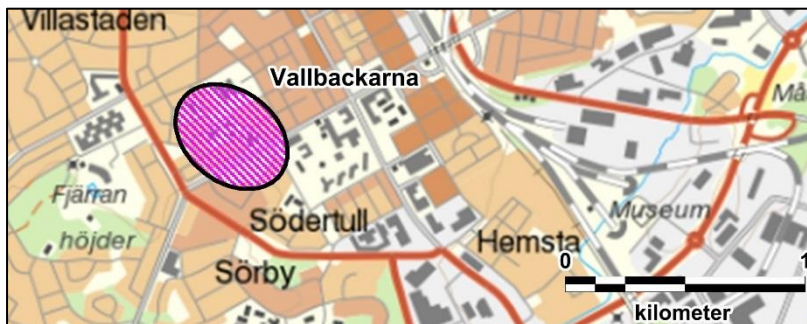
¹⁶ Motsvarar RAÄ Gävle 218:2 i FMIS.

Vallbackarna

Enligt muntlig tradition i Gävle ska bergknallen som ligger vid Kaserngatan i Gävle och utanför stadens södra tull, ha kallats för galgbacken. När namnet började användas har ingen kunnat klargöra. Strax söder om bergknallen, mot centrum av Gävle, ligger området Vallbackarna. Platsen var tidigare inte registrerad i FMIS, men kommer att anmälas dit i samband med detta arbete (se ON 2017:207, i bilagens objekttabell).

Området är omnämnt i samband med häxprocesserna 1675 i Gävle. De fem kvinnor som avrättades den 6 mars detta år (se sid 39-40), sägs ha halshuggits på Rådhusstorget och sedan bränts på bål på platsen som kallades "helvetes gröpper" som låg på höjden vid Kaserngatan – Batterigatan (Sternier 1999).

1809 flyttade Gävle stad på stadens avrättningsplats (Gävle galgbacke, se sid 41) på grund av att kyrkogården behövde utökas mot väster och då skulle hamna för nära. I Gefleborgs läns weckoblad onsdagen den 25 januari meddelas att "avrättningsplatsen, som hittills varit belägen på westra sidan om staden, hädanefter kommer att bliva utanför stadens södra tull på westra sidan om landsvägen; och skall samma ställe framledes av stadsinjenjören utslätas". Det är emellertid oklart om detta verkligen skedde, då inga dödsdomar verkställdes i Gävle stad efter 1809. Hur nära denna planerade avrättningsplats det som på 1600-talet kallades för "helvetes gröpper" låg vet vi inte, men den muntliga traditionen kanske har sammanfogat de båda?

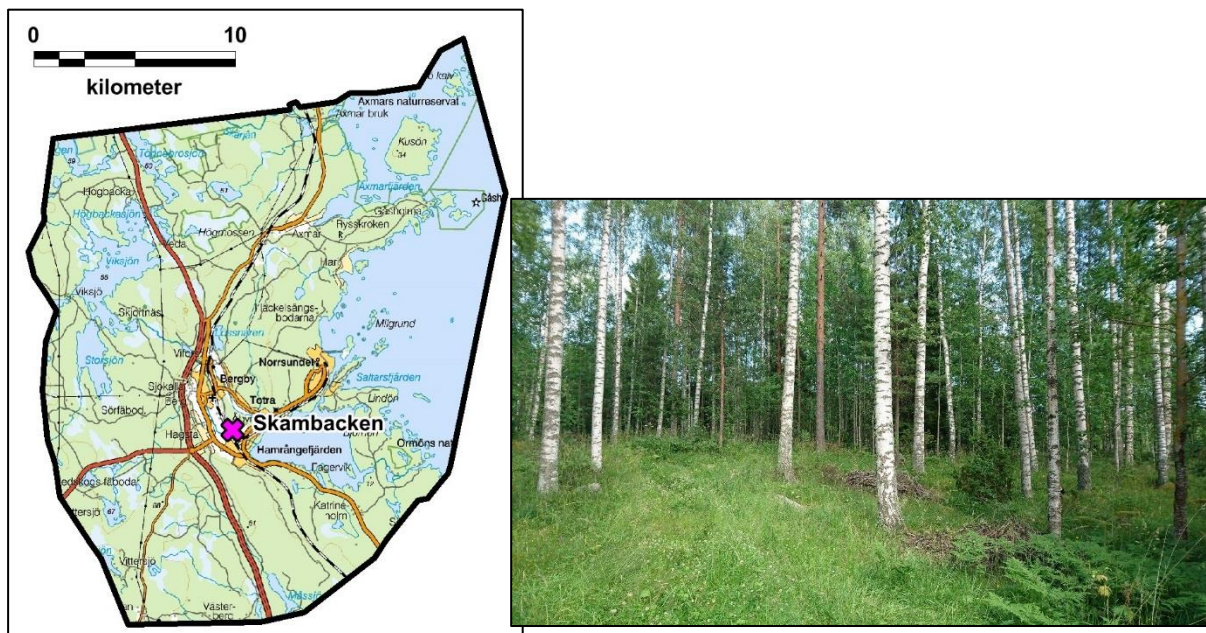
Figur 28. Vallbackarna.
Underlagskarta: Topografiska
webbkartan © Lantmäteriet.
Kartbearbetning: Lena Berg
Nilsson.

Figur 29 och 30. T.v. Idag är det villabebyggelse i området kring de gamla Vallbackarna. Foto: Desirée Kjellberg.
T.h. På kopparsticket ur Wermings atlas från 1812 finns ännu ingen bebyggelse kring Vallbackarna (inringad med rött). Karta ur Lantmäteristyrelsens arkiv.

Hamrånge socken

I Hamrånge socken finns en möjlig offentlig avrättningsplats – *Skambacken*. Det finns också uppgifter om avrättningar av häxor genom Trolldomscommissionen 1675 och att en avrättning ska ha skett i socknen 1763. Dessutom föll en dödsdom i Ockelbo och Hamrånge socknars tingsrätt 1744, se tabell 1. Plats för dessa avrättningar har inte kunnat lokaliseras inom ramen för detta projekt, så det är inte känt om någon av dessa avrättningar skedde på Skambacken.

Figur 31 och 32. T.v.: Hamrånge socken med Skambacken, som pekas ut som avrättningsplats genom ortnamn och tradition, markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson. T.h.: Skambacken Foto: Maryam Osman.

Skambacken (RAÄ Hamrånge 240:1)

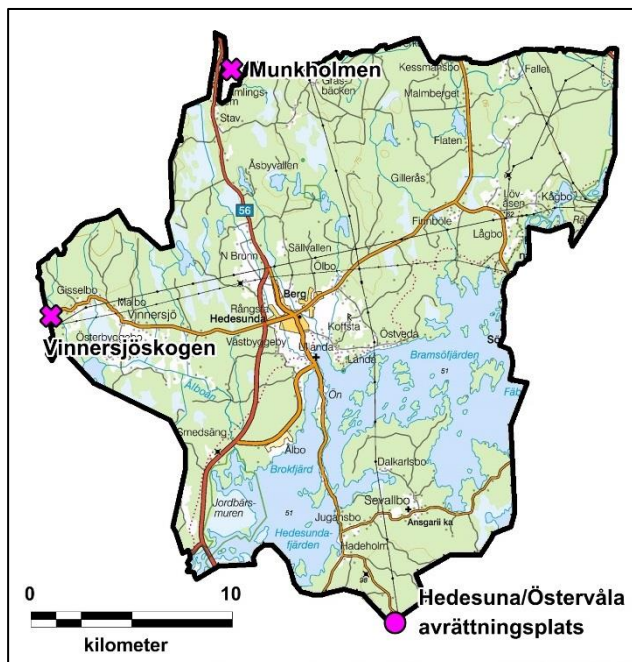
Skambacken i Bergby, se figur 32 ovan, är sedan tidigare registrerad i FMIS som en plats med namn och tradition. Enligt FMIS anger Wikberg att denna backe ska ha använts som straff- och avrättningsplats (1970:38). I övrigt saknas uppgifter om när avrättningar ska ha skett på platsen eller vem/vilka som avrättats här (se dock ovan om avrättningar i socknen som ej lokaliserats).

Figur 33. Skambacken (RAÄ Hamrånge 240:1) i Bergby. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Hedesunda socken

I Hedesunda socken finns tre avrättningsplatser: *Hedesunda/Östervåla avrättningsplats* och *avrättningsplatsen vid Vannersjöskogen* – men den vid Vannersjöskogen har inte kunnat lokaliseras närmare inom ramen för detta projekt. På gränsen mellan Hedesunda, Årsunda och Valbo socknar finns också *Munkholmen*, som dock redovisas under Valbo socken.

Figur 34. Hedesunda socken med avrättningsplatser markerade. Avrättningsplatsen vid Vannersjöskogen är markerad med ett kryss, då den endast har kunnat lokaliseras ungefärligt och inte kommer att anmälas till FMIS i nuläget. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Hedesunda/Östervåla avrättningsplats (RAÄ Östervåla 12:1)

På gränsen mellan Gävleborgs och Uppsala län hade både Hedesunda och Östervåla socknar en avrättningsplats, vilken är registrerad som f.d. avrättningsplats i fornminnesregistret. Det är oklart om de två socknarna delade på platsen eller om de hade varsin plats på var sida om gränsen.

Avrättningsplatsen ligger söder om Ön och Hedesundafjärden i Dalälven, mellan Horsskog och Kolartorp vid Horsskogsvägen. Östervåla kommun reste en minnessten på platsen 1947. Där det står att avrättningsplatsen var för Östervåla socken och att sista avrättningen skedde år 1836. Trots att det inte står nämnt på minnesstenen, så verkställdes även Hedesunda sockens avrättningar här år 1820 och 1851. Hedesunda socken hade även en avrättning år 1764, men det är oklart om den verkställdes.

Fram till 1912 ska det ha stått en tall på platsen med inristade årtal för de tre sista avrättningarna. Korsnäs högg sedan ner ”märkestallen” vid en avverkning över rågången. På platsen ska det även ha funnits ett befintligt ”stenkast”, dvs. en samling stenar av dryg knytnävsstorlek, som färdande hade med sig och kastade på platsen för att undgå onda makter vid passerande. (Rovbladet 108). Den inrösning som är beskriven i FMIS skedde i samband med nedhuggningen av ”märkestallen” 1912.

I mars 1752 klagade Skarprättare Skarberg genom en skrivelse till Landshövdingen att den hittills brukade skarprättaryxan skulle vara så förnött ”at han ej tilltror sig med henne förrätta den förestående stora exekutionen i Hedesunda”, varför han begärde en ny yxa (Ljungström 1996:88). Vem som skulle avrättas vet vi inte, men enligt statistik ska två män ha avrättats i Gävleborgs län för tidelag

resp. mord detta år (Olivecrona 1891:113). Vi känner till en avrättning för mord vid avrättningsplatsen vid Trekanten, jfr tabell 1, men kanske är det mannen som var dömd för tidelag som avrättades i Hedesunda det året?

Figur 35. Hedensunda/Östervåla avrättningsplats (RAÄ Östervåla 12:1) utmed Horsskogsvägen. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

1764. Drängen Olof Jonsson, 25 år gammal, från Kofsta i Hedesunda socken dömdes till halshuggning och att i båle brinna för att han begått tidelag. Han blev påkommen då han begick tidelag den 20 mars med ett ”till färgen hwitt swin”. Därefter bekände han att han även 1760 begått tidelag twenne gånger med ett brunt sto, därefter med sin husbondes röda sto. (Kungliga hovrättens utslag över Olof Jonsson, 16 maj 1764. Landsarkivet Härnösand).

I fånglistorna för Gävle slottshäkte år 1764 står det att han avsändes den 4 juni ”till Hedesunda att dödsstraffet undergå.” Den 7 juni antecknat att han undergått dödsstraffet. (EIIIcc:45, 1764).

1820, den 17 maj avrättades Anna Olsdotter i Jufvansbo på platsen. (Hedesunda C:4) Hon dömdes vid Urtima ting i Hedesunda den 27 augusti 1819 att halshuggas och brännas på bål för att hon har mördat sin svärfar med arsenik. (Protokoll för urtima ting med Hedesunda och Österfärndebo tingslag, 27 augusti 1819).

1851 skedde en dubbelavrättning på platsen. Det var Stina Jönsdotter från Lindåsen född 1819 och drängen Erik Jönsson, född 1812, från Klessmansbo, dömda för att ha arsenikmördat Stina Jönsdotters make.

De inkom 1850 till cellfängelset i Gävle och den 15 juli 1851 avsända till ”*afrättsplats inom Hedesunda socken för att där afrättas.*” (Förteckning över fångar uti Gefleborgs Länshäkte, juli 1851). I Norrlandsposten följdes rannsakingarna i ”förgiftningsmålet från Hedesunda” mot Stina Jönsdotter och Erik Jönsson. Änkan Christina Jönsdotter ägnas extra stor plats, hon beskrivs som ”en kvinna om 30 år. (född 1819 klädd i mörk Hedesunda dräkt). Hon har ett icke odelföraktigt utseende och hennes ansikte antyder något sydlänskt nästan erinrande om de kvarlevor av zigenare familjer man ännu stundom anträffar, men hon är dock född i Hedesunda och här varit gift med den man hon nyss mördad sedan 1819.” (Norrlandsposten 1850-08-21). Ungefär en månad senare nyanseras bilden ”Av rannsakingen i målet och de tilltalades bekännelse upplystes nu att Stina Jönsdotter alltid levt i osämja med sin man vilket ofta plågat vara av starka drycker överlastad och i detta tillstånd misshandlat sin hustru.” Mordet skedde med arsenik och så kallade Säfvenboms droppar. (Norrlandsposten 1850-09-12)

År 1851 kommer två notiser inför avrättningen. ”*De flere gånger förut omnämnda Hedesundamördarne komma att avlifwas, icke såsom man trott på afrättningsplatsen wid Främlingshem, utan på en annan wid Wåhla gränsen. Tiden torde ännu ej vara bestämd, men lär ej vara serdeles aflägsen.*” (Norrlandsposten 1851-06-16) samt ”*Mordet i Hedesunda. Avrättningen av Hedesunda mördarne lærer nu vara bestämd till den 16 dennes på den av förut bestämda avrättningsplatsen.*” (Norrlandsposten 1850-09-12)

I en artikel i Arbetarbladet 1943, som sedan även publicerades i Hedesunda Hembygdsförenings medlemsblad ”Rovbladet” återges ett samtal om Hedesunda avrättningsplats med trenne män utav bygdens äldste. Natten mot den 15 juli 1851 skall det ha varit massvandring till platsen. ”Folket drog t.o.m. från socknens mest avlägsna byar bort över Hadeholmsskogen och tog sig viloläger under höhässjor och lador eller under bar himmel. Det var ju slättertiden anno 1851 och luften var varm och ljum. (...) – Den här gången hade det även beordrats fram två skarprättare eller hur? – Ja det var två mästermän. Dom skulle halshugga var sin. De hade kommit i god tid och höll till i en risikoja sida om backen, där de satt och tog sig en styrketår medan de väntade på fångskjutsen. (...) – När fångskjutsen kom mitt för silvergruvan tog ju Erik Jönsson den sista snuvan (snus), säger en av berättarna. Den saken tycktes dock vara oklar. – Nej, det var vid sätervallsvägen och då sa han: ”Nu tar jag den sista snuvan” och därmed slängde han dosan till skogs.” (...) Traktens berättare känner väl till platsen för de båda gravarna och stupstockarna, där murknande virkesrester varit synliga till senare tid. (...) – Känner ni inte till någon avrättning från äldre tid om platsen? – Jo, det har talats om en kvinna som blev halshuggen tidigare. Henne lär de visst ha bränt på bål på en stor flat stenhäll.” (Arbetarbladet 1943).

Muntlig uppgift:

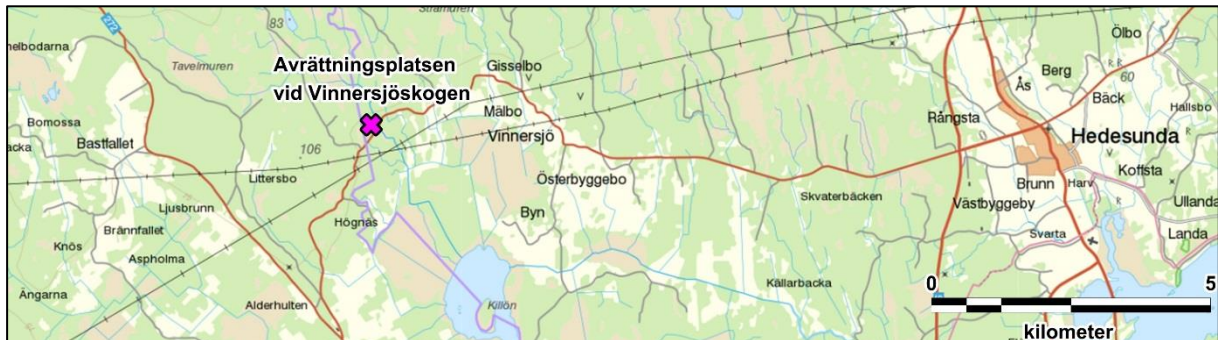
Min far förmedlade en hörsägen om just avrättningsplatsen Hedesunda/Östervåla. För att se bättre klättrade personer upp i träd och när bilen föll hände det att någon/några svimnade och ramlade ner. (uppgift 2017-12-30).

Figur 36 och 37. Hedesunda/Östervåla avrättningsplats (RAÄ Östervåla 12:1). T.v. Minnesstenen på Östervålasidan av gränsen. Foto: Lena Berg Nilsson. T.h. Erik Rasks gestaltning AOD, på avrättningsplatsen. Foto: Johanna Syren.

Avrättningsplatsen vid Vinnarsjöskogen

Avrättningsplatsen vid Vinnarsjöskogen skall vara belägen mellan Hedesunda och Österfärnebo intill den s.k. Vinnarsjöstigen¹⁷. Här skedde en avrättning under slutet av 1600-talet/tidigt 1700-tal. Platsen har inte kunnat lokaliseras närmare i fält och anmäls därför ej till FMIS i samband med detta projekt. Utifrån de lägesuppgifter som anges avseende Erik Backman 1704, se nedan, och då såväl platsen för sågen som Sågån kan identifieras är det möjligt att platsen för denna avrättningsplats kan ha varit belägen strax sydväst om sågplatsen, där det finns en flack större åsrygg.

Figur 38. Avrättningsplatsen vid Vinnarsjöskogen. Observera att läget endast är schablonmässigt markerat då avrättningsplatsen ej kunnat identifieras i fält. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

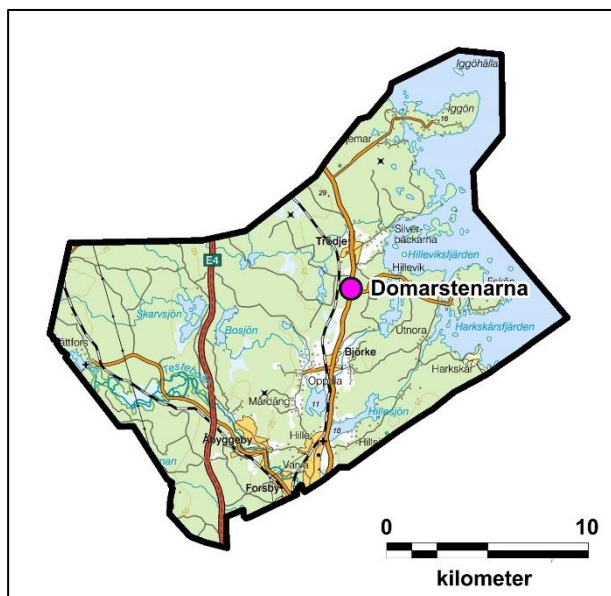
I Hedesunda hembygdsförenings medlemsblad Rovbladet nr 109 finns det skrivet om platsen. Avrättningsplatsen ska ha nämnts i ett extra ordinarie ting i Årsunda den 2 mars 1704 då sergenten Erik Backman anklagas för att ha dragit ut en spik ur en stegelstolpe som uppburit den avrättades huvud och stoppat spiken på sig. Händelsen skall ha skett under en björn jakt och vägen till platsen beskrivs i rättegångsprotokollet. Först följde de vägen åt Vida, sedan söderut över skogen mot Österbyggebo och Gisslebo, därefter följde de vägen genom Vinnarsjö och kom förbi sågen vid Sågån varefter de inom kort kom till avrättningsplatsen. I Rovbladet står det att ”under något av 1700-talets första år hände det att en mördare vid namn Lars Bruse blev halshuggen och steglad på avrättningsplatsen i sockengränsen mellan Hedesunda och Österfärnebo intill den s.k. Vinnarsjöstigen.” (Rovbladet 109).

1694 I domboken för Hedesunda härad 1693 i Svea Hovrätts arkiv skall dödsdomen mot soldaten Lars Olofsson Bruse som mördat den 50-åriga kvinnan Elisabeth Ersdotter finnas. Mordet skall ha skett i berusning och Bruse anger att han ville åt hennes pengar som hon bar med sig i en låda. Han var skyldig en hälsingebonde 6 daler 12 öre kopparmynt och denne hade samma dag önskat få tillbaka pengarna. I rätten erkänner Bruse sitt illdåd. Rätten sammanfattar sig några dagar senare och finner Lars Olofsson Bruse är skyldig till mordet. Det döms han till döden för. Han har också tidigare och under 7 års tid gjort sig skyldig till en otukt, tre enkelt hor och 2 dubbelt hor. I december 1693 tar Svea Hovrätt upp fallet. De konstaterar mordet och att Lars Olofsson Bruse är skyldig för mordet och även för rån. Dessutom är han skyldig till 2 dubbla och 3 enkla hor. Straffet blir halshuggning och stegling. Han får avsked 8 januari 1694 från armén och avrättningen sker förmodligen strax efter. (Uppgift 2016-11-09).

¹⁷ ”Vinnarsjöstigen är idag den väg som går mellan Hedesunda centrum mot Österfärnebo. Sträckning och kvalitet på den var väl inte detsamma på 1600-talet. Att det heter Vinnarsjö och inte byarnas namn där beror på att man förut talade om gränder t.ex. Vinnarsjögränden, Utomälvgränden. Tolkningen av gränd är i detta fall granskapet. Det är ju en liten avgränsad trakt i förhållande till sockenkyrkan och de centrala byarna. Getbroån ligger ca 5 km väster om centralorten.” (Uppgift 2016-11-10).

Hille socken

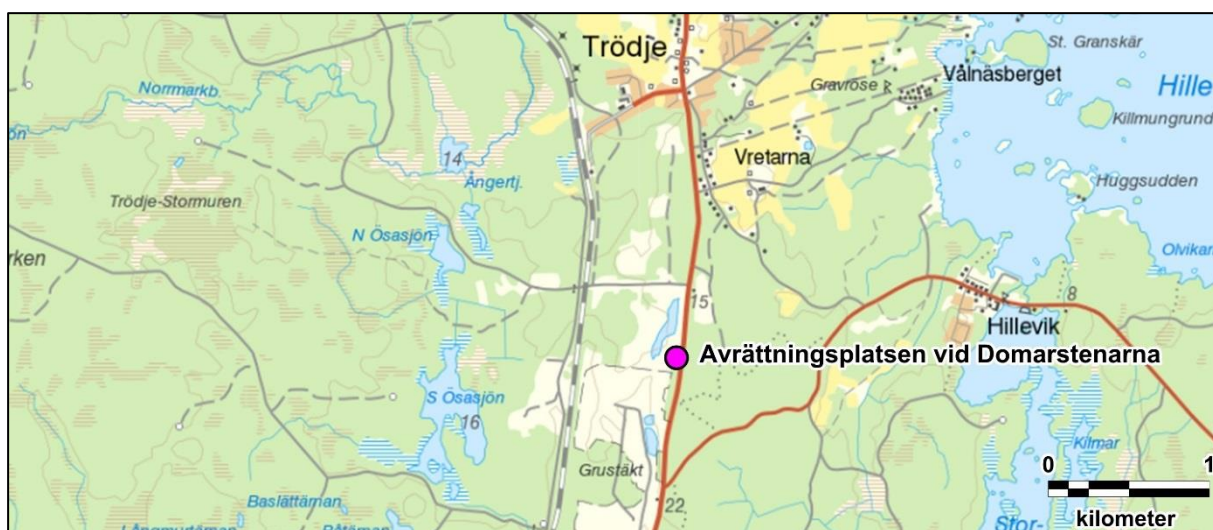
I Hille socken finns en känd offentlig avrättningsplats – vid Domarstenarna. Dessutom skedde flera avrättningar i Hille socken år 1675 genom Trolddomskommissionen, se tabell 1. Avrättningsplats för dessa har ej kunnat identifieras inom ramen för detta projekt, så det är inte känt om även dessa dödsdomar verkställdes vid Domarstenarna.

Figur 39. Hille socken med avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Avrättningsplatsen vid Domarstenarna (RAÄ Hille 73:1)

”Domarstenarna” är en grupp flyttblock som utmärker sig i landskapet och de är registrerade i FMIS tillsammans med uppgifter om en galge som skall ha varit rest ungefär 80 meter söder om Domarstenarna. På gränsen mellan Trödje och Hilleviks ägor, ligger enligt traditionen den forna avrättningsplatsen. ”Domarstenarna” syns från gamla E4an och är markerad med en informationsskylt. En avrättning skedde här år 1769.

Figur 40. Avrättningsplatsen vid Domarstenarna (RAÄ Hille 73:1) är belägen invid gamla E4:an mellan Björke och Trödje. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

På informationsskylten på platsen, som är uppsatt av Hille Hembygdsförening står samma text som i fornminnesregistrets beskrivning: "...skall en galge ha varit rest. DEN siste, den ende? som blev hängd på denna plats var en skomakare kallas "Jöns-Per". Denne hade enligt uppgift mördat sin hustru och begravt liket under stuggolvet. En uppgift är att skomakaren drängt sig, men det kan ju bero på en missuppfattning av drängt istället för hängt" (FMIS). Anteckningarna skall enligt skylten komma från Bengt Hult, 1954.

Under projektets gång har information erhållits från flera håll om denna plats. Då mycket av denna information utgick från skylten på platsen så ifrågasatte vi först att platsen verkligen hade använts för avrättningar. Åsikten ändrades emellertid då vi fick kontakt med en släkting till personen som sades ha avrättats på platsen och genom hennes släktforskning fanns också belägg för avrättningen på platsen.

1769, 31 juli, enligt kyrkboken i Hille "avrättades Johan Persson i Hwarfa och miste höger hand, halshöggs och sattes på 5 stegel för sin mordgärning på sin egen hustru." Hustrun skrivs in som mördad i kyrkboken den 31 mars samma år. (Hille C:2 1769).

Johan Persson skrivs i fångrullan för Gefle Slottshäkte 3 april 1769. (Gefleborgs läns slottarrest, Fångrulla, april 1769).

I domstolsbeslutet som skickades från Svea Hovrätt till styrelsen i Gävle kan vi läsa om vad som egentligen hände. Där berättas det att torparen Johan Persson bråkade och slagits med hustrun om aftonen den 1 april 1769. Efter att hon slagit honom med en käppkvast i ansiktet slog han henne i huvudet med en eldtång så hårt att hon föll i golvet. Därefter fortsatte han slå tills dess att hon inte förmådde ropa mera utan låg som att hon vore död. Då tog han ett tagelsnöre och lindade det två varv ganska hårt kring hennes hals och slog en dubbelknut så att hon dog.

Under förhören bekänner Johan Persson även att han begått "tidelagssynd med tegeldrängen Sten Olofssons röda och vita ko". Kon dömdes av tingsrätten att "skaffas ur vägen".

I ett intyg som följde domstolsbeslutet finns även ett intyg att "före detta husmannen Johan Persson från Hwarhwa på afrättsplatsen iwid Trödieby (...) exequerad af Skarprättare Carl Fredrik Strandberg." (Kungliga Hovrättens utslag betr. Johan Persson, 11 juli 1769).

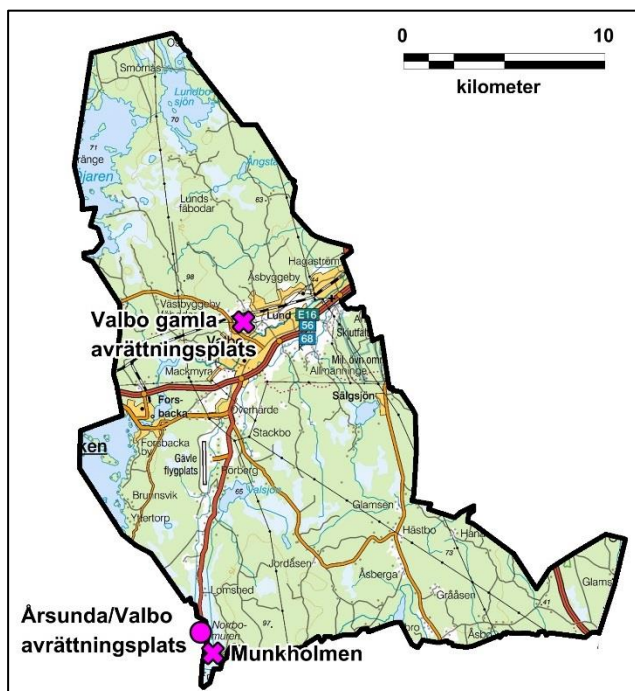

Figur 41 och 42. T.v.: Domarstenarna i Hille socken. Foto: Desirée Kjellberg.
T.h.: Gestaltningen på Domarstenarna. "En människas död är en tragedi, en miljon döda är statistik" av Sebastian Mügge. Foto: Johanna Syren.

Valbo socken

En av avrättningsplatserna i Valbo socken – *Årsunda/Valbo avrättningsplats* – är belägen på sockengränsen och redovisas under Årsunda socken nedan. Förutom denna är *Valbo gamla avrättningsplats* känd, men den har inte kunnat lokaliseras närmare inom ramen för detta projekt. Det finns även traditionsuppgifter kring en avrättningsplats på *Munkholmen*, se nästa sida.

Dessutom skedde flera avrättningar i Valbo år 1673 och 1675 genom Trolldomscommissionen, samt ytterligare en avrättning år 1763, se tabell 1. Avrättningsplats för dessa har inte kunnat identifieras inom ramen för detta projekt, så det är inte känt om de verkstälts på någon av de platser som redovisas här – eller om det har funnits ytterligare avrättningsplatser i socknen.

Figur 43. Valbo socken med avrättningsplatser markerade. Valbo gamla avrättningsplats har inte kunnat lokaliseras närmare och är därför schematiskt markerad med ett kryss på kartan. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Valbo gamla avrättningsplats

Valbo gamla avrättningsplats ska under 1600-talet ha legat nära vägen mellan Bäck och Åsbyggeby i Valbo socken. Den har inte kunnat lokaliseras närmare inom detta projekt och redovisas därför endast schematiskt längs denna väg, se figur 43 ovan, och har inte anmälts till FMIS.

Att Valbo gamla avrättningsplats legat ungefär vid denna plats kan utläsas ur ett Rådstuguprotokoll i Gävle från den 18 maj 1635 då Ollafs hustru i Beck beskylls för att ha dragit Anders dotter Anicka i Beck "uti slemt rykte". Det hela skedde när Ollafs hustru bad Anicka att följa med till Åsbyggeby i Valbo socken. När de passerade galgen så bad Ollafs hustru att de skulle gå dit och titta. Det ville inte Anicka, men på tillbakavägen frågade hon igen och då gick de dit. Det enda de såg var en blå mössa och därefter gick Anicka, men Ollafs hustru stod kvar ett tag till. När de tillfrågades i rätten om de tagit något, svarade Anicka nej, och hon hade heller inte sett Ollafs hustru ta något. (*Gävle Stads dombok 1631-1638* 1982).

Munkholmen (RAÄ Valbo 109:1/ Årsunda 410:1/ Hedesunda 258:1)

Munkholmen är belägen på gränsen mellan Valbo, Årsunda och Hedesunda socken. Platsen var tidigare angiven i FMIS som en äldre avrättningsplats. Munkholmen är en flack moränförhöjning i Norrbomuren, belägen vid en äldre färdväg, som fortfarande kan iakttas i södra delen av moränhöjden.

I samband med revideringen av fornminnesinventeringen 1981 gjordes bedömningen att den avrättningsplats som avses i traditionerna i stället bör vara den närbelägna RAÄ Årsunda 399:1. Istället anges nu i FMIS att vid den plats på Munkholmen där Årsunda, Valbo och Hedesunda socknar möttes tidigare, enligt traditionen, var markerad av en äldre fura med en järnstång genom stammen, i vars ändar två järnringar var fästa. Gränsmötet är idag markerat genom ett större gränsröse med tre visarstenar, se figur 44 nedan.

Munkholmen bör trots revideringsinventeringens bedömning kvarstå med som ”plats med tradition” i FMIS, som en möjlig avrättningsplats, då den pekas ut av traditionen och det är en lämplig plats ur topografisk synvinkel. Att det finns en närbelägen avrättningsplats (RAÄ Årsunda 399:1) utesluter inte heller att avrättningar skett även vid Munkholmen.

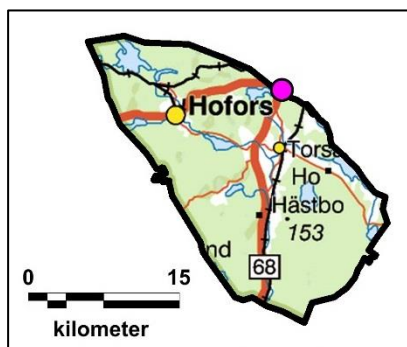
Munkholmens läge i förhållande till Årsunda/Valbo avrättningsplats framgår av figur 43 ovan samt figur 63 vid beskrivningen av Årsunda/Valbo avrättningsplats på sid 63 under Årsunda socken.

Figur 44 och 45. T.v. Gränsröset på Munkholmen där Valbo, Årsunda och Hedesunda socknar möts. T.h. Del av den äldre vägsträckningen vid Munkholmen. Foton: Ola Nilsson.

HOFORS KOMMUN

Inga avrättningsplatser redovisas i denna rapport inom Hofors kommun. Ovansjö avrättningsplats som är belägen på gränsen, se figur 46, redovisas istället under Sandvikens kommun.

Figur 46. Inga avrättningsplatser redovisas i Hofors kommun/Torsåkers socken. Ovansjö avrättningsplats som är belägen på kommungränsen redovisas istället under Ovansjö socken i Sandvikens kommun. Skala 1:750 000. Underlagskarta: Sverigekartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

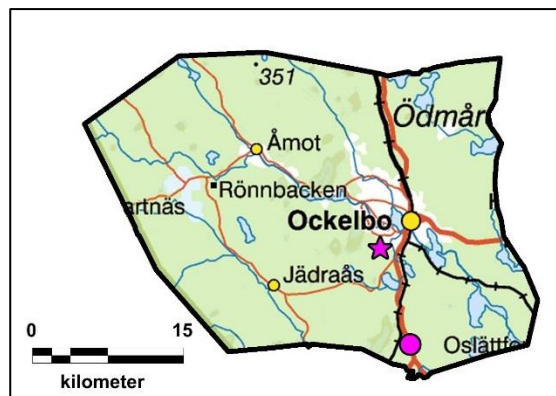
Torsåkers socken

Den avrättningsplatser som ligger på Torsåkers sockengräns – *Ovansjö avrättningsplats* – redovisas som nämnts ovan, i denna rapport under Ovansjö socken i Sandvikens kommun. Det finns emellertid uppgifter om avrättningar i Torsåkers socken, se tabell 1, där avrättningsplatserna inte är kända, vilket skulle kunna tyda på att det funnits ytterligare avrättningsplatser i socknen.

OCKELBO KOMMUN

I Ockelbo kommun finns endast en belagd avrättningsplats, *Medskogsheden*. Förutom Medskogsheden finns indikationer på ytterligare en avrättningsplats i socknen – genom ortnamnet *Skallbackarå*, se vidare nedan under Ockelbo socken.

Dessutom skedde avrättningar genom Trolldomskommissionen i Ockelbo socken 1675 samt ytterligare en avrättning 1703, se tabell 1. Avrättningsplatser för dessa har ej kunnat identifieras inom ramen för detta projekt, så det kan ha funnits ytterligare avrättningsplatser i socknen. Dessutom föll en dödsdom i Ockelbo och Harmångers socknars ting 1744, se tabell 1. Inte heller var denna verkställdes har kunnat lokaliseras, men kanske har det funnits en avrättningsplats även på gränsen mellan dessa två socknar.

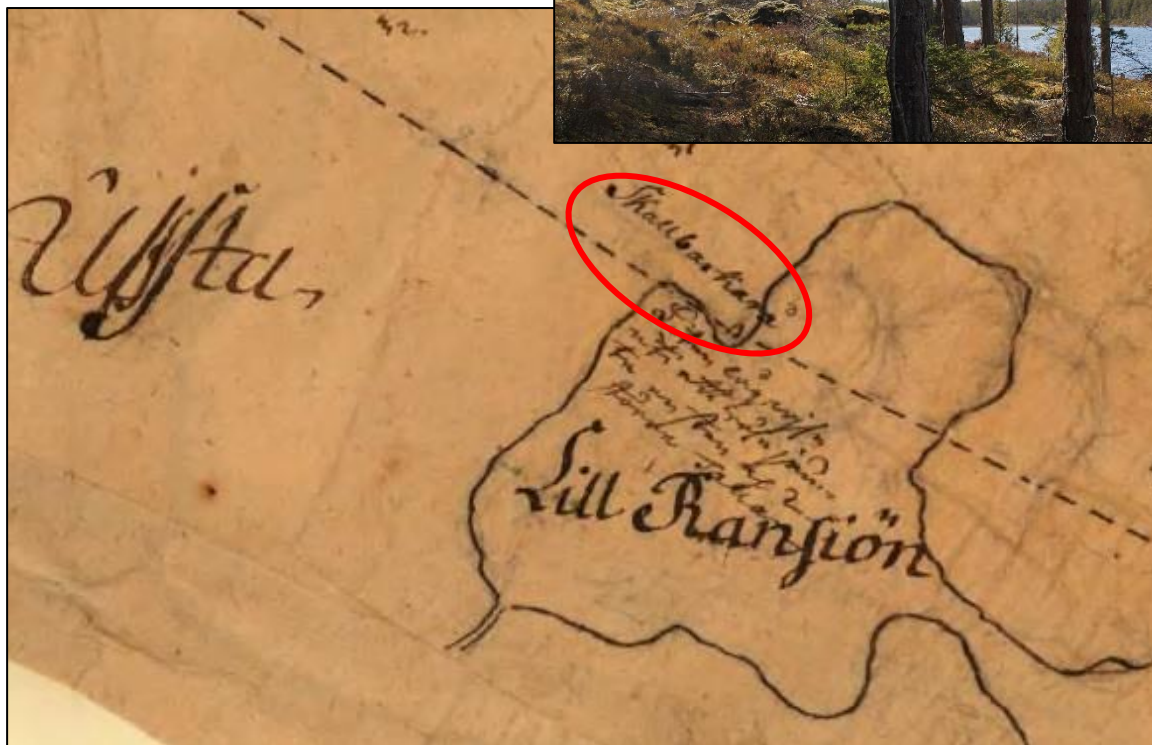
Figur 47. Ockelbo kommun och socken med avrättningsplatser markerade. Skallbackarå är endast indikerad som avrättningsplats genom namnet och är därför markerad med en stjärna. Skala 1:750 000. Underlagskarta: Sverigekartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Ockelbo socken

I Ockelbo socken (som sammanfaller med kommunen) finns en känd avrättningsplats vid *Medskogsheden*. Det finns även en ortnamnsindikation på ytterligare en plats – *Skallbackarå*, se figur 47 och 50. Förutom de avrättningar som traditionen knyter till avrättningsplatsen vid Medskogsheden skedde avrättningar genom Trolldomskommissionen i Ockelbo socken 1675 samt ytterligare en avrättning 1703 se tabell 1. Avrättningsplatser för dessa har ej kunnat identifieras inom ramen för detta projekt och det är därför inte känt om de verkställdes på Medskogsheden eller på annan plats i socknen. Dessutom fälldes en dödsdom i Ockelbo och Harmångers socknars ting år 1744. Inte heller var denna avrättning verkställdes har kunnat lokaliseras, men kanske har det funnits ytterligare en avrättningsplats i anslutning till gränsen mellan dessa båda socknar.

På en karta ur Lantmäterimyndigheternas arkiv från 1735 (21-OCK-21), som visar gränsen mellan byarna Ulfsta och Böhle, finns ett *Skallbackarå* markerat, se figur 49 nedan. Namnet samt platsens belägenhet på en gräns kan indikera att det funnits en avrättningsplats på denna udde i Liss-Rännsjön strax utanför Ockelbo. Dock finns inga traditionsuppgifter om avrättningar på platsen. Udden som avses visade sig också vid fältbesiktningen vara stenbunden och blockrik, jfr figur 48 nedan och inte entydigt lämpad för anläggandet av en avrättningsplats. Inga strukturer som kan kopplas till en avrättningsplats på platsen kunde heller iaktas.

Figur 48. Den blockrika udden där en avrättningsplats eventuellt kan ha varit belägen att döma av namnet "Skallbackarå". Foto: Desirée Kjellberg.

Figur 49. Detalj ur lantmäteriakt 21-OCK-21 från 1735 som visar läget för "Skallbackarå" på en udde i Lill-Rännsjön, idag Liss-Rännsjön (inringad med rött). För att finna platsen åker man från Wij trädgårdar på Ulvstavägen och svänger in åt vänster på Rännsjövägen. Följ sedan denna för att hitta fram till platsen. Karta ur Lantmäterimyndigheternas arkiv.

Medskogsheden (RAÄ Ockelbo 156:1)

Enligt traditionen finns en avrättningsplats vid Medskogsheden i byn Heden. Platsen som också är registrerad i fornminnesregistret som en avrättningsplats, är belägen längst med väg 272, vid sjön Islingens strand, strax söder om avfarten mot Medskogshedens station. Ingen avrättning har hittills kunnat kopplas till platsen.

Figur 50, 51 och 52. T.v. Platsen som pekas ut som Medskogshedens avrättningsplats samt läget för Skallbackarå. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson. T.h. (överst): Den topografiskt troliga avrättningsplatsen vid Medskogsheden nära sjön Islingen. Foto: Ola Nilsson. T.h. (nederst): Medskogsheden vid sjön Islingens strand. Foto: Desirée Kjellberg.

Enligt uppgift från P. G. Berggren i fornminnesregistret skall platsen ha utgjorts av en galgbacke, där offren efter halshuggning hängdes i en tall som gjorts till galge. Offren ska sedan ha begravts för en tid i området närmast intill, för att sedan tas upp igen och föras till en särskild plats på kyrkogården. Enligt sägen skall den sista som avrättades här, ha varit en kvinna, som dömts till döden, för att hon dödat sitt barn. Hon skall före avrättningen ha sjungit en sång, som länge skallade över sjön Islingen.

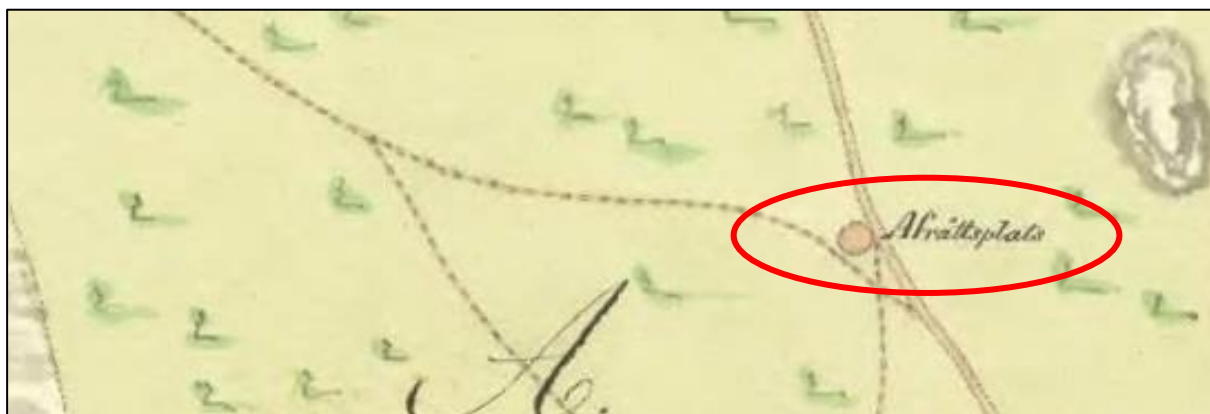
P. G. Berggren skriver om sägen kring avrättningsplatsen vid Medskogsheden i skriften "Pålsgården" från 1951. Han skriver där att han som barn på 1870-talet ofta hörde det berättas om avrättningsplatsen som skall ha legat invid sjön Islingens västra strand. Hans uppfattning var att avrättningen borde ha skett i slutet av 1700- eller början av 1800-talet och kvinnans namn sades vara Anna, med ett kort tillägg före namnet såsom "Mångs-Anna" eller snarliknande. Han hade glömt varifrån hon var. Det sades då att rester efter stupstocken och pluggarna i tallen funnits kvar länge, men han vågade som barn inte själv besöka platsen och se efter (Berggren 1951:19).

SANDVIKENS KOMMUN

I Sandvikens kommun finns fem offentliga avrättningsplatser. Av dessa är en belägen i Ovansjö socken, två i Årsunda socken, varav en – *Trekanten* – redovisas under Österfärnebo socken¹⁸, där det finns ytterligare två avrättningsplatser, se figur 53 nedan. Sandvikens stad och Järbo socken bröts ut till egna administrativa enheter först efter att de offentliga avrättningarna upphört i länet och saknar därför ”egna” kända avrättningsplatser, dessa återfinns istället i Ovansjö socken. Förutom dessa fem avrättningsplatser finns ortnamnsindikationer på ytterligare en eventuell avrättningsplats – *Trollkoneåkern* – i Ovansjö socken. Inga avrättningar har emellertid kunnat beläggas dit och traditioner i bygden rör snarare häxbränningar än avrättningar, se vidare nedan. Den kommer dock anmälas till FMIS som ”plats med tradition” inom ramen för detta arbete.

Figur 53. Avrättningsplatser i Sandvikens kommun. En av dessa – *Trollkoneåkern* – är antikvariskt bedömd som ”plats med tradition” och är därför markerad med ett kryss på kartan. Skala 1:750 000. Underlagskarta: Sverigekartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

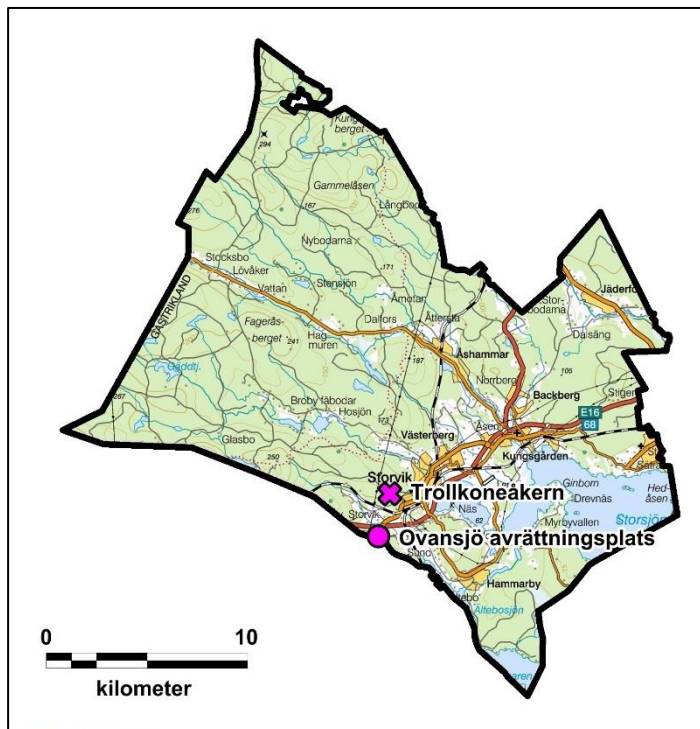

Figur 54. En av de fem kända avrättningsplatserna i Sandvikens kommun – Avrättningsplatsen vid *Trekanten* (inringad med rött). Detalj ur 1815 års lantmäteriakt över Gammelstilla. Ur Lantmäteristyrelsens arkiv.

¹⁸ Denna lokal har nyligen registrerats i FMIS som RAÄ Årsunda 1299. I denna rapport redovisas den emellertid under Österfärnebo socken.

Ovansjö socken

Förutom *Ovansjö avrättningsplats* finns ortnamnsindikationer på ytterligare en koppling till en avrättningsplats i socknen. Det är en plats som i bygden kallas för *Trollkoneåkern*, vilket antyder att platsen kan ha nyttjats under häxprocesserna.

Figur 55. Ovansjö socken med avrättningsplatser markerade. Trollkoneåkern är endast indikerad genom ortnamn och lokala traditioner och redovisas därför med ett kryss. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Ovansjö avrättningsplats (RAÄ Ovansjö 272:1)

Ovansjö avrättningsplats är belägen vid väg 68 direkt efter övre Storvik, strax söder om avfartsvägen mot Lissbo, på gränsen mellan Ovansjö och Torsåker socknar, se figur 56. Ingen säker avrättning kan kopplas till platsen, men det finns flera avrättningar som sannolikt skett här och en berättelse finns upptecknad om det som ska ha varit den sista avrättningen här på 1750-talet, se tabell 1. Denna avrättning har tyvärr inte kunnat verifieras. I Torsåker döms och avrättas tre män under åren 1749, 1774 och 1775. Vilken plats som användes när dödsstraffen verkställdes vet vi inte, men det är troligt att det var denna med tanke på läget på sockengränsen mellan Ovansjö och Torsåker. Detta motsägs dock av traditionen om den sista avrättningen på platsen redan under 1750-talet.

Avrättningsplatsen finns markerad på en karta över skogsdelen år 1742 (Lantmäteristyrelsens arkiv, V40-46:2), se figur 57, och det är utifrån denna karta lokalen sedan tidigare varit registrerad i fornminnesregistret. Läget är efter fältbesiktningen något justerat i förhållande till tidigare registrering i FMIS.

Figur 56 och 57. T.h. Ovansjö avrättningsplats (RAÄ Ovansjö 272:1). Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson: Nedan: Avrättningsplatsen i Ovansjö markerad på 1742 års lantmäteriakt (inringad med rött). Detalj ur karta i Lantmäteristyrelsens arkiv, (V40-46:2).

1720, den 15 augusti blev Skarprättare Anders Persson Trafware betald 3:- för en exekution i Ovansjö (Västernorrlands läns landbok för år 1720). Vi vet inte namn på personen som skulle avrättas, hur det gick till eller var det skedde, men det kan ha skett på den här platsen.

1749, den 18 januari avrättades Jöns Larsson för tidelag enligt Torsåkers kyrkbok. Vi vet inte var avrättningen verkställdes. (Torsåker C:2 1716-1746).

1774, den 29 augusti avrättades den avskedade båtsmannen Christian Jernberg från Valbo för mord på handelsbetjänten Anders Nyberg från Söderhamn. Mordet skedde den 21 maj i skogen mellan Ho och Eltebo (Torsåker C:3 1747-1779). Hittas i Fångnrollan i Gävle slotts arrest för juli och augusti månad år 1774. Är anklagad för mord och rån. Avsänds att undergå rannsaking 15 juni i Ovansjö och döms att halshuggas och steglas. 6 augusti ankom Kungl. Hovrättens utslag och 29 augusti sätts straffet i fullbordan. (Huvudarkivet EIIIcc:88). Det står inget om var avrättningen verkställdes.

1775, den 14 juni avrättades drängen Eric Jacobson Biörk, född 1752, för poströfwande (Torsåker AI:9c 1774-1780). Han dömdes av Häradshövding Nordin i Ovansjö den 11 april 1775 till att halshuggas och steglas. Den 10 maj ankom Kungl. Hovrättens utslag. (Huvudarkivet EIIIcc:91 1775). Det står inget om var avrättningen verkställdes.

En fångvaktare på Gävleanstalten antecknade från en artikel i Gefle Dagblad 10/7-1925 där det berättades om den gamla avrättningsplatsen mellan Vijbyn och Storvik:

"På 1920-talet lades landsvägen mellan Torsåker och Storvik om så att den inte längre passerade den gamla avrättningsplatsen. Många blev glada av detta då det sades spöka där. Om man går från Storvik,

förbi tegelbruket och sen stigen uppför i skogspartiet mellan socknarna. Avrättningsplatsen låg sedan alldeles intill landsvägen.

Den som talade om sista avrättningen på denna plats var 84 år och det var å hans farfars tid, exekutionen egde rum. Det var tvenne utländska landsvägsriddare som begått rånmord. Den ena av dom hette Burkat, men den andres namn kunde berättaren inte erinra sig. Under en av sina vandringar hade de träffat en dalkulla, som gick omkring med handel. Henne rånade de och hängde henne sedan i ett träd med fötterna upp och huvudet ned i en myrstack. Så fann man henne livlös efter några dagar och då det dådet dömdes, höjdes inte en röst för skonsamhet.

De kommo direkt från häktet i Gefle och till avrättningsplatsen i råskillnade och mästermannen anlända i samma följe. Han var ifrån Upsala, antagligen den i socknarna ofta omtalade Lindman, vilken utövade den hemska sysslan under de sista åren avrättningarna förättades vid sockengränser lite varstans i landskapet. Den dagen var det mycket menniskor vid avrättningsplatsen mellan Torsåker och Ovansjö. Ingen, som hade råd och lägenhet att komma ut, kunde stanna hemma en sådan gång utan både ung och gammal skulle övervaka förrättningen.

En "spetsgård" av allmogemän omgärdade stupstocken och prästen i Torsåker förberedde missdådarna till sin sista resa. Sedan fingo de tillfälle läsa Fader vår för sina själars skull. Men Burkat hade inte krafter till detta. Han satte sig till motvärn och man "måste streta fram honom" till stupstocken. Svart i själen, som han var vid det ruskiga dådets utförande, vandrade han in i evigheten. Då de dömdes huvud föllo, svimmade folk och ett sorl av fasa spred sig i de djupa leden där allmogen stod. Så fortlever ännu berättelsen från det sista ruskiga tillfället vid avrättningsplatsen i skogen mellan Vijby och Storvik." (Sveriges Fängelsemuseums arkiv, F5:2-9, Sista avrättningen i Torsåker).

I Johan Ohlssons bok "Skyldig att liv sitt mista... Dödsdomar vid Alfta häradsrätt efter år 1760" finns ett liknande brott som det ovan beskrivet, med tillägget att det kanske är en vandringssågen. "Det finns många variationer av berättelserna om Ljungspojkarnas bedrifter. Allmännast är historien om deras grymma behandling av en fåbodjänta. Bland annat ska de ha skurit tungan av henne, bundit fast henne vid en bräda och ställt henne på detta sätt med huvudet nedåt på en myrstack för att gå en kvalfull död till mötes. Denna historia återgår i något förändrad form på olika ställen i vårt land, fast då är det någon annan, som utfört ogärningen." (Ohlsson 1936).

Figur 58 och 59. T.v. Ovansjö avrättningsplats (RAÄ Ovansjö 272:1). Foto: Lena Berg Nilsson. .T.h. Öster om avrättningsplatsen, intill en färdväg, är gränsen mellan Torsåker och Ovansjö socknar markerad. Foto: Desirée Kjellberg.

Trollkoneåkern

Det finns ortnamnsindikationer på ytterligare en avrättningsplats i socknen. Det är en plats, strax väster om Storvik, som kallas för *Trollkoneåkern*, se figur 55, vilket antyder att platsen kan kopplingar till häxprocesserna. Inga avrättningar har emellertid kunnat beläggas till Trollkoneåkern,

Trollkoneåkern utgörs av ett klapperstensfält, om vilket det sägs att det krävs en trollkona för att kunna odla på. Till platsen finns emellertid även en uppgift om att häxor ska ha bränts på bål. Lokalen kommer därför att anmälas till FMIS som "Plats med tradition" (se ON 2017:208 i bilagans objekttabell).

Figur 60. Klapperstensfältet "Trollkoneåkern". Foto: Ola Nilsson.

Figur 61. En av flera s.k. tomningar inom klapperstensfältet. Foto: Ola Nilsson.

1834, skedde en dubbelavrättning här. Det var även länets sista stegling. Det var soldaterna Nils Ösare och Anders Svala från Alborga by samt Pehr Pehrsson från Sunnanås som överfallit och slagit ihjäl Länsmannen och Expeditionsfogden Carl Jacob Ekstedt. (Gävleborgs landskansli, inkomna skrivelser 30 jan 1834).

Vid Hille och Wahlbo urtima tingsrätt dömdes Ösare och Svala till att mista höger hand och halshuggas och Pehrson dömdes till 3 år arbete på fästning. Den 20 augusti 1834 sändes de från Gefle Slottshäkte till avrättningsplatsen. I fångrullan står det *"1834, Augusti den 20de afrättades Svala och Ösare med det hallshuggning och stegling å afrättsplatsen hitom Främlingshems gästgivaregård i Hedesunda socken."* (Kriminalanstalten Gävles arkiv, fångrullor, 1834)

Karl-Erik Lindholm som 1973 var 91-år gammal, berättade för hembygdsforskaren Johan Wideen att hans *"farfar var kopraren Erik Nöjd, Trekanten, 1819-1893. Nöjd var bl.a. med i spetsgården vid avrättningarna i Främlingshem av Sjomännen Ösare och Svala vilka mördade en länsman."* (Wideen 1970).

1859, skedde den sista offentliga avrättningen i länet på denna plats. I en Fångrulla förd på läns cellfängelset i Gävle år 1859, skrivs murargesällen Lars Gustaf Petterson in den 9 januari, född i Torpa sn, Älvsborgs län 1821. Under året transporterades han ett flertal gånger upp till Delsbo Häradsrätt, där han rannsakas för mordet på bonden Salomon Andersson från Hogdal. Enligt Kungl. Majt:s råds utslag fastslås att han skall för mord och rån mista lifvet genom halshuggning. Den sista noteringen i Fångrullan lyder: Den 29 november afsänd till avrättningsplatsen i Wahlbo sn. För dödsstraffets undergående. (Kriminalvårdsanstaltens arkiv i Gävle, 1859).

I Norrlandsposten den 19 nov 1859 finns en liten notis inför avrättningen. *"Gefle den 19 nov. Äfwen denna ort kommer snart att blifwa skådeplats ohyggligheten av en afrättning. Den förut flere gånger omnämnde muraregesällen Petersson, som i Helsingland mördade en gammal Hogdalsbonde för att åtkomma en af den sednare förment innehafd summa penningar, kommer att tisdagen den 29 dennes gälda den mensklige rättwisan sin skuld på Wahlbo Härads afrättningsplats mellan Taflan och Fremlingshem."* (Norrlandsposten, 1859-11-19).

I ett tidningsurklipp från Gefle Dagblad som kommit till Fängelsemuseet står det om *"avrättningsplatsen vid Främlingshem"*. Där berättar den som blir intervjuad om sin mormor som bevistade de sista avrättningarna. *"Hon gick till Främlingshem, drygt två mil fram och tillbaka. Troligtvis från mackmyra by, dit hon flyttade när hon gifte sig. Eller kanske från födelsegården Storfars i Västbyggeby. -Hon var väl knappt 20 år, tror Johan Källberg. -Avrättningar var ett folknöje på den tiden och människor kom i stora skaror. Även små barn. Och många var berusade. Kanske söp de för att orka med det hela. Mormodern berättade om det här för hans mor och modern berättade i sin tur för honom. – och hon visste nog mer än vad hon sa. Jag var så ung när jag fick höra om avrättningarna, så hon utelämnade väl en del detaljer, misstänker han."* (Gefle Dagblad. Skribent Börje Waker. Inget datum).

Muntlig uppgift:

En person berättade att hans farbror sett rester av det han trodde var galgar efter avrättningen av Ösare och Svala i Främlingshem när han var 17-18 år, ca 1911-1912. *"Platsen var en backe, kanske 100 meter väster om vägen mellan Valbo och Hedesunda, några kilometer norr om Främlingshem."* (Uppgift 2016-03-03).

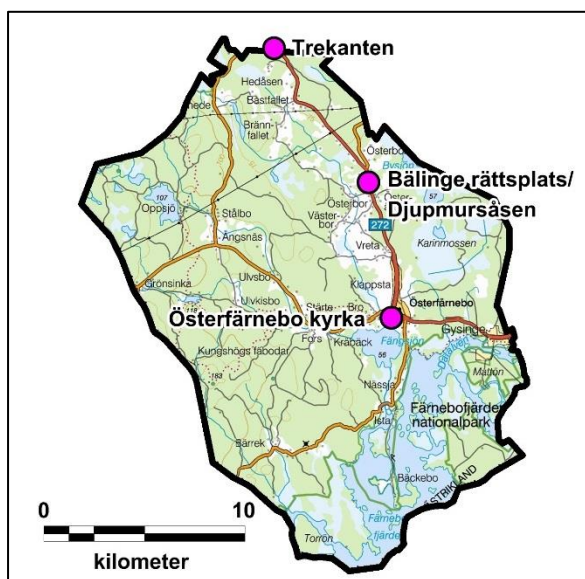

Figur 64 och 65. T.h.: Den befintliga skylten på platsen. Nedan: Årsunda/Valbo avrättningsplats sedd från västra sidan vägen. Skylten på fotot till vänster kan anas som en liten vit prick på bortre sidan vägen. Foton: Desirée Kjellberg.

Österfärnebo socken

I Österfärnebo socken finns tre avrättningsplatser – *Bälinge rättsplats/Djupmursåsen*, vid *Österfärnebo kyrka* och *avrättningsplatsen vid Trekanten*, som är belägen på gränsen mot Årsunda socken, se figur 66 nedan.

Figur 66. Österfärnebo socken med avrättningsplatser markerade. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Bälinge rättsplats/Djupmursåsen (RAÄ Österfärnebo 814)

Avrättningsplatsen Bälinge rättsplats/Djupmursåsen ligger norr om Österfärnebo, se figur 67, och kallas idag även för Folkes backe. Den har nyligen registrerats i fornminnesregistret och behöver därför inte anmälas dit i samband med detta arbete (se även ON 2017:202, i bilagans objekttabell). En avrättning år 1689 är belagd på platsen.

Figur 67. Bälinge rättsplats/Djupmursåsen (RAÄ Österfärnebo 814). Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

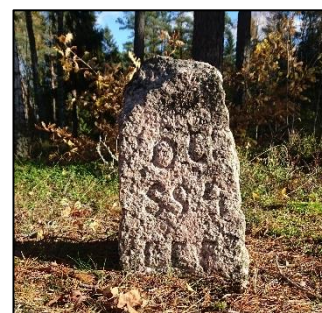
1689. "1689 d. 29 Maji blef Execution förrättad med Anders Pehrsson i Klappsta för sin ... synd, på **Diupmuhrs åhsen**, på sitt 70 ålders år, som skiedde med halshuggande och brännande å bål". (Wideen 1970). Troligtvis är det ord som inte kunnat tydas i kyrkboken "tidelag", då det ordet ofta sätts ihop med synd. En person dömd för tidelagssynd avrättades dessutom med halshuggning och bränning på bål.

Muntliga uppgifter:

Det ska finnas en avrättningsplats vid Folkes backe, Folke bodde i bondgården bredvid. 1959 skulle vägen breddas och det skulle läggas asfalt. Hennes bror åkte förbi och såg en massa småsten som han undrade över. Han kom hem och berättade för pappa som då sa att jo där har det varit en avrättningsplats och folk kastade en sten där när man gick förbi. Pappa var född 1886 så det var väl när han var liten. (uppgift 2016-03-20).

Finns en sten vid Djupmursåsen som man inte får flytta på, en spetsig, konformad sten. Spökar lite överallt där runtkring. Finns en backe som kallas "Folkes backe" där man alltid sprang förbi förr. Folkes backe fick sitt namn efter Linas svärmors morbror som dog där febr. 1965. "Djupmurn" är ett område som hör till Österbor, ungefär 1 km omkrets, 4-5 st kåkar (har väl troligtvis varit en myr där). Stenen ligger alldeles vid skogskanten av 272an. I skogen bakom den konformade stenen i Djupmursåsen finns ett kärr av något slag där kärringar tvättade mattor förr i tiden. Där ska även ett barn ha blivit dränkt. (uppgift 2015-09-08).

(...) mamma sa alltid när de åkte förbi "här har de rullat många huven". (uppgift 2016-03-21).

Figur 68 och 69. T.v.: "Folkes backe", dvs. Bälunge rättsplats (Djupmursåsen). Foto: Desirée Kjellberg. T.h.: Den konformade väghållningsstenen som inte får flyttas enligt traditionen. Foto: Ola Nilsson.

Avrättningsplatsen vid Österfärnebo kyrka

Vid Österfärnebo kyrka, se figur 66, norr om bogårdsmuren, har det skett en avrättning år 1705. Denna avrättningsplats var tidigare inte registrerad i FMIS, men beskrivning kommer i samband med detta arbete att tillfogas RAÄ Österfärnebo 308:1 (Platsen för den tidigare kyrkan)

1705. "1705 d. 29 marti blef Execution wärckstält med Anders Andersson i Sixbo för begånget dråp på Per Jonsson i Sweden med halshuggande nohrr om bogårdsmuren wid kyrkian som sedan fick kyrkogården och ligger begrawfen nohrr om kyrkian." (Wideen 1970).

I Kungliga Hovrättens utslag från den 9 februari 1705 låter domen: "skall denne Anders Andersson, efter Guds och Sweriges beskripta lag, sig själft till wälförtiänt straff, och androm till skräck och warning, gifva lif för lif, och blifwa hallshuggen." (Kungliga hovrättens utslag över Anders Andersson, 9 febr. 1705).

Avrättningsplatsen vid Trekanten (RAÄ Årsunda 1299)

Avrättningsplatsen vid Trekanten ligger vid väg 272 mellan Årsunda och Österfärnebo, på gränsen mellan socknarna, alldeles vid den gamla landsvägen. Platsen är utmärkt med en informationsskylt, men har endast nyligen blivit registrerad i fornminnesregistret, jfr även ON 2017:200, i bilagans objekttabell. Avrättningar ägde rum vid Trekanten år 1695, 1703, 1704, 1720 och 1752.

Avrättningsplatsen vid Trekanten finns också markerad på en karta från 1815 över Gammelstilla Bruk (Lantmäteristyrelsens arkiv), se figur 54, sid 58 ovan.

Figur 70. Avrättningsplatsen vid Trekanten (RAÄ Årsunda 1299), alldeles invid väg 272, strax söder om avtagsvägen till Gammelstilla och Torsåker. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Läget för avrättningsplatsen var länge bortglömt. År 1973 skriver Johan Wideen ”Den exakta platsen för avrättningarna ”norr på heden” el. ”sockenskillnaden” har inte på länge varit känd. Måndagen den 29 maj 1967 fann emellertid den då 91-årige Karl-Erik Lindholm, Gamla Bodarna, tillsammans med Johan Wideen, Österbor, ett raserat röse som utmärkte platsen. Lindholm berättade att hans farfar för ett 80-tal år sedan hade pekat på röset åt honom. Lindholm kom nu ihåg platsen och kunde finna den!” (Wideen 1970).

Platsen påträffades av Elise Hovanta 2001, i samband med en arkeologisk utredning längs väg 272 mellan Österfärnebo och Årsunda kyrkor (Hovanta 2001a) och har nyligen registrerats i FMIS. Hovanta skriver även (2001b): ”Det är först nu under sommaren 2001 som jag hittat den rätta platsen på en äldre karta och kunnat knyta ihop sägner med en verklig plats. På avrättningsplatsen kan idag ses brända ben ligga i de uppkörda hjulspår som uppkom våren 2001 i samband med avverkning av området närmast väster om platsen. Mycket talar för att de brända benen härrör från de människor som enligt församlingsböckerna brändes på bål på avrättningsplatsen för sitt begångna brott. Platsen idag består av en svag förhöjning över omgivande sandhed väster om väg 272. En mindre väg leder in över platsen från väg 272 och bildar som en parkeringsficka. Kanske sträcker sig avrättningsplatsen ända ut till landsvägen. Mitt emot platsen, på östra sidan av väg 272, syns en icke naturlig samling runda stenar, vilka framkommit i samband med kantskärningar av dikeskanten. Detta kan vara rester efter en av de gravar som grävdes intill avrättningsplatsen. Hur långt ifrån själva avrättningsplatsen som kropparna grävdes ned framgår inte av några handlingar. Intressant vore att låta undersöka de brända ben som ligger synliga för att se om de verkligen är människoben. Sedan kvarstår mycken forskning för att ta reda på hur länge backen använts som avrättningsplats och vilka personer som miste livet här och vilka brott dessa begått.” (Hovanta 2001b).

Muntlig uppgift:

Uppe vid Trekanten, berättade farsan när han levde, så ska avrättningsplatsen ha varit uppe på åsen. Ett par hundra meter upp från landsvägen, söder om gränsstenen Färnebo/Årsunda. (Uppgift 2016-03-21).

Trots att platsen länge varit bortglömd finns en levande tradition av spökhistorier runt vägavsnittet som passerar platsen och någon kilometer åt vartdera hållet. Det berättas om en kvinnlig liftare som plötsligt dykt upp inne i bilen och som sprider en kyla och stark doft av skog. Liftare som plockas upp och plötsligt försvinner. En person vi talat med i projektet hade hört av en person som passerade på natten att denne sett en person i en rullstol som drogs av en annan person, vilket är lite oväntat då platsen är ödslig.

Uppgifter om de sju personer som vi känner till som avrättats på platsen kommer alla från Österfärnebos kyrkböcker. I kyrkböckerna kallas platsen för nohrr på heden och sochenskillnan, heden vid sockenskillnan, allmännigen nohrr på heden och Heden mellan Fernebo och Årsunda.

Elise Hovanta skriver i sin artikel (2001b) även om en annan person som möjligen kan vara begravd invid avrättningsplatsen. Det är Soldat Klangs änka Margta Jonsdotter som i augusti 1806 hängde sig i ett träd i skogen. Så kallade självspillingar hade förlorat rätten till att begravas på kyrkogården, liksom de som avrättats. I församlingsboken finns antecknat Dömd från Kyrkogård, dvs den som begått självmord skulle begravas någon annanstans.

1695, den 16 januari skedde en dubbelavrättning på platsen. Då avrättades soldaten Michel Hansson i Skinnarbo för *”blodskam och dubbelt hoor med halshuggande och nedgrafwande nohr på heden och sochneskillnan”* samt Brita Larsdotter som var hans hustrus brorsdotter. Brita Larsdotter avrättades med *”halshuggande och brännande å bähle”* för barnamord. (Wideen 1970). Hon uppges vara *”förwissnad ned om midjan”* vilket antagligen betyder att hon var delvis förlamad. Barnet sa hon var dödfött.

Samma år den 19 juni avrättades även hustrun Cherstin Larsdotter i Skinnarbo för *”blodskam och dubbelt hoor medh halshuggande och nedgrävande ner på heden wid Sochneskillnan.”* (Wideen 1970). Hon var syster till Brita Larsdotter och avrättades för att hon var den som legat samman med deras fasters make Michel Hansson. Hon skall även ha hjälpt sin syster att gömma det dödfödda barnet i skogen. (Protokoll för extraordinarie Ting uti Fernebo ordn. Tingsställe, 22-23 november 1694).

1703, den 23 oktober blev drängen Anders Andersson i Sweden avrättad för sin *”tidelag Synd med halshuggande och brännande å bähle wid allmännigen nohrr på heden”*. (Wideen 1970).

1704, den 11 november blev hustrun Brita Jonsdotter för sitt mordbrännande i Nässja by avrättad med *”halshuggande och brännande å bähle wid allmännigen nohrr på heden”* (Wideen 1970).

1720, den 10 december blev drängen Olof Pärsson, 19 år, halshuggen och bränd på bål för sitt tidelagsbrott. (Wideen 1970). Skarprättare var Anders Persson Trafware som fick 3,24 daler i resersättning och 16 daler för *”exekution av tidelagaren drängen Olof Persson och de kreatur med vilka han missgärning begått”*. (Västernorrlands läns landbok, 1720)

1752, den 27 maj blev Eric Ferner skraddare vid Gysinge Bruk, avrättad *” afrättad på Heden mellan Fernebo och Årsunda”* för yxmordet på änkan Anna Brinck, 23 år. I Österfärnebos dödbok står att hon *”blef d.28 mars med 6 dödel. Yxehugg i halsen, hufwudet och bröstet omännskel. Mördad af Skraddaren wid Gysinge Bruk, Eric Ferner. 69 år gl ”*. Eric Ferners kropp blev efter halshuggningen satt på 5 steglar. (Wideen 1970).

Figur 71. Avrättningsplatsen vid Trekanten. Foto: Desirée Kjellberg.

Figur 72. Conny Karlsson Lundgrens gestaltning "Rum för undantag (svarta speglar)" vid Trekanten. Foto: Johanna Syren.

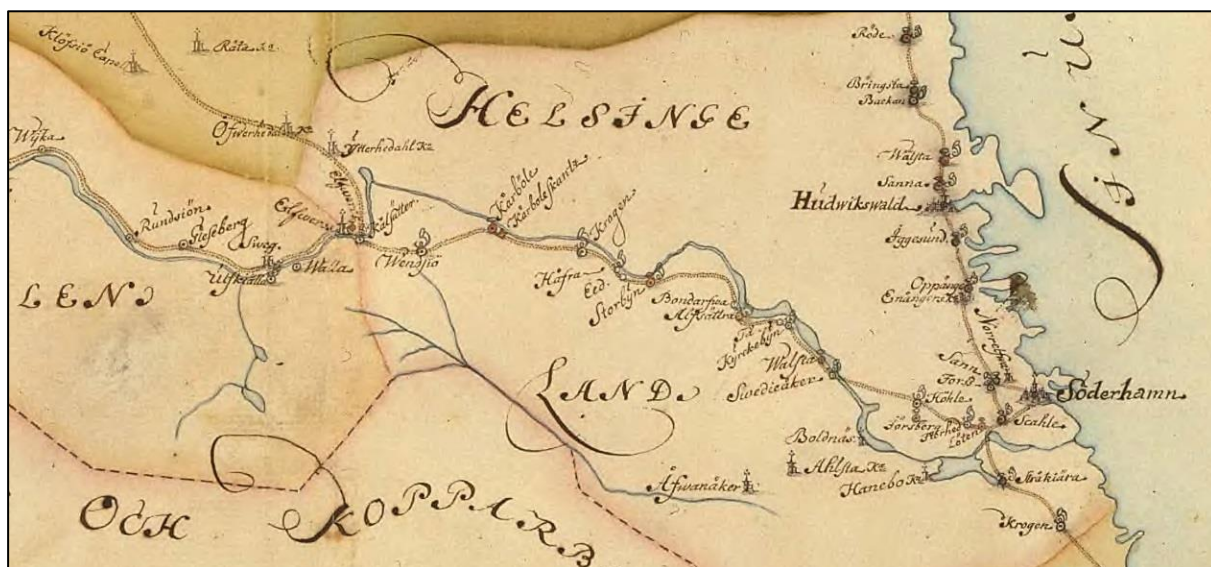
Avrättningsplatser i Hälsingland

För Hälsinglands del behandlas 36 offentliga avrättningsplatser i denna rapport, se figur 74 och tabell 4 nedan. Det finns dock tio socknar i landskapet till vilka inga hittills identifierade avrättningsplatser kan knytas – Segersta och Undersvik i Bollnäs kommun, Idenor och Nianfors i Hudiksvalls kommun, Los och Ramsjö i Ljusdals kommun, Bergsjö, Hassela och Jättendal i Nordanstigs kommun samt Voxna i Ovanåkers kommun. Fyra av dessa bildades dock som administrativa enheter tämligen sent (Voxna 1759, Nianfors och Los 1798 samt Ramsjö 1852) vilket innebär att det i dessa sannolikt inte genomförts avrättningar efter sockenbildningarna. De övriga socknarna till vilka avrättningsplatser inte kan knytas har emellertid medeltida ursprung, vilket innebär att det bör finnas ännu ej identifierade avrättningsplatser även i dessa.

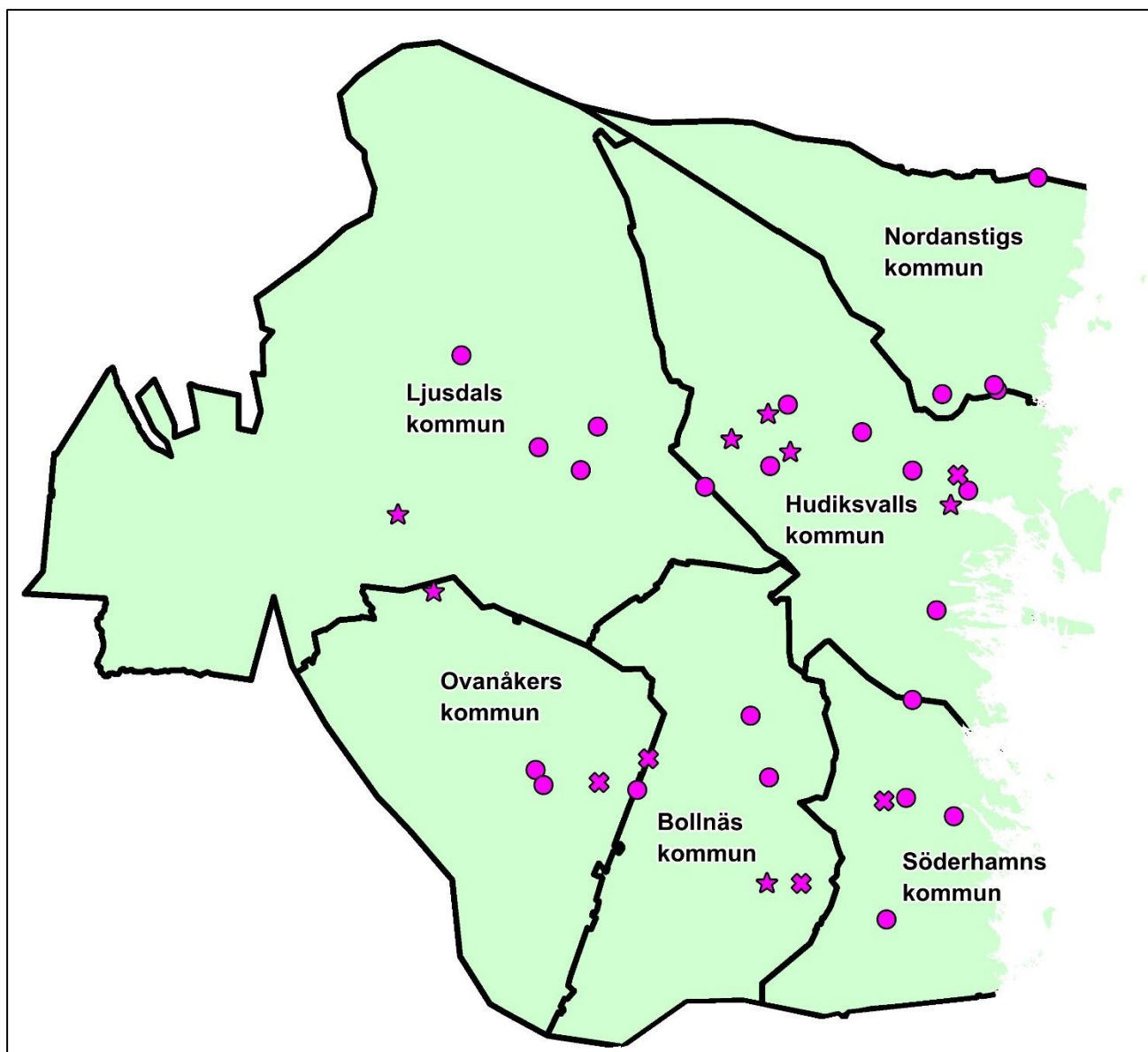
Sex av avrättningsplatserna redovisas i Bollnäs kommun, elva i Hudiksvalls kommun, sex i Ljusdals kommun, fyra vardera i Nordanstigs och Ovanåkers kommuner samt fem i Söderhamns kommun. Av de 36 avrättningsplatserna i Hälsingland är det sju stycken som endast är indikerade genom muntliga traditioner eller ortnamn. Dessa anmäls ej till FMIS i nuläget.

Förutom de avrättningar som verkställdes vid dessa platser är det belagt att ytterligare avrättningar skedde i landskapet, som inte kunnat knytas till specifika avrättningsplatser. Detta rör dels fler av avrättningarna genom Trolldomskommissionen, där ett flertal avrättningar skall ha skett 1673 och 1675 på okänd plats i Hamrånge, Hille och Valbo socknar i Gävle kommun, samt i Ockelbo socken/kommun. (jfr tabell 1). Från trolldomsrannsakingarna har också många källor gått förlorade. Förutom de ovanstående domarna vet vi att trolldomsrannsakingar även skedde i Norrbo-Bjuråker, Ljusdal, Arbrå-Undersvik, Norrala-Trönö, Rogsta-Ilsbo, Forsa, Alfta, Söderala och Tuna-Idenor. Söderhamn anges dessutom i en rapport från år 1673 som en ort som skall ha varit särskilt angripen (Ankarloo 1971). Tyvärr vet vi ingenting om antalet domar som gick till verkställighet på dessa platser, men och fler av dem sammanfaller också med de socknar i Hälsingland där avrättningsplatser inte har kunnat identifieras hittills.

Förutom avrättningarna genom Trolldomskommissionen och de dödsdomar som verkställdes vid de 32 avrättningsplatser som redovisas, är det belagt att ytterligare avrättningar verkställdes på olika platser i Hälsingland, men där avrättningsplatserna ej har gått att identifiera. Dessa verkställdes 1572, 1607, 1613, 1616, 1618, 1619, 1620, 1621, 1623, 1624, 1632, 1677 och 1759, jfr tabell 1.

Figur 73. Detalj över Hälsingland ur vägmått över Gävleborg från 1731 ur Lantmäteristyrelsens arkiv.

Figur 74. Avrättningsplatser i Hälsingland markerade med cirklar. De platser som är antikvariskt bedömda som "Plats med tradition" är markerade med kryss och de som ej anmäls till FMIS i nuläget är markerade med stjärnor. Skala 1:1 000 000. Karta: Lena Berg Nilsson.

Tabell 4 (Motstående sida). Avrättningsplatser i Hälsingland. Ordningen i tabellen följer beskrivningarna nedan i rapporten, siffror inom parentes följer numrering enligt figur 2. De avrättningsplatser som är markerade med grå text redovisas i annan socken, då de är belägna på gränser. Inom Segersta och Undersviks socknar i Bollnäs kommun, Idenor och Nianfors socknar i Hudiksvalls kommun, Los och Ramsjö socknar i Ljusdals kommun, Bergsjö, Hassela och Jättendals socknar i Nordanstigs kommun samt Voxna socken i Ovanåkers kommun saknas hittills identifierade avrättningsplatser.

Kommun	Socken	Avrättningsplats	RAÄ-nr/Obj. id
Bollnäs	Arbrå socken (23)	Arbrå stegelbacke	RAÄ Arbrå 2:1
	Bollnäs socken (22)	Arbrå stegelbacke	RAÄ Arbrå 2:1
		Bollnäs Skalleplats	RAÄ Bollnäs 347:1-2
		Avrättningsplatsen vid Eriksnäsbo	ON 2017:209
		Rengsjö avrättningsplats	RAÄ Rengsjö 161:1
	Hanebo socken (19)	Avrättningsplatsen vid Lilltjära	ON 2017:201
Avrättningsplatsen nära Mässerbacken		¹⁹	
Rengsjö socken (21)	Rengsjö avrättningsplats	RAÄ Rengsjö 161:1	
Hudiksvall	Bjuråkers socken (44)	Huggkurn	¹⁹
		Norrbo bro avrättningsplats	RAÄ Norrbo 83:1
	Delsbo socken (37)	Sättjära	ON 2017:203
		Ringfuru	RAÄ Järvsö 29:1/Delsbo 147:1
		Huggkurn	¹⁹
		Stegelbacken	¹⁹
		Galgstugan/Galgstugbron	¹⁹
	Enångers socken (34)	Enånger/Njutånger avrättningsplats	RAÄ Enånger 41:1
		Norråla/Enångers avrättningsplats	ON 2017:216
	Forsa socken (38)	Norrbo avrättningsplats	RAÄ Norrbo 43:1
	Hudiksvalls stad (33)	Galgberget i Hudiksvall	RAÄ Hudiksvall 19:1
	Hälsingtuna socken (40)	Bödelstäkten	RAÄ Hälsingtuna 193:3
		Galgberget	¹⁹
	Högs socken (42)	Vålsta	ON 2017:210
	Njutångers socken (35)	Enånger/Njutånger avrättningsplats	RAÄ Enånger 41:1
	Norrbo socken (43)	Norrbo avrättningsplats	RAÄ Norrbo 43:1
		Norrbo bro avrättningsplats	RAÄ Norrbo 83:1
Rogsta socken (41)	Stigsångarna/Harmångers yngre avrättningsplats	RAÄ Harmånger 41:1	
Ljusdal	Färila socken (29)	Färlbacken i Sorga	RAÄ Färila 158:1
		Avrättningsplatsen vid Ygskorset	ON 2017:211
		Stensjön	¹⁹
	Järvsö socken (28)	Hedhuvudet	ON 2017:212
		Ringfuru	RAÄ Järvsö 29:1/Delsbo 147:1
	Ljusdals socken (30)	Kyrkvallen i Ljusdal	ON 2017:213
Hedhuvudet		ON 2017:212	
Nordanstig	Gnarps socken (48)	Årskogen/Avrättningsplatsen i Gnarp	RAÄ Njurunda 11:1
	Harmångers socken (46)	Stigsångarna/Harmångers yngre avrättningsplats	RAÄ Harmånger 41:1
		Stigsångarna/Harmångers äldre avrättningsplats	RAÄ Harmånger 163:1
	Ilsbo socken (45)	Ilsbo galgbacke	RAÄ Ilsbo 68:1
Ovanåker	Alfta socken (25)	Kyrkvallen i Alfta	ON 2017:204
		Avrättningsplatsen vid Eriksnäsbo	ON 2017:209
		Bollnäs skalleplats	RAÄ Bollnäs 347:1-2
	Ovanåker (26)	Benabacken	¹⁹
		Galgbacken i Klön	RAÄ Ovanåker 24:1
Häxmyran	RAÄ Ovanåker 46:1		
Söderhamn	Mo socken (18)	Kyrkbyn i Mo	ON 2017:214
	Norråla socken (16)	Mostigshällorna, Norråla/Söderåla galgbacke	RAÄ Norråla 132:1
		Norråla/Enånger avrättningsplats	ON 2017:216
	Skogs socken (13)	Stråtjära galgbacke	RAÄ Skog 133:1
	Söderåla socken (14)	Mostigshällorna, Norråla/Söderåla galgbacke	RAÄ Norråla 132:1
	Söderhamns stad (15)	Söderhamns avrättningsplats	ON 2017:215
Trönö socken (17)	Norråla/Enångers avrättningsplats	ON 2017:216	

¹⁹ Endast indikerad genom muntliga traditioner eller ortnamn och ej anmäld till FMIS.

BOLLNÄS KOMMUN

I Bollnäs kommun finns fem avrättningsplatser. En är belägen i Arbrå socken, på gränsen mot Bollnäs socken, där det finns ytterligare tre avrättningsplatser (även dessa är belägna på sockengränser och två redovisas i denna rapport under Bollnäs socken och en under Rengsjö socken). Det finns också en avrättningsplats i Hanebo socken. Traditionsuppgifter omnämner ytterligare en avrättningsplats i Hanebo socken, vid *Mässerbacken* nära Kilafors. Traditionsuppgifterna är dock vaga vilket gör att denna eventuella avrättningsplats inte kommer att anmälas till FMIS i nuläget. Se figur 75 nedan.

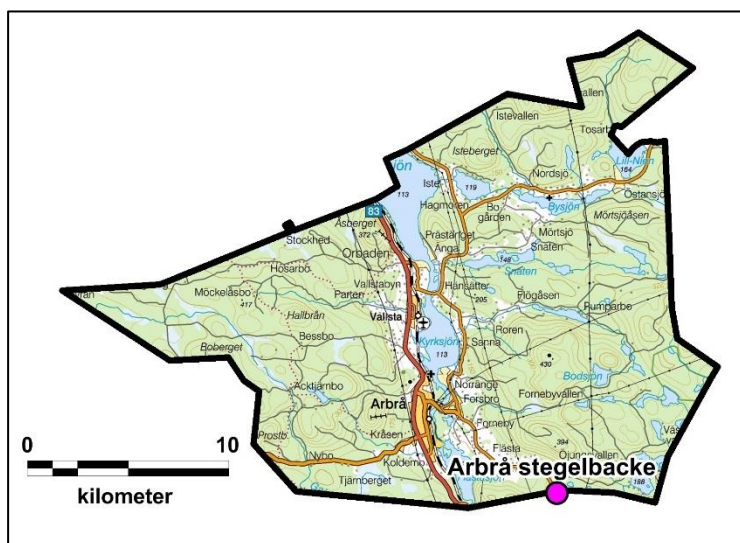
Sejersta och Undersviks socknar saknar kända avrättningsplatser, men vid Sejersta och Hanebo ting skall en man ha dömts till döden och hovrätten fastställde domen som verkställdes 1618. Det är inte klarlagt var denna avrättning skedde, men kanske har det även funnits en avrättningsplats på gränsen mellan Sejersta och Hanebo socknar. Likaså verkställdes en dödsdom 1623 i Mo och Rengsjö där avrättningsplatsen inte är känd. (Se tabell 1). Vi vet också att det under trolldomsrannsakningarna som ägde rum i länet 1673-1675 skedde rannsakningar i Arbrå- Undersvik (jfr sid 27). Tyvärr vet vi inte om hur många domar som gick till verkställighet och om det i sådana fall fanns en avrättningsplats även i Undersviks socken.

Figur 75. Avrättningsplatser i Bollnäs kommun. De avrättningsplatser som är antikvariskt bedömda som "Plats med tradition" är markerade med kryss och indikationen nära Mässerbacken, som ej kommer att anmälas till FMIS i nuläget är markerad med en stjärna. Skala 1:750 000. Underlagskarta: Sverigekartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Arbrå socken

I Arbrå socken finns en avrättningsplats, *Arbrå stegelbacke*, belägen på gränsen mot Bollnäs socken, se figur 76 och 77 nedan.

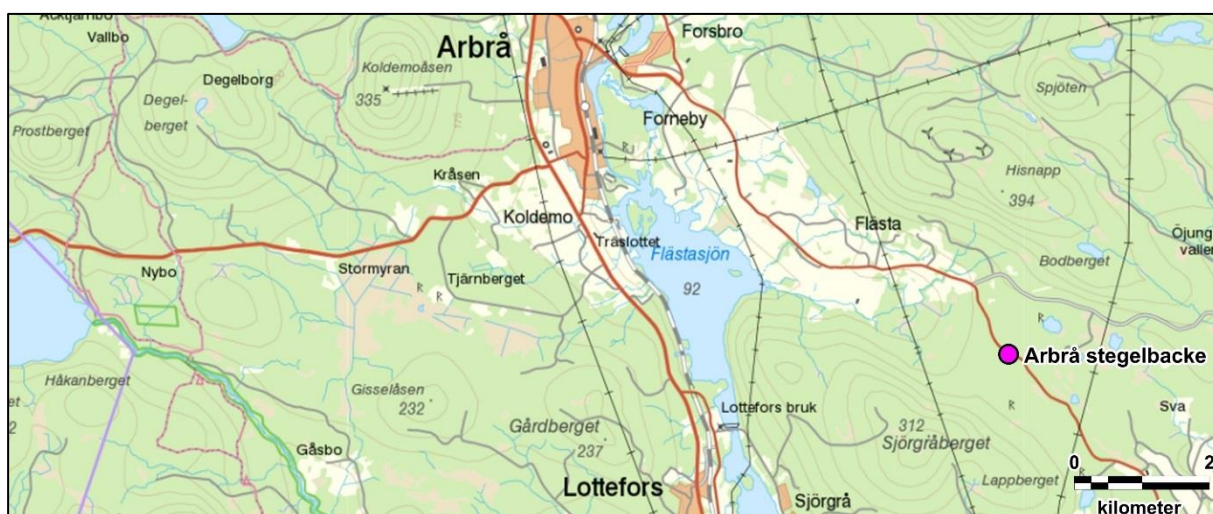

Figur 76. Arbrå socken med avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Arbrå stegelbacke (RAÄ Arbrå 2:1)

Arbrå stegelbacke kallas även Flästa stegelbacke. Avrättningsplatsen var sedan tidigare registrerad i fornminnesregistret, och är belägen i en gränsvinkel mellan Arbrå och Bollnäs socknar, norr om Växbo. Avrättningar ägde rum på denna plats år 1780, 1799 och 1818.

Enligt uppgifter i fornminnesregistret skall avrättningsplatsen motsvara 1 tunnland (5000 m²) och vara belägen i närheten av gränsstenen. Områdets exakta utsträckning kunde inte anges vid fornminnesinventeringen. Enligt uppgift skall det ha på platsen stått en stupstock av trä på platsen, vilken ska ha blivit förd till Nordiska museet i Stockholm under 1910- eller 1920-talet, men denna uppgift har inte kunnat bekräftas. Det finns också en tradition om att ingen växtlighet ska få fotfäste på avrättningsplatsen (FMIS).

Figur 77. Arbrå stegelbacke (RAÄ Arbrå 2:1). Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

1780, den 15 mars, inkom Per Rask till Gefle slottsarrest med Erik Flank, båda dömda av Häradshövding Omnberg att mista sina liv genom halshuggning för dråp på Anders Enqvist i Änga. Svea Hovrätt godkänner domen i ett brev som ankommer till Gävleborgs landskansli den 28 juli 1780. (Svea hovrätts dom betr. Per Rask och Erik Flanck, 28 juli 1780). Erik Flank rymde ur Slottshäktet i Gävle och undkom avrättningen, men Per Rask avrättades den 30 augusti 1780 på avrättningsplatsen mellan Arbrå och Bollnäs, eller mellan Flästa och Växbo. (Fångrulla Gefle slottsarrest 1780).

1799. Erik Berglund skriver att drängen Olaus Hast 1799 ”läggs i stupstocken vid Stegelbacken efter Kärrvägen mellan Arbrå och Söderhamn i Flästaskogen”. Olaus Hast var dömd till döden för yxmord på och hemmansägaren Johannes Truedsson från Gillhov i Jämtland. Mordet skedde under ett bråk under hemfärd från en marknad i Hedemora när de passerade Flästasjön (Berglund 2000).

1818, 26 juni, dubbelavrättning.

- Torpare Eric Larsson Gråberg i Mörtsjö. Änkling. Halshuggen för mord och steglad den 26 juni 1818. Född 1753.
- Margta Jonsdotter. Född 1777. Änka. Miste höger hand, halshuggen och i båle bränd, för samma mord, den 26 juni 1818.(Dödboken Arbrå F:1 1804-1861).

Unergått rannsaking vid urtima tinget i Arbrå den 22 sept 1817 av Häradshövding Örbom. Skickas till ytterligare rannsaking den 4 dec och återkommer till Slottsarresten den 31 dec dömda att mista livet (Samling av fångförteckningar Gävleborgs län 1814-1818).

Muntlig uppgift:

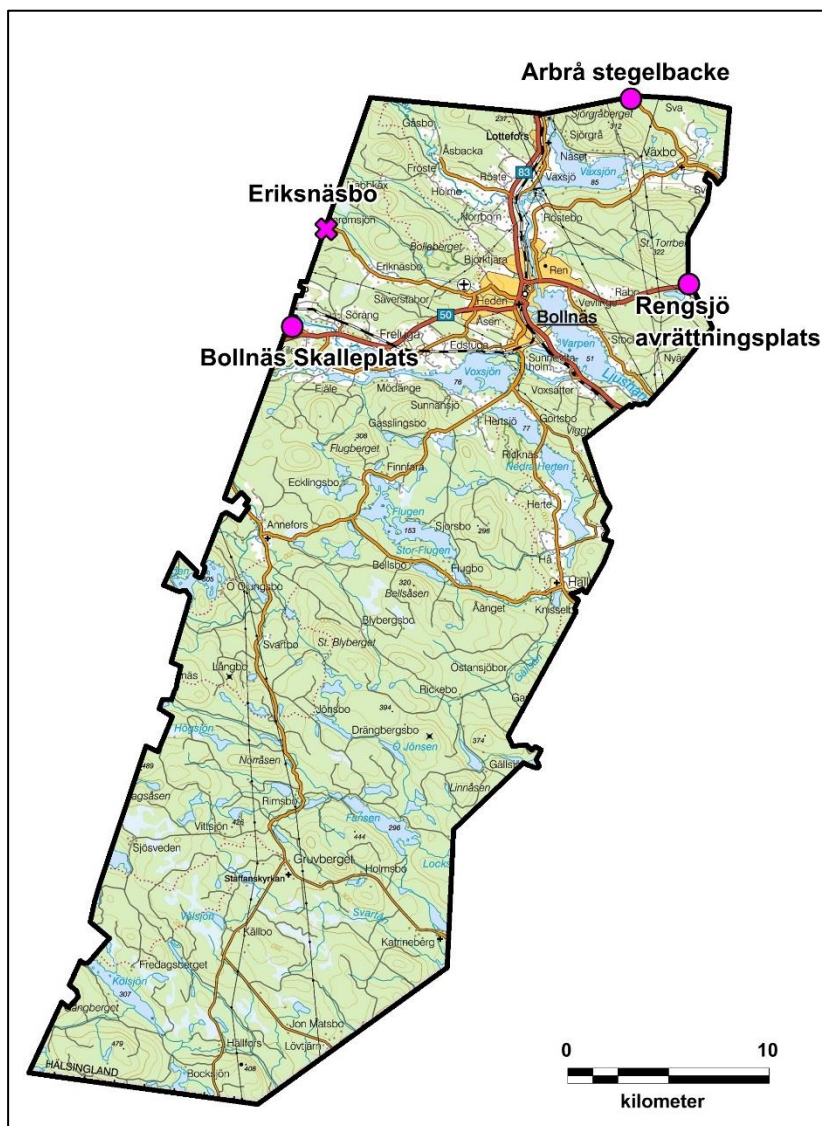
Anders Gråberg var på 1700-talet gift eller sambo med sme-Maggan (smedmaggan). De blev avrättade och gravarna ligger på södra sidan om vägen mellan Arbrå och Växbo. De ligger precis i gränsen av sockenlinjen, syns att det är gravrösen då stenarna är i manslängd. Troligtvis höll man till på andra sidan vägen (avrättningsplatsen), bara någon meter från gravarna. Min farfar berättade om avrättningen att hans farmor eller farmorsmor åvitnade vid 12 års ålder avrättningarna. (Uppgift 2015-09-08).

Figur 78. Området kring Arbrå stegelbacke. Foto: Kerstin Alm.

Bollnäs socken

I Bollnäs socken finns tre avrättningsplatser – *Arbrå stegelbacke*, *Bollnäs Skalleplats*, *Rengsjö avrättningsplats* – och en plats med traditioner som kan tyda på ytterligare en avrättningsplats vid *Eriksnäsbo*. Alla är belägna på sockengränser, se figur 79. Bollnäs Skalleplats och avrättningsplatsen vid Eriksnäsbo redovisas nedan i denna socken, men Arbrå stegelbacke redovisas under Arbrå socken och Rengsjö avrättningsplats under Rengsjö socken.

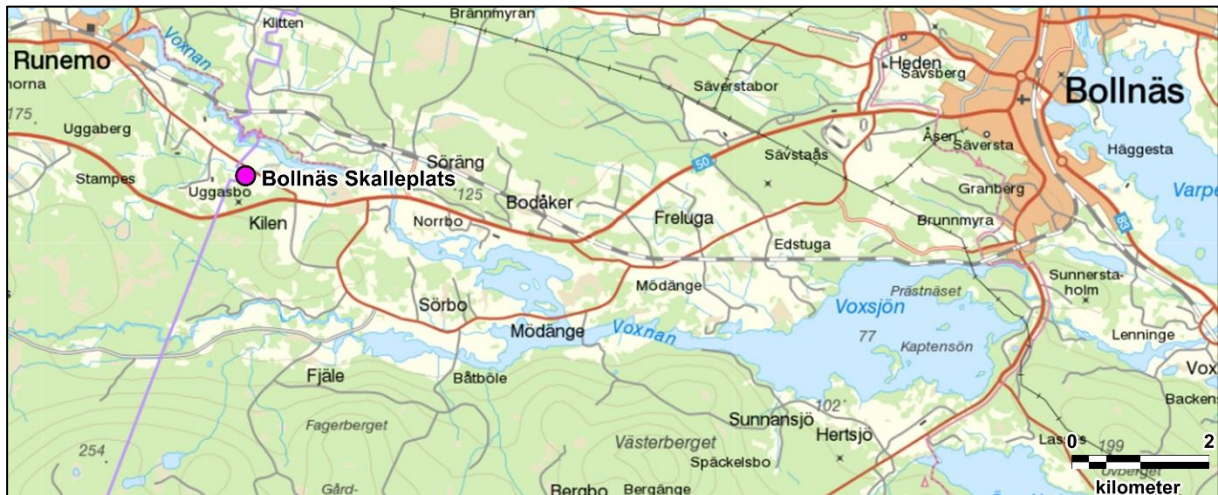

Figur 79. Bollnäs socken med avrättningsplatser markerade. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Bollnäs Skalleplats (RAÄ Bollnäs 347:1-2)

Bollnäs avrättningsplats på gränsen mellan Bollnäs och Alfta socknar kallas även avrättningsplatsen vid Runemo, men är egentligen belägen i Söräng. Platsen var sedan tidigare registrerad i FMIS. I folkmun omtalas avrättningsplatsen som ”skalleplats”. Kanske därför att de avrättade (liksom självmördare) enligt fornminnesregistret ska ha begravts på den nuvarande åkern på gränsen mellan Bollnäs och Alfta socknar, där gamla vägen strök förbi, och där det skall ha påträffats människoben vid plöjning (FMIS).

Avrättningsplatsen är belägen vid vägen mot Runemo, strax efter avfarten från väg 50, vid busshållplatsen "Skjutarens". Enligt fornminnesregistret skall backen där avrättningsplatsen var belägen vara delvis söndergrävd av en grustäkt. En arkeologisk undersökning för vattenverket utfördes på platsen under 1960-talet, men inget påträffades. Avrättningar har enligt vad som är känt ägt rum år 1777 och 1823.

Figur 80. Bollnäs Skalleplats (RAÄ Bollnäs 347:1) vid Runemo. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

1777, den 17 september avrättas Sigrid Olsdotter Granlund på platsen. "För mord på sitt oäkta barn straffades hon på avrättsplatsen mellan Båldnäs och Alfta." (Arbrå AI:1 1752-1779).

I Johan Ohlsson bok "Skyldig sitt liv att mista..." berättas historien om Sigrid Olsdotter Granlund från Arbrå som dömdes till halshuggning och att i båle brinna för barnamord. Hon var hushållerska hos en Fänrik i Alfta då hon blev gravid med en soldat. Trots giftermålsanbud från soldaten valde hon att föda barnet i hemlighet den 15 maj och därefter döda det. (Ohlsson 1936).

1823, den 11 juni kl 11 på förmiddagen verkställdes den sista avrättningen på "avrättsplatsen vid sockenrån mellan Alfta och Bollnäs. Det var då som kyrktjuven, mördaren m.m. Johan Krantz med livet fick plikta för sina missgärningar." enligt Johan Ohlsson i ovan nämnda bok. Johan Krantz kallades också för "Ljung-Johannes" och bildade med sin bror de för området ökända "Ljungspojkarna". Efter ett mord blev bröderna tillfångatagna och Johan Krantz som utdelat dödshugget dömdes till döden. Enligt de muntliga berättelserna, skriver Johan Ohlsson, ska Krantz ha uppträtt mycket karskt på avrättningsplatsen. "När han fördes fram till avrättningen, skulle han sålunda ha sagt till folket, som stod där hoppackat: *Maka er undan, för här ska jag fram*". Han lades ner på stupstocken, en stång lades över hans rygg och ett par handfasta karlar fingo med denna hålla fast honom under det att bilan föll." (Ohlsson 1936)

I en bevarad dagbok skriven av Olof Olsson 1823-1861, som finns i sitt original hos Alfta hembygdsförening, finns följande nedtecknat: "den elfte iunii som var en onsdag skedde ett stort straf emellan Båldnäs och Alfta då den der Johan Krans åfrättas, män då war en stor mäng med folk på den platsen."

Muntlig uppgift:

Min familj har ägt marken där avrättningsplatsen låg sedan 1950-talet. Jag har vetat sedan jag var liten att platsen använts till avrättningar, men man pratade inte så mycket om det. När min far skulle bygga en ny ladugård behövde han mycket grus och tog då grus från backen där avrättningsplatsen ska ha legat. Han hittade ben i gruset, men menade att det inte kunde vara människoben då det sas att de

avrättade skulle vara begravda på linjen mellan Alfta och Bollnäs. Men man skulle prata väldigt tyst om det, för man ville fortsätta kunna använda platsen som grustag och inte ha dit några arkeologer.

De äldre berättade att på den tiden då det var hästskjutsar, så kunde hästarna stanna plötsligt där på gränsen före backen och man fick mana på dem för att få dem att gå igen.

En gubbe som hette Thure (född runt 1920) brukade komma in till oss och sätta sig ner och prata. Han berättade att hans farfar eller morfar eller om det var en ännu äldre släkting, hade varit på en avrättning där. Han hade tillsammans med flera andra klättrat upp i ett träd för att se bättre. När avrättningen skedde hade han fallit ner. (Uppgift 2018-01-04).

Figur 81. Bollnäs Skalleplats (RAÄ Bollnäs 347:1-2). Fotografiet är taget mot den lada som enligt uppgift skall vara den som omnämns i Fornminnesregistrets beskrivning. Foto: Desirée Kjellberg.

Avrättningsplatsen vid Eriksnäsbo

Till avrättningsplatsen vid Eriksnäsbo kan flera traditioner knytas. En av traditionerna handlar om ett förmöget brudpar som passerade platsen för att viga i Alfta. De reste i en silverklädd vagn, dragen av hästar skodda med skor av silver. Resan var förbunden med ett krav att de skulle passera gränsen mellan Alfta och Bollnäs före midnatt. Det gjordes inte, utan ekipaget sjönk strax innan gränsen (Broman 1983).

Denna plats vid Eriksnäsbo anges också som farlig att passera och man ska vid passagen inte titta bakåt. Denna sistnämnda tradition är vanlig i samband med avrättningsplatser och även om denna plats inte är registrerad i fornminnesregistret sedan tidigare, kommer den i samband med detta arbete därför att anmälas dit som ”plats med tradition” (se ON 2017:209, i bilagans objekttabell).

Figur 82. Avrättningsplatsen vid Eriksnäsbo. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

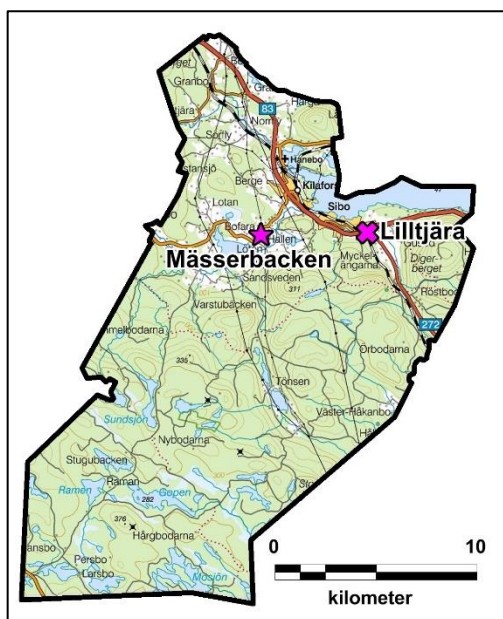

Figur 83. Lena Berg Nilsson, Desirée Kjellberg och Ola Nilsson vid besiktning av den eventuella avrättningsplatsen vid Eriksnäsbo. Foto: Nina Svensson.

Hanebo socken

I Hanebo socken finns uppgifter om två avrättningsplatser, dels en traditionsuppgift om en avrättningsplats vid *Lilltjära*, även indikerat genom ett ortnamn, se vidare nedan, dels traditioner om en galgbacke nära *Mässersbacken* vid Kilafors, se figur 84 och 86. Platsen nära Mässersbacken utgörs av en fyndplats för fyra stenföremål (RAÄ Hanebo 123:1) som tillsammans indikerar en stenåldersboplats. I samband med besiktning inom ramen för detta projekt 2017 framkom uppgifter om att de boende på gården strax söder om denna plats nämnt att det varit en "galgbacke" här då ben plöjts upp i åkern. Möjligen kan det röra sig om benmaterial som hör samman med stenåldersfynden och uppgiften att en galgbacke funnits här är en sentida förklaring till benfynden. Sammantaget är indikationerna på en avrättningsplats så vaga att platsen i nuläget ej kommer att anmälas till FMIS.

År 1618 dömdes en man till döden vid Segersta och Hanebo ting och hovrätten fastställde domen som verkställdes. Det är inte klarlagt var denna avrättning skedde, men kanske har det funnits ytterligare en avrättningsplats i Hanebo på gränsen mot Segersta socken.

Figur 84 och 85. T.v.: Hanebo socken med avrättningsplatser markerade. Lilltjära (Hättelösa) är antikvariskt bedömd som "plats med tradition och lokalen är därför markerad med ett kryss. Mässerbacken kommer ej att anmälas till FMIS i nuläget och är därför markerad med en stjärna. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson. T.h.: Den flacka förhöjningen norr om gården Lars-Anders där avrättningsplatsen ska funnits. Foto: Ola Nilsson.

Lilltjära

Avrättningsplatsen vid Lilltjära kallas även Hättelösa. Den skall vara belägen vid korsningen mellan väg 272 och väg 83, vid gården Lars-Anders i Kilafors. Inga avrättningar har hittills kunnat beläggas till platsen, utan det är namnet Hättelösa som gett upphov till traditionerna: "Olle har berättat att hans morbror hembygdskännaren Victor Jonsson en gång antydde att platsen där denna gård, Lars-Anders, ligger idag, kan vara en gammal avrättningsplats, en galbacke. Det här området på båda sidor om väg 83 kallades nämligen av gammalt "Hättelös", ett namn som ju lätt kan associeras med en avrättningsplats." (Woxberg 2005).

Denna avrättningsplats är inte registrerad i fornminnesregistret sedan tidigare, men kommer i samband med detta arbete att anmälas till FMIS som "plats med tradition" (se ON 2017:201, i bilagens objekttabell).

Figur 86. De eventuella avrättningsplatserna vid Lilltjära och Mässerbacken. Lilltjära (Hättelösa) är antikvariskt bedömd som "Plats med tradition" och är därför markerad med kryss. Kring Mässerbacken finns endast vaga indikationer och lokalen kommer ej att anmälas till FMIS i nuläget. Mässerbacken är därför markerad med en stjärna. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Rengsjö socken

I Rengsjö socken redovisas den nu borttagna *Rengsjö avrättningsplats*, som var belägen på gränsen mellan Rengsjö och Bollnäs socknar. Det finns dock uppgifter om att en dödsdom föll i Mo och Rengsjö år 1623, där avrättningsplatsen inte identifierats, se tabell 1, vilket skulle kunna innebära att det funnits ytterligare en avrättningsplats, på gränsen mellan Rengsjö och Mo socknar, se tabell 1.

Figur 87. Rengsjö socken med den nu borttagna avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Rengsjö avrättningsplats (RAÄ Rengsjö 161:1)

Rengsjö avrättningsplats kallas även Yxbo och en avrättning har skett där år 1832. Idag finns där en bergtäkt och platsen är helt borta men undersöktes innan dess arkeologiskt av Länsmuseum Gävleborg år 2014, se vidare nedan. Avrättningsplatsen var tidigare registrerad i FMIS som ett minnesmärke arrangerat som en grav, där det förutom minnesmärket av huggen granit ska ha funnits ett vitmålat träkors med en fastsatt bricka med texten: ”Här avrättades Anders Olsson, Österböle, en vårdag 1832 genom halshuggning för mord på Jon Persson, Voxna.” (FMIS).

Figur 88. Platsen för den nu borttagna Rengsjö avrättningsplats. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

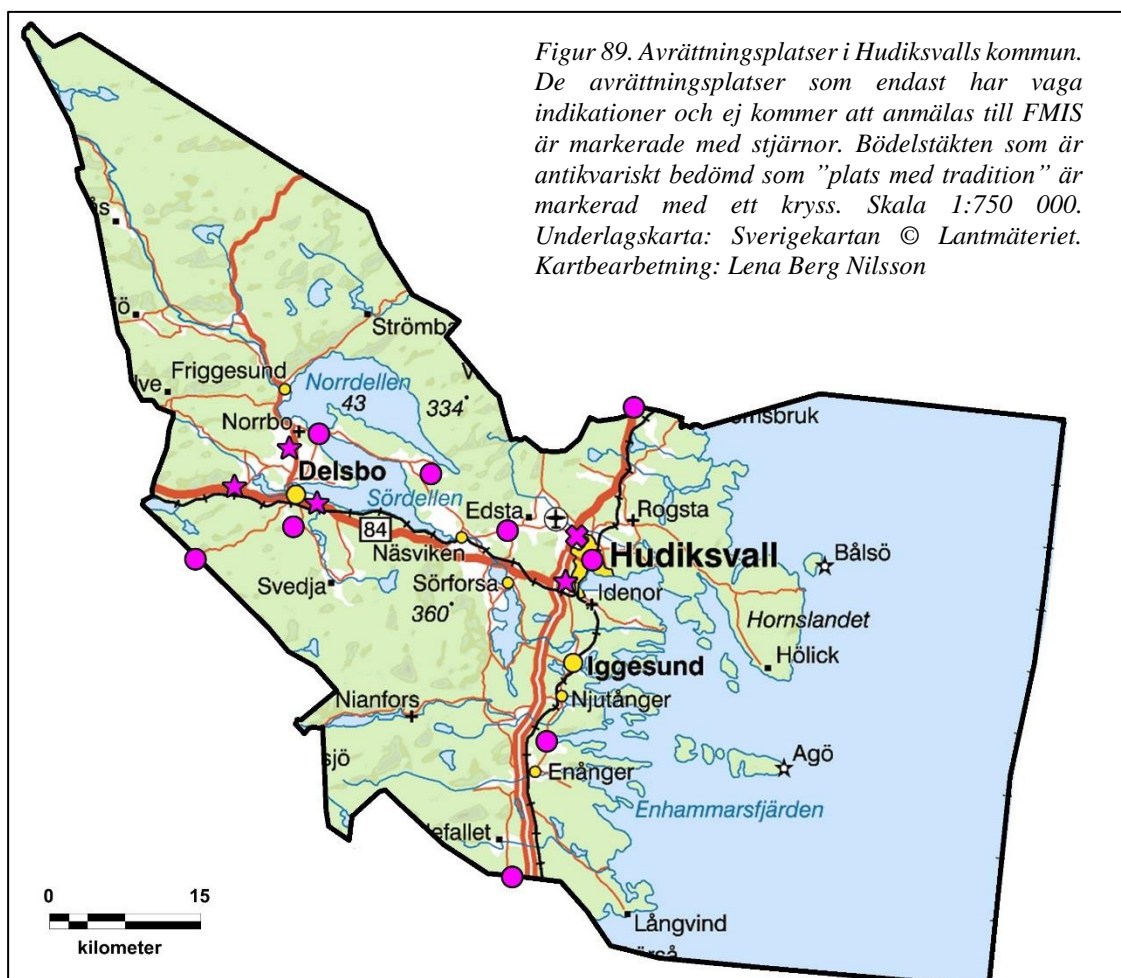
Platsen grävdes ut arkeologiskt av länsmuseum Gävleborg år 2014. Intill minnesmärket på 0,64 m djup fann de resterna av en kraftigt förmultnad avliden individ, samt resterna av en träkista. ”Kroppen verkade tillsynes ha legat på höger sida med överdelen av kroppen mot söder. Underbenen låg vikta mot lårens baksida. Troligen har huvudet lagts i knävecket.” Inga ytterligare gravar påträffades i området. (Altner 2014).

1832. I kyrkboken för Rengsjö kyrka står: Bonden Anders Olsson i Österböle, död genom halshuggning den 10 maj 1832, 35 år gammal. (Rengsjö kyrkoarkiv. Födelse- och dopböcker C:3 1806-1859:333). Den 9 maj avsänds han från Gefleborgs läns slottsarrest, ”för att undergå verkställigheten av sin dödsdom mellan Rengsjö och Bollnäs socknar.” (Gefleborgs slottsarrest 1831).

HUDIKSVALLS KOMMUN

I Hudiksvalls kommun finns sju avrättningsplatser belagda. Av dessa är två belägna i Norrbo socknen och en vardera i Delsbo, Enångers, Hälsingtuna och Högs socknar samt Hudiksvalls stad. Njutånger socken saknar känd avrättningsplats, men torde ha delat plats med Enångers socken då avrättningsplatsen (RAÅ Enånger 41:1) var belägen på sockengränsen mellan dessa socknar. Även Forsa, Bjuråker och Rogsta socknar saknar kända avrättningsplatser men torde ha nyttjat Norrbo och Norrbo bro avrättningsplatser i Norrbo socken (RAÅ Norrbo 43:1 och 83:1) samt Harmångers yngre avrättningsplats i Harmångers socken, Nordanstigs kommun (RAÅ Harmånger 41:1). För Nianfors och Idenors socknar saknas helt uppgifter om avrättningsplatser. Förutom dessa avrättningsplatser har det framkommit uppgifter om att det skall ha funnits ytterligare en avrättningsplats på gränsen mellan Delsbo och Bjuråker socknar – *Huggkurn* (idag Huckurn) som redovisas under Delsbo socken nedan, samt eventuellt ytterligare ett *Galberg* vid Hudiksvall, i Hälsingtuna socken, se figur 89 och 101, och indikationer på fler avrättningsplatser genom ortnamnen *Stegelbacken* väster om Delsbo samt *Galgstugan/Galgstugbron* vid Fredriksfors.

Det finns också uppgifter om ytterligare avrättningar inom kommunen där avrättningsplatserna ej har gått att identifiera. I Njutångers socken skall två avrättningar ha verkställts år 1621, se tabell 1 och förutom vid de avrättningsplatser i Delsbo socken som beskrivs nedan, skedde ytterligare en avrättning år 1613, se tabell 1. Även platsen där denna verkställdes är okänd, men då den utdömdes av Delsbo sockenting är det sannolikt att den också verkställdes i Delsbo socken. Det kan ha varit på någon av de platser som redan är kända, men det kan också ha skett på annan plats. Vi vet också att det under trolldomsrannsakingarna som ägde rum i länet 1673–1675 skedde rannsakingar i Norrbo-Bjuråker, Forsa, Tuna-Idenor och Rogsta-Ilsbo (jfr sid 27). Tyvärr vet vi inte om hur många av dessa domar som gick till verkställighet eller var domarna i sådana fall verkställdes.

Bjuråkers socken

I Bjuråkers socken redovisas inga avrättningsplatser. Det finns dock en avrättningsplats på gränsen mot Norrbo socken. Denna avrättningsplats – *Norrbo bro avrättningsplats* – redovisas under Norrbo socken nedan. Det finns också traditionsuppgifter om avrättningsplats på en udde i Rångsjön på gränsen mellan Bjuråker och Delsbo socknar – *Huggkurn* – som redovisas under Delsbo socken nedan.

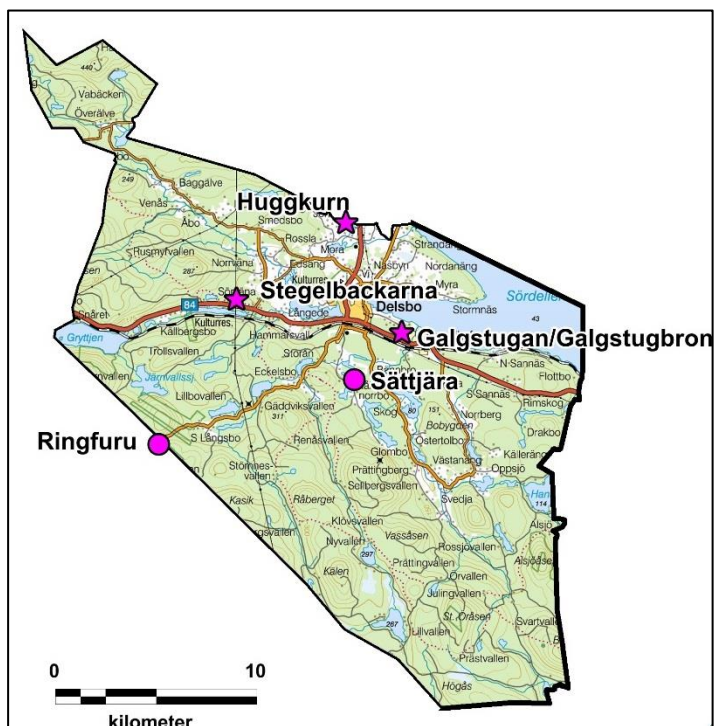
Figur 90. Bjuråkers socken med de avrättningsplatser som redovisas under Norrbo och Delsbo socknar, markerade. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Delsbo socken

I Delsbo socken redovisas en avrättningsplats – *Sättjära* – men ytterligare en avrättningsplats är belägen på gränsen mellan Delsbo och Järvsö socknar – *Ringfuru*. Denna redovisas dock under Järvsö socken i Ljusdals kommun, se figur 91.

Förutom dessa avrättningsplatser har det framkommit uppgifter om att det skall ha funnits ytterligare två platser där avrättningsplatser har funnits. En av dessa är belägen på gränsen mellan Delsbo och Bjuråker socknar – *Huggkurn* (idag Huckurn), se figur 91. Om Huggkurn har sagts att ”*Huggkurn, en kulle som sticker ut i Rångsjön har jag alltid hört av de äldre var en avrättningsplats. Rån mellan Delsbo och Bjuråkers socken går över kullen.*” (muntlig uppgift 2016-02-16). Ytterligare platser där avrättningar med stor sannolikhet skett är *Stegelbackarna* eller *Stegubacken*, norr om sjön Lången, mellan Långbo och Sörvåna, samt vid *Galgstugan/Galgstugbron* öster om Delsbo vid Fredriksfors (www.sprakochfolkminnen.se), jfr även figur 92. Vare sig Stegelbacken, Galgstugan eller Huggkurn har kunnat kopplas till någon belagd avrättning och anmäls i nuläget ej till FMIS.

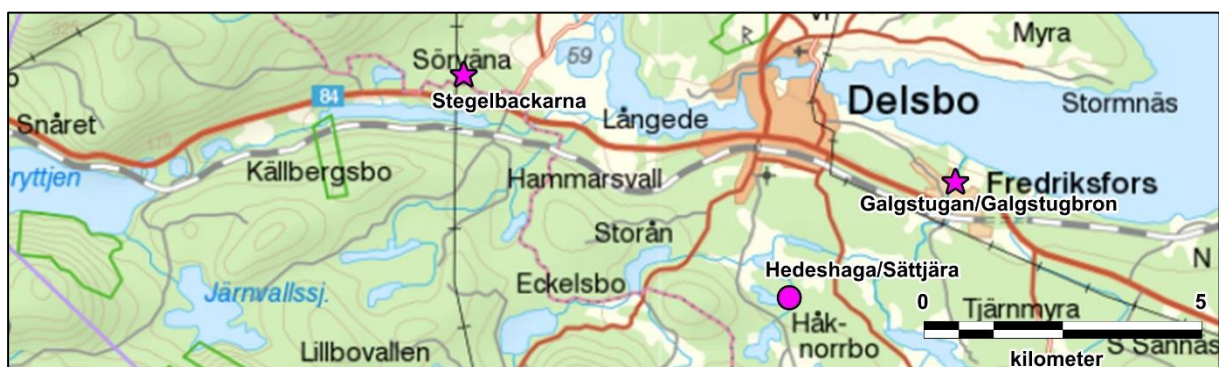
Det finns också uppgifter om att en avrättning skedde år 1613, jfr tabell 1. Platsen där denna verkställdes har inte gått att identifiera inom ramen för detta projekt, men då den utdömdes av Delsbo sockenting är det sannolikt att den också verkställdes i Delsbo socken. Det kan ha varit på någon av de platser som redan är kända, men det kan också ha skett på annan plats.

Figur 91. Delsbo socken med avrättningsplatser markerade. Avrättningsplatsen på Huggkurn och Stegelbackarna är markerade med stjärnor, då de indikeras av ortnamn och vaga traditionsuppgifter och inte kommer att anmälas till FMIS i nuläget. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Sättjära

Sättjära är en by med tre gårdar och två torp strax utanför Delsbo. På en plats/hage kallad Hedeshaga skall tre kvinnor ha blivit halshuggna och brända på bål nyåret 1674. Denna avrättningsplats är inte registrerad i fornminnesregistret sedan tidigare, men kommer att anmälas till FMIS som genom detta arbete (se ON 2017:203, i bilagens objekttabell).

Figur 92. Hedeshaga i Sättjära samt indikationer på ytterligare två eventuella avrättningsplatser (ungefärligt markerade med stjärnor). Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

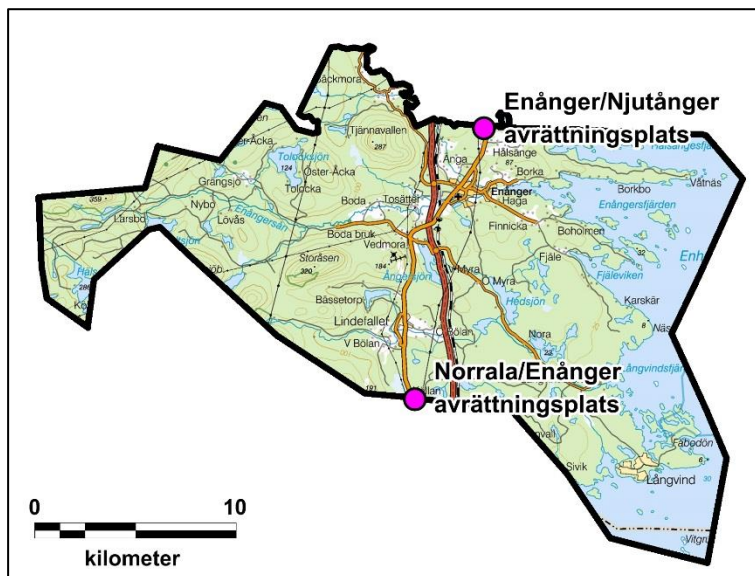
1674. Delsboposten Knut Lenaeus skriver 1764 att hans företrädare kyrkoherde Jon Korbelius i nyårstiden 1674 ”haver och haft den stora sorgen, att han tre av sina egna egna åhörare, som här i Delsbo sockenstuga för trolleri anklagades, övertygades och dömdes, har måste följa ut på Edeshagen vid Sättjärä, där de (nämligen en hustru från Skog och tvänne hustrur från Svedja) äro blevna halshuggna och å båle brända”. (Hanzén 1951:101).

Figur 93 och 94. Sättjärä by. Foton: Desirée Kjellberg.

Enångers socken

I Enångers socken finns två avrättningsplatser som båda är belägna på sockengränsen – *Enånger/Njutångers avrättningsplats* och *Norråla/Enånger avrättningsplats*. Den senare redovisas under Norråla socken i Söderhamns kommun.

Figur 95. Enångers socken med avrättningsplatser markerade. Skala 1:375 000.
Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Enånger/Njutångers avrättningsplats (RAÄ Enånger 41:1)

Avrättningsplatsen som ligger på gränsen mellan Enångers och Njutångers socknar var sedan tidigare registrerad i fornminnesregistret. Här skedde en avrättning år 1845. Platsen kallas även avrättningsplatsen vid Sivik, Sonkmo och Jansesplatsen. På platsen är ett järnkors rest med texten ”Avrättningsplatsen anno 1845 Enånger”. Avrättningen var den sista som skedde i Enånger. (FMIS).

Figur 96. Enånger/Njutångers avrättningsplats (RAÄ Enånger 41:1). Platsen är belägen ca 500 meter in i skogen från gamla E4 mellan Enånger och Njutånger. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

1845 skedde en avrättning av Jan Johan Larsson på platsen. Han dömdes för att ha mördat sin svärfar Jonas Johan Enlund genom kvävning den 6 september 1844. Mordet uppdagades av två kvinnor som svepte liket. Det berättas att hustru till den dödsdömde gick till fots till Stockholm för att hos Konungen begära nåd för mannen. Till sällskap tog hon med sin äldste son som var 10 år gammal. Hon fick svaret att hon borde göra sin man sällskap till stupstocken, emedan hon ansågs haft delaktighet i brottet. Men för sina små oförsörjda barns skull fick nåd gå före rätt. Under sin vandring till Stockholm gick hon och stickade strumpor. Den avrättade mannen är begravd på platsen. (Engman 2001:135ff).

”Bonden Johan Larsson i Bäckmora halshuggen på afrättsplatsen Sivik kl 10 d. 28 nov 1845 för mord på svärfadern.” (Enånger dödbok F:1 1801-1861, b 75).

”Hudiksvall d 29 Nov. I går Klockan en qvart till 11 afrättades bonden Jon Larsson ifrån Enånger, i närvaro af en talrik samling af menniskor, ditlockade härifrån, de kringliggande socknarne och jemväl Söderhamn. Han gick lugn döden till mötes. Särledes uppskakande skall skiljsmässan hafva varit emellan honom och hans hustru aftonen förut.” (Aftonbladet 1845-12-05).

Muntlig uppgift:

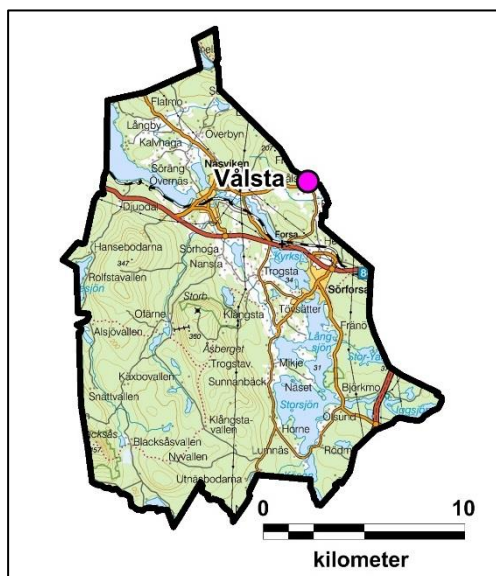
Mats Persson som bor i Norrala berättade att hans farfarsfar bevittnade avrättningen i Sivik tillsammans med sin bror. *”De var 13 och 16 år och tog hästen för att titta på avrättningen. Deras far hade dött och deras mor kunde inte ensam stoppa dem så därför gjorde som de ville. När de kom till platsen kom bödeln ut ur en slags jordhåla. Han hade handskar med krage på, typ som getskinnshandskar. Där stod det en stor ring med karlar med käppar i händerna runt avrättningsplatsen. Bödeln bugade värdigt mot både den han skulle avrätta och mot åskådarna. Och sen högg han”*. Mats Perssons faster som blev 103 år berättade det. (uppgift 2016-04-05).

Figur 97 och 98. T.v. Järnkors till minne av avrättningen på gränsen mellan Enånger/Njutånger. Foto: Desirée Kjellberg. T.h. Korgen som änkan bar till Stockholm är ännu i släktens ägo. Foto: Alf Wikman.

Forsa socken

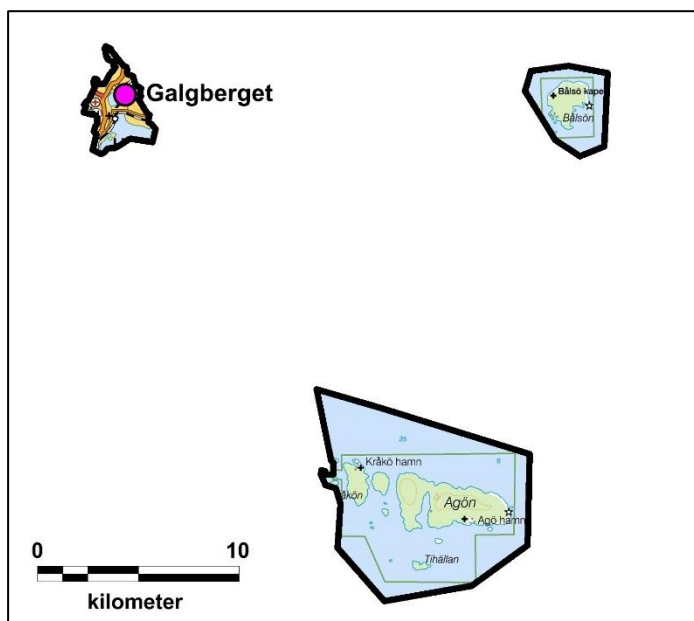
I Forsa socken redovisas inga avrättningsplatser. Det finns dock en avrättningsplats på gränsen mot Högs socken. Denna avrättningsplats – *Vålsta* – redovisas under Högs socken nedan.

Figur 99. Forsa socken med avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson

Hudiksvalls stad

I Hudiksvall stad finns en avrättningsplats – *Galgeberget*. Det finns också uppgifter om ytterligare en plats med ortnamnet *Galgeberget* vid Hudiksvall, se figur 101. Denna redovisas dock under Hälsingtuna socken (se sid 92 nedan).

Figur 100. Hudiksvalls stad (och de öar i skärgården som administrativt hör till staden) med avrättningsplatsen markerad. För en mer detaljerad kartbild, se figur 101 nedan. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Galgberget i Hudiksvall (RAÄ Hudiksvall 19:1)

Avrättningsplatsen för Hudiksvalls stad är sedan tidigare registrerad i FMIS. Troligtvis har galgen stått vid Högliden, där det idag är en parkering och förskola/kyrka, på en plats väl synlig från den dåtida staden. En avrättning skedde här den 6 maj 1635, troligtvis genom hängning.

Figur 101. Galgberget i Hudiksvall (RAÄ Hudiksvall 19:1). Den exakta platsen för avrättningsplatsen på berget är inte känd. Det finns också uppgifter om ytterligare en plats vid Hudiksvall som kallats Galgberget – detta område är här ungefärligt markerat med en rosa ring. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

1635 sker en avrättning på galgberget i Hudiksvall. Hudiksvallposten publicerade 1924 anteckningar ur ett par rättegångsprotokoll som belyser detta: ”Hovrättens dom, avkunnad 10 april 1635, lyder ord för ord: ”En dom från Hernösandh öfver en Tattar höfvitsman i Upland i Beling S. Han ähr bliffven med sitt medfölje och Partij fången och förđ till Retta, hvilken haffde stulit ifrån någre fattige Cronones skattskyldige undersåthare i Ångermanland och uti Westerbotten (...) Resolutio. Tiuffen Sven Isakson kan icke benådas uthan skall androm till Warnagel ophengias (...)

Efter det utslaget anlant till Hudiksvall, tog man genast itu med förberedelser till domens verkställande. Rådstuvurättens protokoll för den 27 april 1635 meddelar härom bl.a: (...)En half aln lång draffling(rep) för 5 öre. Item för arbetslön der till skall giffvas av Rothen 2 öre eller skole hvar man i Rothen sielffver i morgon tidelig enehr dedt togh upå klockan komma tilstedes op te galgebergett, att bese Platzen och Laga foten der han skall opsättias.”

Sedermera meddelar rådhusrätten i Hudiksvall att ”efter den höglofliga konungzlige hofrettens Resolution haffver den 6 Maj 1635 een Tattar Höffvitzman Sven Isakson her i Hudikzwalds staadh stått sitt straff för sine missgerningar”. (Hudiksvallsposten 1924-02-16).

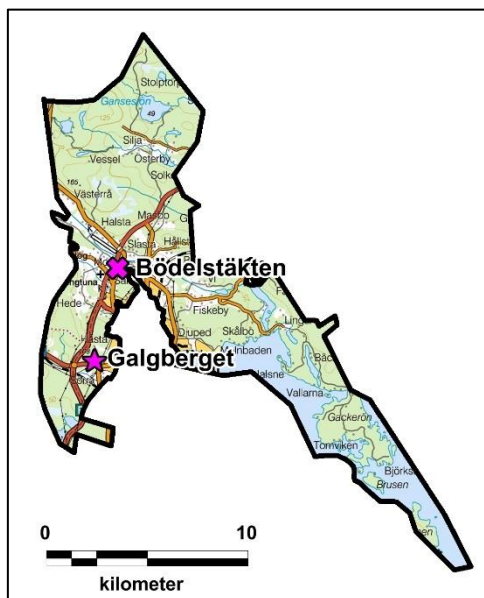
Figur 102. På en geografisk avritning över Idenors socken från 1651 syns även galgen (inringad med rött) i Hudiksvall. Detalj ur akt V26-1:1 från Lantmäteristyrelsens arkiv.

Figur 103. Skyltning vid Galgberget i Hudiksvall – där det talande nog inte omnämns att det funnits en avrättningsplats här som gett området dess namn. Foto: Ola Nilsson.

Hälsingtuna socken

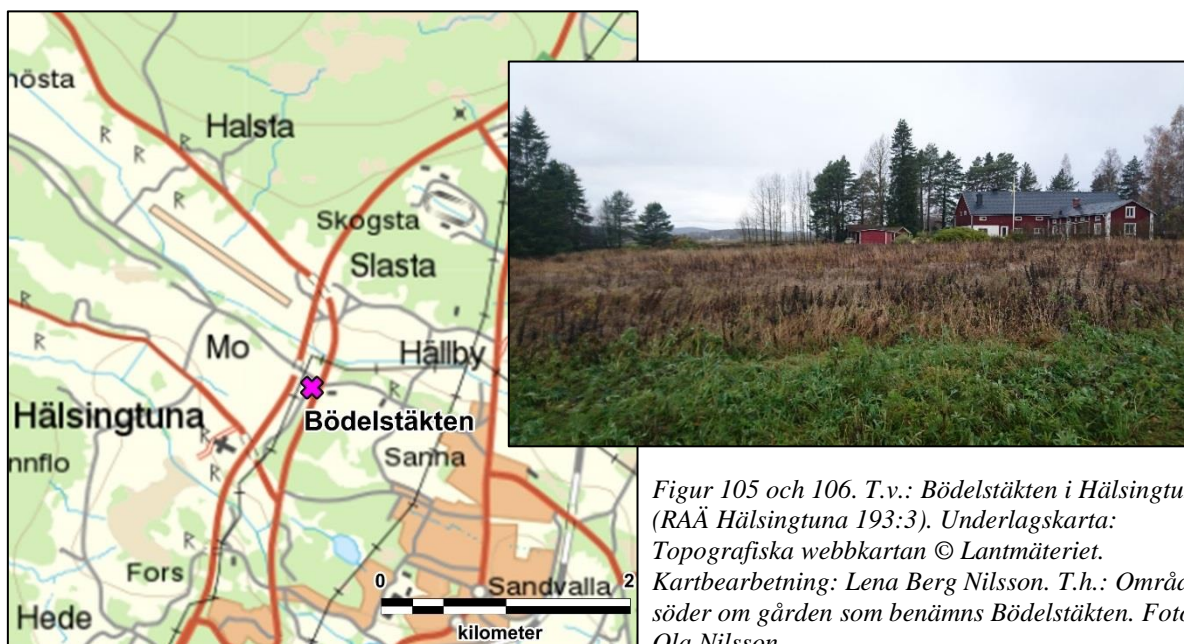
I Hälsingtuna socken finns en eventuell avrättningsplats – *Bödelstäkten* samt uppgifter om ett ortnamn – *Galgberget* – som onekligen kan indikera en avrättningsplats. Uppgifterna är dock i nuläget mycket vaga och inte kunnat beläggas i annat material. Detta Galgberg skall heller inte förväxlas med *Galgberget i Hudiksvalls stad*.

Figur 104. Hälsingtuna socken med Bödelstäkten markerad. Platsen där det enligt uppgift skall ha funnits en plats som kallades Galgberget är ungefärligt markerat med en stjärna. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översigtskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Bödelstäkten (RAÄ Hälsingtuna 193:3)

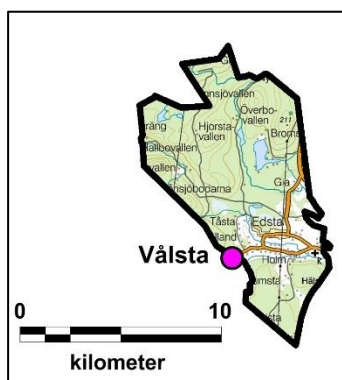
Denna plats är sedan tidigare registrerad i fornminnesregistret som en ”plats med tradition”, som skall ha fått sitt namn efter som det här funnits en avrättningsplats. Enligt fornminnesregistret brändes sedan missdådarnas kroppar på bål. År 1880 skriver Wistam (enligt FMIS) ”Ännu idag är marken svart utaf kol”. Platsen är belägen i anslutning till en gravhög från järnåldern och ett enligt äldre uppgifter borttaget gravfält så det är inte otänkbart att den sotsvarta jorden härrör från dessa fornminnen. Någon avrättning som kan kopplas till platsen är ännu inte känd.

Figur 105 och 106. T.v.: Bödelstäkten i Hälsingtuna (RAÄ Hälsingtuna 193:3). Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson. T.h.: Området söder om gården som benämns Bödelstäkten. Foto: Ola Nilsson.

Högs socken

I Högs socken finns en avrättningsplats enligt muntlig tradition – *Vålsta* – som är belägen på gränsen mot Forsa socken.

Figur 107. Högs socken med avrättningsplatsen vid Vålsta markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Vålsta

Denna plats kan vara densamma som ”stegelbacken” – längs den väg som skulle dras till från Hamra. Vålsta är en by som ligger vid sockengränsen mellan Forsa och Högs socknar, vid den gamla vägen mellan Näsvisken och Hudiksvall. Enligt muntlig tradition ska det ha funnits en avrättningsplats här. Uppgifter om kända avrättningar saknas dock. Platsen är belägen i anslutning till Finnhusvägen och ca 200 meter norr om nuvarande landsvägen. Vålsta kommer att inrapporteras till FMIS i samband med detta arbete (se ON 2017:210, i bilagans objekttabell).

Figur 108. Vålsta by. Platsen för avrättningsplatsen i Vålsta är ungefärligt markerad. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Njutångers socken

I Njutångers socken redovisas ingen avrättningsplats. Den som är känd är belägen på gränsen till Enångers socken (RAÄ Enånger 41:1) och redovisas istället där (se sid 87 ovan). Det finns dock uppgifter om två avrättningar i Njutånger år 1621, se tabell 1, men var dessa verkställdes har inte gått att identifiera inom ramen för detta projekt. Det kan ha varit på den registrerade avrättningsplatsen på sockengränsen, men de kan också ha ägt rum nära tingsplatsen vid kyrkan, eller på annan hittills okänd plats.

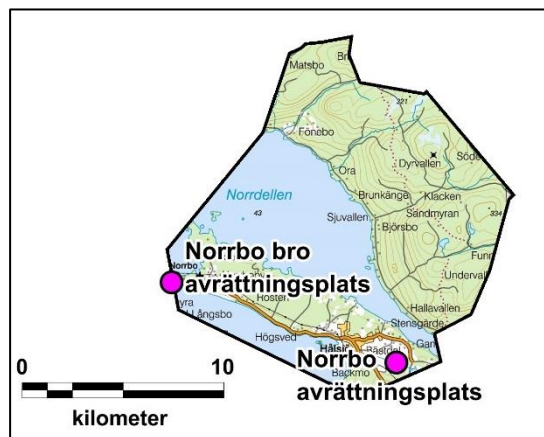
Den siste i Njutångers som dömdes till halshuggning var Stina Andersdotter år 1848. Straffet omvandlades dock till vistelse på tukthus i 28 dagar (Engman 2001:138), se vidare i avsnittet *Övriga domar* (sid 27-28 ovan).

Figur 109. Njutångers socken med avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Norrbo socken

I Norrbo socken redovisas två avrättningsplatser. *Norrbo bro avrättningsplats*, på gränsen mot Bjuråkers socken, och *Norrbo avrättningsplats* på gränsen mot Forsa socken, se figur 110 nedan.

Figur 110. Norrbo socken med avrättningsplatser markerade. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Norrbo avrättningsplats (RAÄ Norrbo 43:1)

Norrbo avrättningsplats var belägen nordost om Ormberget mellan Bästdal och Näsvisen, nära en äldre väg. Eventuellt, enligt sägner, användes den under 1600-talets häxprocesser. Inga avrättningar har kunnat beläggas på platsen, men den är registrerad i fornminnesregistret där den beskrivs enligt följande *"I SV delen av åkern finns en naturlig mindre kulle. Enligt lokala uppgifter skulle denna kulle ha uppkommit" i och med en avrättning av två häxor, som skulle ha begravts på platsen. 100 alnar från platsen skulle det finnas en källa, där bödelsyxan tvättades av.*" (FMIS).

Figur 111. Norrbo avrättningsplats (RAÄ Norrbo 43:1) Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Figur 112. Den mindre väg som passerar den äldre, igenväxande odlingsmarken till höger i bild där Norrbo avrättningsplats ska ha funnits. Foto: Ola Nilsson.

Norrbo bro avrättningsplats (RAÄ Norrbo 83:1)

Avrättningsplatsen vid Norrbo bro kallas även Delsbo härads avrättningsplats. Den ligger på gränsen mellan Bjuråkers och Norrbo socknar, mellan Dellensjöarna. Enligt traditionen ska avrättningsplatsen ligga mellan gamla och nya landsvägen, väster om bron. Platsen är sedan tidigare registrerad i fornminnesregistret, och enligt detta skall den ha använts av befolkningen i Norrbo, Delsbo och Bjuråkers socknar (FMIS). Avrättningar har ägt rum här år 1706, 1741, 1748, 1769, 1772, 1799, 1833 och 1847.

På avrättningsplatsen ska dessutom åtminstone en självspilling finnas nedgrävd. Det är änkan Ingrid Eriksdotter, 57 år, i Mora som år 1786 enligt Delsbo kyrkas dödbok hängde sig i sitt eget portlider. Hon dömdes till att nedgrävas av Skarprättaren i Råskillnaden mot Norrbo, men då hon blev nedgrävd nära Långsbo by så överklagade Långsbo byamän nedgrävningen. Efter överklagan så flyttades kroppen istället till avrättningsplatsen mellan Delsbo, Norrbo och Bjuråker. (Delsbo C:2 1734-1790 b254/s491).

Inför avrättningen 1847 bad Norrbos sockenmän att avrättningen skulle ske på en annan plats då flera boställen hade kommit att ligga så nära avrättningsplatsen att de kunde se den från sina fönster. De vände sig till prosten om hjälp att bli befriade från ”det fruktade obehaget” som skulle äga rum. Att det dessutom var en person från Delsbo som skulle avrättas var än värre, då platsen inte ens låg vid gränsen till Delsbo socken utan på gränsen mellan Bjuråkers och Norrbo socknar. Beslutet att flytta på avrättningsplatsen fattades dock först efter att avrättningen 1847 ägt rum, och därefter fick inga ”förkastade vargar, avrättade eller självspillingar” längre grävas ned på platsen (Gunsth 1982).

Figur 113. Norrbo bro avrättningsplats (RAÅ Norrbo 83:1), enligt traditionen belägen direkt söder om väggkorsningen mellan väg 743 och 745. Underlagskarta: Terrängkartan© Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Figur 114. Den konstnärliga gestaltningen ”Blottläggning” av Nadine Byrne på avrättningsplatsen vid Norrbo bro. Foto: Johanna Syren.

1706. ”Den 21 maj 1706 blev Anders Larsson-Norberg 23 år gammal (född 1683), vid sockenrådet mellan Bjuråker och Norrbo halshuggen och i 5 delar steglad och uppsatt.” (Nätterö, u.å)

1741, den 16 december ”*Wardt Barnamörderskan Karin Hans dotter ifrå Bergie, efter föregången gudelig förberedelse, och stadd i en ganska stor frimodighet, Halshuggen, och i båle bränd, ei långt ifrå Norrbo bron, 29 år gl.*” (Delsbo C:2 1734-1790, b 220).

1748, den 16 november, avrättades på avrättningsplatsen vid Norrbo bron fördublingen båtsmannen Carl Carlsson Redling ifrån Hög socken, för begånget tidelag den 15 september detta år, med ett rödbrunt sto, vilket även dödades och uppbrändes samma dag. (Kyrkobok enligt anteckning från lokalhistoriskt intresserad person 2016-05-19).

1769, den 11 april sändes bonden Olof Hansson från Delsbo till hemorten att halshuggas (Fånglista Gefle slottshäkte, maj 1769). I Delsbo dödbok januari 1769 står det om mordet som han hade begått ”*Drängen Jon Olofsson i Fierdsätter, med en täljeknif af sin egen gudlöse fader Olof Hansson i Fiersätter, till döds huggen.*” (Delsbo C:2 1734-1790, b244). Enligt statistik ska en man i Gefleborgs län detta år ha blivit halshuggen för mord på sin son, men blivit begravd på kyrkogården (Olivekrona 1891:134). Belägg för att Olof Hansson ska ha blivit avrättad just vid avrättningsplatsen vid Norrbo bro saknas visserligen, men det är högst troligt att det var vid den avrättningsplatsen avrättningen ägde rum.

1772 ”...*efter kristelig beredelse, det stränga straffet den 10:e september kl. 10 förmiddagen öfvergå på afrättsplatsen wid Norrbo bro, där han halshöggs, miste högra handen och steglades.*” I dödboken för Bjuråkers kyrka finns berättelsen om drängen och nybyggaren Carl Ersson missgärning återgiven. En kvinna i byn hade sagt att hon var havande med hans barn. Han gick då hem till henne en natt, blev insläppt och lade sig med henne på sängen. Med en kniv skar han ett fem tum långt snitt över hennes strupe varefter han släpade henne ur sängen och sparkade henne tills han förmodade att hon var död och gick sedan sin väg. Hon levde dock fram till kl. 9 på förmiddagen och hann då berätta vad som hänt. (Bjuråker C:2 1755-1792, b274:270).

1799 döms pigan Margareta Carlsdotter Björk från Sättjära, Delsbo socken, att halshuggas och i båle brännas för att som mördats sitt nyfödda barn. (Kungliga hovrättens utslag 6 mars 1779).

”*Juni 26 1799 Undergick Barnamörderskan Margta Carlsdotter i Sättjära det ådömde straff.*” (Delsbo C:3 1791-1828).

Under andra hälften av 1700-talet började skillingtryck om barnamord spridas i Sverige och 1801 trycktes skillingstryckvisan ”*En ny och högst eftertänklig Sång-Wisa om en Piga i Delsbo socken, som mördade sit egit barn den 29 dec. 1799*”. I visans 12 strofer får vi följa ”Märta” från det att hon ”*Förhärdat sit hjärta med mordiskt upsåt, och fostret sit mördar. Ack! jämmer och gråt.*” tills att hon avrättas ”*Emellan två lärare stiger hon opp På bålet, der hon måst umgälla sitt brätt. Där mister hon hufwud, der bräns hannes kropp; Men Själén den tages till Frälsaren opp.*” (Lövkrona 1999).

Belägg för att Margta Carlsdotter ska ha blivit avrättad just vid avrättningsplatsen vid Norrbo bro saknas, men det är högst troligt att det var vid den avrättningsplatsen avrättningen ägde rum.

1833 blir soldaten Pehr Gustafsson Krantz, 21 år gammal, vid Urtima tinget i Delsbo den 17 maj 1832 dömd till döden och stegling för yxmord på en person som han kommit i tvist med. I Gävle slottshäktes fångrulla står det att han ”*6 okt 1833 avsänd i fångtransport, för att i råskillnaden mellan Norrbo och Bjuråkers socknar lif sitt mista genom halshuggning enligt Kungl. Majts domgifne utslag.* (Kriminalvårdsanstaltens Gävles arkiv, Fångrullor 1831–1833).

1847 Pigan Brita Andersdotter, 23 år gammal, 16 augusti 1845 vid Delsbo häradsrätt till döden genom halshuggning för att ha giftmördat tre personer med arsenik. Olyckliga omständigheter som inbegrep ett oäkta barn, ryktespridning och förbud till giftermål medförde att Brita bestämde sig för att röja vissa personer ur vägen. Den 29 januari 1847 avrättas hon på avrättningsplatsen vid Norrbo bro av skarprättaren Anders Lundin. (Gunsth 1982).

I fängelseprästens anteckningar från Slottshäktet i Gävle där Brita Anderssdotter satt i väntan på dödsstraffet står det att hon hade ett gott sinnelag och ”i synnerhet den sista tiden. Fast förtröstan om nåd genom Jesus” (Kriminalvårdsanstalten i Gävle, kyrkobok 1845). Den 26 januari avsändes hon med fångtransport upp till Näsbyn i Delsbo socken för att halshuggas (Kriminalvårdsanstalten i Gävle, Fångrullor 1845).

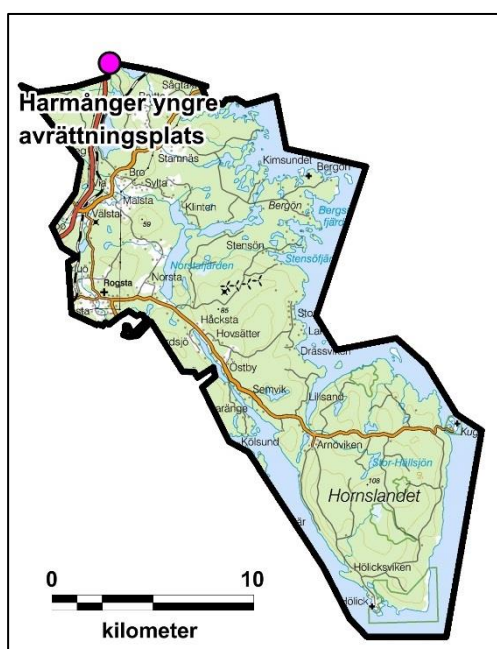

Figur 115. Ola Nilsson, Desirée Kjellberg och Lena Berg Nilsson vid besiktning av avrättningsplatsen vid Norrbo bro. Foto: Nina Svensson.

Rogsta socken

I Rogsta socken redovisas ingen avrättningsplats. Den som är känd är belägen på gränsen till Harmångers socken (RAÄ Harmånger 41:1) och redovisas istället under den socknen i Nordanstigs kommun (se sid 111).

Vi vet också att det under trolldomsrannsakingarna som ägde rum i länet 1673–1675 skedde rannsakingar i Rogsta-Ilsbo (jfr sid 27). Tyvärr vet vi inget om hur många domar som gick till verkställighet och om det i sådana fall fanns ytterligare någon avrättningsplats för dessa.

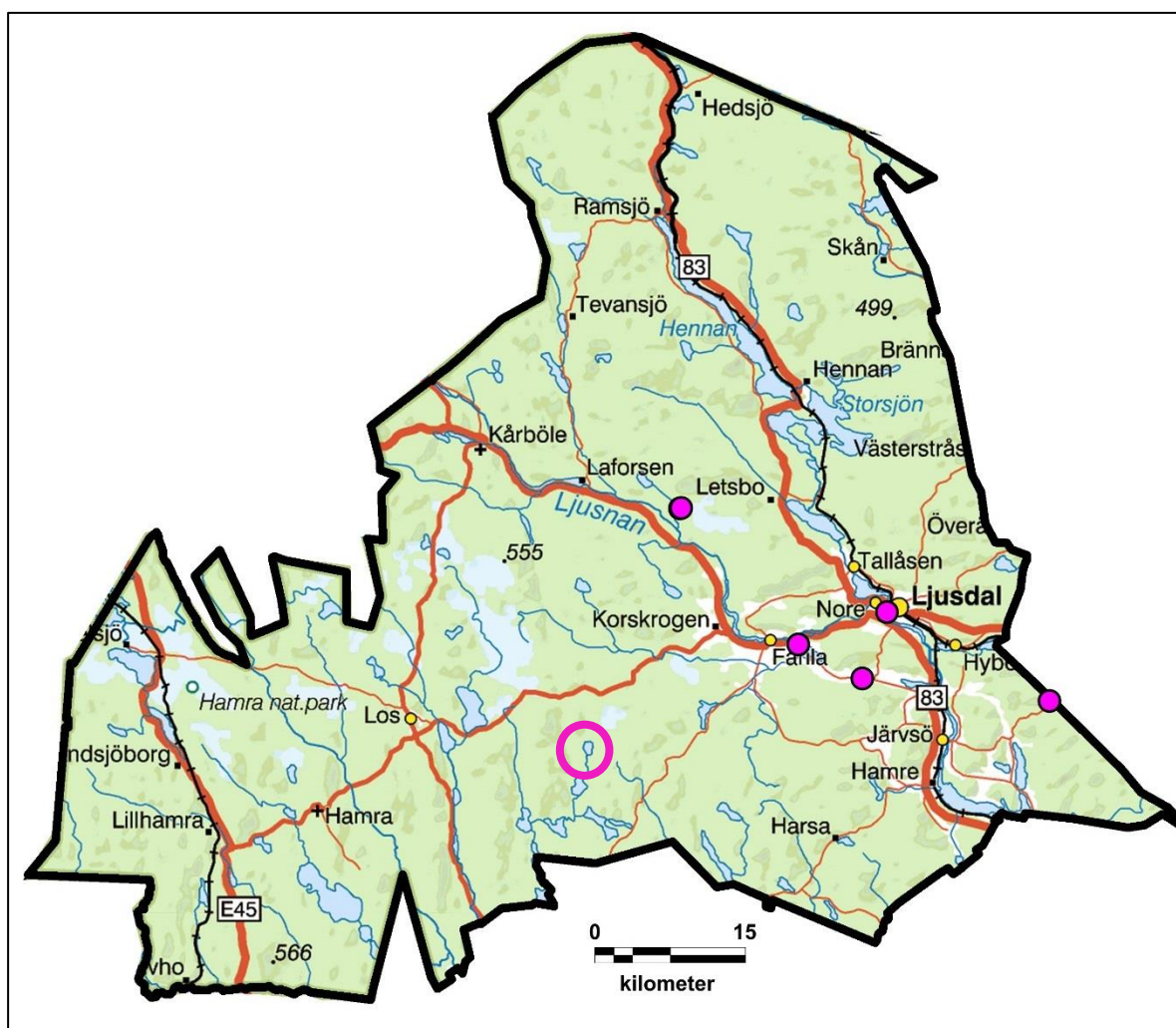
Figur 116. Rogsta socken med avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

LJUSDALS KOMMUN

I Ljusdals kommun finns fem avrättningsplatser. Av dessa är två vardera belägna i Färila och Järvsö socknar, samt en i Ljusdals socken, se figur 117. Los och Ramsjö socknar saknar kända avrättningsplatser.

Förutom dessa avrättningsplatser finns det uppgifter om ytterligare avrättningar där avrättningsplatserna ej har gått att identifiera, se tabell 1. I Ljusdals socken skall avrättningar ha verkställts både 1572 och 1613, i Järvsö socken verkställdes tre stycken 1673. Det finns också uppgifter om ytterligare en avrättningsplats i Färila socken: ”Vid Stensjön i närheten av samma by (Lillskog, förf. anm.) har åtminstone förr funnits ett litet stenröse, som skall utmärka en avrättningsplats från finnarnas tid. En person skall här ha blivit avrättad.” (Lundh 1967:294). Denna har dock hittills varken kunnat beläggas eller lokaliseras närmare, men området är markerat med en cirkel på figur 117 och 118 nedan.

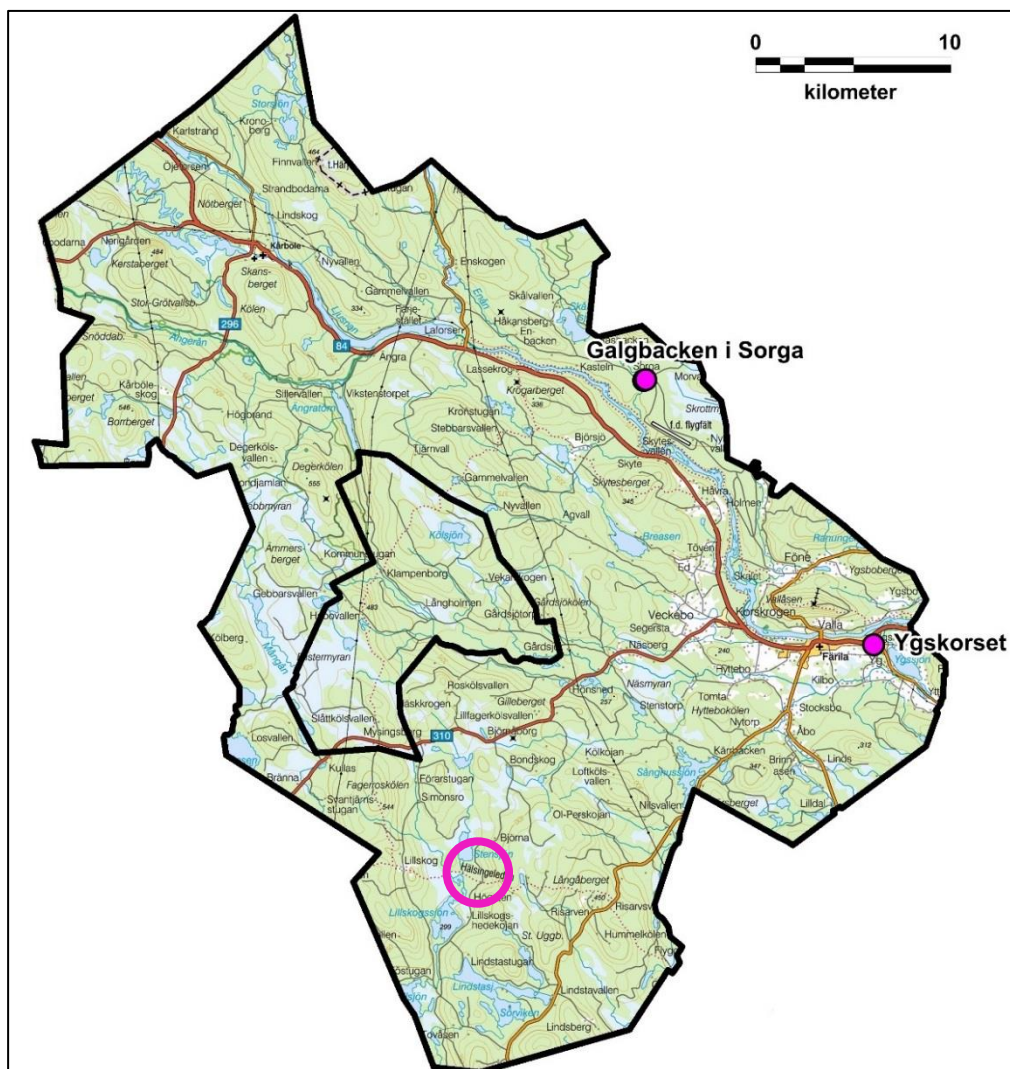
Vi vet också att det under troldomsrannsakingarna som ägde rum i länet 1673–1675 skedde rannsakingar i Ljusdal (jfr sid 27). Tyvärr vet vi inte om hur många domar som gick till verkställighet och om det i sådana fall funnits ytterligare avrättningsplatser.

Figur 117. Avrättningsplatser i Ljusdals kommun. Området kring Stensjön vid Lillskog – där det finns obekräftade uppgifter om att en avrättning skall ha skett – är markerad med rosa ring. Skala 1:750 000. Underlagskarta: Sverigekartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Färila socken

I Färila socken redovisas två avrättningsplatser – *Galgbacken i Sorga* och *Avrättningsplatsen vid Ygskorset*, se figur 118 nedan, och det finns också uppgifter om en eventuell avrättningsplats vid Stensjön, se ovan.

Figur 118. Färila socken med avrättningsplatser markerade. Området kring Stensjön – där det finns obekräftade uppgifter om en avrättningsplats – är markerad med en rosa ring. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översigtskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Galgbacken i Sorga (RAÄ Färila 158:1)

Galgbacken i Sorga kallas även Föne avrättningsplats. Kända avrättningar ägde rum här år 1610 och under häxprocesserna 1674. Två olika terränglägen pekats idag ut som avrättningsplatsens möjliga läge. I FMIS anges en ungefärlig plats – ett platåläge strax sydöst och nedanför krönet av en mindre förhöjning – medan inventeringsbeskrivningen hänvisar till ”*högst upp på en moränkulle*”. På denna kulle finns en informationsskylt. Ytterligare en plats är markerad som avrättningsplatsen i Sorga och även den är försedd med en informationsskylt. Denna plats är belägen ca 100 meter östnordöst om lägesmarkeringen i FMIS och omedelbart norr om den äldre vägen från Färila, strax efter vägskälet till Hedsta. Platsen utgörs av en flack förhöjning, intill 1 meter hög och ca 25 meter i diameter, jfr figur 120.

Fältbesiktningen på platsen visar att två av lägena kan ha varit lämpliga som avrättningsplats, dels platåläget nedanför FMIS lokaliseringen till krönet, dels läget norr om vägen. Detta är baserat på att topografin på båda dessa platser medger att en lämplig yta för avrättningar kunde iordningställas samt

att den närmaste omgivningen erbjudit åskådarpplatser för tillresta. Det krönläge som åsyftas i FMIS lämpar sig förvisso väl för att ha iordningställt för avrättningar, men den var olämplig ur åskådarsynpunkt.

Avrättningsplatsens läge beskrivs också i skriftliga källor som: ”...anger att galgplatsen skall ha legat vid vägskelet Movallen-Sundvallen, hitom Sorga. (...) Den med sannolikhet rätta platsen för galgbacken i Sorga består av en oansenlig kulle, 15 meter i diameter och 1,2 meter hög. Toppen av kullen består av en utjämnad platå. Minst tre avrättningar har ägt rum här och samtliga har gällt kvinnor” (Ulfhielm och Spansk 1999).

Figur 119. Galgbacken i Sorga. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

1610. I ett brev från Karl IX, daterat Nyköping den 8 februari 1610, står att läsa om ”... Halfward Gunnarsson i Litsbo som hafwer belägrat sin hustrus syster...”. Halfward lyckades skära sönder fängelsedörren och rymma till Norge, där han senare ömkligen omkom. Svägerskan brändes på bål i Sorga.” (Ulfhielm och Spansk 1999).

1674. ”Här, på gränsen mellan Färila och Ljusdal, avrättades i gammal tid människor från de båda socknarna som vid ting dömts till döden. Sista gången detta skedde torde ha varit år 1674. Ett utdrag ur Färila kyrkas kassabok ger oss uppgifter därom. ”Till bödeln som rättade Gammel-Anna, finska, och Back-Ella i Föne, 8 daler. Affären med nämnda trollkonor är nu afklarad, med deras huvuds avskiljande från kroppen och därefter brännande på bål på galgbacken i Sorga” Stupstocken från galgbacken vid Sorga finns bevarad i sockenmagasinet på Färila Hembygdsgård, dit den fördes av Alfred Svedberg från Föne.” (Ekeström 1988).

Figur 120. Ett av de utpekade lägena för Galgbacken i Sorga – platsen norr om vägen. Foto: Lena Berg Nilsson.

Avrättningsplatsen vid Ygskorset

Den utpekade platsen för avrättningar under häxprocesserna under 1670-talet vid Ygskorset är där den gamla gränsen mellan Järvsö och Ljusdals socknar var dragen fram till 1608. Denna avrättningsplats är inte registrerad i fornminnesregistret sedan tidigare, men kommer inrapporteras dit i samband med detta arbete (se ON 2017:211, i bilagens objekttabell).

Figur 121. Den utpekade avrättningsplatsen vid Ygskorset. Underlagskarta: Terrängkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

1670-tal. Tre kvinnor ska ha avrättats för troldom. ”Platsen där landsvägarna från Järvsö, Ljusdal och Färila möttes fick namnet Ygskorset. Här avrättades på 1600-talet tre kvinnor. Den ena var från Valla och hade fällts för troldom. En av kvinnorna protesterade till sista ögonblicket mot sin avrättning och sade att jorden där avrättningen skedde skulle ”bli röd till domedag”. En lång tid därefter skall jorden ha varit ständigt röd där avrättningen skedde på en plats på södra och östra sidorna om vägkorset.” (Ekeström 1988).

Muntlig uppgift:

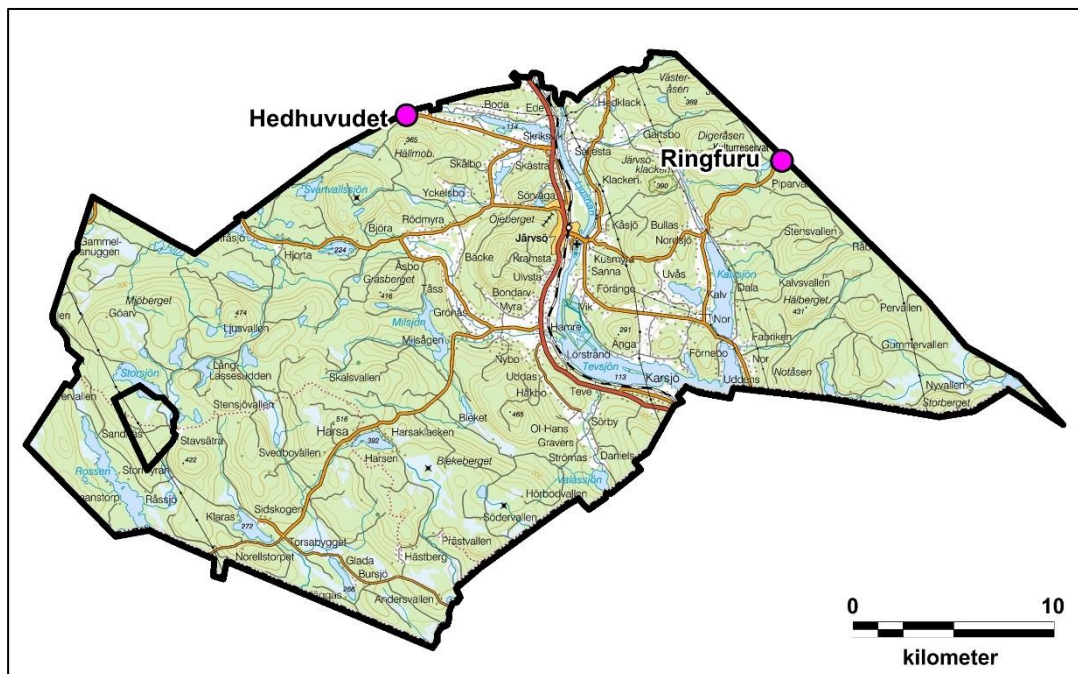
Det är ca 8 km mellan dessa platser [Ygskorset och Hedhuvudet], platsen där Räf avrättades är den råskillnad som fungerar än idag mellan Järvsö och Ljusdals socknar. Avrättningsplatsen vid Ygskorset var råskillnaden mellan Ljusdal och Färila socknar fram till 1608 gränsen flyttades ca 6 km för att ge mer underlag för den fattiga Färila församlingen. Platsen ligger alldeles intill nuvarande landsväg nära gamla avtagsvägen mot Ljusdal vid Ygskorset. Platsen var tidigare märkt med en liten skylt men som sedan ganska många år är borta. (uppgift 2017-01-02).

Figur 122 och 123. Avrättningsplatsen vid Ygskorset. T.v. Foto Ola Nilsson. T.h. Idag finns en gårdstomt på platsen. På bilden syns Bengt Larsson och Ola Nilsson. Foto: Desirée Kjellberg.

Järvsö socken

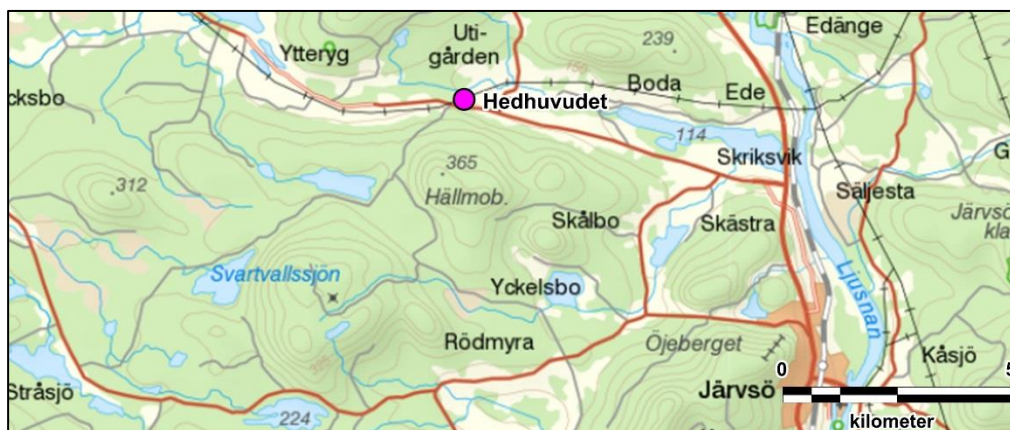
I Järvsö socken redovisas två avrättningsplatser, *Hedhuvudet* på gränsen mot Ljusdals socken och *Ringfuru* på gränsen mot Delsbo socken, se figur 124. Dessutom skedde avrättningar, genom Trolldomskommissionen, i Järvsö socken 1673, då tre kvinnor avrättades, jfr tabell 1. Platsen där dessas dödsdomar verkställdes har inte gått att identifiera inom ramen för detta projekt.

Figur 124. Järvsö socken med avrättningsplatser markerade. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Hedhuvudet

Avrättningsplatsen ligger på gränsen mellan Ljusdals och Järvsö socknar, på Ljusnanåsen vid den gamla körvägen mellan Järvsö och Färila. Dagens landsväg mellan Skåstra och Ygskorset går ca 200 m från Hedhuvudet. Avrättningsplatsen är delvis bortgrävd pga. en grustäkt. Traditionen anger att Rustmästare Michel Olsson Räf avrättades här 1712 (uppgift 2016-03-16). Denna avrättningsplats är inte registrerad i fornminnesregistret sedan tidigare, men kommer inrapporteras dit i samband med detta arbete (se ON 2017:212, i bilagans objekttabell).

Figur 125. Hedhuvudet. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Svea hovrätt skärpte straffet över Michel Olsson Räf 22 augusti 1712. Rustmästare Michel Olsson Räf ”som slagit ihjäl bonden Erich Persson och stuckit honom Twenne styng med wärjan på sängen, dömd från lifwet: Men HofRätten skärper straffet at Hufwedet sättas på en Påhle och kroppen gräfwes i galgebacken neder.” (Högsta domstolen prot:1712:2 (1712-1712) b3490/s783). J. J:son Hanzén nämner platsen i förbigående i sin bok *Järvsöbyarnas folk* ”Liksom råpunkten Hedhuvudet är Ringfuru gammal stegelplats för avrättade och begravningsplats för sådana, som bödeln förde till skogas för att begravas i myrar och moras.” (Hanzén 1942).

Muntliga uppgifter:

Hedhuvudet ligger ej mellan byarna Vik och Sanna, men det ligger efter samma sandås dvs. Ljusnanåsen. Hedhuvudet ligger vid rån mellan Ljusdals och Järvsö socknar, rån har en svag vinkling där byn Kallmyr ligger på Ljusdalssidan och Järvsö-Sjövästa på Järvsösidan om rån. Den gamla ridstigen och pilgrimsleden senare körväg för häst mellan Järvsö och Färila går alldeles förbi avrättningsplatsen. Dagens landsväg mellan Skästra och Ygskorset går c:a 200 meter från Hedhuvudet. Delar av Hedhuvudet bortgrävt genom en grustäkt. (...) Hela åsen kallas Hedbacken.” (uppgift 2016-12-20).

Jag har fått en uppgift om att det ska finnas en avrättningsplats någonstans mellan Sjövästa och Kallmyr i Ljusdal. (uppgift 2016-02-24).

I ett mail med bifogad artikel om Rustmästare Michel Olsson Räf kom följande meddelande: ”Här kommer en gammal artikel om en avrättning vid Hedhuvudet (Hehugge).” (uppgift 2016-12-29).

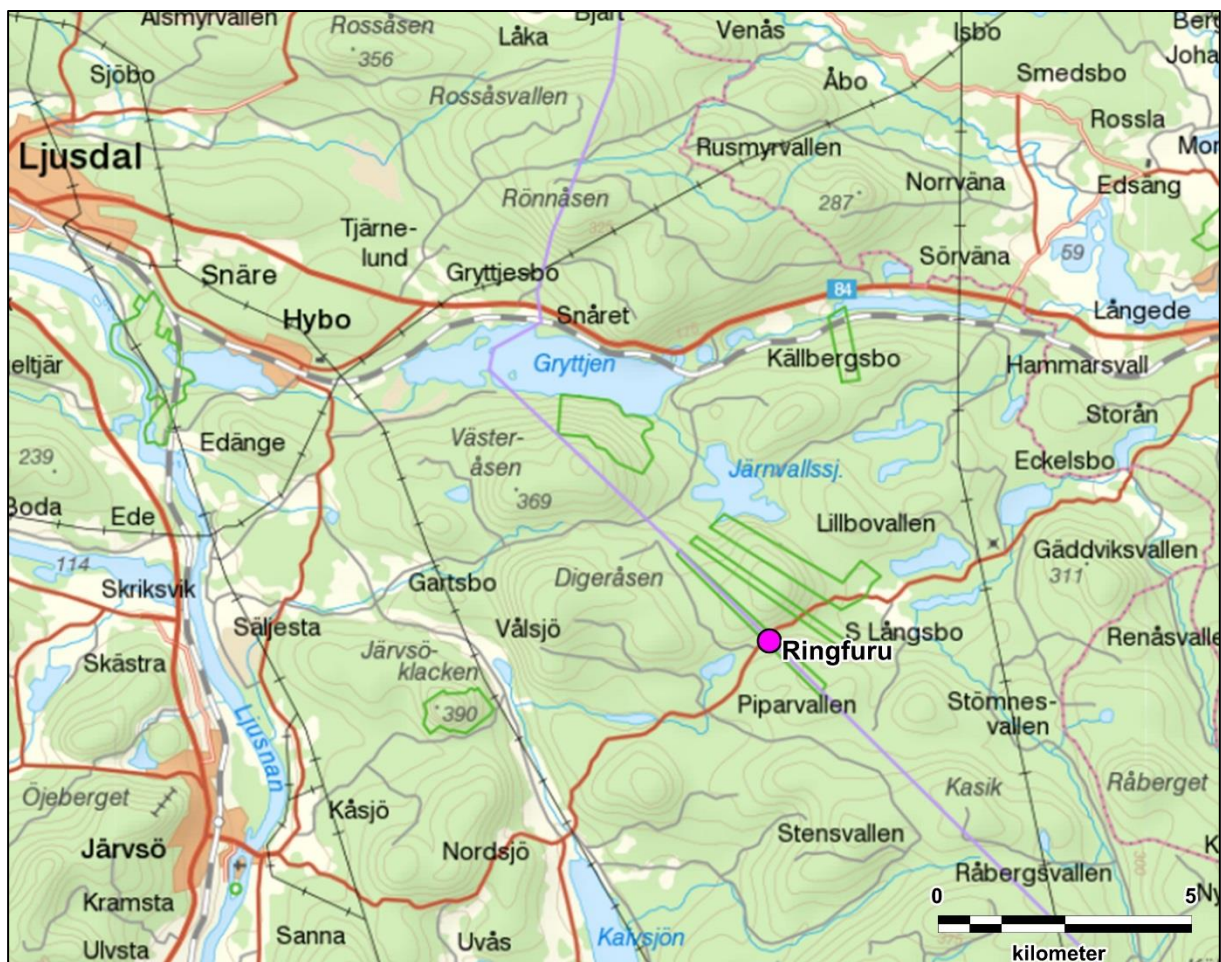

Figur 126 och 127. T.v. Vägen som går upp på åsen som kallas Hedhuvudet. T.h. Den rödmålade gränsmarkeringen mellan Ljusdals och Järvsö socknar vid Hedhuvudet. Foton: Desirée Kjellberg.

Ringfuru (RAÄ Järvsö 29:1/ RAÄ Delsbo 147:1)

Denna avrättningsplats kallas även Piparvallen, Råberget eller stegelplatsen och ligger vid Kalvstigen, en väg med medeltida ursprung, mellan Delsbo och Järvsö.

Platsen är sedan tidigare registrerad i fornminnesregistret som en gränstolpe av gjutjärn från 1850 med ett närbeläget gränsröse, men i beskrivningen uppges även att platsen omnämndes redan av Delsboposten Lenaeus på 1700-talet då sockengränsen utmärktes av en stor och förtorkad tall i linje med tre höga råstenar, den ska då fordom ha varit beslagen med en massiv järnring som tecken på att den utgjorde ett laggillat råmärke. Platsen har uppmärksammandes tidigt av Hälsinglands fornminnessällskap och finns beskriven i en inventering 1863. Hanzén uppgav att Ringfuru är ett femstenarör, 20 alnar S om landsvägen. Vidare att platsen är en gammal stegelplats för avrättade samt begravningsplats för sådana som bödeln förde till skogs för att begravas i myrar och moras. (FMIS).

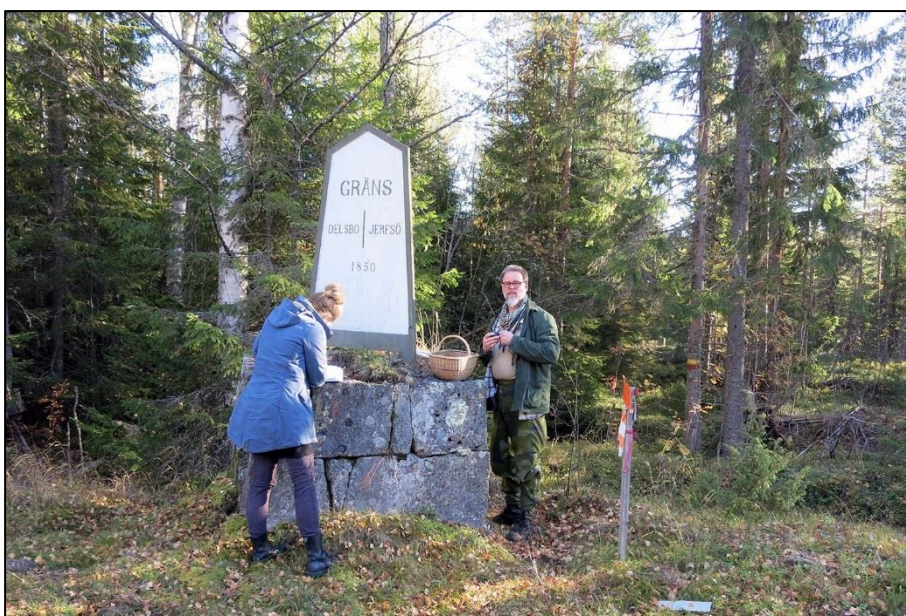

Figur 128. Ringfuru (RAÄ Järvsö 29:1/Delsbo 147:1). Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Inga klara belägg för någon avrättning som kan ha skett på platsen har hittills påträffats, trots att det finns vissa uppgifter om en avrättning på vid Ringfuru på 1830–40-talet: "På gränsen mellan Järvsö och Delsbo socknar ligger Ringföre, en gammal avrättningsplats. Elin Halvarsson har nedtecknat följande: "Grunna Mora karin Öberg (f 1848) berättade för sin dotterdotter Gunvor att hennes mor Karin Persdotter (f 1825) åsåg den sista avrättningen i Ringföre. Den skedde när Karin var en ung flicka. En vacker flicka som kallades Fin Bålla hade mördat sitt nyfödda barn och dömdes för detta till döden. När Karin kom till Ringföre var där så många människor som ville se avrättningen, att Karin måste klättra upp i ett träd för att kunna se. När bilen föll svimmade Karin Persdotter och föll ner ur trädet." (Järvsöbyarna 5 1993).

Figur 129.
Avrättningsplatsen vid Ringfuru på gränsen mellan Järvsö och Delsbo socknar. Foto: Desirée Kjellberg.

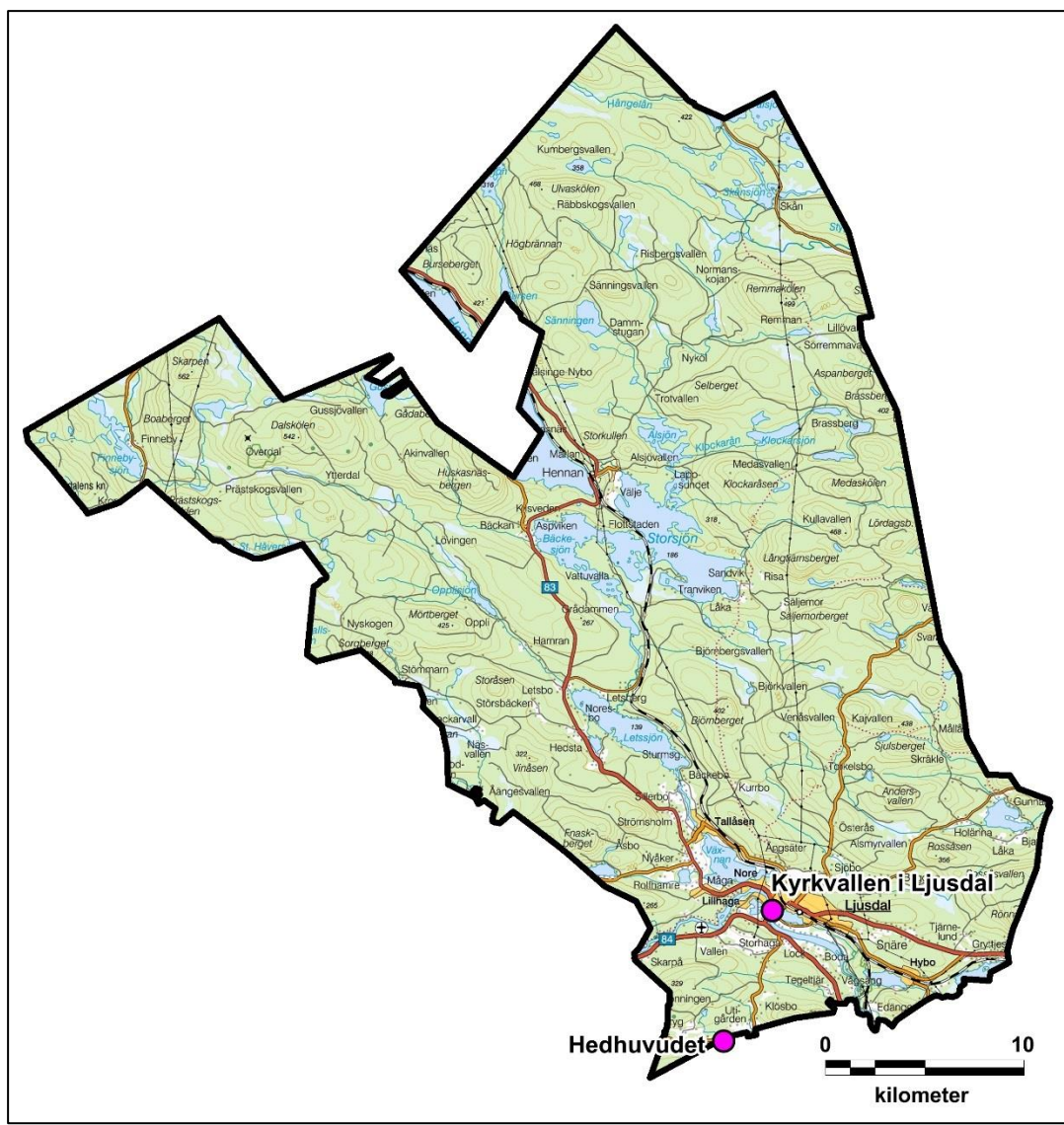

Figur 130.
Gränsmarkeringen mellan Järvsö och Delsbo socknar vid Ringfuru. Foto: Nina Svensson.

Ljusdals socken

I Ljusdals socken redovisas en avrättningsplats – *Kyrkvallen i Ljusdal*. Dessutom finns ytterligare en avrättningsplats på gränsen mot Järvsö socken – *Hedhuvudet* – men denna redovisas ovan i Järvsö socken. Förutom avrättningen vid Ljusdals kyrka i slutet av 1730-talet, se nedan, skedde avrättningar i Ljusdals socken 1572 – av Fänrik Olof Mört som dömdes för att ha deltagit i en sammansvärjning mot kung Johan III – samt 1613, jfr tabell 1. Platserna där dessas dödsdomar verkställdes har inte gått att identifiera inom ramen för detta projekt.

Vi vet också att det under trolldomsrannsakningarna som ägde rum i länet 1673–1675 skedde rannsakningar även i Ljusdal (jfr sid 27). Tyvärr vet vi inte hur många av dessa domar som gick till verkställighet och om det i sådana fall funnits ytterligare avrättningsplatser i socknen eller om även dessa i sådana fall ägt rum vid kyrkan.

Figur 131. Ljusdals socken med avrättningsplatser markerade. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Kyrkvallen i Ljusdal

I Ljusdals död och begravningsbok 1743 finns uppteckning om en pojke på drygt 12 år som dött av rödsot. I anteckningen nämns att hans fader ska ha avrättats på kyrkvallen i Ljusdal innan pojken föddes (se vidare nedan). Avrättningen vid kyrkvallen i Ljusdal borde därför ha skett någon gång i slutet av år 1730.

Denna avrättningsplats är inte registrerad i fornminnesregistret sedan tidigare, men kommer anmälas till FMIS i samband med detta arbete (Se ON 2017:213, i bilagens objekttabell).

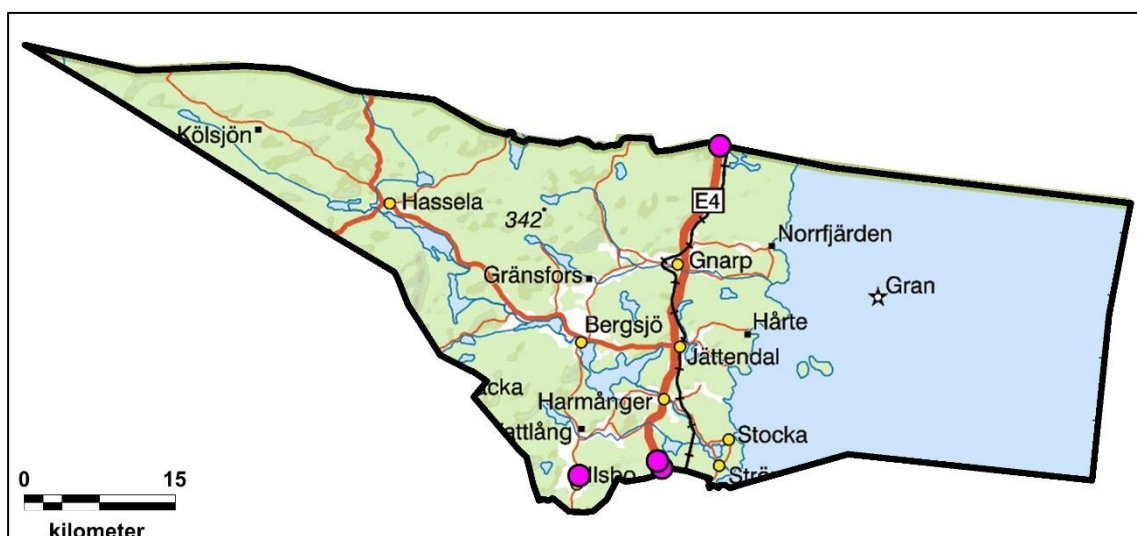
”Norrkämsta Enkans hustru Gjölin Andersdotter son Jonas 12 år och 3 mån Dennes fader har varit en beskedlig bonde ofwanstående Gjölins man Mårten Jonsson wid namn som råkat i olycka att ihjälslå sin granne varför han sedan blifwit med dödsstraff belagd och här på Kyrkvallen afwrättad. Efter hans död blefw denne sonen född men alldeles utan förstånd och begrep till att något fatta och lära, ganska litet kunna tala Utan tvivel sådant har kommit af den sorg och ängslan som varit över modren medan hon gått med honom. Dödsorsak rödsot.” (Ljusdals död och begravningsbok F:1 (1739-1791), 23 juni 1743).

NORDANSTIGS KOMMUN

I Nordanstigs kommun redovisas fyra avrättningsplatser. Av dessa finns två i Harmångers socken och en vardera i Gnarp och Ilsbo. Bergsjö, Jättendal och Hassela socknar saknar hittills identifierade avrättningsplatser, se figur 132.

Förutom vid dessa avrättningsplatser finns det uppgifter om ytterligare avrättningar i kommunen där avrättningsplatserna ej har gått att identifiera. Vid Harmånger och Jättendal ting dömdes en man till döden 1619. Det är dock inte klarlagt var denna avrättning skedde, se tabell 1.

Vi vet också att det under trolldomsrannsakingarna som ägde rum i länet 1673–1675 skedde rannsakingar i Rogsta-Ilsbo (jfr sid 27). Tyvärr vet vi inte om hur många domar som gick till verkställighet och om det i sådana fall fanns ytterligare någon avrättningsplats för dessa i Ilsbo socken.

Figur 132. Nordanstigs kommun med avrättningsplatser markerade. Skala 1:750 000. Underlagskarta: Sverigekartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Gnarps socken

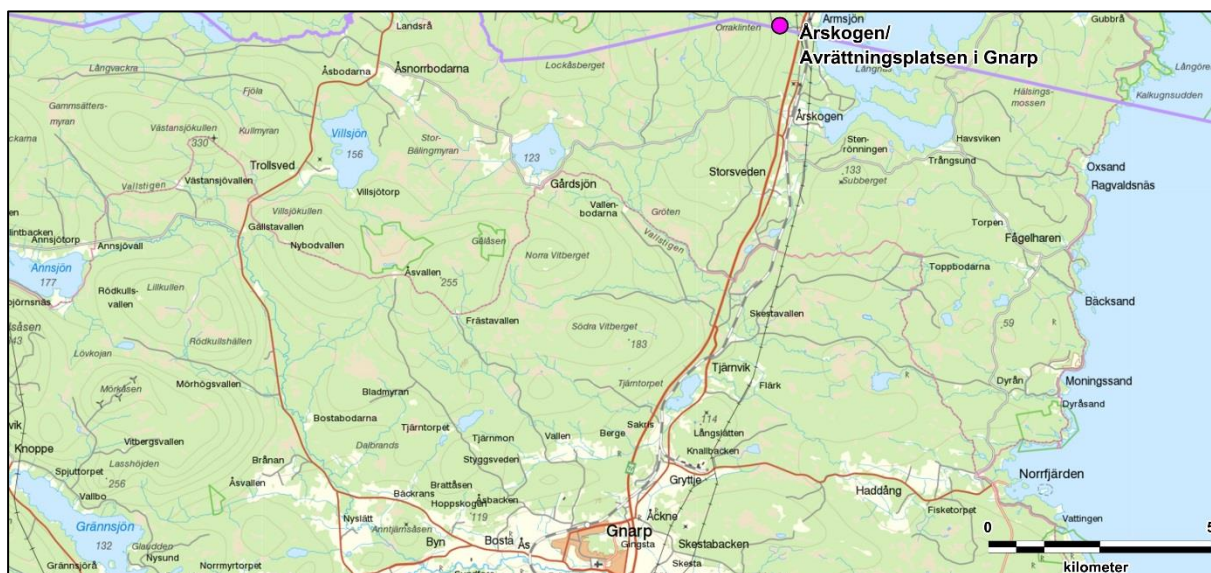

Figur 133. Gnarp socken med avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översigtskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Årskogen/ Avrättningsplatsen i Gnarp (RAÄ Njurunda 11:1)

Avrättningsplatsen i Gnarp låg vid gränsen till Medelpad, vid gamla landsvägen vid Årskogen. Då den var belägen på gränsen är den medtagen i detta projekt, trots att den sedan tidigare är registrerade i Njurunda socken, Västernorrlands län, i fornminnesregistret. Här skedde dels en avrättning 1687, dels Hälsinglands sista avrättning år 1851. Hembygdsföreningarna i Gnarp och Njurunda har satt upp en minnessten på platsen, där det även finns en informationsskylt.

Enligt fornminnesregistret skall en sagespersons farfar ha varit närvarande vid en avrättning på platsen då menigheten bildat en fyrkant, i vars mitt, bödeln och hans offer stod (FMIS), dvs en spetsgård.

Figur 134. Årskogen/Avrättningsplatsen i Gnarp (RAÄ Njurunda 11:1). Underlagskarta: Topografiska webb-kartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

1687. Om avrättningen år 1687 finns följande skrivet på Sven Normans hemsida (2014): *”Två kamrater, båtsmannen Olof Persson och Björn Nilsson, båda från Anundsjö socken i Ångermanland, hade fått tjänst i Karlskrona. Hösten 1685 hade de gått hem till Anundsjö, en c:a sex veckors vandring. Hösten 1686 påbörjades vandringen tillbaka till tjänsten i Karlskrona. Efter en dryg vecka kom de till Njurunda där de hos kopparslagaren förplägades med brännvin och öl för att de skulle ta med sig ett brev till hans styvson, som också tjänstgjorde som båtsman i Karlskrona. Senare på kvällen blev de båda kamraterna ovänner och under rusets inverkan blev Björn Nilsson mördad av sin kamrat, som stal hans pengar och några andra saker. Olof Persson dolde Björn Nilssons kropp under ris i skogen. Men våren 1687 upptäcktes liket av en bondes hund och hela historien rullades upp. Olof dömdes till döden och avrättningen skedde på den här platsen i Årskogen.”*

1851. På informationsskylten som är uppsatt på platsen står det: *”Avrättningsplats, Landsrå. Här avrättades den 16 juli 1851 genom halshugning Landbonden Johan Höglund och torparen och kolaren Johan Andersson, båda från Årskogen. De hade i december 1849 brutalt mördat Jon Andersson från Åshälla socken i Västergötland, med en yxa. Jon Andersson hade arbetat en tid hos fembarnsfamiljen Höglund. Johans hustru Greta visste att Jon Andersson hade 72 riksdaler i plånboken. Mordet var hennes idé. Hon dömdes till 3 års tukthus där hon också dog. Männens kroppar är begravda här på platsen.”*

I en artikel i tidningen Ljusnan 2015 finns också utdrag ur en ögonvittnesskildring, baserad på Sven Normans utdrag av det Gustaf: Forslöf från Stering i Harmånger hade nedtecknat efter sin fars, Per Forslöfs, berättelse. Fadern hade gått två mil för att se avrättningen: *”...avrättningen på Gnarp och Medelpadsgränsen var den ruskigaste jag varit med om. Hade jag ej haft de nerver och natur jag har, hade jag aldrig stoppat ... När allt var i ordning öppnades spetsgården vid landsvägen och*

fångkärorna lossades på sitt innehåll ... Sedan länsman konfererat med mästerman försvann denne till sin riskoja. Länsman började sedan läsa upp Kunglig Majestäts nådiga utslag ... Ju längre länsman läste, desto svagare blev hans röst. Hans händer darrade och till sist blev han nästan mållös. När han stammat sig igenom utslaget gav han hästen sporrarna och försvann som en vind norröver". Forslöfs far berättade att han liksom många andra, klättrat upp i ett träd närmast stupstocken för att kunna följa med och höra vad som yttrades. Efter ett kort samtal, där det beslutades att Johan Andersson (Jan Annorsa) ska avrättas först, kastar denne sig på stupstocken. "Mästerman hade väntat på detta och på kortare tid än jag hinner berätta är Jan Annorsa delad i två delar. Mästerman sparkar sedan ned kroppen och huvudet i graven ... blodet sprutade ända fram till spetsgården och folket som stod vid ena sidan intill stupstocken. En av spetsgårdsmännen fick blod på ena skon och var nära att dåna". Så gavs order om att Höglunds ögon skulle förbindas och skarprättaren avrättade även honom, på samma sätt." (2015-07-31).

I Gnarps kyrkas bok över husförhör finns både Johan Andersson (Gnarp A1:13 (1851–1855) b 260/s254) och Johan Höglund (a.a. b262/s256) inskrivna med respektive familjer, samt med anteckning att de blivit dömda till halshuggning för mord och avrättade den 16/7 1851. Vid Johan Höglunds hustru Greta Danielsdotter står det att hon är dömd till 3 års spinnhus för delaktighet i mord.

Varken Johan Andersson eller Johan Höglund finns inskrivna på Gävleborgs länsfängelse, utan de satt istället häktade på Medelpads kronohäkte i Sundsvall. (Samling av fångförteckningar för Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens respektive län, Västernorrlands län, 1849–1850).

Figur 135. Minnessten över avrättningsplatsen i Årskogen. Notera även bläckningen i tallen i bakgrunden. Foto: Ola Nilsson.

Vid fornminnesinventeringen 1956 registrerades en stenpackning, som var synlig i markytan, i vilken en galgpåle skulle ha varit nedsatt. Stenpackningen kunde ej återfinnas vid revideringsinventeringen 1982 (FMIS) eller vid besiktningar på platsen i samband med detta projekt.

1767. Anders Jonsson avrättades på platsen dömd för att ha rånat en 14-årig postförare. Det finns berättat att rånet ägde rum vid ett stenblock ca 3 km norrut. Detta stenblock är idag bortsprängt. På avrättningen högs först Anders Jonssons högra hand av, sedan halshöggs han och därefter delades kroppen upp och lades på 5 steglar. Där fick det ligga androm till skräck och varnagel under en lång tid. Det sägs att Anders Jonssons fru gick en omväg för att slippa se sin mans kvarlevor när hon gick till Hudiksvall (Fornminnen i Nordanstig 2014).

I Gävleborgs läns slottsarrests fångrulla finns uppgifter om att Anders Jonsson ankom till Gävle slottsarrest 1 december 1766. Han blev inskriven i fångrullan i februari 1767 som stråtrövare från Harmånger socken, dömd av Urtima Tingsrätten att mista högerhanden, halshuggas och steglas och utsänd den 23 februari för att undergå sitt straff (Gefleborgs läns fångrulla, dec 1766-feb 1767).

Figur 138. Maryam Osman vid femstenaröret vid Harmångers yngre avrättningsplats (RAÄ Harmånger 41:1). Foto: Lena Berg Nilsson.

Figur 139. Harmångers yngre avrättningsplats markerad (inringad med rött) på 1843 års laga skifteskarta över Vattrång. Detalj ur akt 21-Har-25 ur Lantmäterimyndigheternas arkiv.

Harmångers äldre avrättningsplats (RAÅ Harmånger 163:1)

Den äldre avrättningsplatsen i Harmånger ligger strax norr om E4an (se figur 137 ovan) och kallas även Vattrång avrättningsplats. Platsen skall ha varit belägen vid vägskälet mellan den gamla landsvägen och vägen till Rosslavallen. Det gamla vägskälet skärs numera av den nya landsvägen. (FMIS). Här skedde en avrättning, för tidelag, år 1721.

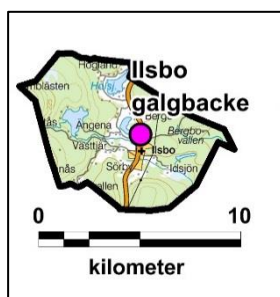
1721. ”24 Oct afrättades drängen Jon Svensson i Wattleång född av Sven Jonsson och Kjerstin Jonsdotter ibidem för begånga tidelag med Christopher Nilssons Sto i Vattleång. Executionen förättades söder om Wattrång by ett litet stycke från landsvägen. Gärningsmannen blev efter domens innehåld halshuggen och å bähle bränd, tillika med Stoet ther brede wid. Han var en botfärdig syndare och gick frimodigt till döden. Han var 18 år och 5 veckor.” (Harmånger döds och begravningsbok 1709–1755).

Figur 140. Platsen för den äldre avrättningsplatserna i Harmånger, mellan den äldre färdvägen och E4, som ansas i bakgrunden. Foto: Ola Nilsson.

Ilsbo socken

I Ilsbo socken redovisas en avrättningsplats – *Ilsbo galgbacke*. I socknen hölls även ting år 1673, i samband med trolldomsprocesserna. Av de fyra som stod anklagade dömdes två till döden – Kerstin i Sörby och Anna i Berge. Det är dock oklart om dödsdomarna verkställdes och vid vilken plats detta i sådana fall ska ha skett. Enligt tradition i bygden finns en plats som kallas ”Häxgravarna” där forna tiders missdådare ska ha blivit begravda (Fornminnen i Nordanstig 2014), se figur 142 nedan.

Figur 141. Ilsbo socken med avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Ilsbo galgbacke (RAÄ Ilsbo 68:1)

Ilsbo galgbacke var belägen i Berge by, på höger sida av Bergevägen, strax norr om Ilsbo och låg på den plats som idag kallas Bergeberget. De centrala delarna av galgbacken sprängdes bort i samband med byggandet av den nya landsvägen – väg 758, men platsen är sedan tidigare registrerad i fornminnesregistret. Det är inte klarlagt när någon avrättning ska ha skett på Ilsbo galgbacke. Enligt fornminnesregistret ska det också ha byggts en dansbana på platsen (FMIS).

Figur 142. Platsen för Ilsbo galgbacke (RAÄ Ilsbo 68:1) där väg 758 idag går. På kartan är även platsen för de s.k. Häxgravarna vid Idsjön markerade med en stjärna. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

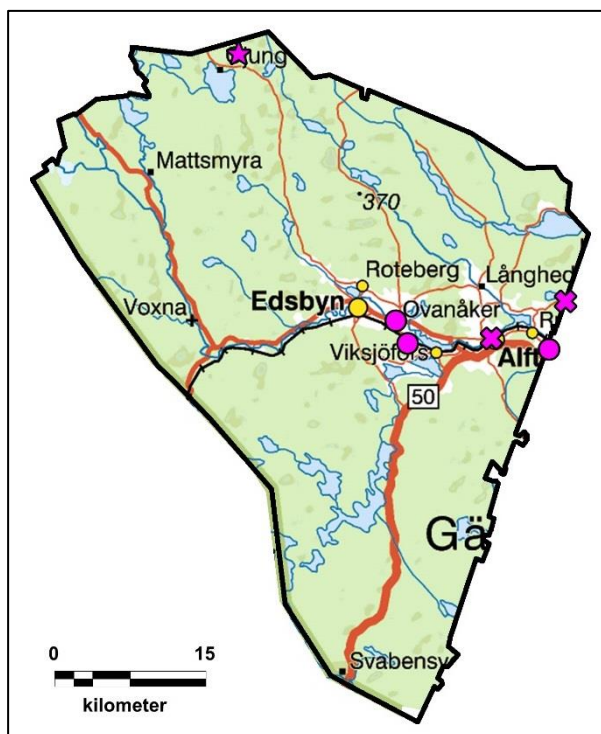
Figur 143. Platsen för avrättningsplatsen vid Berge i Ilsbo. Skärningen för Bergsjövägen, som delar området där avrättningsplatsen ska ha varit belägen, syns i bildens mitt. Foto: Ola Nilsson.

OVANÅKERS KOMMUN

I Ovanåkers kommun redovisas tre avrättningsplatser, varav en i Alfta socken – *Kyrkvallen i Alfta* – och två i Ovanåkers socken – *Galgbacken i Klön* och *Häxmyran*. Det finns även två avrättningsplatser som är belägna på gränsen till Bollnäs kommun och socken, som istället redovisas där – *Bollnäs Skalleplats* och *Eriksnäsbo*, se figur 144. Voxna socken saknar identifierade avrättningsplatser. Det finns också ett ortnamn i norra delen av Ovanåkers kommun – *Benabacken* – som i kombination med läget förhållandevis nära ett sockenmöte (mellan Ovanåkers, Färila, Alfta och Ljusdals socknar) indikerar att det eventuellt kan ha funnits en avrättningsplats även där. Denna plats anmäls dock ej till FMIS i nuläget.

Förutom dessa avrättningsplatser finns det uppgifter om ytterligare avrättningar där avrättningsplatserna ej har gått att identifiera. I Alfta socken verkställdes två avrättningar 1620, en 1624 och en 1632, där avrättningsplatsen är okänd, se tabell 1.

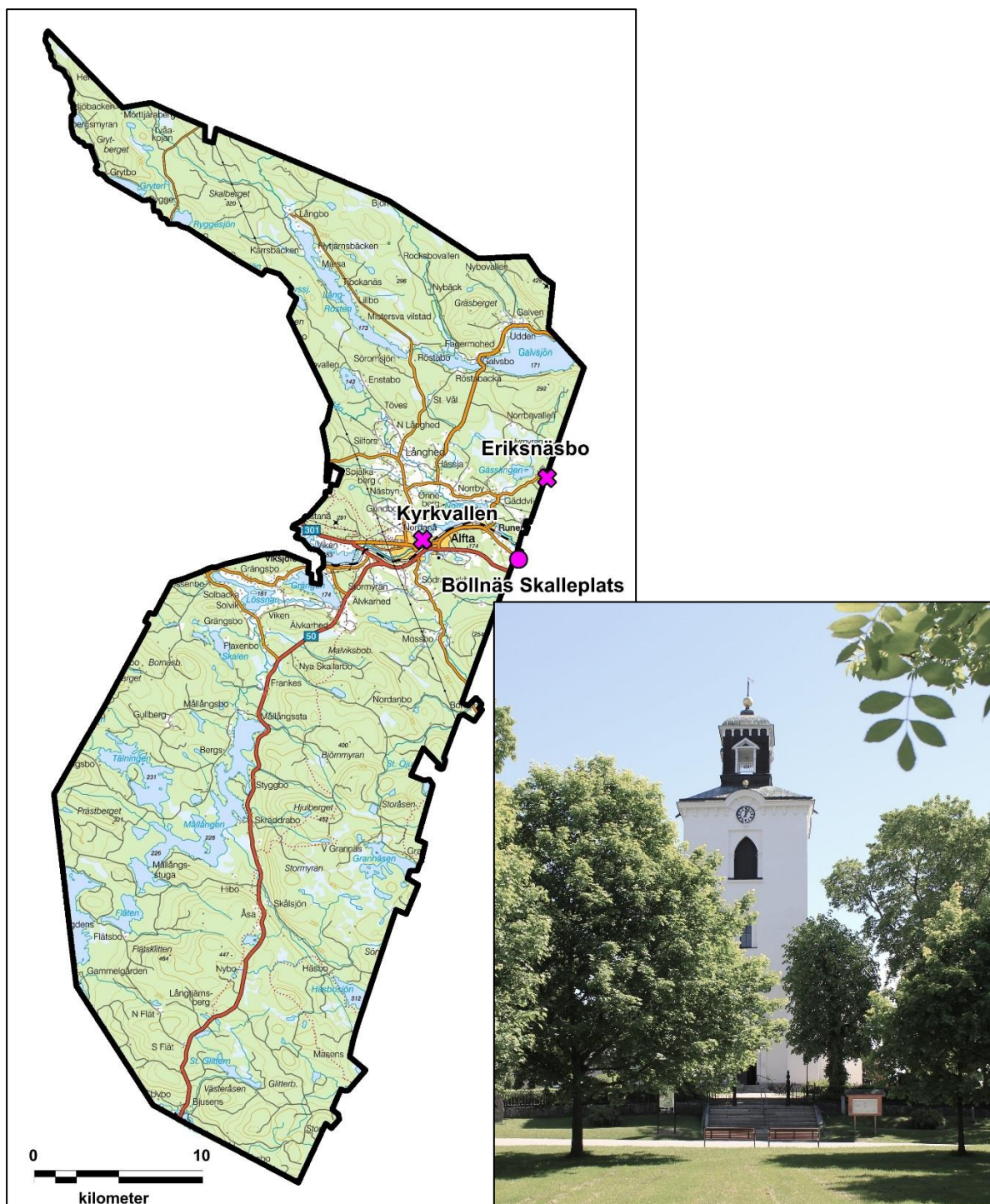
Vi vet också att det under trolldomsrannsakingarna som ägde rum i länet 1673–1675 skedde rannsakingar i Alfta (jfr sid 27). Tyvärr vet vi inte om hur många domar som gick till verkställighet och om det i sådana fall fanns ytterligare en avrättningsplats i Alfta socken eller om dessa dödsdomar i sådana fall också verkställdes vid Kyrkvallen i Alfta.

Figur 144. Ovanåkers kommun med avrättningsplatser markerade. Benabacken i norra delen av kommunen är endast indikerad genom ortnamn. Lokalen kommer ej att anmälas till FMIS i nuläget och redovisas därför med en stjärna. Skala 1:750 000. Underlagskarta: Sverigekartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Alfta socken

I Alfta socken redovisas en avrättningsplats – *Kyrkvallen*. Dessutom finns *Bollnäs Skalleplats* på gränsen mot Bollnäs socken och kommun samt ytterligare en eventuell avrättningsplats på samma gräns – *Eriksnäsbo* – som båda redovisas under Bollnäs socken och kommun. Förutom en avrättning vid Alfta kyrka 1709, se nedan, skedde också ytterligare två avrättningar i Alfta socken år 1620, en 1624 och en 1632, se tabell 1. Dessa avrättningsplatser har dock ej kunnat identifieras inom ramen för detta projekt.

Figur 145 och 146. T.v. Alfta socken med avrättningsplatser markerade. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson. T.h. Alfta kyrka där minst en dödsdom verkställdts på kyrkvallen. Foto: Desirée Kjellberg.

Kyrkvallen i Alfta

Vid kyrkvallen i Alfta, se figur 145 ovan, verkställdes en dödsdom 1709. I Alftas kyrkbok för detta år står följande: ”Soldaten Nils Stadig blev för sina missgärningar halshuggen på kyrkvallen 29 april 1709”. Ytterligare uppgifter om avrättningen har inte påträffats. Denna avrättningsplats är inte registrerad i fornminnesregistret sedan tidigare, men kommer anmälas till FMIS i samband med detta arbete (se ON 2017:204, i bilagans objekttabell).

Ovanåkers socken

I Ovanåkers socken redovisas två avrättningsplatser – *Häxmyran* och *Galgbacken i Klon*. Dessutom finns ortnamnet *Benabacken* i norra delen av socknen, i ett gränsmöte mellan Ovanåkers, Färila, Alfta och Ljusdals socknar, vilket indikerar att det eventuellt kan ha funnits en avrättningsplats även där. Se figur 147.

Figur 147. Ovanåkers socken med avrättningsplatser markerade. Ortnamnsindikationen Benabacken är endast indikerad genom ortnamnet och markerad med en stjärna. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Galgbacken i Klon (RAÄ Ovanåker 24:1)

Galgbacken i Klon kallas även Ovanåkers avrättningsplats och är belägen mellan Ovanåker och Viksjöfors, vid Klon. Idag kallas platsen Luftvärnsbacken. Här skedde en avrättning år 1668, och platsen är sedan tidigare registrerad i fornminnesregistret. Där anges att det finns ca sex gropar i klapperstensvallen som sägs vara rester av stolphål för galgen (FMIS).

På platsen finns en skylt uppsatt av Ovanåkers Hembygdsförening och Edsbyns museum. Där står: *”Galgbacken, Ovanåkers sockens avrättningsplats. Den sista som avrättats här påstods ha varit Bytare Erich år 1668. Bonden Oluf Danielsson dömdes år 1672 att plikta 6 Daler Silvermynt till kyrkan för att han nedhuggit och eldat upp de två galgarna, men befriades från uppsättning av dem på egen mark, beroende på att galgplatsen tidigare avsetts bli vid Wyks kvarnlager. Galgarna var till obehag för folket på Båta, ty de syntes väl från gården.”*

I en insändare i Gefle Dagblad 2011 under rubriken ”Bygg inte på Galgbacken” insänd av ”Boende i området” kallades platsen som både Luftvärnsbacken och Galgbacken. *”Tilläggas kan, att orsaken till att området kallas Galgbacken i folkmun, är att kullen förr i tiden användes som avrättningsplats och för häxbränning.”* (2011-11-18).

Figur 148. Galgbacken i Klon (RAÄ Ovanåker 24:1) eller som den kallas i dag – Luftvärnsbacken. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Figur 149. Platsen för Galgbacken i Klon. Foto: Desirée Kjellberg.

Häxmyran (RAÄ Ovanåker 46:1)

Platsen som sedan tidigare är registrerad som en plats med namn och tradition i fornminnesregistret motsvarar en åker öster om Häxmyrtjärn. På platsen finns också en trädunge och ett röse av stenar som har utpekats som en eventuell grav. Enligt lokal tradition på ska kvinnor ha avrättats för trolldom här – därav platsens namn. I samband med detta arbete har platsen bedömts antikvariskt som ”Avrättningsplats” och en ändringsanmälan gällande antikvarisk status kommer att göras till FMIS.

Figur 150. Häxmyran (RAÄ Ovanåker 46:1). Häxmyran ligger ungefär en km från Ovanåkers kyrka. För att hitta hit åk västerut från Ovanåkers kyrka, ta höger in på Ryggesbovägen och sedan vänster in på Älvbrinken. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

I ett brev till ärkebiskopen den 23 maj 1672 skriver Kyrkoherde Petrus Nerbelius i Alfta att den ”8 maj brändes i Ovanåker åtta stycken kärningar”. Dessa avrättningar har inte med säkerhet kunnat knytas till platsen, men det förefaller högst troligt att traditionen pekar ut rätt plats för dessa häxbränningar.

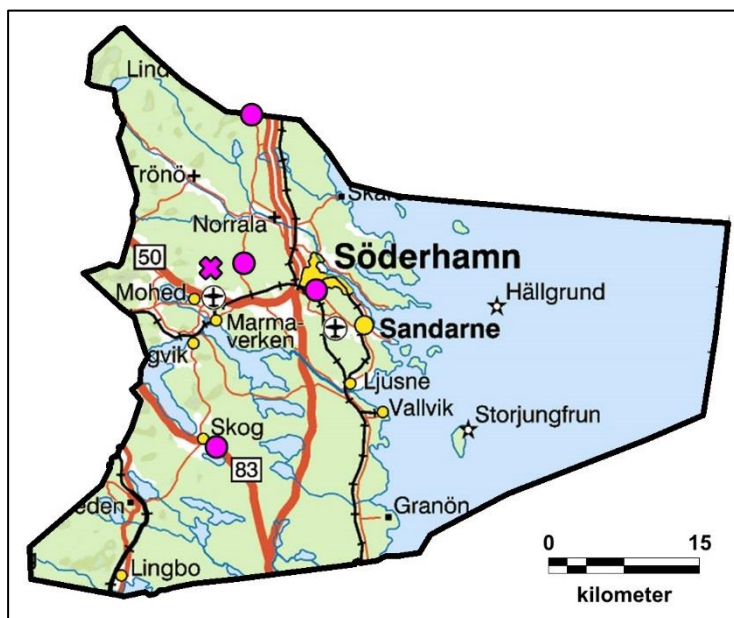
Figur 151 och 152. Den konstnärliga gestaltningen Häxmyran ”1672–2017” av David Larsson, som brände urnor på platsen där kvinnorna sägs ha blivit brända. De åtta urnorna (en för varje kvinna som brändes) fick därefter stå runt det röse av sten som pekats ut som kvinnornas grav. Foto: Johanna Syren.

SÖDERHAMNS KOMMUN

I Söderhamns kommun redovisas fem avrättningsplatser. Av dessa är en vardera belägen i Mo och Skogs socknar samt i Söderhamns stad – *Kyrkbyn i Mo*, *Stråtjärna galgbacke* samt *Söderhamns avrättningsplats*. I Norrala socken finns två avrättningsplatser registrerade – *Mostigshällorna*, och på gränsen mot Enånger och Trönö socknar, *Norrala/Enånger avrättningsplats*, se figur 153.

Förutom dessa avrättningsplatser finns det uppgifter om ytterligare avrättningar där avrättningsplatserna ej har gått att identifiera. I Skogs socken skall en dubbelavrättning ha verkställts 1616 och en avrättning 1677 och i Trönö socken avrättades en man 1619, se tabell 1. Dessutom föll en dödsdom i Mo och Rengsjö år 1623, se tabell 1. Inte heller var denna dom verkställdes har kunnat lokaliseras, men kanske har det även funnits en avrättningsplats på gränsen mellan dessa två socknar, dvs. på gränsen mellan Söderhamns och Bollnäs kommuner.

Vi vet också att det under trolldomsrannsakingarna som ägde rum i länet 1673–1675 skedde rannsakingar i Norrala -Trönö och Söderala, samt att Söderhamn ska ha varit en ort som skall ha varit särskilt angripen (jfr sid 27). Tyvärr vet vi inte om hur många av dessa domar som gick till verkställighet och om det i sådana fall funnits ytterligare avrättningsplatser än de som redovisas här.

Figur 153. Söderhamns kommun med avrättningsplatser markerade. *Kyrkbyn i Mo* är antikvariskt bedömd som "plats med tradition" och markerad med ett kryss. Skala 1:750 000. Underlagskarta: Sverigekartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Mo socken

Förutom uppgifter om en avrättningsplats vid *Kyrkbyn* i Mo, se nedan, vet vi att en dödsdom föll i Mo och Rengsjö 1623, vilket eventuellt skulle kunna innebära att det funnits en avrättningsplats även på gränsen mellan dessa socknar, se tabell 1.

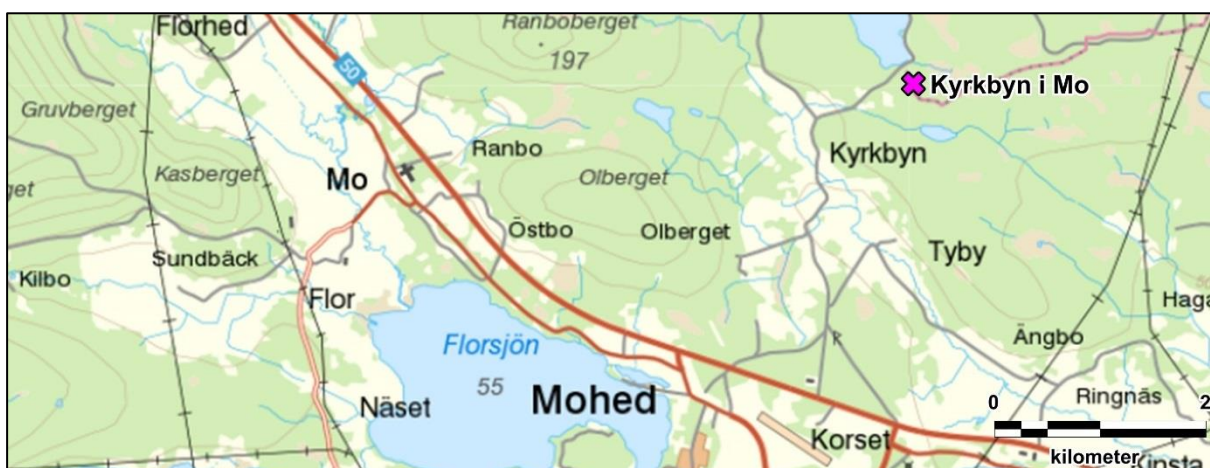

Figur 154. Mo socken med avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Kyrkbyn i Mo

Avrättningsplatsen vid Kyrkbyn i Mo är utpekad som bygdens sista avrättningsplats. Det finns dock inga uppgifter om när eller om avrättningar skett på platsen. Denna avrättningsplats är inte registrerad i fornminnesregistret sedan tidigare, men kommer att anmälas till FMIS som ”plats med tradition” i samband med detta arbete (se ON 2017:214, i bilagens objekttabell).

”I regel fanns en avrättningsplats, en sk galgbacke, i närheten av varje tingsplats, och det uppges, att den sist använda för vår ort fanns vid Bocksjön drygt en kilometer norr om Kyrkbyn i Mo, dit de olyckliga fördes på den gamla fäbodstigen som numera ersatts med en bilväg.” (Bodlund 1958:205).

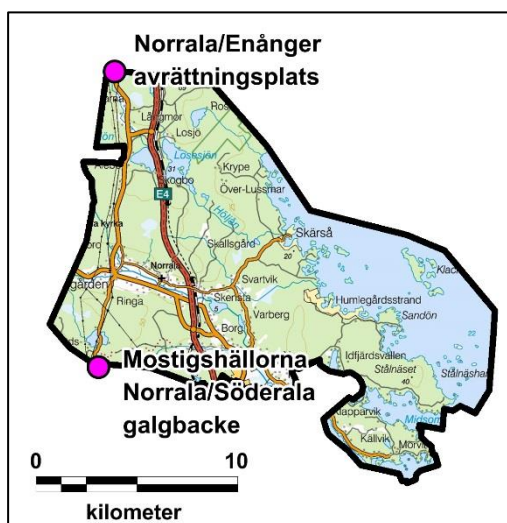
Figur 155. Avrättningsplatsen vid Kyrkbyn i Mo. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Figur 156 och 157. Avrättningsplatsen i Kyrkbyn i Mo. Foton: Sören Thuresson.

Norralla socken

I Norralla socken redovisas två avrättningsplatser – *Mostigshällorna (Norralla/Söderala galgbacke)* och *Norralla/Enånger avrättningsplats*. Båda två är belägna på gränser till andra socknar, se figur 158.

Figur 158. Norralla socken med avrättningsplatser markerade. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Mostigshällorna, Norralla/Söderala galgbacke (RAÄ Norralla 132:1)

Platsen för avrättningsplatsen är registrerad i fornminnesregistret som en plats med tradition och utgörs idag av en rastplats, då det är Norrallas högsta punkt och en fin utsiktsplats. Här fanns efter andra världskriget en militär anläggning som successivt avvecklades under 1990-talet och 2000-talets början. Området var därför länge inhägnat och inte tillgängligt. Avrättningsplatsen är belägen på sockengränsen mellan Söderala och Norralla socknar, vid väg 641, ovanför ett stort gränsröse. Gränsstenar finns på andra sidan vägen.

Avrättningar har skett på platsen åtminstone 1773 och 1785. Galgbacken finns dock markerad på en karta över Söderala socken i Lantmäterimyndigheternas arkiv, redan år 1654, då markerad "GalGB" (21-SÖA-1250), se figur 160 nedan, så avrättningar bör ha skett här även tidigare än de som är belagda under 1700-talets slut. Platsen skall enligt FMIS även vara markerad med "galgberg" på en sockenkarta från 1895 (FMIS).

Figur 159. Mostigshällorna eller Norralla/Söderala galgbacke (RAÄ Norralla 132:1) är belägen på östra sidan av vägen mellan Kungsgården och Söderala. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Figur 160. Mostigshällorna, Norrala/Söderala galgbacke (RAÄ Norrala 132:1) markerad med Galgb på 1654 års lantmäteriakt. Detalj ur 21-SÖA-1250, Lantmäterimyndigheternas arkiv.

1773. Drängen Paul Jonsson i Kolsta döms till döden för att ha haft syndigt umgänge med sin faders sto. Han hade också tidigare haft umgänge med två kor. Han dömdes att halshuggas och att brännas på bål och avrättades på gränsen mellan Söderala och Norrala (Minestrialboken C:3 för Norrala). Märren avlivades också, på en plats strax nedanför galgbacken vid en halvcirkelformad väg och där sägs sedan hästen spöka i dimman. Vägen började då kallas för "Hästvålsvägen", som sen har förändrats till namnet "Hästskovägen" (enligt telefonsamtal 2016-04-05).

1785. "Pigan Anna Olofsdotter från Renskalla mördade i Febr. 1785 sitt nyfödda oäkta foster och efter häradsrättens och hofrättens stadfästade dom att halshuggas och i bål brännas. Afrättad den 17 september på afrättsplatsen mellan Söderala och Norrala. Hon var väl beredd." (Söderala E1:2 (1783-1803) Bild 16/sid 13).

Figur 161 och 162. Ovan: Den konstnärliga gestaltningen "Kommer himlen alltid att vara blå?" på Mostigshällorna är ett ljudverk som sträcker sig över 20 000 kvm, av konstnären Anna Asplind. Foto: Johanna Syren. Nedan: Lämningar efter militär verksamhet i anslutning till avrättningsplatsen. Foto: Desirée Kjellberg.

Norralla/Enånger avrättningsplats

Norralla/Enånger avrättningsplats ska ha varit belägen vid Källan norr på skogen på gränsen mot Enångers och Tröno socknar. Denna avrättningsplats är inte registrerad i fornminnesregistret sedan tidigare, men kommer att inrapporteras dit i samband med detta arbete (se ON 2017:216, i bilagans objekttabell).

Figur 163. Norralla/Enånger avrättningsplats. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

1706. Enligt Norralla födelsebok ska båtsmannen Erik Olsson Bårg ha mördat sin hustru Elin Olofsdotter i byn Källene. Han steglades vid Källan norr på skogen på gränsen mot Enånger. (C:1 1674-1708 b117/s266).

Figur 164. Åsen väster om Källan där Norralla/Enånger avrättningsplats ska ha varit belägen. Foto: Ola Nilsson.

Skogs socken

Förutom vid Stråtjärä galgbacke som beskrivs nedan, finns det uppgifter om ytterligare avrättningar i socknen där avrättningsplatserna ej har gått att identifiera, jfr tabell 1. I Skogs socken skall en dubbelavrättning ha verkställts 1616 och en avrättning 1677. Avrättningen av en man i denna socken ska också ha exekverats vid "Gefleborg" 1662, men det är oklart om detta syftar på länet eller på slottet i Gävle, där länets arrest fanns.

Figur 165. Skogs socken med avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Stråtjärä galgbacke (RAÄ Skog 133:1)

Stråtjärä galgbacke kallas även Skogs sockens avrättningsplats. Den är belägen vid en grusås utefter gamla Gävlevägen, ca 1,5 km söder om korsningen mellan väg 83 och väg 588 och är sedan tidigare registrerad i fornminnesregistret som en plats med tradition kallad Galgbacken. Enligt fornminnesregistret finns ett röse av sten på platsen som enligt ortsbor förr skall ha varit betydligt större, men minskat pga. täkt för byggnadsmaterial och liknande. Röset kan vara ett rågångsröse, röjningsröse eller eventuellt en grav för en avrättad person (FMIS).

Figur 166. Stråtjärä galgbacke (RAÄ Skog 133:1). Underlagskarta: Terrängkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Det är inte känt när avrättningar ska ha skett på platsen, men den första bör ha skett strax efter år 1700 då platsen saknas på kartor före detta år, men är utritad på fem olika lantmäteriakter från 1700-talet – två över Skogs socken från år 1700 (Lantmäterimyndigheternas arkiv 21-SKO-7, Lantmäteristyrelsens arkiv V47-1:2), på en avritning från 1774 i Lantmäterimyndigheternas arkiv över en del av "rågången emellan Stråtjärä samt Nygårdens och Hunsbo Hemsog, ifrå Galgbacken uptill Mörtsjön." (21-SKO-

14) se figur 3 på sid 12 i kapitlet *Om avrättningar i Sverige* ovan, samt på storskifteskartor från 1782 och 1783 (Lantmäteristyrelsens arkiv V47-26:2 och Lantmäterimyndigheternas arkiv, 21-SKO-29). År 1873 är istället ett grustag markerat på platsen på Lagaskifteskartan (Lantmäteristyrelsens arkiv V47-26:4). Så sent som 1955 finns även namnet ”Galgbacken” markerat på ekonomiska kartan över Stråtjärä.

Muntlig uppgift:

”Platsen ligger knappt två km från kyrkan och mitt i socknens centralbygd, ungefär där Hunsbo, Stråtjärä och Bastnäs byar möte. Intressant nog ligger den alldeles bredvid den urgamla landsvägen/pilgrimsleden över Ödmorden. Måste ha varit en mycket publik plats.” (uppgift 2016-11-01).

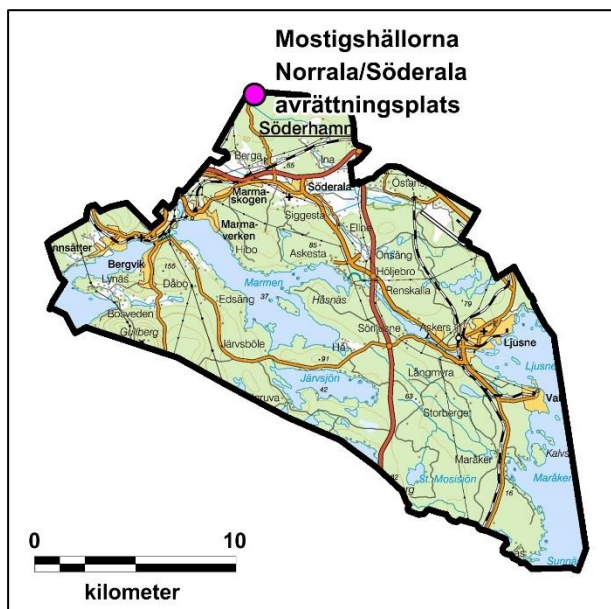
Figur 167 och 168. T.v. Stråtjärä galgbacke markerad på en geometrisk avritning från år 1700 (inringad med rött). Detalj ur karta i Lantmäteristyrelsens arkiv (V47-1:2). T.h. Grustaget där avrättningsplatsen skall ha legat. Foto: Ola Nilsson.

Figur 169. Galgbacksvreten i Stråtjärä – idag igenväxt åkermark. Foto: Ola Nilsson.

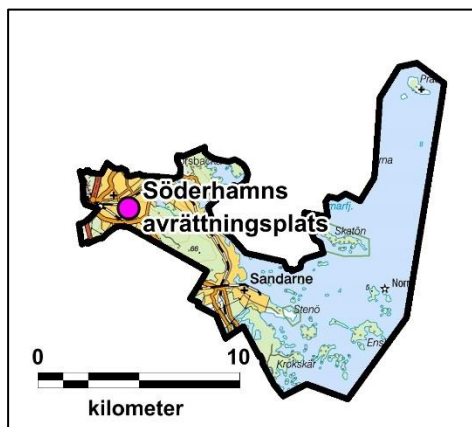
Söderala socken

I Söderala socken redovisas ingen avrättningsplats. Den som är känd är belägen på gränsen till Norrala socken (Mostigshällorna, Norrala/Söderala avrättningsplats) och redovisas istället under den socknen (se sid 122).

Figur 170. Söderala socken med avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Söderhamns stad

Figur 171. Söderhamns stad med avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Söderhamns avrättningsplats

Två avrättningar ska ha ägt rum i Söderhamns stad – 1667 och 1681. Söderhamns avrättningsplats var inte registrerad i fornminnesregistret sedan tidigare, men i samband detta arbete har traditionsuppgifter framkommit, som uppger att den skall ha legat på en höjd väster om Stentägtsskolan, se figur 172, och avrättningsplatsen kommer att anmälas till FMIS i samband med detta arbete (se ON 2017:215, i bilagans objekttabell).

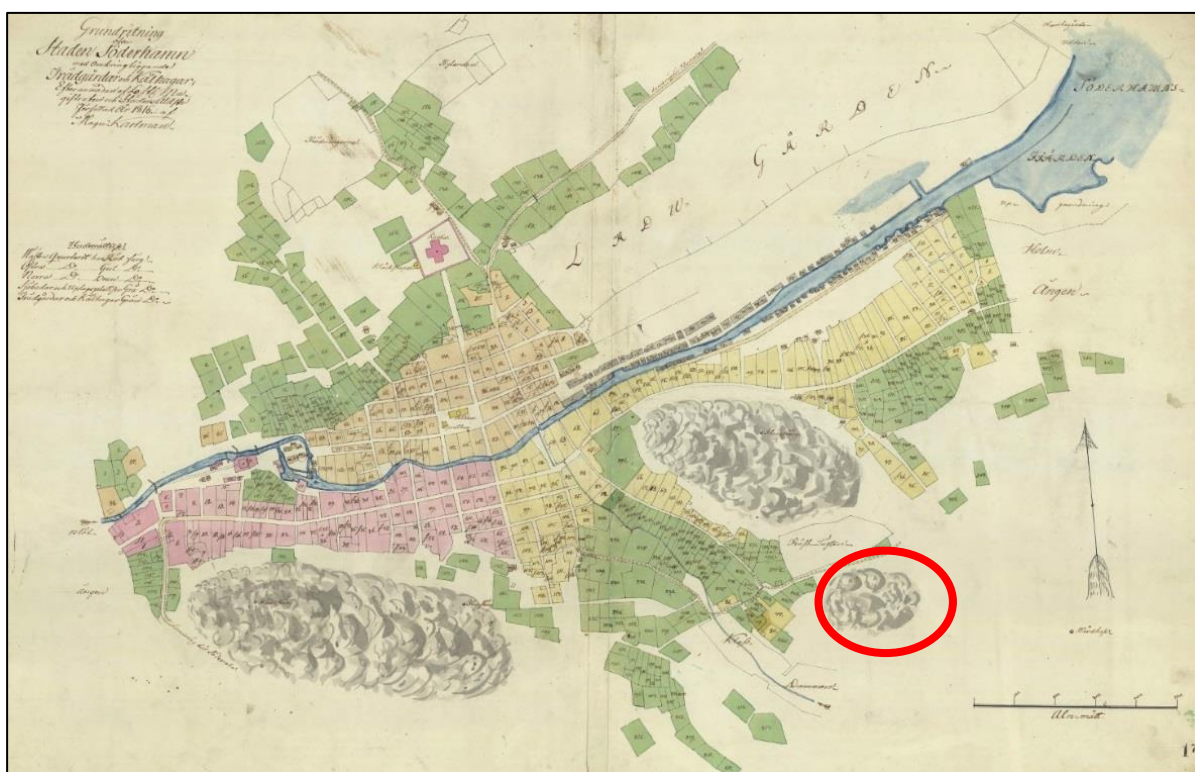

Figur 172. Söderhamns avrättningsplats. Underlagskarta: Topografiska webbkartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Alfred Jensen skriver första bandet i boken om Söderhamns historia: "Under hela 1600-talet avkunnades, mig veterligt, endast två dödsdomar av rådsturätten i Söderhamn. År 1667 dömdes en dräng att mista livet för att han "bedrifwit otucht med sin husbondes koo." Med hänsyn till hans ungdom (18 år) skulle dock domen underställas hovrättens prövning. Djuret dräptes. – Den 15 mars 1681 dömdes en kvinna från Ångermanland till döden och "exequerades"." (1919:68).

1667 dömdes en dräng att mista livet pga. tidelag. Även djuret dräptes (Jensen 1919).

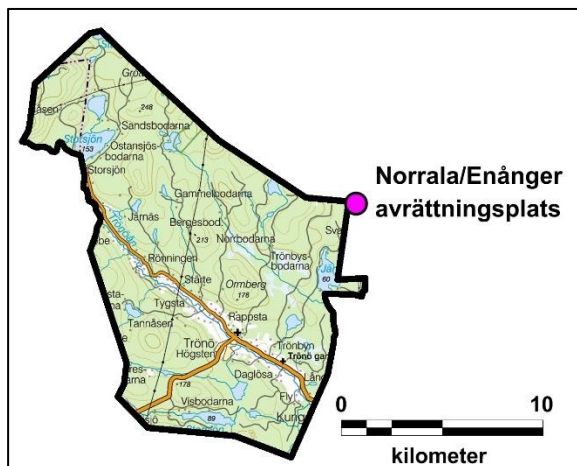
1681 avrättades en kvinna från Ångermanland för barnamord (Jensen 1919).

Figur 173. Söderhamns stad 1816 ur Lantmäteristyrelsens arkiv (V50-1:7). Det ungefärliga läget för avrättningsplatsen är markerat med en röd ring.

Trönö socken

I Trönö socken redovisas ingen avrättningsplats. Den som är känd är belägen på gränsen till Norrala och Enångers socknar (Norrala/Enångers avrättningsplats) och redovisas istället under Norrala socken (se sid 124).

Figur 174. Trönö socken med avrättningsplatsen markerad. Skala 1:375 000. Underlagskarta: Översiktskartan © Lantmäteriet. Kartbearbetning: Lena Berg Nilsson.

Iakttagelser och tolkning

Av de avrättningsplatser som redovisas i denna rapport är det vid drygt 20 stycken okänt när domen verkställdes eller vem som har avrättats. De återstående avrättningsplatserna har kunnat kopplas samman geografiskt med 80 avrättningar, varav 32 i Gästrikland och 48 i Hälsingland. Detta är ändå långt ifrån de 148–187 avrättningar vi vet har ägt rum under perioden (jfr tabell 1). Av detta följer att det fortfarande finns dels ett stort antal belagda verkställda dödsdomar som inte kunnat knytas geografiskt till kända avrättningsplatser, dels att det finns ett antal avrättningsplatser (belagda och enligt tradition) som inte kunnat kopplas till verkställda dödsdomar.

Vad gäller avrättningsplatsernas läge i landskapet vet vi utifrån det tidigare kunskapsläget att de skulle avrättningsplatser vara belägna på höjder, vid vägar och kanske framförallt – på gränser. De dödsdömda skulle avrättas i den socken där de blivit dömda, det skedde vanligtvis med yxa inför publik. Det hävdades också den avrättade oftast blivit nedgrävd på avrättningsplatsen. Det fanns också en allmän idé om avrättningar var en folkfest – något som ifrågasattes då fängelsemuseet i sin verksamhet tvärtemot talar om att avrättningarna verkställdes ”*androm till skräck och varnagel*”. Under projektets gång har vi kunnat verifiera en del av de tidigare kunskaperna, men också breddat dessa – och gjort en del iakttagelser som talar emot de tidigare kunskaperna.

Många avrättningsplatser ligger i anslutning till gränser, men långt ifrån alla. Detsamma gäller höjdlägen och närhet till vägar. Det har dessutom blivit tydligt att många avrättningsplatser är lokaliserade till flacka ytor, ofta sedimentavlagringar, som i modern tid ibland övergått från avrättningsplats till täkt eller grustag. Kanske valdes dessa platser utifrån att det skulle vara lätt att gräva ner den avrättade?

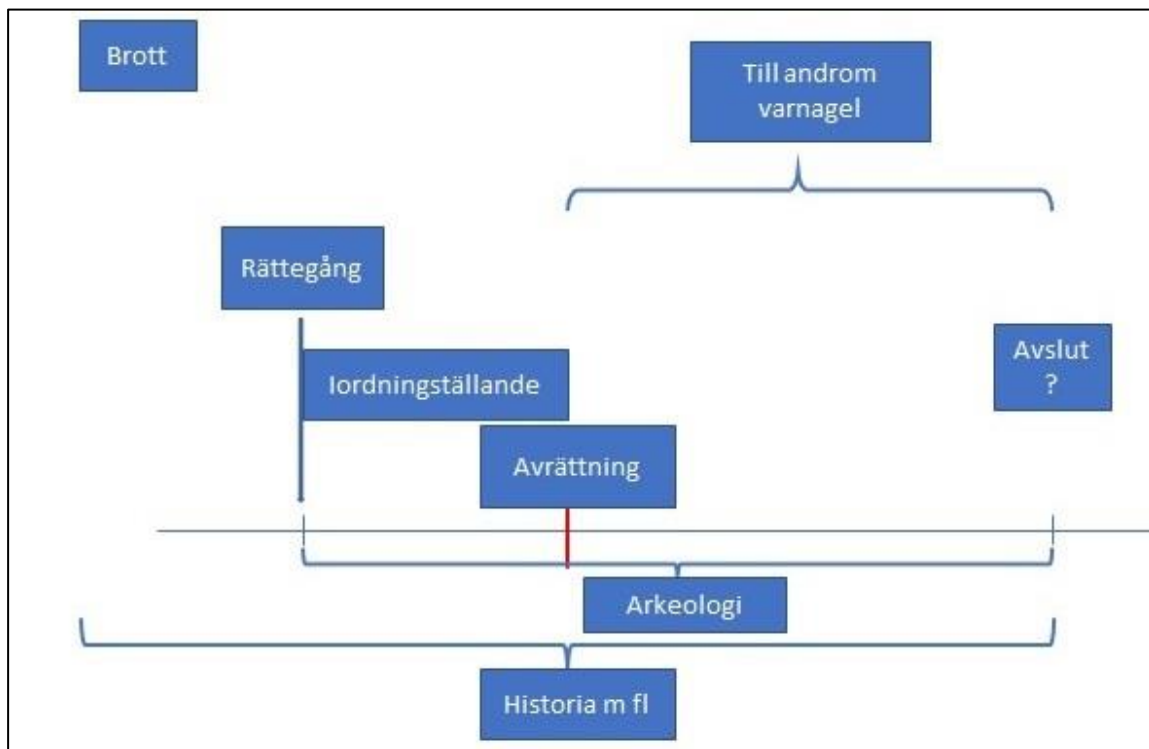
De avrättningsplatser som har pekats ut som använda under häxprocesserna avviker i de fall det går att koppla samman en dom och platsen där domen verkställdes. Dessa ligger varken på gränser eller sällan vid stora färdvägar. Varför det är så vet vi inte. Skedde valet av plats utifrån andra kriterier än de traditionella? Kanske var det av praktiska skäl andra lokaliseringar valdes. När flera personer samtidigt dömts till bålbränning krävdes sannolikt speciella arrangemang. Elden eller eldarna krävde mycket ved och hänsyn togs kanske till brandrisken. Kanske behövde de därför vara belägna nära vattendrag? Det

är också ännu okänt om man använde ett stort bål eller flera mindre när fler än en person avrättats. Brände man i så fall bålen samtidigt eller efter varandra?

Just från häxprocessernas tid har förvånansvärt många källor försvunnit och kunskapen om dessa processer är därför mycket mager. Exempelvis har hela serien ”Skrivelser från hovrätten i Gävleborgs länsstyrelses arkiv” en lucka för åren 1673–76 (Ankarloo 1971). Det är lätt att tänka sig att källor från denna tid medvetet förstörts under åren som följde efter häxprocesserna, för att dölja de övergrepp och felaktiga beslut som fattats med enbart barns vittnesmål som grund. Det finns därför fortfarande en stor okunskap om hur avrättningarna under häxprocesserna i Sverige gick till. Det sker då lätt sammanblandningar mellan Europas häxprocesser och Sveriges. I Sverige blev exempelvis endast en person levande bränd på bål under häxprocesserna (Ankarloo 1971), alla andra blev istället halshuggna före bålbränningen. Detta gäller sannolikt även avrättningarna i Sorga år 1610 och vid Häxmyran år 1672 – även om det inte framgår tydligt av källorna att bålbränningen skedde efter döden.

Antikvarisk och vetenskaplig potential

Genom såväl projektet GRÄNSLAND, MELLANRUM, AVGRUNDER, som denna första del av projektet *De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborgs län* har det visats med all önskvärd tydlighet att kunskapen om avrättningsplatser vad gäller innehåll, utbredning och omfattning av lämningarna har varit och är otillräcklig. Det finns också en motsättning mellan anvisningarna till FMIS som ytterst syftar till att tydligt avgränsa och beskriva en fornlämning i generell bemärkelse, och att applicera detta på den omfattande och svåravgränsade iordningställda yta som det historiska källmaterialet antyder att en avrättningsplats består av. För att genomföra en avrättning behöver en markyta att tas i anspråk, en markyta som i vissa fall också kan antas ha varit ganska stor. I FMIS registreras sedan lokalen oftast som en punkt. Emellanåt anges ytor, då uppgifter på historiska kartor finns eller då olika typer av anläggningar, exempelvis rösen, avgränsar en yta. Till avrättningsplatserna kan även en tidsaspekt läggas, från iordningställandet av platsen, avrättningen och slutligen när kroppen eller kroppsdelarna efter den avrättade grävs ner inom eller i anslutning till avrättningsplatsen, jfr figur 175 nedan. Dessa aktiviteter över tid har avsatt fysiska spår möjliga att avläsa i terrängen.

Figur 175. Enkelt flödes- och processschema över de huvudaktiviteter som genomförts på en avrättningsplats över tiden när den används aktivt. Bild: Ola Nilsson.

Resultatet av projektet hittills visar att en fortsatt uppföljning är angelägen såväl antikvariskt som vetenskapligt. Viktigt är att reda ut hur denna lämningstyp fortsättningsvis skulle kunna bedömas och avgränsas antikvariskt.

Förutom dessa aspekter är det även angeläget med fördjupad forskning kring de enskilda avrättade personernas öden, deras livsvillkor och människorna runt omkring dem, kunna ge en större insikt i människan bakom brottet och öka förståelsen för hur de offentliga avrättningarna kan ha påverkat samhället. En annan möjlighet till ökad kunskap är genom att sammanställa utbetalningar till länets skarprättare. Detta skulle sannolikt komplettera de källor som redogörs för i den här rapporten, speciellt vad det gäller antalet avrättade personer och för att identifiera vilka avrättningsplatser som användes.

Avrättningsplatser är en fornlämningskategori som sällan har varit föremål för arkeologiska undersökningar. Till viss kan det förklaras med att de ofta beskrivits och försetts med rubriken Plats med tradition och därmed bedömts som övrig kulturhistorisk lämning. Hänsyn i samband med markexploateringar har i sådana fall oftast varit marginell. Utpekandet av platsen kan också varit diffust och vid inventeringstillfället har sannolikt inte den utpekande platsen varit föremål för en noggrannare terränggenomgång. Den antikvariska bedömningen *övrig kulturhistorisk lämning* har därmed inneburit att många avrättningsplatser har "försvunnit" i samband med olika typer av markexploateringar. Flera sådana exempel finns i Gävleborg. Emellanåt har dock en eller annan avrättningsplats berörts av en arkeologisk utredning eller förundersökning, framför allt under senare år.

Ett fåtal arkeologiska undersökningar har genomförts där avrättningsplatser berörts, och även om ingen avrättningsplats i sin helhet har blivit föremål för en arkeologisk totalundersökning, så har ändå några lokaler berörts av undersökningar där delar av den centrala ytan av avrättningsplatsen dokumenterats. Det har inte funnits möjlighet att i samband med detta arbete att gå igenom hela det samlade arkeologiska källmaterialet som rör avrättningsplatser i Sverige, såväl publicerade undersökningar som ej publicerat arkivmaterial. I den mån arkeologiska undersökningar har berört avrättningsplatser, har det i stor omfattning handlat om lokaler där man påträffat lämningar efter avrättade personer – ofta i massgravar där flera avrättade personer deponerats – exempelvis i Lund (Olsson 1932), i Skänninge (Svensson och Syse 1980, Vretemark 1983), på Gotland, i Brunns (Pettersson 2007) samt i Hamneda i Småland (Hansson 2011).

Några exempel på de undersökningar som genomförts redovisas nedan. En viktig sådan är undersökningen av Galgberget (Kvarnbacken utanför Vadstena, där en ytterst begränsad del av en avrättningsplats kom att för – och slutundersökas under 2004 och 2005). I samband med undersökningen påträffades 25 avrättade och gravlagda personer – 24 män och en kvinna – som begravts i fyra gravkomplex. Samtliga dessa fyra gravplatser hade återanvänts vid ett eller flera tillfällen. De personer som hade gravlagts var avrättade under perioden 1400–1650. Dessutom påträffades ett stort grävt hål som tolkades som platsen där en galge varit rest. Undersökningen gav också vid handen att gravläggningarna av de avrättade hade skett i nära anslutning till platsen där avrättningarna verkställdes. (Karlsson 2008).

Medan det vid huvuddelen av de lokaler som arkeologiskt undersökts påträffats obränt benmaterial är avrättningsplatsen i Stora Skedvi, RAÄ 51:1 avvikande. På denna lokal påträffades uteslutande bränt benmaterial, från människa och djur, företrädesvis ben efter husdjur. De anläggningar som kunde identifieras var två ytor med bålrester samt ett stolphål (Sundelin 1989). I detta sammanhang måste också Niklas Ytterbergs undersökning av avrättningsplatsen i Munkedal nämnas. Platsen har undersökts vid olika tillfällen i samband med ett forskningsprojekt – "Den gamla onda tiden". Vid undersökningen påträffades bålrester efter en avrättning, spridda brända ben, mynt mm (Ytterberg 2014, 2015)

Även i Gävleborgs län har en arkeologisk undersökning genomförts inom en avrättningsplats, RAÄ Rengsjö 161:1. Denna undersökning kom att endast beröra graven efter den avrättade, som avrättats genom halshuggning 1832. Graven syntes före undersökningen i markytan som en nedgravning. Vid undersökningen påträffades förmultnade rester efter en person. Den avrättade hade lagts i en tråkista lagd på högern sida med det avhuggna huvudet placerat vid knäveckan (Altner 2014).

På senare år har avrättningsplatserna uppmärksammats mer antikvariskt. Vid en genomgång av ett stort antal undersökningsrapporter i SAMLA (www.samla.raa.se) som redovisar utredningar – såväl etapp 1 som 2 – samt förundersökningar blir det tydligt att vi arkeologer har svårigheter att påträffa anläggningar eller kulturlager vid avrättningsplatser. Likaså är det tydligt att få undersökare kopplar samman platsens topografi med hur avrättningsplatsen kan ha varit placerad i landskapet. Det är likaså förvånansvärt få undersökare som använder exempelvis metalldetektering i samband med fältarbetenas genomförande.

De platser i Gävleborgs län som sammanställts i denna rapport innehåller nära nog samtliga en kunskapspotential att öka kunskapen kring avrättningsplatserna och deras historia. Att fler platser där avrättningar skett, fler uppgifter om avrättade, liksom fler berättelser kopplade till dessa platser och människor, kommer att bli kända är en självklar följd av detta arbete.

Metodutveckling

Utifrån resultatet av projektet *De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborg del I*, har sex representativa lokaler valts ut för att pröva och utvärdera olika icke-förstörande arkeologiska prospekteringsmetoder under 2018. Avsikten är att ytterligare öka kunskapen och tolkningsmöjligheterna kring avrättningsplatsernas topografiska placering, förekomst av ingående anläggningar samt aktivitetsytor.

Syftet med *del II* av projektet är även att fortsätta arbetet med att ta fram och föreslå kriterier för antikvarisk avgränsning på nationell nivå, samt att ta fram underlag som stöd i den antikvariska hanteringen och i förlängningen även föreslå val av metoder och tillvägagångssätt när avrättningsplatser ska undersökas arkeologiskt. De utvalda lokalerna är: RAÄ Östervåla 12:1, RAÄ Årsunda 1299 och RAÄ Ovanåker 272:1 i Gästrikland samt RAÄ Ovanåker 46:1, RAÄ Delsbo 83:1 och RAÄ Färila 158:1 i Hälsingland (se figur 177).

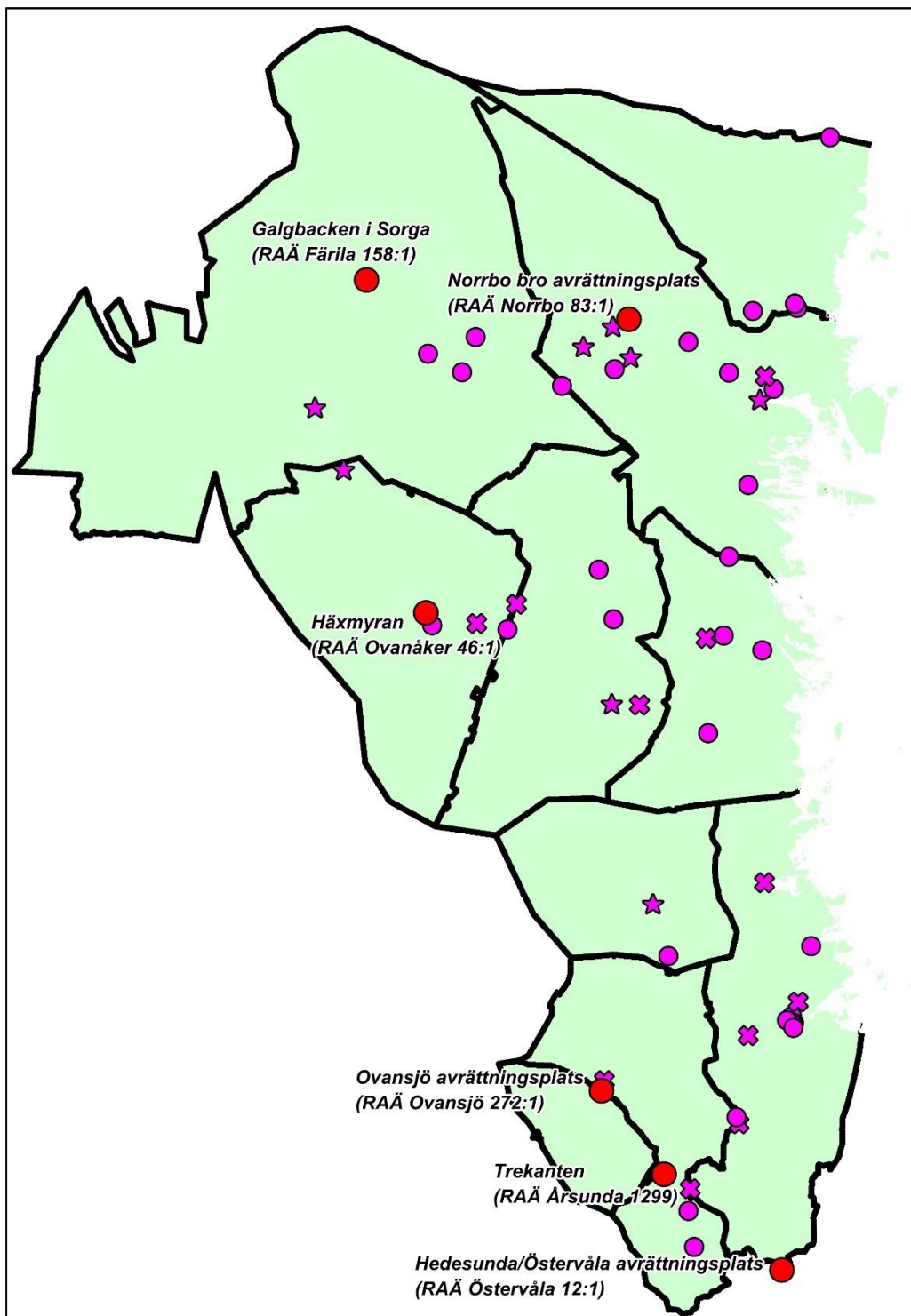
De metoder som föreslås prövas och utvärderas är följande:

- Arkeologihund
- Metalldetektering
- Fosfatkartering

En ytterligare tänkbar prospekteringsmetod där så är möjligt är även att använda är markradar.

*Figur 176.
Röjningsröset vid
Häxmyran (RAÄ
Ovanåker 46:1), som
sågs markera platsen
där de avrättade och
brända kvinnorna ska
vara nedgrävda. En av
de platser som valts ut
för att undersökas med
olika arkeologiska
prospekteringsmetoder i
projektets del II.
Foto: Ola Nilsson.*

Figur 177. De avrättningsplatser som valts ut för att undersökas med icke-förstörande metoder i del II av projektet "De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborgs län". Skala 1:1 250 000. Karta: Lena Berg Nilsson.

Referenser

Tryckta källor

- Aagård, Gun-Britt. 1984. *Gävle*. Medeltidsstaden 62. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Altner, Anders. 2014. *Avrättningsplatsen i Rengsjö, arkeologiskt förundersökning*. Rapport Länsmuseum Gävleborg 2014:22.
- Ambjörnsson, Ronny. 1981. *Den sista striden. Om en svensk pacifist från 1600-talet*. Lychnos, Lärdomshistoriska samfundets årsbok 1979–1980. Stockholm
- Ankarloo, Bengt. 1971. *Trolldomsprocesserna i Sverige*. Rättshistoriskt bibliotek, sjuttonde bandet. Lund.
- Berggren, P. G. 1951. *Pålsgården*. Ockelbo hembygdsförening.
- Berglund, Erik. 2000. *Byriket: (Norränges- och Arbråbygdens historia)*. Älvdalen.
- Bergman, Gunnar. 2002. *Barnamordanklagade Pighen Karin Joensdotter Ol-Lars, Bondarfwe, anno 1677*. Skrift.
- Bidner, Josef. 1982. Trolldomsprocesser i Ockelbo på 1670-talet. *Från Gästrikland 1981*. 1982. Gästriklands Kulturhistoriska förening. Gävle.
- Bodlund, Axel. 1958. *Söderala förr och nu: En 800-årig hälsingesockens historia*. Söderala kommunalnämnd, Söderala.
- Bohlin, Bernard. 1922. *Hille socken i nutid och i gången tid*. Gävle.
- Broman, Elof. 1983. *Min hembygd*. Alfta.
- Bygdén, Leonard. 1923-26. *Hernösands stifts herdaminne*. Uppsala; Stockholm.
- Ekeström, Gösta och Ingegerd. 1988. *101 sevärheter i Färila*, Ekeströms förlag, Färila.
- Engman, Jan. 2001. *Njutångers socken*.
- Fendin, Titti (red.) 2008. *Döden som straff, glömda gravar på galgbacken*. Östergötlands länsmuseum. Linköping.
- Fornminnen i Nordanstig*. 2014. Broschyr utgiven av Nordanstigs kommun och Nordanstig Turism.
- Gunth, Albin. 1982. *Några blad ur Norrbo sockens historia*. Norrbo Hembygdsförening. Hudiksvall.
- Gävle Stads dombok 1631-1638* (1982) Gästriklands Kulturhistoriska förening. Gävle.
- Hansson, Martin. 2011. *Avrättningsplatsen i Hamneda*. Arkeologisk undersökning. Rapport 2011:11. Smålands museum. Växjö.
- Hanzén, J. J:son. 1942. *Järvsögårdarna folk. Dess område och villkor, byar och gårdar intill 1800-talets mitt*. Ljusdal.
- Hanzén, J. J:son. 1951. *Trolldom och häxprocesser i Hälsingland*. Ljusdal.
- Hoflund, Olle. 1995. *Fädernas vedermödor, strider och missgärning*. Färila.
- Hovanta, Elise. 2001a. *Stora Landsvägen mellan Österfärnebo och Årsunda. Arkeologiskutredning av väg 272, delen mellan Österfärnebo och Årsunda kyrkor, Gästrikland*. Stigfinnaren Arkeologi och kulturhistoria 3.
- Humble, Nils C. [1944] 1987. *Socknen på Ödmorden*. Skog.
- Jensen, Alfred. 1919. *Söderhamns historia*. Första bandet. Stockholm.
- Jensen, Ronnie. 1997. *Fornminnesinventeringen – nuläge och kompletteringsbehov. En riksöversikt*. Riksantikvarieämbetet.
- Järvsöbyarna 5, Säljesta Hiklack-Gartsbo-Finnflo-Bäcken-Vålsjö*. 1993. Järvsö Hembygdsförening, Järvsö.
- Karlsson, Emma. 2008. *Gravar på Galgbacksgärdet. Östergötland länsmuseum, Avdelningen för arkeologi. Rapport 2008:105*

- Kjellberg, Desirée. 2016. Hälsinglands offentliga avrättningsplatser. *Hälsingerunor 2016*. Hälsinglands Hembygds-krets. Bollnäs.
- Kjellberg, Desirée. 2017. Gästriklands offentliga avrättningsplatser. *Från Gästrikland 2017. Ideellt och kriminellt*. Gästriklands Kulturhistoriska förening. Gävle.
- KML. *Kulturmiljölagen*. Utfärdad den 30 juni 1988. Ändrad 1 jan 2014. Svensk författningssamling 1988:950.
- Lager, Göran. 2006. *Döden i skogen. Svenska avrättningar och avrättningsplatser*. Ersatz.
- Lenæus [1764] 2008. *Delsbo Illustrata*.
- Levander, Lars. 1933. *Brottsling och bödel. Ur samhällsdjupen i forna tider*. Stockholm.
- Lindroos, Birger och Ljungström, Jan G. 2002. *Slottshäktet som blev fängelsemuseum, en dokumentation av gamla länshäktet i Gävle*. Gävle.
- Ljungström, Jan. G. 1996. *Skarprättare, Bödel och Mästerman*. Stockholm.
- Lundh, L. L. 1967. *Blad ur Färila sockens historia*. Utgivare: Färila kommunbibliotek, Ljusdal.
- Länsstyrelsen Gävleborg. 2017-03-17. Dnr 725-2017. *Beslut*.
- Lövkrona, Inger. 1999. *Annika Larsdotter barnamörderska. Kön, makt och sexualitet i 1700-talets Sverige*. Lund.
- Magnus, Olaus. [1555] 1982. *Historia om de nordiska folken*.
- MGKF 1927. *Ur protokollen från trolldomsrannsakingarna i Gefle 1675 del II*. Meddelanden av Gästriklands Kulturhistoriska Förening 1927. Gefle.
- Nilsson, Kristina. 2005. *Från by up i sky och ända till helvetis. Om trolldomsprocesserna i Gävle*. Fängelsemuseet i Gävle.
- Nylander, Lars. 2013. Postrånet i Vattrång 1766. *Hälsingerunor*.
- Ohlsson, Johan. 1936. *Skyldig att liv sitt mista... Dödsdomar vid Alfta häradsrätt efter år 1760*. Bollnäs.
- Olivecrona, Knut. 1891. *Om dödsstraffet*. Uppsala.
- Olsson, Harald. 1932. Stegel och hjul: ett arkeologiskt belägg från 1500-talets Lund. *Meddelanden från Lunds universitets historiska museum 1932*
- Petterson, Ann-Marie. 2007. Skeletten i grusgropen – Eke tings avrättningsplats. *Gotländskt arkiv. Årgång 79*.
- Rehn, Siv. 2006. Att verkställa dödsstraff. *Norrbotten*. Norrbotten hembygdsförbund. Norrbottens museum Årsbok 2005. Piteå.
- Rehn, Siv. 2007. Avrättningsplatser i Västerbotten. *Västerbotten 4:07*. Umeå. *Rättshistoriskt bibliotek*. 1994.
- Schön, Ebbe. 2000. *De döda återvänder: folketro om tillvarons gränsländ*. Stockholm.
- Seth, Ivar. 1984. *Överheten och svärdet, dödsstraffdebatten i Sverige 1809-1974*. Rättshistoriskt bibliotek, trettiotofemte bandet. Lund.
- Statistisk tidskrift*. 1875.
- Sterner, Jan. 1991. Carlsborg, Fenix och Strömdalen – Tre krogar i Gävle. *Från Gästrikland 1991–1992*. Gästriklands Kulturhistoriska förening. Gävle.
- Sterner, Jan. 1999. *Två tusen år i Gävlebygden*. Östervåla.
- Strandvik, Sofia. 2001. *Gästrikberg*. Atlas över Sveriges bergslag. Jernkontorets bergshistoriska utskott, serie H 113. Stockholm.
- Sundelin, Gunnar. 1989. Bila, bål och begravning. Arkeologisk undersökning av en avrättningsplats, fornlämning nr 51, St Skedvi socken, Sätters kommun. Dalarnas museum arkeologisk rapport 1989:4.
- Svensson, Kenneth och Syse, Bent. 1980. Kvarteret Prelaten. *Mjölby kommuns hembygdsråds årsbok 1980*. Mjölby.

- Ulfhielm, Bo och Spansk, Cecilia (red.). 1999. *Skogens historier – 38 spännande platser i Gävleborgs skogar*. Skogsvårdsstyrelsen Dalarna-Gävleborg, Läns museet Gävleborg. Gävle.
- von Hofer, Hanns. 1983. *Brott och straff i Sverige. Historisk kriminalstatistik 1750-1982*. SCB Statistiska centralbyrån. Stockholm.
- Vretemark. 1983. Tre medeltida förbrytare. *Mjölby kommuns hembygdsråd årsbok 1983*. Mjölby. *Västernorrlands läns landbok för år 1720*.
- Wallenberg Bondesson, Maria. 2003. *Religiösa konflikter i norra Hälsingland 1630-1800*. Stockholm.
- Wickberg, Erik. 1962. *Bland kåkar och gränser på gamla söder. Anteckningar ur Gävle stads protokoll, domböcker och andra handlingar*. Artikelserie i Gefle Dagblad 1958-1962. Gävle.
- Wideen, Johan. 1970. *Wådeliga händelser under 17–1800 talen*. Österfärnebo Hembygdsförening.
- Widmark, P. H. 1945. *Historisk beskrivning över Hälsingland*. Ljusdal.
- Wikberg, P. 1970. Vikingar vid två fjärdar. *Hamrångeboken*. Norrsundet: stift. Hamrångeboken.
- Woxberg, Anders. 2005. *På Klövjestigar genom Ödmården, en vandring bland sägner och skrönor*. Ockelbo Hembygdsförening, Elanders Tofters.
- Ytterberg, Niklas. 2014. *Golgeberget i Munkedal. Tunge härads avrättningsplats. Arkeologisk forskningsundersökning 2011. Foss, 492, 507, 508 & 520 Foss 12:8. Foss socken, Munkedals kommun*. Bohusläns museum Rapport 2014:1
- Ytterberg, Niklas, 2015. *Avrättad på Galgeberget. Undersökning av en avrättningsplats i Munkedal. Arkeologisk forskningsundersökning 2013. Foss, 492, 507 & 508, Foss 12:8. Foss socken, Munkedals kommun*. Bohusläns museum Rapport 2015:10

Tidningar

- Aftonbladet 1845-12-05
- Arbetarbladet 1943
- Gefle Dagblad 2011-11-18
- Gefle Dagblad 1978-02-23
- Gefle Dagblad, inget datum, Waker, Börje, *Avrättningplatsen vid Främlingshem*.
- Gefleborgs läns weckoblad 1809-01-25, nr 43
- Gefleposten 1879-07-29
- Hudiksvallsposten 1924-02-16, nr 20. Rättegångsprotokoll
- Ljusnan, 2015-07-31
- Norrlandsposten 1850-09-12
- Norrlandsposten 1851-06-16
- Norrlandsposten 1859-11-19
- Norrlandsposten 1893-03-17
- Norrlandsposten 1851-09-12. *Mordet i Hedesunda*.
- Rovbladet 108. Hedesunda Hembygdsförening. Rask, Jonas. 2014. *Hedesunda och Östervålas avrättningsplats*.
- Rovbladet 109. Hedesunda Hembygdsförening. Wikberg, Erik. 2014. *Avrättningplatsen i Vinnarsjöskogen*.

Kartor (<http://www.lantmateriet.se>)

Rikets allmänna kartverks arkiv

- 1955 Ekonomiska kartan 14H 6b, Stråtjärä.

Lantmäteristyrelsens arkiv

1651	V26-1:1, Idenors sn Geografisk avritning.
1700	V47-1:2, Skogs socken.
1731	Vägkarta, Gävleborg.
1736	V20-22:1, Hille sn, Sätra 1-6, avmätning.
1742	V40-46:2, Ovansjö socken, Storvik 1-10.
1782	V47-26:2, Storskifte, Stråtjärä.
ca 1800	Wi-37, Wiblingen atlas, Gävle stad.
1812	Werming atlas, Gävle stad.
1815	Torsåkers socken, Gammelstilla nr 1.
1816	V50-1:7 Grundritning, Söderhamns stad.
1873	V47-26:4, Laga skifte, Stråtjärä.
u.å.	V15-1:v7:342-366, Hamrånge socken, sockenbeskrivning.

Lantmäterimyndigheternas arkiv

1654	21-SÖA-1250.
1681	21-HIL-35.
1700	21-SKO-7.
1700	V14-1:8.
1735	21-OCK-21.
1771	21-HIL-66.
1774	21-SKO-14.
1783	21-SKO-29.
1843	21-HAR-25

Otryckta källor

Landsarkivet i Härnösand

Dom från Laga ting för Ockelbo och Hamrånge socknar, betr. Olof Nilsson 9-11 feb 1703.
Gävleborgs landskansli, inkommen skrivelse betr. Ösare och Svala, 30 jan 1834.
Gävleborgs landskansli, Svea Hovrätts dom betr. Anders Andersson, 9 februari 1705.
Gävleborgs landskansli, Svea Hovrätts dom betr. Olof Jonsson, 16 maj 1764.
Gävleborgs landskansli, Svea Hovrätts dom betr. Johan Persson, 11 juli 1769.
Gävleborgs landskansli, Svea Hovrätts dom betr. Hans Hillberg, 19 okt 1776.
Gävleborgs landskansli, Svea Hovrätts dom betr. Margareta Carlsdotter Björk, 6 mars 1779.
Gävleborgs landskansli, Svea Hovrätts dom betr. Per Rask och Erik Flanck, 28 juli 1780.
Kungliga Hovrättens dom över Rustmästare Räf, 22 aug 1712.
Protokoll för extraordinarie Ting uti Fernebo ordn. Tingsställe, 22-23 november 1694.
Protokoll för urtima ting med Hedesunda och Österfärnebo tingslag, 27 augusti 1819.

Arkiv Digital

Alfta C:1 (1678-1721) b125/s121
Arbrå AI:1 (1752-1779) b98 /s184

Arbrå dödbok F:1 1804-1861, b35
Bjuråker kyrkbok C:2 (1755-1792) b274/s270
Bjuråker död och begravningsbok F:1(1793-1840)
Delsbo kyrkbok C:2 (1734-1790) b220/s424
Delsbo kyrkbok C:2 1734-1790 b254/s491
Delsbo kyrkbok C:3 (1791-1828) b238/s469
Enånger C:1 (1674-1708) b117/s266
Enånger F:1 (1801-1861) b75
Gnarp A1:13 (1851-1855) b 260/s254
Gnarp A1:13 (1851-1855) b262/s256
Harmånger död- och begravningsbok 1709-1755
Hedesunda C:4 1785-1821
Hille kyrkbok C:2 (1724-1778) b255/s123
Högsta domstolen prot:1712:2 (1712-1712) b3490/s783
Justitiekanslern -1944. Huvudarkivet EIIIcc:41 (1763) b190
Justitiekanslern -1974. Huvudarkivet EIIIcc:82 (1773-1773) b1530
Justitiekanslern -1974, Huvudarkivet EIIIcc:45 (1764-1764)
Justitiekanslern -1974, Huvudarkivet EIIIcc:91 (1775-1775) b150
Justitiekanslern -1974, Huvudarkivet EIIIcc:88 (1774-1774) b50
Justitiekanslern -1974. Huvudarkivet EIIIcc:386 (1810) b430
Kriminalvårdsanstalten i Gävle, Kyrkbok DIIIa:1 (1845-1848)
Kriminalvårdsanstalten i Gävle, Kyrkbok DIIIa:2 (1849-1851)
Ljusdal död och begravningsbok F:1 (1739 - 1791) 23 juni 1743
Norråla kyrkbok C:1 1674-1708 b117/s266
Norråla kyrkbok C:3 (1740-1777) b270/s613
Rengsjö kyrkoarkiv, Födelse- och dopböcker C:3 (1806-1859) s333
Söderåla kyrkbok EI:2 (1783-1803) b16/s13
Torsåker C:2 (1716-1746) b50/s47
Torsåker C:3 (1747-1779) b150/s146
Torsåker AI:9c (1774-1780) b60/s56
Valbo dödbok F:1 (1753-1826) b11/s14
Österfärnebo C:1 1688-1722
Österfärnebo C:2, 1721-1773

SVAR, digitala forskarsalen

Kriminalvårdsanstaltens Gävles arkiv, Fångrulla DIIIa:2 (1831)
Kriminalvårdsanstaltens Gävles arkiv, Fångrulla DIIIa:3 (1834)
Kriminalvårdsanstaltens Gävles arkiv, Fångrulla DIIIa:8 (1845)
Kriminalvårdsanstaltens Gävles arkiv, Fångrulla DIIIa:23 (1859)
Samling av fångförteckningar för Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens respektive län (1814-1818)

Samling av fångförteckningar för Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens respektive län, Västernorrlands län, (1849-1850)

Riksarkivet

Högsta domstolen prot:1712:2 (1712-1712) b3490/s783.

Landsarkivet i Uppsala

Brev från Petrus Nerbelius, Alfta, till Ärkebiskopen, 23/5 1672.

Sveriges Fängelsemuseums arkiv

F5 2-9, Sista avrättningen i Torsåker.

Kopia av Svea hovrätts dom betr Paul Johansson, Kerstin Johansdotter och Anders Jönsson, 23 april 1744.

Kopior av fångrullar/fånglistor, Gefleborgs slottsarrest, 1755-1790.

Elektroniska artiklar

FMIS. Riksantikvarieämbetets nationella fornminnesinformationssystem.

<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Lista med lämningsstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning Version 4.1 –

(https://www.raa.se/app/uploads/2014/10/L%C3%A4mningstypsplistan_ver-4_1_20140930.pdf)

Hovanta, Elise. 2001b. *Avrättningsplatsen vid Trekanten* [Elektronisk]. Torsåkers fotohistoriska sällskap. <http://fotohistoriska.se/Historia/Avrattningsplatsen%20vid%20Trekanten.html>. [2016-10-05].

Norman, Sven. 2014. *Avrättningsplatsen i Årskogen*. [Elektronisk]. Natur och kultur i Nordanstig. <https://balinge.wordpress.com/2014/08/02/avrattningsplatsen-i-arskogen/> [2017-10-05].

Nätterö, Åke. u.å. *Mordet i Friggesund 1706*. [Elektronisk]. <http://dellenportalen.se/mord-3/mordet-i-friggesund-1706/> [2017-10-04].

Ortnamnsarkivet www.folkochsprakminnen.se

SAMLA. Riksantikvarieämbetets öppna arkiv. <http://samla.raa.se/xmlui>

Sagespersoner

Alm, Kerstin. E-postkorrespondens 2015-2017

Bergström, Daniel. E-postkorrespondens 2016-10-07

Ekelöf, Kjell. E-post 2017-10-10

Ferlin, Greta. Telefonsamtal 2016-03-02

Forsell, Jimmy. Telefonsamtal 2015-09-08

Idänge, Dick. Telefonsamtal 2018-01-04

Kautzky, Inga. Telefonsamtal 2017-09-28

Krantz, Ulf. E-post 2016-02-16

Kron, Rune. Möte 2016-05-19

Larsson, Bengt. E-postkorrespondens 2016-12-20 – 2017-01-03. Möte 2017-10-14

Lidfält, Gunnar. Möte 2016-02-29

Löf, Bengt. E-postkorrespondens 2016-11-09 – 2018-01-03

Nilsson, Ola. E-postkorrespondens 2016-02-24

Norberg, Elsie. E-postkorrespondens 2016-03-07 – 2016-10-04
Nyström, Bengt. Telefonsamtal 2015-09-01
Olson Björk, Lina. Telefonsamtal 2015-09-08
Persson, Mats. Telefonsamtal 2016-04-05
Persson, Roger. E-post 2016-11-06
Schönning, Jörgen. E-postkorrespondens 2016-10-31 – 2016-11-01
Vendin, Lena. Telefonsamtal 2015-12-07
Vingemar, Rolf. E-post 2016-03-03
Wahlund, Helena. Telefonsamtal 2015-05-28
Widén, Johan. Telefonsamtal 2016-03-21

Ordlista

ANDROM TILL SKRÄCK OCH VARNAGEL: Vid dödsdomar står detta alltid på utslaget från hovrätten för att påminna om att det utdelade straffet skulle avskräcka och varna andra från att begå brott.

BLODSKAM: Äldre benämning för incest och gällde även ingifta släktingar. Handlingar av detta slag bestraffades med döden för båda parterna fram till 1700-talets slut.

BRÄND PÅ BÅL: Ett förstärkt dödsstraff som skedde efter halshuggningen. Användes på personer av kvinnligt kön och de män som begått tidelag.

BÖDEL: Kallades även skarprättare eller mästerman. Personen som var anställd för att bland annat verkställa dödsstraff.

DUBBELT HOR: Kallades också för tvefalt hor. När två personer gifta på var sitt håll har sex med varandra. ”Gör gift man hor med annars mans hustru; mister både lifwet.” Sveriges rikes lag 1734.

GALGBACKE: Äldre benämning på den utsedda platsen där dödsstraff skulle verkställas. Kunde även ha andra namn som stegelbacke, skambacke, rätteplats eller avrättsplats.

HALSHUGGNING: Avrättningsmetod för både kvinnor och män, den vanligast förekommande i Sverige efter 1734 då Sveriges rikes lag uppdaterades. Skedde med yxa, även benämnd bila.

INTERMURAL AVRÄTTNING: Avrättning som sker innanför murarna på ett fängelse, inför vittnen och eventuellt en liten inbjuden publik.

OFFENTLIGT DÖDSSTRAFF: Avrättningar som sker inför publik på allmän plats i avskräckande syfte. Avskaffades i Sverige från och med 1877 och ersattes med intermurala avrättningar.

OFFERKAST: En samling av sten eller ris och kvistar som tillkommit efter hand vid en plats där något särskilt hänt, ofta platsen för en dramatisk händelse som ett brott eller en olycka. Den förbipasserande kastade en sten eller pinne på platsen för sin välgång och för att blidka gengångare. Inte sällan finns uppgifter om traditionen även i anslutning till avrättningsplatser.

RACKARE: Bödelns medhjälpare.

RANNSAKNING: Förhör, domstolsförhandling.

RÅSKILLNAD: Äldre benämning på sockengräns. Gränserna/skillnaderna gick emellan ”sockenråarna”, punkter som ofta utgjordes av större stenar, så kallade ”råstenar”.

SHAVOTT: En kvadratisk upptimrad plattform, likt en scen där straffet skulle verkställas. Den skulle vara stor nog att rymma fem personer.

SJÄLVSPILLING: Äldre benämning på självmördare, dvs en person som tagit sitt eget liv. Då detta sågs som ett brott fick inte personen begravas på kyrkogården utan skulle grävas ner på galgbacken, i ovidg jord eller avsides i skogen.

SOCKEN: Indelade församlingsområden kring kyrkor med viktiga administrativa funktioner från medeltid fram till kommunreformen 1862. Många avrättningsplatser ligger på sockengränsen.

SPETSGÅRD: Led av 100–150 soldater eller andra män som med långa, spetsiga störor i hand stod runt schavotten eller stupstocken när exekutionen ägde rum. Spetsgården var tänkt att hindra den dömda från att eventuellt försöka fly, samt avhålla allmänheten för att komma alltför nära avrättningen.

STEGEL: Påle (av typen timmerstock) som stod uppställd vertikalt. Kunde krönas av ett hjul längst upp där kroppsdelar lades vid en stegling, se nedan.

STEGLING: Användes som ett förstärkt dödsstraff på personer av manligt kön. Vid en stegling högs alltid personens högra hand av först och därefter huvudet. Dessa spikades upp på en stegel. Om personen var dömd till ”att sättas på fem stegel” innebar det att kroppen styckades i fyra delar som fästes på fyra steglar med hjul längs upp. Var personen enbart dömd till stegling, lades istället hela kroppen upp på ett hjul. Steglarna med kroppsdelarna fick sedan stå kvar på avrättningsplatsen för att avskräcka andra från att begå brott.

STENKAST: Se offerkast.

STUPSTOCK: En timmerstock, ungefär en meter lång, med urgröpning för hals och axelparti där den livdömda fick lägga sig över med halsen inför hugget med yxan. Stupstocken återanvändes inte utan lämnades ofta på platsen.

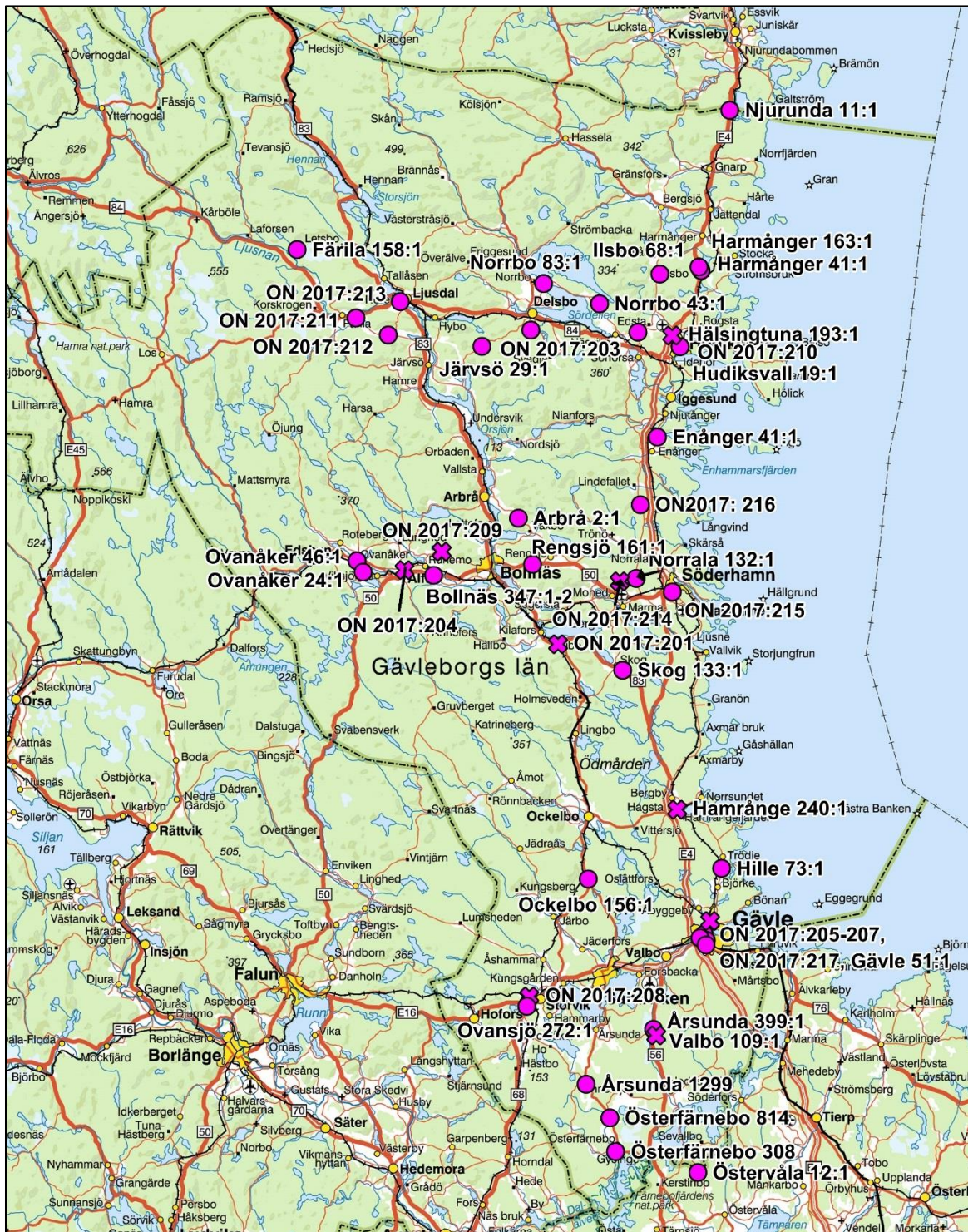
TIDELAG: Sexuellt umgänge med djur. Bestraffades med halshuggning och att kroppen därefter skulle brännas på bål. Även djuret skulle avlivas och brännas upp.

URTIMA TING: Ett extrainsatt ting för att utreda allvarliga brott.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	725-2017
Projektägare:	Sveriges Fängelsemuseum
Antikvarisk utförare:	Landskapsarkeologerna/ArcMontana
ArcMontanas dnr:	05-038-X-2015_A
Län:	Gävleborg
Landskap:	Gästrikland och Hälsingland
Fornlämningsnummer:	RAÄ Arbrå 2:1, Bollnäs 347:1-2, Delsbo 147:1/Järvsö 29:1, Enånger 41:1, Färila 158:1, Gävle 218:1-3, Hamrånge 240:1, Harmånger 41:1, 163:1, Hille 73:1, Hudiksvall 19:1, Hälsingtuna 193:3, Ilbo 68:1, Njurunda 11:1, Norrala 132:1, Norrbo 43:1, 83:1, Ockelbo 156:1, Ovansjö 272:1, Ovanåker 24:1, 46:1, Rengsjö 161:1, Skog 133:1, Valbo 109:1, Årsunda 399:1, 1299, Österfärnebo 814 och Östervåla 12:1 samt intern nummerserie ON 2017:201, 203-217.
Typ av fornminnesobjekt:	Avrättningsplats, plats med tradition, begravningsplats, uppgift om och begravningsplats, enstaka.
Datering:	Historisk tid
Projektledare:	Desirée Kjellberg (Sveriges Fängelsemuseum)
Rapportansvarig, ansvarig arkeologi:	Ola Nilsson (ArcMontana)
GIS-ansvarig:	Lena Berg Nilsson (ArcMontana)
Deltagare i fält:	Ola Nilsson (fältansvarig), Desirée Kjellberg, Maryam Osman (praktikant), Lena Berg Nilsson.
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM

Bilaga. Registrerade avrättningsplatser i Gävleborgs län

Figur I. Registrerade avrättningsplatser i Gävleborgs län, som redovisas i objekttabellen nedan. Skala 1:1 250 000. Underlagskarta: Sverigekartan © Lantmäteriet. Karta: Lena Berg Nilsson.

Bedömningskriterier

Avrättningsplats

Definition: Plats där avrättningar verkställdes från medeltid fram till 1800-talets mitt.

Kommentar: Rester efter särskilda anläggningar eller konstruktioner kan förekomma. Ofta har de avrättade begravts i omedelbar närhet av avrättningsplatsen. Jfr Begravningsplats enstaka.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: *Fornlämning*.

Kommentar: Avrättningsplats bedöms inte som fornlämning om den kan antas ha tillkommit 1850 eller senare. Under 1800-talet skedde de flesta avrättningarna i fängelserna. Enstaka avrättningsplatser är dock använda under 1850-talet (se t.ex. Varnhem 86:1). När dessa avrättningsplatser tillkom är dock ofta oklart.

Plats med tradition

Definition: Plats till vilken ålderdomligt bruk, sägen, tradition, namn eller märkligt historiskt minne är knutet.

Kommentar: Är bruket, traditionen, namnet etc. knutet till en naturbildning på platsen, används i stället Naturföremål/-bildning med tradition. Jfr även Offerplats, Källa med tradition.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: *Övrig kulturhistorisk lämning*.

Kommentar: Kan aldrig bedömas som fornlämning. (Finns inte uppräknad bland kategorier i 2 kap. 1§ KML.)

Tillägg i detta uppdrag: När lokalerna har belägg i historiska kartor och/eller har ett tillförlitligt traditionsutpekande samt belagda avrättningar har de bedömts som *fornlämning*. Saknas uppgifter på historiska kartor, att traditionsutpekandet är diffust samt att kända avrättningar saknas har platserna bedömts som *övrig kulturhistorisk lämning*.

Objekttabell

Obj. Nr/ RAÄ-nr	Lämnings- typ	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Osäker position	Osäker avgränsning
Arbrå 2:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1987): Avrättningsplats, belägen i gränsvinkel mellan Arbrå socken och Bollnäs socknen. Enligt Signe Frank (ca 70 år) skall avrättningsplatsen omfatta ett tunnland (5000 m²). Områdets exakta utsträckning kunde inte avgöras. Men vid besiktning av platsen med Signe Frank i juli månad <u>antogs</u> det att områdets utsträckning var detsamma som ägan Flästa 21¹, Arbrå sn. Enligt Signe Frank skall på platsen stått en stupstock av trä, vilken nu finns på Nordiska museet i Stockholm. Stupstocken blev under 1910 eller 1920-talet difförd av disponent Olof Andersson. Tyvärr har kvittot med dnr förkommit.</p> <p>Tradition: Enl. traditionen skall ingen växtlighet få fotfäste avrättningsplatsen. Begravningsplatsen skall vara belägen i närheten av gränsstenen (Signe Frank).</p> <p>Granskning 2017-07-18 (ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt.</p>	Fornlämning	Ja	Ja

		<p>Beskrivning: Avrättningsplats, ca 100x70 m (Ö-V). Avrättningsplatsens centrala del har med stor sannolikhet utgjorts av fastigheten Flästa 21¹ i Arbrå socken. Den stupstock som ska ha sänts till Nordiska museet har inte påträffats.</p> <p>Namn: Stegelbacken</p> <p>Antikvarisk kommentar: Till platsen kan tre avrättningar kopplas, 1780, 1799 och 1818.</p> <p>Referenser, kartor: Ek karta, Växbo J133-15g2h58 (1955).</p> <p>Terräng: Vidsträckt, flackt krönläge och flack V-sluttning av större sandavlagring (NV-SÖ). Skogsmark.</p>			
Bollnäs 347:1 och 347:2 Tidigare Alfta 13:1	Avrättningsplats, Begravningsplats, uppgift om	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1982): 1/ Avrättningsplats. Enl. uppgift en s.k. galgbacke. Den sista avrättningen här ägde rum år 1821 (möjligen 1823) då Johannes Krantz, Rengsjö, halshöggs enligt Algot Svedberg, Kilen, Söräng. Backen är numera söndergrävd vid grustäkt 2/ Begravningsplats, uppgift om. De avrättade liksom självmördare begravdes på nuvarande åkern intill lada exakt på gränsen Bollnäs-Alfta, där gamla vägen strök förbi. Vid plöjning har människoben hittats.</p> <p>Granskning 2017-07-18 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning, men sannolikt minst omfattat den återstående delen av impedimentet norr länsvägen.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Området svårt skadat av grustäkt. Två avrättningar, 1777 och 1823 kan kopplas till platsen.</p> <p>Terräng: Flackt krön av låg sandig/grusig åssträckning (VNV-ÖSÖ). Impediment i åkermark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja
Delsbo 147:1 Järsö 29:1	Gränsmärke, avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1987): Gränsstolpe, gjutjärn, 1,58 m h, 0,86 m br vid basen (NO-SV) och 0,03 m tj. Avsmalnande uppåt och spetsigt avslutad. Vitmålad med svart ram och text mot NV: GRÄNS DELSBO I JERFSÖ 1850 Postament av kallmurad, huggen, gråsten, 1,4x1,4 m st och 1–1,2 m h. 24 m 148 g om stolpen är ett gränsröse. Lenaeus (1700-talet) uppger att sockengränsen utmärks av en stor och förtorkad tall i linje med tre höga råstenar. Tallen skall, fordomsdags, varit beslagen med en massiv järnring till tecken på att den utgjorde ett laggillat råmärke. Hanzén uppger att Ringfuru är ett femstenarör, 20 alnar S om landsvägen. Vidare att platsen är en gammal stegelplats för avrättade samt begravningsplats för sådan som bödeln förde till skogs för att begravas i myrar och moras.</p> <p>Granskning 2017-07-22 (ON)</p>	Fornlämning	Ja	Ja

		<p>Skadestatus: Ej skadad</p> <p>Undersökingsstatus: Ej undersökt.</p> <p>Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning, sannolikt belägen V om Kalvstigen bestående av en naturlig platå i slutningen åt N, 25 m i diam. Slutningen åt V och SV, ovanför platån är lämpad för åskådare.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen är traditionsutpekad. Inga kända avrättningar kan kopplas till platsen.</p> <p>Referenser: Lenæus, Delsbo Illustrata, 1764 (2008).</p> <p>Terräng: Mindre platå i Ö och NÖ-sluttning i moränmark. Skogsmark.</p>			
Enånger 41:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1982): Avrättningsplats. På denna plats avrättades d. 10 nov. 1845 Jan Larsson fr Bäckmora by. Han var den siste som avrättades i Enånger. På platsen är nu rest ett järnkors. Mannen mördade sin egen svärfar. Hans sondotter lever ännu i socknen och är ca 75 år gammal. Rev 82. På korset sitter en skylt med texten: AVRÄTTNINGSPLATSEN ANNO 1845 ENÅNGER</p> <p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt.</p> <p>Beskrivning: Avrättningsplats, ca 50x40 m (Ö-V).</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen utgörs av ett äldre grustag. Att området använts för grustäkt innebär att området där avrättningsplatsen varit belägen utgörs av en flack, svagt skålad yta. En avrättning belagd 1845.</p> <p>Terräng: Flack stenig, platå i S-sluttning mot bäckravin i S. Skogsmark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja
Färila 158:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1987): Avrättningsplats. Enligt lokal tradition och enligt uppgifter i kyrkoarkivet skall denna plats ha använts vid avrättning av "häxor" i Färila socken på 1600-talet. Stupstocken förvaras i Färila Hembygdsgård. E2 revidering 87-07-06: Inpr. Ej då exakt plats ej kan registreras. Ungefärlig plats består av ett flackt krön av småkuperad och blockig tallhed.</p> <p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt.</p> <p>Beskrivning: Avrättningsplats. Platsen har två traditionsutpekande lägen, dels det läge som är beskrivet i FMIS (dock ej den plats som är markerad på karta i FMIS utan krönläget strax NV om denna punkt) samt ett läge N om äldre bilväg, ca 100 m NÖ om FMIS-inprickningen. Förstnämnda består av en liten platå, ca 15 m diam, medan läget norr om bilvägen utgörs av en flack naturlig flack upphöjning ca 25 m i diam, intill 1 m h. I ytan kan ställvis, vid sondning, ett tunt sotlager iakttas. Bägge lägen</p>	Fornlämning	Ja	Ja

		<p>har informationsskyltar som anger att respektive läge är avrättningsplatsen.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Terränggenomgång ger vid handen två möjliga lägen som delvis sammanfaller med traditionsutpekandena. Dels läget N om bilvägen, där området Ö och N utgörs av mindre sluttningar mot upphöjningen. Dessa är väl lämpade som åskådarpplatser. Dels det terrängavsnitt som är beläget S och SÖ om det beskrivna krönläget (det andra traditionsutpekade läget). Detta läge består av en flack platå, i S bortschaktad av en tidigare anlagd landningsbana till Fönebasen. Sedimentförhöjningen och dess krön, N och NV om detta platåläge utgör en lämplig åskådarpplats.</p> <p>Den stupstock som sägs komma från platsen och förvaras på Färla Hembygdsgård har förkommit.</p> <p>Till platsen kan tre avrättningar beläggas, 1610, samt två år 1674</p> <p>Referenser: Ulfhielm och Spansk 1999</p> <p>Terräng: Flack, rund upphöjning, på platå i Ö-sluttning av sedimentmark samt platå nedanför krönläge. Skogsmark.</p>			
Gävle 218:1-3	Bytomt, uppgift om, obestämbär, obestämbär	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1981): 1a) Borttagen bebyggelse (del av bytomt). På den med kryss markerade platsen har, enligt samstämmiga uppgifter av Sigurd Söderberg, f. 1904, Strömsbro, och disponent Nils berg, N. Slottsg. 21, Sättra gård ha legat. Även kallad Länsmansgården. Denna anvisade gårdsplats, av vilken inga spår kan ses 1981, torde att döma av lantm. Akt från 1736 utgöra någon av de sydligaste (SV-SSV) belägna gårdarna av de sex då i bytomten ingående gårdarna. Av övriga syns ej heller några spår. Troligen sammanfaller någon i NÖ delen av bytomten med den V om gravfält nr 2:1 1981 grävda boplatser 2:2</p> <p>2b) Pliggfabrik och skamtall. Enligt uppgifter av tidigare nämnda sagesmän och genom tidningsartikel i Gefle Dagblad 27/2 något av de senaste åren låg förr en pliggfabrik på platsen. Vid pliggfabrikens S gavel växte en större tall, vilken kallades "Skamtallen".</p> <p>3c) Lådfabrik. Vid seklets början låg på platsen "Sättra kvarn", som egentligen var en lådfabrik som drevs med vindkraft. Byggnaden låg av naturliga skäl på områdets högsta punkt.</p> <p>Hela området med punkterna a-b-c som begränsning kallades tidigare "Galgbacken". Huruvida avrättningar ägt rum på platsen är enligt sagesmännen tveksamt, men ett sådant namn brukar av erfarenhet vara relevant.</p> <p>Granskning 2017-07-17 (ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Se ON 2017:217</p>	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja

Hamrånge 240:1	Plats med tradition	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1987): Moränbacke med namn och tradition.</p> <p>Tradition: Enl Wikberg skall denna backe ha använt som straff- och avrättningsplats.</p> <p>Granskning 2017-07-20 (ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Plats med tradition, bestående av en flack upphöjning (ÖNÖ-VSV) i sedimentmark. Platsen är enligt traditionen använt som avrättnings- och straffplats. Inga synliga strukturer som kan kopplas till avrättningar eller</p> <p>Antikvarisk kommentar: Ingen avrättning kan beläggas till platsen.</p> <p>Namn: Skambacken</p> <p>Referenser: Wikberg 1970, Vikingar vid två fjärdar, sid 38f. Hamrångeboken.</p> <p>Terräng: Flack, oval upphöjning i sedimentmark. Hagmark.</p>	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja
Harmånger 41:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1982): F.d. avrättningsplats, uppgift om, belägen vid gränsknä mellan Harmånger och Rogsta snr. Platsen är i äldre handlingar omnämnd som den nya avrättningsplatsen vid Stigsängarna. Här avrättades en för postrån dömd bonde från Vattrång i Harmånger den 3.3 1767 genom handavhuggning, halshuggning och därefter stegling. Vid 1956 års inventering registrerades en stenpackning, synlig i markytan, 0,6–0,7 m diam av 0,2 m st stenar, i vilken en galgpåle skulle ha varit nedsatt ursprungligen. Stenpackningen kunde ej återfinnas vid rev.inv. 1982. Ang. den äldre avrättningsplatsen, se nr 163! Se även nr 40. Gränsknäet är markerat av ett gränsröse</p> <p>Granskning 2017-07-19 (ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Den stenpackning, 0,6-0,7 m i diam av 0,2 m st stenar som registrerades 1956 kunde inte med säkerhet lokaliseras. Däremot finns längs åsen flera mindre stenansamlingar som eventuellt kan utgöra platser för galg- och stegelpålar.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Angiven i äldre handlingar som den nya avrättningsplatsen i förhållande till RAÅ Harmånger 163:1. En känd avrättning 1767.</p> <p>Namn: Stigängsängarna.</p> <p>Referenser, kartor: LMV akt 21-Har-25 (1843)</p> <p>Referenser, övrigt: Fornminnen i Nordanstig, Lars Nylander, Postrånet i Vattrång 1766, Hälsingerunor 2013.</p>	Fornlämning	Nej	Ja

		Terräng: Flackt, mindre krön, åt VNV avsmalnande moränrygg mot sank- och myrmark. Skogsmark.			
Harmånger 163:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1982): F.d. avrättningsplats, enligt uppgift vid 1956 års inv (se nr 41) belägen vid vägskälet mellan den gamla landsvägen och vägen till Rosslavallen. Det gamla vägskälet skärs av den nya landsvägen. Under första hälften av 1700-talet avrättades här en dräng från Vattring i Harmångers sn, född i Vattring i samma socken. Avrättningsplatsen flyttades senare under 1700-talet till platsen för nr 41.</p> <p>Granskning 2017-07-19 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning, belägen vid vägskälet mellan den gamla landsvägen och vägen till Rosslavallen.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen är förmodligen till stora delar borttagen och skadad i samband med byggnationen av befintlig E4. Detaljtopografin kan ej avläsas tydligt. Till platsen kan en avrättning kopplas, 1721.</p> <p>Terräng: Kuperad blockig moränmark med inslag av berghällar. Skogsmark invid väg,</p>	Bevakningsobjekt	Ja	Ja
Hille 73:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1981): 1/ Flyttblock med namn och tradition, "Domarstenarna" utgöres av en grupp flyttblock omkring sju större och några mindre. Området är ungefär 17 m l, V-Ö, och 11 m br. Ett av de största blocken är 5x3 m stort och 3,5 m h. Flera av de större blocken har troligen ursprungligen tillhört ett enda block. Omkring 80 m S om föregående och i gränsen mellan Trödje och Hilleviks ägor skall en galge ha varit rest. Den siste, den ende?, som blev hängd på denna plats var en skomakare kallad "Jöns-Per". Denne hade enligt uppgift mördat sin hustru och begravt liket under stuggolvet. En uppgift är att skomakaren drängt sig, men det kan ju bero på en missuppfattning av drängt i stället för hängt. Inga spår av galge S om nr 1 1981.</p> <p>Granskning 2017-07-17 (ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Inga synliga strukturer eller anläggningar.</p> <p>Antikvarisk kommentar: En belagd avrättning 1769.</p> <p>Namn: Domarstenarna</p> <p>Referenser: ATA, E. Bellander inv 1933, sid 4.</p> <p>Terräng: Flack, svagt skålad sedimentavlagring. Skogsmark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja

Hudiksvall 19:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1982): Avrättningsplats, krön av kraftig bergshöjd.</p> <p>Granskning 2017-07-19 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Platsen för avrättningsplatsen bör ha legat i den SV delen av den platå som är nedanför Galgberget högsta punkt.</p> <p>Antikvarisk kommentar: En belagd avrättning,1635.</p> <p>Namn: Galgberget</p> <p>Referenser, kartor: Lantmäteristyrelsens arkiv, V26-1:1 (1651).</p> <p>Terräng: Platå på S-sida av bergsformation. Parkeringsplats, tomt- och skogsmark.</p>	Namn + Fornlämning	Ja	Ja
Hälsingtuna 193:3	Plats med tradition	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1984): Plats med tradition. Enligt traditionen skall Bödelstäkten fått sitt namn därav att här fordom varit en avrättningsplats. Missdådarnas kroppar brändes sedan på bål, ty (Wistam 1880): "Ännu idag är marken svart utaf kol."</p> <p>Granskning 2017-10-26 (ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Plats med tradition, oklar utbredning. Bödelstäkten ska ha fått sitt namn då det tidigare funnits en avrättningsplats här.</p> <p>Namn: Bödelstäkten</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen är belägen i anslutning till en bevarad hög från järnåldern samt äldre uppgifter om ett borttaget gravfält (RAÄ Hälsingtuna 193:1 och 193:2). Inga belagda avrättningar.</p> <p>Terräng: Flack platå, svagt sluttande åt S i sedimentmark. Tomt- och åkermark.</p>	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja
Ilsbo 68:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1982): Avrättningsplats, uppgift om. Galgbacken i Berge, betjänade invånarna i Ilsbo, skall ha funnits på denna plats. När avrättningarna tunnats ut byggdes där i stället en dansbana. De centrala delarna av galgbacken sprängdes bort i samband med byggandet av den nya landsvägen.</p> <p>Granskning 2017-07-19 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Området för avrättningsplatsen genomskuret av vägområde. Av dansbanan återstår inga rester.</p> <p>Namn. Galgbacken</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen för avrättningsplatsen är traditionsutpekad. Inga kända avrättningar kan kopplas till platsen.</p>	Fornlämning	Ja	Ja

		Terräng: Platå, sluttande åt V av större bergformation. Vägområde och skogsmark.			
Njurunda 11:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1987): Tradition (?), ung vid med x på fotokartan markerad. Platsen Ö om gamla landsvägen, skall en <u>avrättningsplats</u> ha legat. Enl. E. Söderblom, Ortsjön, vars farfar lär ha varit närvarande vid en avrättning skulle menigheten härvid bildat en fyrkant i vars mitt bödeln och hans offer stod. Vid inventering 1964 och 1987 kunde inga lämningar återfinnas, ej heller var den direkta platsen känd för ortsbefolkningen. E2 revidering 1989: Angiven plats består av en strandvall, ca 10–15 m br och intill 1 m h. Beväxt med tallskog och blåbärsris.</p> <p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen är traditionsutpekad. Angiven plats är vid terränggenomgång mycket lämplig i förhållande till omgivningen då strandvallen på platsen är tillräcklig bred för anläggandet av en avrättningsplats. Området V om denna sluttar ned mot strandvallen och lämpar sig väl som åskådarplats. Till platsen kan en dubbelavrättning 1851 kopplas.</p> <p>Terräng: Strandvall i flack Ö-sluttning i sedimentmark. Skogsmark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja
Norråla 132:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1982): Plats med tradition, vid på flygfotokartan utsatt kryss är en bergshöjd med namnet "Galgberg" antecknat på en sockenkarta från 1895. Gammal avrättningsplats.</p> <p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Sannolikt läge för avrättningsplatsen är bergformationen där S-sluttning planar ut mot omgivande moränmark. S-sluttningen utgör lämplig åskådarplats.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Sluttningen S om bergformationen anges enligt traditionen som platsen för avrättningsplatsen. Två kända avrättningar, 1773 och 1785.</p> <p>Referenser, kartor: Lantmäterimyndigheternas arkiv, 21-SOA-1250 (1654).</p> <p>Referenser, övrigt: www.sprakochfolkminnen.se, OAU 1688, "Galgberg".</p> <p>Terräng: Blockrik S-sluttning av bergformation. Skogsmark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja
Norrbo 43:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1981): <u>Avrättningsplats?</u> I SV delen av åkern finns en naturlig mindre kulle. Enligt lokala uppgifter skulle denna kulle ha uppkommit i och med en avrättning av två häxor, som skulle ha begravts</p>	Fornlämning	Ja	Ja

		<p>på platsen. 100 alnar från platsen skall finnas en källa, där bödelsyxan tvättades av.</p> <p>Granskning 2017-07-19 (ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. V om åkern är en mindre platå, relativt stenfri, som väl kan vara den plats som avses enligt traditionen.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen ska ha använts i samband med häxprocesserna och två kvinnor ska ha avrättats i samband med dessa. Bödelsyxan ska enligt traditions rengjorts i en källa 100 alnar från platsen.</p> <p>Referenser: Hälsinglands fornminnessällskaps inv. 1863, litt. F.b.</p> <p>Terräng: Flack, upphöjning, V om äldre igenväxande åkeryta i sedimentmark och omgivande morän. Skogsmark.</p>			
Norrbo 83:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1983): Plats med tradition. Här skall en avrättningsplats ha varit belägen. Den skall ha använts av befolkningen i Norrbo, Delsbo och Bjuråker socknar. Sista avrättningen ägde rum 1847.</p> <p>Granskning 2017-07-19 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning, belägen på en sandig avlagring mellan Norr- och Sördellen. Platsen är belägen inom en triangel mellan de äldre landsvägarna mellan Norrbo och Bjuråker respektive Delsbo. Östra delen av området skadad i samband med ny dragning av väg.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen är utpekad genom tradition. Avrättningsplatsen har använts av Bjuråker, Delsbo och Norrbo socknar. Åtta avrättningar kan sannolikt knytas till platsen, 1706, 1741, 1748, 1769, 1772, 1799, 1833 och 1847.</p> <p>Terräng: Flack, sandig avlagring. Skogsmark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja
Ockelbo 156:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1954): Beskrivning: Avrättningsplats, uppgift om. Enligt uppgift från P.G. Berggren, krogen, skall det strax söder om avtagsvägen till medskogshedens stn, ha funnits en avrättningsplats (galgbacke). Efter halshuggning hängdes offren i en tall, som gjorts till galge. Offren begravdes sedan för en tid i området närmast intill för att sedan tagas upp igen och föras till en särskild plats på kyrkogården.</p> <p>Enligt sägen skall den sista som avrättades här, ha varit en kvinna, som dömts till döden, för att hon dödat sitt barn. Hon skall före avrättningen ha sjungit en sång, som länge skallade över sjön Islingen.</p> <p>Granskning 2017-07-20 (ON) Skadestatus: Ej skadad</p>	Övrig kulturhistorisk lämning		

		<p>Undersökingsstatus: Ej undersökt.</p> <p>Beskrivning: Avrättningsplats, ca 60x50 m (NÖ-SV) bestående av ett flackt, svagt skålformat område. Området är markerat med kulturstubbar.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen är traditionsutpekad. Inga kända avrättningar till platsen kan beläggas.</p> <p>Terräng: Flack sandig svagt skålad sedimentavlagring. Skogsmark (kalhygge).</p>			
Ovansjö 272:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1981): 1/ <u>F.d. Avrättningsplats</u>. Enligt uppgift från gammal geometrisk karta överskogsdelningen Storvik 1741–42.</p> <p>Granskning 2017-07-03 (ON, LBN) Skadestatus: Ej skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, ca 50 m i diam, bestående av ett flackt relativt stenfritt skålformat terrängavsnitt. Området utgörs i sin helhet av en äldre grustäkt.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Terränggenomgång ger vid handen att den nu angivna platsen är väl lämpad för avrättningsplatsens centrala del, dvs där stupstock eller galge varit placerad. Inga synliga strukturer i markytan. Till platsen kan troligtvis fem avrättningar knytas, 1720, 1749, 1750-tal, 1774 och 1775.</p> <p>Referenser, kartor: Lantmäteristyrelsens arkiv V40-46:2 (1742).</p> <p>Terräng: Flack, stenig moränavlagring i svag norrslutning. Skogsmark.</p>	Fornlämning	Nej	Ja
Ovanåker 24:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1983): <u>F.d. avrättningsplats</u>. Inom ett område av 6x4 m (N-S) är ca 6 gropar i klapperstensvallen, 0,4–0,6 m diam och 0,15–0,4 m dj. SÖ:e är tydligast, de övriga delvis igenrasade eller osäkra. Groparna skall vara rester efter stolphålen för galgen. 6,5 m 265 gon härom är en sentida <u>grop</u> intill ett jordfast block. Gropen är 1,5–2 m diam och 0,15–0,3 m dj. Fyllning från gropen upplagd intill kanten i S och V.</p> <p>Granskning 2017-07-18 (ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Av de tidigare beskrivna groparna kan fyra identifieras, 0,4.0,5 m diam, intill 0,3 m dj, liksom den bedömt recenta gropen, 1,5 m diam samt 0,2 m dj invid det jordfasta blocket. Vall i S och V. Nedanför och Ö om dessa gropar är en cirkelrund naturlig, svagt skålad botten, ca 30 m i diam. Slutningen åt V och S om denna yta bildar en naturlig amfiteater.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Till platsen kan en avrättning kopplas, år 1668.</p> <p>Namn: Galgbacken.</p>	Fornlämning + Namn	Ja	Ja

		Terräng: Svagt åt Ö sluttande, stembunden grusig och stenig moränavlagring. Skogsmark.			
Ovanåker 46:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1987): Plats med namn och tradition. Enligt uppgift i orten skall man tidigare (under 1600-talet?) ha bränt kvinnor, anklagade för att vara häxor, på angiven plats. Platsen kallas för Häxmyran och tjärnen VNV härom Häxmyrtjärnen.</p> <p>Granskning 2017-07-18 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Platsen belägen i åkermark. Strax utanför denna, i Ö mot en tjärn är ett röjningsröse upplagt mot ett större block. De brända kvinnornas ben ska enligt traditionen vara nedgrävda i anslutning till detta röse.</p> <p>Namn: Häxmyran.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Åtta kvinnor har avrättats och bränts på platsen.</p> <p>Terräng: Flack sedimentmark. Impediment mot tjärn och åkermark.</p>	Fornlämning + Namn	Ja	Ja
Rengsjö 161:1	Begravningsplats enstaka	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1989): Grav, undersökt och borttagen, 2,3 x 1,1 m (N-S) och 0,64 m dj. Vid arkeologisk förundersökning år 2014, med anledning av utökning av täkt, påträffades en nedgrävning innehållande kraftigt förmultnade rester av en avliden individ, samt rester av en spikad träkista. Intill nedgrävningen påträffades en del av en järnkedja med sju stycken länkar. Eventuellt har kedjan en relation till anläggningen, då till exempel som kedja till arm- eller fotlänk. Positioneringen av kroppen i kistan tolkades efter hur denna mörkfärgade spröda benmassa avtecknade sig i plan, storlek och längd på mörkfärgningarna, samt hur förekomst av tänder och knappar från klädesplagg låg inom kistan. Kroppen verkade tillsynes ha legat på höger sida med överdelen av kroppen mot S. Underbenen låg vikta mot lårens baksida. Troligen har huvudet lagts i knävecket. Länsmuseum anser att det sannolikt är kroppen efter den avrättade Anders Olsson som påträffats, vilken avrättades via halshuggning den 10 maj 1832. Kroppen finns nu återbegravd vid Rengsjö kyrka (Sweref 99 TM: N 6804200, E 585966). Minnesstenen har placerats vid den nya gravplatsen. (RAÅ dnr. 3.4.2-210-2015)</p> <p>Äldre beskrivning: Minnesmärke, utgörs av dels en rest sten, av huggen granit, 0,38 m h, 0,31 m br och 0,11 m tj. I S är en svag sänka, 2 m l (N-S), 0,7 m br och 0,15 m dj med i kanten löst lagd småsten. Omedelbart S om den resta stenen är ett träkors, 0,46 m h, vitmålat, på vilket en bricka är fästad med texten i svart färg på vit botten:</p> <p>Här avrättades Anders Olsson, Österböle en vårdag 1832 genom halshuggning för mord på</p>	Undersökt och borttagen	Nej	Nej

		<p>Jon Persson, Voxna</p> <p>Minnesmärket är arrangerat som en grav.erräng: Ö krönpartet av moränhöjd. Skogsmark, ungtallskog.</p> <p>Granskning 2017-07-18 (ON) Skadestatus: Undersökt och borttagen Undersökningsstatus: Undersökt och borttagen. Beskrivning: Platsen är med grav och omkringliggande ytor borttagna. Referenser: Altner, Läns museet Gävleborg rapport 2014:22.</p>			
Skog 133:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1982): 1/ Plats med tradition. Platsen kallas Galgbacken, enligt uppgift av f. Hemmansägare John Boden. 2/ Rest av röse, 0,35 m h. I ytan synliga stenar. Enl. uppgift av f. hemmansägare J. Boden var röset förr betydligt större men sten har tagits till byggnadsmaterial etc. Rågångsröse eller röjningsröse eller dylikt. Grav för en avrättad person?</p> <p>Granskning 2017-07-20 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. På platsen där avrättningsplatsen är markerad enligt FMIS är ett sandtag. Av den rest av ett röse som beskrivs i 1982 finns inga synliga lämningar. Antikvarisk kommentar: Sannolikt har avrättningsplatsen varit belägen NV om nuvarande väg. Åsen kan i så fall använts som åskådarpåplats. Referenser, kartor: Lantmäteristyrelsens arkiv, V47-1:2, V47-26:2, V47-26:4; Lantmäterimyndigheternas arkiv, 21-SKO-7 och 21-SKO14; Ek karta Terräng: Sedimentmark invid fot av ås. Skogsmark (igenväxt åkermark) och grustag.</p>	Fornlämning	Nej	Ja
Valbo109:1	Plats med tradition	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1981): Plats med namn och tradition. Moränholme, närmas runt, utgörande sockenmöte mellan Årsunda, Valbo och Hedesunda socknar. Rannsakningarna 1684 förmåler att "mitt igenom ett stort furuträd suttit en järnstång med en stor järnring i vardera änden, vilkas järnarmar förmenas ha varit såsom ett rör (gränsmärke) och visat linjen till de nästliggande, men skall nu intet där vara tillfinnandes". I boken Gästrikland (Allhems förlag) står under kyrkohistoria: Munkholmen vid Främlingshem. Rastställe för munkar på väg till och från Nidaros. Kommentar: Den i tidigare beskrivning omtalade avrättningsplats har sannolikt ej varit belägen på Munkholmen, utan istället på platsen för RAÄ-nr 399 i Årsunda sn samt som RAÄ-nr 358 i Hedesunda sn. Tradition: Efter en gammal sägen omnämner Rannsakningarna även att då munkarna blivit</p>	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja

		<p>förjagade ifrån klostret, som de förmenar varit i Gävle, har de på samma holme haft sitt nattläger, varav holmen har fått sitt namn.</p> <p>Granskning 2017-07-17 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Plats med traditioner, oklar utbredning. Till platsen kan två traditioner kopplas, dels att platsen använts som rastplats för munkar på väg till och från Nidaros samt tillflyktsort för munkar på flykt från ett kloster i Gävle, dels som avrättningsplats. Platsen anges i förstagångsinventeringen från 1955 som en avrättningsplats och att det SÖ om gränsröset då fanns ett iakttagbart avröjt område, 18–20 m i diam.</p> <p>Namn: Munkholmen</p> <p>Referenser: Rannsakningar efter antikviteter, Band I, Häfte I, sid 182.</p> <p>Antikvarisk kommentar: I beskrivningen från 1955 i FMIS omtalas inte traditionen att platsen använts som rastplats för munkar utan att platsen använts som avrättningsplats. Uppgiften om traditionen avseende att en avrättningsplats funnits på platsen bör tillföras beskrivningen.</p> <p>Terräng: Flack, rund moränförhöjning i omgivande torvmosse. Skogsmark.</p>			
Årsunda 399:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1981): F.d. avrättningsplats, enligt uppgift. Platsen utvisad av Evert Henriksson, Gävle (sommartid Tierpstorp, Årsunda). E. Henrikssons mor har berättat att en person boende i Norrbo, Hedesunda sn, år 1834 var vittne till hur 2 sjömän avrättades på denna plats. På platsen kunde tidigare 4 grundstenar ses, som markerade platsen, men dessa är nu bortschaktade vid ombyggnaden av landsvägen.</p> <p>Granskning 2017-07-03 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Sannolik plats är den platå som är belägen omedelbart Ö om nuvarande väg.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Två kända avrättningar under 1800-talet, 1834 och 1859. Platsen är traditionsutpekad.</p> <p>Terräng: Mindre platå i sedimentmark invid fot av sandås. Vägområde och skogsmark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja
Årsunda 1299 ON2017:200	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (2018): Avrättningsplats, ca 25x25 m st. På en historisk karta från 1815 finns inritat "Afrättsplats". Vid arkeologisk utredning 2001, utan KML-beslut, syntes ytligt liggande brända ben i skogsmaskinspår efter avverkning. (RAÅ-2018-87)</p> <p>Granskning 2017-07-03 (ON): Skadestatus: Ej skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt.</p>	Fornlämning	Nej	Ja

		<p>Beskrivning: Avrättningsplats, ca 100 x100 m (N-S). Området består av en flack, svagt skålformad sandig sedimentavlagring.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Vid tidigare besiktning har sannolika små flagor av brända ben iakttagits i skogsmaskinsspår. Området har noga eftersökts avseende uppgiften om detta benfynd, men några ben har inte påträffats.</p> <p>Till platsen kan sju avrättningar kopplas, tre stycken 1695, samt 1703, 1704, 1720 och 1752.</p> <p>Namn: Trekanten.</p> <p>Referenser, kartor: Lantmäteristyrelsens arkiv, V51-9:1 (1815).</p> <p>Referenser, övrigt: Hovanta, Elise. 2001. Stora LandsWägen mellan Österfärnebo och Årsunda. Arkeologisk utredning av väg 272, delen mellan Österfärnebo och Årsunda kyrkor, Gästrikland. Stigfinnaren. Arkeologi och kulturhistoria 3.</p> <p>Terräng: Flack sandig, sedimentavlagring. Skogsmark.</p>			
Österfärnebo 814 ON2017:202	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (2018) Offerkast, bestående av en samling knytnävsstora stenar i V dikeskanten vid väg 272. Påvisad av en man från Österbor, född 1886, genom sonen som lämnat uppgifterna.</p> <p>Enligt uppgift ska platsen även varit avrättningsplats samt plats för väghållningssten. I Österfärnebos församlingsböcker anges att en person som blivit avrättad på "Diup muhrs åhsen", den 29 maj år 1689. Väghållningsstenen kan ha stått strax S om offerkastet, Ö om vägen och var en stor sandsten. Framkom vid en arkeologisk utredning utan KML-beslut 2001. (RAÅ-2018-87)</p> <p>Granskning: 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning, belägen på en mindre ås. Längs denna ås går en äldre färdväg (samma sträckning som nuvarande v272). Uppgifter finns att avrättningsplatsen tidigare varit markerad genom ett offerkast, där man i detta fall skulle kasta småsten vid passering. Offerkastet ska ha varit beläget invid och V om nuvarande landsväg. Tradition om detta finns från 1800-talets senare del. Något offerkast kunde inte påträffas vid besiktningsstillfället 2017. Sannolikt är detta skadat då man hyvlat av grässvål och delar av åsens markyta på V sidan om V272 för att förbättra avrinning.</p> <p>Namn: Bälinge rättsplats/Djupmursåsen.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen är traditionsutpekad. Åskrönets bredd där traditionen pekar ut som avrättningsplats</p>	Fornlämning	Ja	Ja

		<p>rymmer väl såväl denna som plats för åskådare. En avrättning är belagd till platsen 1689.</p> <p>Referenser: Hovanta, Elise. 2001. Stora Landsvägen mellan Österfärnebo och Årsunda. Arkeologisk utredning av väg 272, delen mellan Österfärnebo och Årsunda kyrkor, Gästrikland. Stigfinnaren. Arkeologi och kulturhistoria</p> <p>Terräng: Flackt krön av ås (N-S), något upphöjd i förhållande till omgivningen. Skogsmark och vägområde.</p>			
Östervåla 12:1	Avrättningsplats	<p>Tidigare beskrivning enligt FMIS (1981): 1/ <u>F.d. Avrättningsplats</u>, 70x40 m (N-S), markerad av 9 små gränsrör, samt en minnessten vid västra kanten. Ett av dessa saknas vid rev 1981. Följande rösen, (ca 1m st, 0,4–0,5 m h och av 0,2–0,3 m st stenar) utgör gräns för avrättningsplatsen: Rev 1981: Röse nr 1 enligt tidigare inv. saknas, förmodligen skadat vid snöröjning. Röse nr 1: 37 m S 5°V om minnessten; röse nr 2: 12 m Ö om röse nr 1; röse nr 3: 12 m NÖ om röse nr 2; röse nr 4: 11 m NÖ om röse nr 3; röse nr 5: 11 m NNV om nr 4; röse nr 6: 9 m NNV om röse nr 5; röse nr 6: 9 m NNV om röse nr 5; röse nr 7: 22 m N 40°V om röse nr 6; röse nr 8: 19 m N 35°V om röse nr 7. Det sistnämnda ligger omedelbart Ö landsvägen samt 5 m SSV om gränssten, nr 58.</p> <p>2/ Minnessten, av huggen granit, 1 m h, 0,68 m br, 0,35 m tj. Rektangulär genomskärning. Inskrift inom en planhuggen yta: AVRÄTTNINGSPLOTS FÖR ÖSTERVÅLA SOCKEN PÅ 1600-1800-TALEN SIST KÄNDA AVRÄTTNING ÅR 1836 Inskrift under denna inom en planhuggen yta: STENEN RESTES ÅR 1947 AV ÖSTERVÅLA KOMMUN.</p> <p>Stenen står på en sockel av cement, 1x0,6 m och 0,45 m h.</p> <p>Granskning 2017-07-03(ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, ca 120 x 50 m (N-S), i S delen är ett område avgränsat av åtta synliga rösen, runda, intill 1 m diam, 0,4–0,5 m h av 0,2–0,3 m st stenar. N om dessa är flera flacka berghällar, på en av dessa ska Anna Olsdotter ha bränts på bål 1820.</p> <p>Antikvarisk kommentar: De rösen som är beskrivna vid tidigare fornminnesinventeringar har tillkommit efter 1912. Fram till 1912 fanns en äldre tall på platsen med en trätavla där initialerna på de avrättade samt årtalen när avrättningarna skett var inristade. Denna högs ned i samband med en avverkning 1912 och platsen rösdades därefter in. Fyra avrättningar kan knytas till platsen, 1764, 1820 samt två stycken år 1851.</p> <p>Terräng: Flack, stenig moränmark med hållar i dagen. Skogsmark.</p> <p>Referenser: Rovbladet 104, Rovbladet 108.</p>	Fornlämning	Nej	Ja

ON2017:201	Plats med tradition	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Plats med tradition. På gården "Lars Anders" skall en gammal avrättningsplats, galgbacke ha funnits. Den utpekade platsen är belägen norr om gården, mellan denna och Valsbäcken.</p> <p>Namn: Hättelösa</p> <p>Antikvarisk kommentar: Inga avrättningar belagda på platsen i nuläget.</p> <p>Referenser: Woxberg 2005.</p> <p>Terräng: Flack, stenig avlagring, något upphöjd i förhållande till omgivningen. Hagmark.</p>	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja
ON2017:203	Avrättningsplats	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning: På platsen ska häxor avrättats och bränts. Platsen utvisad av Göran Persson, Sättjära, vars pappa berättat att här "brändes häxor förr".</p> <p>Antikvarisk kommentar: En belagd avrättning av tre kvinnor, 1674.</p> <p>Referenser: Lenæus, Delsbo Illustrata, 1764 (2008), Hanzén 1951.</p> <p>Terräng: Flack, sedimentavling mellan Jansjösjön och sankmark. Skogsmark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja
ON2017:204	Avrättningsplats	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning.</p> <p>Namn: Kyrkvallen i Alfta</p> <p>Antikvarisk kommentar: Avrättning har skett på kyrkvallen 1709.</p> <p>Terräng: Flack, sandig moränavlagring. Tomt- och gatemark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja

ON2017:205	Plats med tradition	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Plats med tradition, oklar utbredning. På platsen anges att avrättningar har skett. Platsen har även kallats "Tattarbacken" i början av 1900-talet då området användes som lägerplats för resandefolket.</p> <p>Namn: Varva backe</p> <p>Antikvarisk kommentar: Inga kända avrättningar har skett på platsen.</p> <p>Terräng: Flack platå längs V sidan en sandås (NNÖ-SSV). Skogsmark.</p>	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja
ON2017:206	Avrättningsplats	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Platsen ungefärligt angiven utifrån äldre lantmäteriakter.</p> <p>Namn: Gävle galgbacke</p> <p>Antikvarisk kommentar: En avrättning 1755 kan sannolikt kopplas till platsen.</p> <p>Referenser, kartor: Lantmäterimyndigheternas arkiv 21-HIL-35, 21-HIL-66 och Lantmäteristyrelsens arkiv V14-1:8.</p> <p>Terräng: Krön av flack ås i sedimentmark. Tomtmark (inom området för Gävle sjukhus)</p>	Fornlämning	Ja	Ja
ON2017:207	Avrättningsplats	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Området utgörs av en upphöjning mot omgivande terräng mot i SV hållmark.</p> <p>Namn: Vallbackarna</p> <p>Antikvarisk kommentar: Det är oklart om platsen använts för avrättningar, däremot anges att fem kvinnor avrättats på Rådhusorget i Gävle för trolldom 1675 och sedan bränts på Vallbackarna.</p> <p>Referenser: Ankarloo 1971, Nilsson 2005.</p> <p>Terräng: Flack sediment- och moränförhöjning. Tomtmark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja

ON2017:208	Plats med tradition	<p>Granskning 2017-07-17 (ON) Skadestatus: Ej skadad- Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Plats med tradition. Ca 100 x 60 m (NV-SÖ) bestående av ett sammanhängande klapperstensfält.</p> <p>Namn: Trollkoneåkern, dialektalt "Trollkeneåkern".</p> <p>Antikvarisk kommentar: Traditionen berättar att området varit så kargt att endast trollkonor kunnat odla på platsen samt att häxor bränts på bål.</p> <p>Terräng: Klapperstensfält i krönläge och N-sluttning av moränförhöjning. Skogsmark.</p>	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja
ON2017:209	Plats med tradition	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Plats med tradition. På platsen ska avrättningarna ha skett. Platsen omnämns även som "farlig" samt att det spökar på platsen.</p> <p>Namn: Eriksnäsbo</p> <p>Antikvarisk kommentar: Inga avrättningar är kända på platsen.</p> <p>Terräng: Sandig, platåliknande sedimentavlagring nedanför och N om ås, mot myr och sankmark. Skogsmark.</p>	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja
ON2017:210	Avrättningsplats	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. I anslutning till Finnhusvägen och ca 200 m N om landvägen ska en avrättningsplats ha funnits.</p> <p>Namn: Vålsta</p> <p>Antikvarisk kommentar: Ingen avrättning är belagd till platsen. Platsen är traditionsutpekad och uppgifter finns om spöken längs denna väg samt att en finne ska ha blivit halshuggen där.</p> <p>Referenser: Lars Nilsson, Om avrättningsplatsen i Vålsta i <i>Mer om några byar i Forsa</i>. www.sprakochfolkminnen.se (OAU)</p> <p>Terräng: Flack, åt Ö, sluttande moränavlagring: Skogsmark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja

ON2017:211	Avrättningsplats	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Avrättningsplatsen ska ha varit belägen SV om landsvägen.</p> <p>Namn: Ygkorset</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen är traditionsutpekad och till den kan en avrättning av tre kvinnor under 1670-talet kopplas.</p> <p>Terräng: Flack, sedimentavlagring. Tomtmark och vägområde.</p>	Fornlämning	Ja	Ja
ON2017:212	Avrättningsplats	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Sannolikt belägen N om vägen, då åsen ursprungligen haft en flackare lutning än längs den S sidan.</p> <p>Namn: Hedhuvudet</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen är traditionsutpekad. Området Ö om vägen är skadat av en omfattande sand- och grustäkt. Till platsen kan sannolikt en avrättning kopplas, 1712.</p> <p>Terräng: Krön och flack N sluttning av sandås. Skogsmark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja
ON2017:213	Avrättningsplats	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Sannolikt belägen V om kyrkan.</p> <p>Namn: Kyrkvallen i Ljusdal</p> <p>Antikvarisk kommentar: En känd avrättning har skett på platsen 1730.</p> <p>Terräng: Flack sedimentavlagring. Tomtmark och kyrkogård.</p>	Fornlämning	Ja	Ja
ON2017:214	Plats med tradition	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökingsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Plats med tradition. Invid Bocksjöns östra strand ska Mos socken sista avrättningsplats ha funnits.</p> <p>Antikvarisk kommentar: Ingen belagd avrättning.</p> <p>Referenser: Bodlund 1958.</p> <p>Terräng: Flack, moränrygg (NNV-SSÖ) invid sjö. Skogsmark.</p>	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja

ON2017:215	Avrättningsplats	<p>Granskning 2017-11-14 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Avrättningsplatsen ska ha legat på en mindre höjd nedanför och SÖ om Östra Berget. Platsen som anges utgör av ett område i anslutning till och V om Stentägtskolan.</p> <p>Namn: Söderhamns avrättningsplats</p> <p>Antikvarisk kommentar: Platsen är traditionsutpekad. Till platsen kan två avrättningar kopplas, 1667 och 1681.</p> <p>Referenser: Jensen 1919.</p> <p>Terräng: Flack, moränförhöjning med berg i dagen. Impediment och tomtmark (skola).</p>	Fornlämning	Ja	Ja
ON2017:216	Avrättningsplats	<p>Granskning 2017-11-14 (ON) Skadestatus: Ej skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, oklar utbredning. Den sannolika platsen bör vara belägen Ö om och i anslutning till den äldre väg vars sträckning är närmast parallell, strax Ö om nuvarande landsväg.</p> <p>Namn: Källan</p> <p>Antikvarisk kommentar: En belagd avrättning1709.</p> <p>Terräng: Flack, ställvis blockig åssträckning (NNV-SSÖ): Skogsmark.</p>	Fornlämning	Ja	Ja
ON2017:217	Avrättningsplats	<p>Granskning 2017-07-21 (ON) Skadestatus: Skadad Undersökningsstatus: Ej undersökt. Beskrivning: Avrättningsplats, uppgift om. Området som har RAÅ 218:1-3 som begränsning kallades tidigare "Galgbacken". Huruvida avrättningar ägt rum på platsen är enligt sagesmännen tveksamt, men ett sådant namn brukar av erfarenhet vara relevant.</p> <p>Namn: Galgbacken</p> <p>Antikvarisk kommentar: Ingen belagd avrättning är känd.</p> <p>Terräng: Krön och sidor av åssträckning (NÖ-SV). Vägområde och tomtmark (industriområde).</p>	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	ja

De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborgs län

En sammanställning över länets avrättningsplatser och galgbackar 1610 - 1859

Projektet *De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborgs län* är ett samarbete mellan Sveriges Fängelsemuseum och Landskapsarkeologerna/ArcMontana. Till de antikvariska insatserna i denna första del av projektet har bidrag erhållits från Länsstyrelsen Gävleborg.

Efter fältarbetet är 44 offentliga avrättningsplatser registrerade i länet (antingen som *Avrättningsplatser* eller som *Plats med tradition*) och av dessa är 17 nyregistreringar. Förutom dessa avrättningsplatser finns även tio som ej anmäls till FMIS i nuläget. Även Gävle cellfängelse där det skett en intermural avrättning redovisas i denna rapport. Totalt presenteras 55 lokaler – varav 19 i Gästrikland och 36 i Hälsingland.

Resultatet av projektet hittills visar att en uppföljning är angelägen såväl antikvariskt som vetenskapligt. Särskilt viktigt förefaller det vara att reda ut hur denna lämningstyp fortsättningsvis skulle kunna bedömas och avgränsas antikvariskt.

Utifrån resultatet av projektet *De offentliga avrättningsplatserna i Gävleborg del I*, har sex representativa lokaler valts ut för att pröva olika arkeologiska prospekteringsmetoder under 2018 samt utvärdera dessa metoder i *del II* av projektet.